
VE
RI
TAS

10

POETÆ

ECCLESIASTICI.

II

FORTUNATUS.

VENANTII HONORII

FORTUNATI,

PICTAVIENSIS EPISCOPI,

OPERA.

CAMERACI

SUMPTIBUS ET TYPIS A. F. HUREZ.

M. DCCC. XXII.

V. H. FORTUNATI
VITA.

Venantius Honorius Fortunatus inter Christianos poetas relatus est, et cum ingenio atque moribus longe præstaret, Ravennæ eruditus traditur, magnaque diligentia in latinis litteris institutus. De isto auctore referuntur permulta apud eos scriptores, qui de gestis Gallorum annales composuerunt; multisque dicitur, illum, diu versatum in Gallia et ob egregiam eruditionem, optimumque ingenium pontificem Pictavorum factum; plura ac varia opera edidit, quibus ingenii facilitatem minimeque vulgarem doctrinam demonstrat.

VENANTIUS HONORIUS
FORTUNATUS
DE
PARTU VIRGINIS.

LINGUA prophetarum cecinit de virgine partum,
Nuncia fert terris angelus ista poli:
Consona vox hominum memorat hoc ferre puellam,
Quod daret absque viri germine virgo virum.
Hoc evangelio concordans pandit Esaias,
Quæ Deus inspirat, hæc canit ipse tuba,
Eloquio torrens, et rite profunda locutus,
Emanuel nostrum virgine dante canens:
Prædicens olim ut de matre, tonantis honore,
Radicis florem Jessea virga daret.
Virgo hæc virga fuit, de qua flos Christus obortus,
Cujus odor vivax membra sepulta levat.
Laxus morte jacens, de cujus aromate tactus,
Postque diem quartum Lazarus ore reflat.
Hanc Jeremias utero ipso sanctificatus,
Monstrans voce pari sic quoque vatis ait,
Ecce dies venient, et David suscito germen,
Et regnabit rex, atque erit hic sapiens;
Hoc germen justum virgo est, et rex suus infans,
Judicium faciens arbiter, orbis herus.

Psalmographi plectro cantata est ista virago,
Cum daret arte melos vox, lyra, chorda, chorus,
Mater Sion dicit homo, et homo factus in illa est,
Ipse hanc fundavit, factus in ipsa et homo est:
Sic quoque qui fundavit eam, est altissimus ipse,
Nec Sion mater, virgo Maria fuit.
Hic tanquam sponsus thalamo procedit ab alto,
Exultatque gigas Christus, eundo viam.
O uteri thalamus, nova junctio facta salutis,
Qua Deus atque caro nupsit honore novo.
Quod Deus amplexus carnem est, caro juncta cohæsit,
Stat Deus, atque homo fit, Christus utrumque genus:
Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,
Non se permutans, sed sibi membra levans;
Cujus non poterat deitas per aperta videri,
Velamen sumpsit carne videndus homo.
Unus in ambabus naturis, verus in ipsis,
Æqualis matri hinc, par deitate patri;
Non sua confundens, sibi nostra sed omnia nectens,
Quem sine peccato gignit uterque virum;
De patre natus habens divina, humanaque matre,
De patre sublimis, de genetrice humilis:
Quando incorporeus sibi corporis induit artus,
Æqualis matri fit, minor inde patri;
Carnem, animam, ossa, cutem, nervos, ventrem, femur, ungues,
Servus ut assumens, est minor inde patri.
Sed redeo, qua virgo trahit, mihi laude canenda,
Qualis nulla fuit, nulla futura venit;
Quemque pluunt nubes justum de rore superno,

Hæc salvatorem germine terra dedit;
Hæc porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit,
Ni dominus solus, cui quoque clausa patent:
Cujus in adventu exiluit de ventre Joannes,
Infans personuit munere præco novus;
Trans uterum matris, quasi per specularia cernens,
Materna et puero membra fenestra fuit;
Quando exultavit ventrem de ventre salutans,
Dum pede non potuit, motibus exit iter;
Credo et prostratus jacuit: palmasque tetendit,
Ante redemptorem parvula membra movens;
Corrigiamque pedum quoniam est non solvere dignus,
Pronus adoravit credo tremente genu.
Nobilis Elizabeth, de qua canit alta prophetans,
Hæc operante Deo germina læta refert:
O benedicta inter mulieres, unde mihi hoc, me
Ut mater domini visitet alma mei?
Hanc Gabriel vocitat benedictam laude puellam,
Et merito extollit quæ nova dona gerit:
Quæ genitura foret benedictum germine fructum,
Quem Jeremias voce tonante refert;
Hic Deus est noster, non absque illo alter habetur,
Post hoc in terris visus, homo est habitus;
Quem Daniel sanctum sanctorum prædicat unum,
De monte excisus qui angulus et lapis est;
De quo Moses ait, Deus excitat ecce prophetam
Vobis, ex vestris fratribus, orbis opem:
Si qua anima hunc non audierit, qui exterminat illum,
De populo vindex ipse propheta suo est.
David dixit: adorabunt hunc munere reges,

Servibunt gentes, et Saba dona dabunt.
Accipiens Simeon manibus quem justus utrisque,
Annis decrepitus hæc pia verba dedit :
Nunc dimitte in pace tuum servum, auctor ab alto,
Viderunt oculi jam quia vota mei ;
Quando salutare hoc merui, tua verba secundum,
Ferre manu, et visu cernere jure Deum.
O sacra virgo Dei talem generando Maria,
Per quem lumen habet plebs tenebrosa prius :
In regione umbræ mortis lux ipsa refulsit,
Admirabilis hic, consiliarius hic.
Qui Deus est fortis pater atque in secula princeps,
Imperii cujus pax sine fine manet :
Ror arunt cœli nubes, justumque pluerunt,
Quem salvatorem germine virgo dedit.
Ægyptus, labor Æthiopum, ditesque Sabæi,
Ad quem transibunt, mente sequendo Deum.
Est in quo tantum Deus, et non est Deus absque hoc,
Hic Deus absconsus, qui Deus Israel est;
Cujus Justitia est lumborum cingulum, et idem
Ejus renis adest cinctoriumque fides;
Reguli et aspidis ausa manus penetrare foramen
Ablactatus agens, nec nocet ullus ei;
Astans in signum populorum, ejusque sepulcrum
Nobile, adorandum gloria quanta tegit!
Quem dominatorem terræ misit Moabitis,
Petra ex deserti qui pius agnus adest;
De quo Zacharias : exulta filia Sion,
Justus salvator, rex tuus ecce venit,
Ascendens asinam super, aut asinæ quoque pullum,

Et currus perdens ex Efraimo, et equum :
Unde et Micheas, Et tu, inquit, Bethleem Ephrata,
Parvis in Juda millibus ipsa manes.
Egredietur, qui dominatur in Israel, ex te,
Egressusque potens ejus ab initio;
Lumen sanctorum in splendoribus, ex utero quem
Ante et luciferum progenuitque pater:
Livores sanans nostros livore beato,
Et veteres maculas sanguinis amne lavans:
O virgo insignis, mater pia, nobile semen,
Quam Deus implevit totius orbis ope,
Quæque creatorem meruisti ventre tenere,
Et generare Deum concipiente fide;
Mundatura novo partu de crimine mundum,
Atque sacro fœtu progenitura Deum :
Humano generi genuit quos Eva dolores,
Curavit genitus, virgo Maria, tuus;
Peccati jaculo defixa in stirpe cicatrix,
Ulcera nulla gerit, nec sua signa patent:
Succus amarus enim vetiti de cortice ligni,
Stante redemptoris de cruce dulce sapit.
Sub pomi specie mors tunc de fronde pependit,
Nunc tuus est uterus, hinc cibus, inde salus;
Fructu sancta pio renovasti tempora rerum,
Lucidiorque dies te generante nitet:
Post tenebras solem tua revocat alvus in orbem,
Cum domini jubaris irradiavit apex;
In te habitans mundi lumen statione corusca,
Floruit interius per tua membra Deus;
Nunc vivax fulgor penetrans et ad ima profundi,

Orbem alit, astra regit, tartara luce replet;
Cujus mundi uno est hæc machina tecta pugillo,
Clauditur in fibris casta puella tuis;
Supportans fabricata fabrum atque humana tonantem,
Virgula radicem facta creantis opem.
Qualiter illa novum tenuerunt viscera lumen,
Quod decus intus erat, quisve honor inde foras?
Gaudia quanta sinus hilaris tuus ille vehebat,
Cum tua membra premens plus relevabat onus?
Tum genetrix de fasce levis, de prole salubris
Rem splendoris habens, lux neque pondus erat;
Auxilium de flore gerens, de fruge levamen,
Et cœli panem spica novella ferens;
Cujus stella erat, et sol matutinus in alvo,
Infra arcam abscondens fulgida luna jubar;
Anniculum portans agnum, antiquumque gigantem,
Deque tribu Juda qui leo fortis erat;
Cornua producens vitulus ceu rhinocerotis,
Arduus, elatis naribus alta fremens.
Regulus atque aspis, cedunt cui cuncta venena:
Vipera, chersydros, seps, draco, cenchris, hydra.
Parvulus ipse puer persona vetusta dierum,
Egressus cujus stat sine principio;
Cujus diffusa in labiis est gratia florens,
Insignis forma præ genitis hominum:
Cujusque est oriens ex alto nomen honoris,
Qui nos, lumen agens, visitat in tenebris;
Qui venit de Edom, de Bosra veste cruenta,
Pulcher, sanguineus, candidus, atque ruber,
Calcaturus erat qui torcularia solus,

In cruce pendendus, membra cruore lavans.
Unde sibi mista est stola candida, tincta rubore,
Quem post, anteve quem, non Deus ullus erit;
Cujus transcendit sacra magnificentia cœlos,
Cuncta tegens palma sidera, rura, freta.
Quis te tunc sensus, domini pia mater, habebat,
Cum tibi talis erat fœtus honore novus?
Præmia quanta uterum implebant et gaudia pectus,
Cœlorum artificem cum tua ferret humus?
O forma radians, dic virgo, putasne videbas
Angelicos cursus ire redire novos?
Militiam cœli cum te servare vicissim
Sentires animo, sæpe levata manu.
Quæ circa te acies, vel quando iter ire parares,
Millia prægressus concomitando tuos?
Quid Michael faceret ductor, sub principe celso,
Quid gereret Gabriel nuncius ille sacer?
Qualiter aut Raphael occursum impenderet almæ,
Te portante, Dei dum putat esse thronum;
Credo alter cuperet plantis substernere palmas,
Ille excussa ala solveret ipse viam;
Duceret iste auras, ne te gravis ureret æstus,
Ille levans pinnas, vertat ut imber aquas;
Iste ad frena manum retinens, ne sarcina lapset,
Neu pes offendat, pendula turba volat:
Quot vigiles turmæ, cum te sopor altus haberet,
Solaque dormitans tot vigilare dares?
Sidereo obsequio meritis dignissima virgo,
Cum te divinis cingeret ala choris.
Cujus honore sacro sol ipse tremisceret ortum,

Lunaque sub pedibus quæreret esse tuis,
Artificique suo se machina subderet orbis,
Ac miraretur per tua membra Deum.
O Virgo excellens, vincens super omnia matres,
Quam genus erexit, cui Deus alta dedit!
Cujus fructus adest, et flos non perdit honores,
Quæ nato es genetrix, et tibi virgo manes.
Felix quæ generi humano sub tartara lapso,
Ad cœlos facta es sors, via, porta, rota;
Aula Dei, ornatus paradisi, gloria regni,
Hospitium vitæ, pons penetrando polos;
Arca nitens, et theca potens gladii bis acuti,
Ara Dei assurgens, luminis alta Pharos;
Celsa super cedros, et vasta cacumina montis,
Subque tuis plantis et rota solis adest;
Virgineo cœtu dux, sexu prima secundo,
Prælata astrigeris sola puella choris;
Figmentum figuli super omnia vasa decorum,
Atque creaturæ fulgida massa novæ;
Candelabrum pulchrum verbi capiendo lucernam,
Quam formam sculpsit tam super astra faber;
Ornans Hierusalem sanctam speciosa venustas,
A facie templi vas in honore Dei;
Exuperans portas Sion splendore corusco,
Stans merito fidei, gemma superba throni;
Ore diem jaculans, radios a fronte, sagittas
Luminibus rutilis, lumen honore rotans;
Sidereum speculum, illustris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens;
Nomen honoratum benedicta Maria per ævum,

Ad laudem artificis nobilis artis opus;
Dulcis et angelico pretiosa puella relatu,
Omnes ultra homines dona decoris habens.
Inde rubore rosas, candore hinc lilia vincens,
Flos novus e terra, quem polus arce colat;
Chrystallum, electrum, aurum, ostrum, concha alba, smaragdus,
Quo tua forma nitet, cuncta metalla jacent:
Nix premitur candore tuo, sol crinis honore,
Pallescunt radii, virgo, decore tui;
Lychnites hebes est, cedit tibi lucifer ardens,
Omnibus officiis lampade major ades;
Occulti in terris sacramenti conscia summi,
Et secreta poli sunt patefacta tibi;
Dignus ager domini generans sine semine frugem,
Et sine casta seges messe repleta places;
Sola sine exemplo fœcunda et libera nexu,
Ignara amplexus, mater opima sinu;
Virgo intacta manens, fidei ubertate marita,
Inscia conjugio fœta negante viro:
Accipis, ut nescis: sic reddis, ut integra constes.
Nec violata paris, nec pariendo doles;
Et tamen est genitus Deus atque homo, verus et unus,
Spiritus atque caro Christus, utrumque genus,
In deitate patri æqualis, sed corpore matri,
Et sine peccato de genetrice caro:
Factor dans legem, factus sub lege minister,
Ipse pater mundi, filius ipse tibi;
Unde tuum, mater, generas natum atque parentem?
Hinc prolem, inde patrem: hoc Deus, illud humus.

Cujus honore sacro genetrix transcendis olympum,
 Et super astrigeros erigis ora polos;
Conderis in solio felix regina superbo,
 Cingeris et niveis lactea virgo choris;
Nobile nobilior circumsistente senatu,
 Consulibus celsis celsior ipsa sedes:
Sic juxta genitum regem regina perennem,
 Ornata ex partu mater opima tuo;
Occurrunt proceres, et gloria magna Joannes,
 Notus et ante Deum quam pateretur homo.
Fratribus adscitis, Paulo reliquisque beatis,
 Doctor apostolicus fulgida palma Petrus;
Diligit has portas Sion super omnia Jacob,
 Pro patribus genitos quos in amore Deus:
Qui omnes obryzo ornati, super astra coruscant,
 Si sic discipuli, quid pia mater erit?
Hinc patriarcharum numero sociante prophetæ
 Conveniunt celso munera ferre throno;
Martyrii hinc atque inde cohors redimita coronis,
 Principe cum Stephano civica turba poli:
Primitiæ florum, Bethlemitica passio lactans,
 Quæ meruit nascens vivere morte magis;
Italiæ mundique caput quos Roma retentat,
 Urbs vel Alexandri, aut Antiochenus ager:
Quos Hierosolymis, aut quos Byzantion oris,
 Quos Patra, quos Ephesus, Naddaver arce tenet;
Quos oriens, occasus habet, quos Africa, et Arctos,
 Quosque sepultat humus, cingit et oceanus;
Natio, gens, populus, regiones, agmina, reges,
 Undique currentes ad nova dona patris;

Æthiopes, Thraces, Arabes, Dacus, Indus, Alanus,
  Aurora et Vesper, Persa, Britannus adest;
Intrantes in regna Dei pietate redempti,
  Gaudia visuri regis in arce poli:
Quos recipit sacra porta Petri, quos janua Pauli,
  Postis ad Andreæ limen Achaia patet;
Mattheus Æthiopes, Ephesinos valva Joannis,
  Et quem quisquis amat, hunc sua porta rogat;
Horum ante adventum te qualiter ornat amator,
  Portavit quem uterus virgo beata tuus?
Dans tibi larga poli, cui tu domus arcta fuisti,
  Ventris pro hospitio restituendo thronum:
Componendo caput niveum diademate fulvo,
  Et gemino rutilam comit honore comam,
Annectens niveo preciosa monilia collo,
  Fulgore et vario pectora pura tegens;
Quam speciosum humeris imponit honoris amictum,
  Splendore ardescens purpura tincta nitet!
O quoties coctum zonæ micat aura per aurum,
  Pallida nec pallæ est fimbria luce nitens!
Quis tibi digna canat, quantum decus exeat ore,
  Aut de veste tui gemma virore micet?
Quando strata jacet pedibus speciosa smaragdus,
  Quando pavimentis alba tophazus inest;
Quæque oculus non vidit agens, non audiit auris,
  Ornamenta tibi hæc pia virgo nitent:
Cum regio ergo poli, totusque exercitus astri
  Te ornatam inspiciet, laudibus ora movent.
Incipiens Michael præconia ferre beata,
  Cumque suis turmis hæc tibi virgo refert.

O decus excellens, o femina fama salutis,
Partus fruge potens, virginitate placens;
Per quam est se nasci dignata redemptio mundi,
Et reparare genus, quod tulit Eva ferox;
Hanc tibi mater opem legionum millia mille,
Per classes resonant carmine, voce, lyra:
Angelus inde tuos repetit paranymphus honores,
Qui tibi de cœlis nuncia sancta vehit,
Dicens, o felix imitari nescia virgo,
Cujus et agnus ovis conterit ora lupi.
Tartara disrumpens, patriæ captiva reducens,
Et libertati post juga pressa refers:
Excipit has iterum ingeminans pars altera laudes,
Perstrepit et cunctis vox revoluta choris.
Incipit inde alios producere terra favores,
Zachariæ genitus vox, tuba, præco, sonus,
Cum Petro, et Stephano ducibusque in millibus amplis
Agminibus, mixtis plausibus alta canens.
O Virgo insignis benedicta ad gaudia nata,
Auxilium terræ, fulgor honorque poli;
Ecce tuus florens uterus quæ præstitit orbi,
Te pariente, fide nos paradisus habet.
Quid sumus aut fuimus? quos merserat Eva profundo,
De limo in cœlum nos facis ire sinu.
Laudibus his domini genetrix fragor intonat astris,
Militiæque poli hæc tibi clangor agit;
Ast ego ferre volens, videor subducere laudes:
Nam tibi quisque cupit voce favere sacræ.
Mens oret genitum, sic matri digna loquatur,
Cujus amore pio vivis honore novo:

Pulchra super gemmas splendorem solis obumbrans,
Alta super cœlos et super astra nitens;
Vellere candidior niveo, rutilantior auro,
Fulgidior radio, dulcior ore favo;
Suavior et roseo nimium rubicundior ostro,
Vincis aromaticas mentis odore comas;
Cara, benigna, micans, pia, sancta, verenda, venusta,
Flos, decus, ara, nitor, palma, corona, pudor;
Omnes nam fines terræ meruere salutem
Per Christum, genitum virgo Maria tuum;
A patre perpetuo, certo tibi tempore natum:
Qui mihi spes veniæ, causa salutis. Amen.

V. H. FORTUNATI

DE VITA

SANCTI MARTINI

PROŒMIUM.

NAUTA rudis tumido cum vult dare vela profundo,
  Atque procellosas nescius intrat aquas.
Raucisono latrante salo cum perstrepit æquor,
  Et vaga terrifico murmurat unda freto,
Exiliens pelagus colles ubi volvit aquosos,
  Planaque dorsa maris mobile rupe tument;
Naufragii cumulos rapiens per confraga pontus
  Qua crepitat rubidus monte natante liquor,
Certatim implicitam quatiunt vada cærula cymbam,
  Cum liquidi campi pensile transit iter;
Si fera crescat hyems ut spumis verberet auras,
  Et mare cæruleum tollat ad astra caput:
Fluctibus excussus per nubila navita currit,
  Intrat et aerias pendula prora vias.
Pars subit una ratis, pars altera vergit arenis,
  Nutat et in dubio lubrica libra freto.
Nunc sursum inspicitur pelagi furibunda ruina,
  Pontus et iratas desuper armat aquas.
Nunc quoque prosiliens zephyri pelagique repulsu
  Fluctibus ex imis evolat acta ratis.

Afficitur tremulis temerarius arbiter undis,
Et stupet implicitas quas petat arte vias.
Attonitus, trepidus, hebetans, vagus, anxius, anceps,
Confuso ingenio mox ope nauta caret.
Jamque gubernaclum amittens ratione gerendi
Pondere victus aquæ nescius arte jacet.
Sic ego de modicis minimus, venerabilis Agnes,
Cum Radegunde sacra quas colo sorte pia:
Tendere pollicitum quia cogor ad ardua gressum,
Imperiis tantis viribus impar agor.
Fluctuat ingenium cui non natat unda camœnæ,
Sensus arenosus non rigat ore lacus.
Nam celsum meritis Martinum ad sydera notum,
Cum sint vota mihi, non valet arca loqui.
Poscendum est vobis ne naufraga prora laboret,
Flatibus ille suis sed mea vela juvet.
Credere tunc potero ad portum mea carbasa ferri,
Aspirante fide si sua flabra favent.
Ferte precanter opem, et de Verbo poscite verba;
Si fons ille rigat, rivulus iste meat.
Vos date quod vobis cum fœnore reddat alumnus,
Addam et thesauris parva talenta suis.

V. H. FORTUNATI

DE VITA

SANCTI MARTINI

LIBER PRIMUS.

ALTITHRONUS postquam repedavit ad æthera Christus,
Carne triumphali victricia signa reportans,
Inclytus inferni spoliato carcere dives,
Tartarei reprimens feralia jura tyranni,
Et Stygis omnipotens adamantina claustra revellit,
Sede fera populi longa caligine tecti,
Captivum retrahens foribus bipatentibus agmen
Millibus ereptis: ergo est ut redditus astris,
Et patris in solio sedit sua dextera dexter,
Quæ conversatus dederat miracula terris
Multa evangelici reserante volumine libri,
Hebraicus cecinit stylus, atticus atque latinus,
Prosaico digesta situ, commune rotatu:
Primus enim docili distinguens ordine carmen,
Majestatis opus metri canit arte Juvencus.
Hinc quoque conspicui radiavit lingua Seduli,
Paucaque perstrinxit florente Orientius ore,
Martyribusque piis sacra hæc donaria mittens
Prudens prudenter Prudentius immolat actus.
Stemmate, corde, fide pollens Paulinus et arte

Versibus explicuit Martini dogma magistri,
Sortis apostolicæ quæ gesta vocantur et actus
Facundo eloquio vates sulcavit Arator.
Quod sacra explicuit serie genealogus olim
Alcimus egregio digessit acumine præsul.
Ast ego sensus iners Italæ quota portio linguæ;
Fæce gravis, sermone levis, ratione pigrescens,
Mente hebes, arte carens, usu rudis, ore nec expers,
Parvula grammaticæ lambens refluamina guttæ,
Rhetorici exiguum prælibans gurgitis haustum
Cote ex juridica, cui vix rubigo recessit,
Quæ prius addidici dediscens, et cui tantum
Artibus ex illis odor est in naribus istis:
Non prætexta mihi rutilat toga, penula nulla.
Jam mea nuda fames superest de paupere lingua.
Scilicet inter tot sanctorum culmina vatum
Fulmina doctorum et gemmantia prata loquentum
Nullo flore virens ego tendam texere sertum,
Mellis et irrigui hæc austera absynthia miscam:
Quod tamen ut facerem, fieri res illa coegit,
Quo minus ipse reus pro crimine redderer amplo:
Convenienter enim ratio quia plena poposcit
Hujuspontificis solvi præconia verbis,
Cujus causa fuit hac me regione venire.

UBI VESTIVIT PAUPEREM CHLAMYDE.

Ergone dignus ero Martini gesta beati
Pannonia geniti, qua clara Sabaria vernat,
Attrectare manu trepida, vel pangere lingua?
Non eget ille meis tenebris, quia luce coruscans

Gallica celsa Pharus fulgorem extendit ad Indos :
Qui puer in teneris vix pubescentibus annis
Frigore sub gelido terras crispante pruina,
Cum undas tristis hyems freno glaciale ligasset,
Et vaga libertas fluviorum inclusa lateret
Asperiore gelu de se sibi vincula nectens,
Plus aqua frigidior tunica vestita rigoris.
Occurrenti igitur portæ Ambianensis egeno,
Qui sibi restiterat, chlamydis partitur amictum,
Et fervente fide membris algentibus offert :
Frigoris iste capit, partem capit ille teporis ;
Inter utrosque inopes partitur fervor et algor,
Et nova mercandi fit nundina frigus et æstus,
Unaque paupertas satis est divisa duobus.
Hac se veste tamen tectum obtulit ipse creator,
Martinique chlamys texit velamine Christum :
Nulla Augustorum meruit hunc vestis honorem ;
Militis alba chlamys plus est quam purpura regis.
Prima hæc virtutum fuit arra et pignus amoris.

DE BAPTISMO ET HOSTIBUS SUPERATIS.

Post fera barbaries peteret cum gallica claustra,
Ac prope Vangionum premeret loca fervidus hostis,
Militiæ sanctus cuncta emolumenta recusat.
Hic cum cæsareas fremuit Julianus in iras ;
Imperat ut clausum teneat custodia justum,
Ac veniente die primus properaret in agmen.
Quo tamen ante aciem sacer ire fatetur inermis.
Venerat ergo dies belli, pacem expetit hostis,
Atque orante uno cecidit furor omnibus armis,

Innumerasque acies solus sine sanguine vicit.

UBI LATRONEM AD FIDEM CHRISTI CONVERTIT.

Hinc loca latronum incedens, ratus ire per Alpes,
Vinctis post tergum manibus, deductus ab uno,
Tempore sub mortis hostis compendia tractans,
Credit latro Deum, dum prædicat iste, colendum:
Et dare qui voluit mortem, capit ore salutem.
Ducitur ille ferox a religione ligatus,
Atque suus prædo Martini præda fit ultro.
Quam bonus ille isti! sed plus pius hic fuit illi:
Servantur simul; ille fide, hic corpore vivens:
Ambo valent, dum nemo cadit, sic vicit uterque.

UBI DÆMONEM A SE REPULIT.

Hinc loca præteriens pulcherrima Mediolani,
Florea rura terens per amœna vireta viator,
Obvius occurrit vetus et temerarius hostis,
Mentitus speciem humanæ sub imagine formæ,
Falsiloquax pereunte fide, male doctus in arte,
Quod peteretur iter, quærit: Cui cominus ille
Huc properare refert qua se Deus ire vocaret:
Cui ferus hostis ait: quacunque accedere tendes
Tecum pergo nocens, vota in contraria currens:
Voce prophetali sanctus cui protinus infit;
Est meus adjutor dominus, mala nulla verebor,
Ne timeam timidum, timor est. Deus arma timentum;
Tutus in adversis gradior rectore superno:
Insidiis via nulla patet sub tegmine divo.
Hæc ait; et validi transfixus cuspide verbi

Dæmon abest : sic umbra fugit quam Christus obumbrat.

UBI MATREM SUAM BAPTIZAVIT.

Interea matrem gentili errore resolvens,
Illa istum mundo, hic illam generavit olympo,
Decrepitamque senem sancto facit amne renasci,
Et meliore sinu generant sua viscera matrem.

DE ARIANA HÆRESI.

Dogmaque sacrilego quod fuderat Arius ore,
Tempestate gravi totum populaverat orbem,
Per magis Illyricum male naufraga lingua natabat.
Hinc quoque cœperunt nasci nova prælia justo,
Fortior ut fieret reparatis belliger armis,
Ad virtutis opus per multa pericula crescens.
Vir pius ergo sagax, fideique athleta fidelis
Sparsa venena hæresis reprimendo dimicat hosti,
Suppliciis lacerus, flagris datus, urbe repulsus.
Nam patris ac geniti æqualem vel spiritus almi
Vim, genus et specimen, virtutem, lumen, honorem,
Unum velle trium sua per tormenta fatetur:
Dulcia membra viri per amara flagella cavantur,
Et Christi juvenem veterata piacula torquent:
Sed gravior fit pœna levis per nomen amantis.

DE EXILIO S. HILARII ET CELLA CONSTRUCTA.

Et quia summus apex fidei, virtutis, honoris,
Hilarius famæ radios jactabat in orbem,
Rite sacerdotii penetralia jura gubernans,

Buccina terribilis, tuba legis, præco tonantis,
Pulchrior electro, ter cocto ardentior auro,
Largior Eridano, Rhodano torrentior amplo,
Uberior Nilo, generoso sparsior Histro,
Cordis inundantis docilis ructare fluenta,
Fontibus ingenii sitientia pectora rorans.
Mens evangelici bis bini plena libelli,
Quatuor ore suo manans nova flumina mundo,
Ornatum ecclesiæ pollens diadema coruscum
In membris Christi capitis velut infula fulgens,
Pectore belligerans, adamantinus arte topazos,
Ad virtutis opus mens inconcussa palæstris,
Gemmifer eloquiis, radiantior ore lapillis,
Doctor apostolicus vacuans ratione sophistas,
Dogmate, luce, fide, informans virtute sequaces.
Hostibus hic quoniam gravis insuperabilis esset,
Ducitur exilio qua longa Seleucia tendit,
Regis et auxilio petit hinc sua præmia miles.
Cujus in abscessu errori vaga Gallia cedit,
Et regio titubat tanta se turre movente.
Hoc ubi perpropere Martinus comperit, inde
Constituit cellam sub vertice Mediolani,
Expulit unde virum tum Auxentius auctor iniquus.

UBI GALLINARIAM INSULAM EXPETIIT.

Hinc pius exul adit qua Gallinaria turget
Insula, frugis inops vivens radicibus herbæ:
Ergo venenatum elleborum mox sumpsit ab ore,
Incipit inde mori qua vivere credidit escis;
Sed grave virus agens oratio sola fugavit,

Et vivente viro intra se sua mortua mors est.

DE REDITU S. HILARII, ET MORTUO RESUSCITATO.

Rursus ut Hilario redeundi est cessa facultas,
Excurrit properus sua post vestigia justus;
Excipit hic cupidum cupiens, et amator amantem,
Fitque monasterium Pictava comminus urbe.
Jungitur inde sacro catechumenus ore docendus,
Atque absente viro rapuit grave funus amicum.
En subito Martinus adest, qui defuit absens:
Ecce redit pietas, redit et simul arra salutis.
Ergo ubi conspexit gelidum de febre cadaver,
Flet, gemit, accurrit, dolet, ejulat, uritur, angit,
Concipiensque fidem cella omnes jussit abire,
Exclusitque foras foribus, sine teste relictus:
Tunc super algentis corpus prosternitur ardens
Judicis exactor, revomant ut tartara functum.
Interea geminis spatio remorante sub horis,
Ecce redit facies, saliunt per membra vapores:
Stat rubor inde genis, oculos pupilla repingit;
Rursus et insertus renovat specularia visus:
Vena tumet rivis animato fonte cruoris,
Paulatim assurgit fabrica titubante columna,
Erigiturque jacens pariter domus et suus hospes;
Ipse iterum post se vivens idem auctor et hæres:
Qui redivivus ait se judicis ante tribunal,
Ductum damnandum Martino orante reductum.

DE SERVO LUPICINI SUSCITATO.

Lupicini demum celerans dum præterit agrum,

Comperit heu famulum crudeli funere raptum
Elidendo suum fera per suspendia collum:
Accessitque ubi sic male pendula præda jacebat;
Expulit hinc cunctos, solus solita arma requirens.
Incubuit super exanimis pallentia membra,
Et premit arca sacri, hunc ne deprimat arca sepulchri:
Mox tamen ore precem ut defuncti misit in aurem,
Mors pede versa retro prædam fugitiva reliquit,
Evomuitque vorax avida de fauce rapinam.
Protinus exiluit lento conamine functi
Jam levior se terra movens, animata calore,
Languida colla levans oculosque ex morte soporos,
Vix reserans gravido vigilantia lumina visu;
Mortis odoreque adhuc remanente in naribus illis:
Sed præstante manu totos simul erigit artus,
Et stetit intrepidis membrorum machina plantis:
Vivificatus enim gressum meditando rediscens
Reddidit obsequium vitæ pro munere sancto,
Usque ad vestibulum domus illum ducere tendens,
Defunctum eripuit subito qui ex limine mortis;
Pro mercede manens hæc compensatio justo,
Gloria Christe tibi, facis hæc qui mira per orbem.

DE ORDINATIONE EPISCOPATUS.

Accidit ut Turonum præsul peteretur ad urbem,
Nec tamen educi possit de limine cellæ:
Ruricius quidam, simulata febre jugalis,
Obtinet egressum sancta ad vestigia supplex:
Urbibus ex reliquis nova conciliabula currunt,
Lætificata simul sanctam se ferre rapinam.

Nec tamen effugiat, justum custodia vallat.
Interea, paucis tunc obsistentibus, insons
Eligitur, trahitur, sacratur, et arce locatur.
Æmulus unus erat defensor episcopus, obstans
Ne Martinus oves pastor curaret alendas.
Nec mora, judicio domini, lectore canente
Versiculo psalmi defensor sponte notatur.
Ex ore infantum et lactentum perfice laudem.
Nunc defensorem qui sic bene destruis, inquit.
Mox fragor astra petit, clamor vagus atria complet,
Et docet ille favor de defensore reatum,
Addictusque vir est, se judice, teste propheta.

DE MONASTERIO SUB ALTA RUPE CONSTRUCTO.

Inde monasterium sibi condit rupe sub alta
Vir monachus præstans in pontificatus honore,
Plurima conveniunt ubi sancta examina fratrum.
Ergo aderat propius locus et celeberrimus olim,
Ampla vetustatis cum tempora transiluissent,
Martyris esse pium spargebat opinio cultum :
Qua sacer exorans tumulo salit umbra sepulchri
Læva ex parte loquens meritis, res ipsa sinistra:
Imperat ut nomen fateatur imago, vel actum :
Nil cum martyribus sibi participare beatis,
His quia palma manet, cum se male pœna teneret.
Omnibus auditur, Martino cernitur uni.
Illa superstitio tali sub sorte vetatur.
Sic altare simul removetur, larva fugatur.

DE GENTILIBUS IN UNO LOCO FIXIS.

Post iter arripiens comitatu relligioso

Exequiis subito gentilibus obvius exit,
Dum putat inde vehi cultu simulachra profano,
Pingit in adversos signum crucis; illa cucurrit
Ante virum sua bella gerens pietatis amica.
Obvia turba riget, gressuque extorpuit ægro,
Ante immota gradu vertigine rapta rotatur.
Additur illud onus, deponunt colla cadaver,
Nec jam ferre valent, et mors in pondere crescit.
Tunc sacer inspiciens opus hoc esse exequiarum,
Jussit abire procul, digitis crucis arma repingens;
Unde ligavit iter, miseratus inde resolvit,
Una eademque manu mandata per aera mittens,
Hoc mirum faciens de suspicione sacerdos.

DE PINU SIGNO CRUCIS A SE REPULSA.

Protinus antiquum cupiens exurere fanum
Jussit, et acclivem propius succidere pinum;
Obvia congreditur cui rustica concio pugnax
Ne succidatur res nata et debita flammis.
Proinde paciscuntur hac lege excidere pinum,
Si Martinus eam valeat retinere ruentem.
Annuit hoc populus, hoc spondet sponte sacerdos:
Mollia subduntur rigido sub stipite membra,
Et suspectatur pini peritura ruina.
Interea rapidis sonat icta bipennibus arbor,
Atque subincrepitans casura cacumine nutat:
Paulatim inclinans jam victa secure ruebat:
Turbati monachi spectant extrema magistri,
Credentes ramis transfigere viscera justi:
Vir tamen intrepidus perstat, pinoque cadenti

Obtulit arma crucis, cumulans sua bella triumphis.
Extimuit fugitiva virum repedabilis arbor,
Et ruitura procul suspendit in aera lapsum.
Excutiens retro versa comas, sine morte caducum
Continuit saltum sese per inania librans
Contra naturam succisa et curva repugnans.
Mox petit illud iter, qua non sua pondera torquent.
Hinc ad ruricolas vertigo infesta rotatur,
In montem exiliens vindex ut puniat hostes;
Resque parata neci fuit ultio facta salutis.
Fit fragor in partes : monachi per gaudia deflent :
Gentiles stupidi nova per miracula pallent.
Judicio ligni est hominum mollita voluntas :
Expetit arma crucis conversa errore repulso;
Et timor hic pini Martinum fecit amari :
Majorem generans fructum cum decidit arbor.

UBI FANO INCENSO IGNEM A DOMO REPULIT.

Hinc jubet alterius succendere culmina fani :
Vicinamque domum cum flammea ligna vorarent,
Viribus ardor agens totis, laxatus habenis,
Obvius ipse volat quantum globus igneus ibat,
Scandens tecta domus; hinc verba precantia mittit :
Mox tota in ventos revoluta incendia fervent,
Et contra Boream Vulcanius ardor anhelat,
Seditione movent elementa domestica rixas;
Adversis zephyris videas pugnare favillas :
Hinc furor Australis premit, hinc velocibus alis
Flamma volans Borinas mordebat in aere pennas,
Obluctata diu, tandemque evicta per auras,

Quas armare solent, fugiebant flamina flammas,
Conditione nova, satis est res mira per orbem:
Flabra timent ignem, timet ignis ligna vorare,
Atque avidæ flammæ sua nutrimenta pavescunt,
Paulatimque focis elanguida ligna resorbet:
Urere qui solet a seipso consumitur ignis;
Martinique fides sine nubibus intulit imbres.

DE ANGELORUM AUXILIO.

Rursus ut hinc aliud cuperet subvertere templum,
Rustica turba vetat divelli fana profana,
Unde repulsus adit loca proxima: sed biduano
Contectus cinere et setis jejunia ducens,
Numinis auxilium ad templa imminuenda precatur.
Militiæ angelicæ coram duo protinus adsunt
Syderei proceres, hastas et scuta tenentes:
Comminus hi sanctum compellunt vocibus ultro:
Præsidiis Martine tuis delabimur astris:
Squalidus ipse sedes, sed fit tua cura Tonanti,
Suffragiisque tuis cœli fremit arduus axis,
Belliger et totis conspirat olympus in armis,
Ut cœpta efficias, per nos tibi militat æther;
Mittimur a domino gemini tua castra regentes;
Hac pro parte duces melior qua causa laborat.
Nunc age rumpe moras, neu rustica turba rebellet,
Arma ministra vides, nostrum est superare superbos.
Irrue; ne trepides, ope nostra, ad templa ruenda,
Nec titubare decet, favor est ubi numinis almi.
Tum sacer aggrediens properus dissolvere templum
Idola comminuit, fana eruit, obruit aras,

Totaque sublimis jacuit sub pulvere moles.
Rusticitas inimica prius, favet ipsa ruinæ:
Instat et excidio quæ defendebat iniquum,
Idola projiciens, numen confessa Tonantis,
Uno eodemque ictu hoc respuit, eligit illud.

DE PERCUSSORE ORATIONE SUPERATO.

Post Eduorum dum templum divellere tentat,
Obstant inculti cultores ruricolares,
Ne colerent melius, sua si cultura periret:
Ex quibus audaci nisu male fortior unus,
Dum cuperet gladio caput obtruncare sacratum.
Cui nuda cervice pater sese obtulit ultro:
Ast ubi mente ferox totas collegerat iras,
Exacuens rabiem, sed cordis acumine tonsus,
Acrius insiliens totos suspenderat artus,
Bis furor armatus juguli ruiturus in ictum,
Tam gravius feriens quantum alte educitur ensis,
Astrictis capulo digitis dum temperat ungues
Noxius horrifica meditatus vulnera dextra;
Mortis amicus, amans facinus, crudeliter ausus:
Jam ferro incumbens capiti mucrone reducto
Sternitur ipse solo, qui sic pendebat in ictum,
At resupinat humo qui pronior ibat in ausum;
Mittit et ore precem, cum membra superba jacerent,
Justo stante cadens, quo credit stare cadente;
Dum vice diversa stat inops, ruit ille superbus.

UBI GLADIUS PERCUSSORIS EXCUSSUS NON COMPARUIT.

Rursus opus peragens dum verteret idola pernix,

Vir quidam tractans Martini de nece, cultrum
Dum rapit, eripitur rapienda rapina rapaci,
Excussumque fugit sine more volatile ferrum
Jam leviore via, neque post comparuit usquam.
Sic cultro ablato manibus, latro extitit insons,
Redditur et mitis, postquam fit nudus ab armis,
Nec furor ante animi periens, ni tela perissent:
Invita hæc pietas quæ perdidit unde noceret.

UBI CONTRADICENTIBUS PAGANIS FANA DESTRUEBAT.

SÆPE beatus idem contradicentibus ipsis
Agricolis, præstante fide, se orante jubebat,
Ut male culta suis caderent fera fana ministris:
Sic quoque pontificem soliti impugnare rebelles,
Dum templa evertunt, ipsi sunt arma beato,
Hostilique manu Martini bella geruntur,
Partibus atque suis alieno milite vincit.

DE PARALYTICA, QUAM CURAVIT TREVERIS.

QUINETIAM fuerit curatio quanta patrono,
Quanta medelifero manavit gratia tactu,
Laudibus in tantis muta est facundia mundi,
Quem cunctis vidisse, fuit meruisse salutem.
Est satis ipse suus testis generosus et auctor,
Qui quondam ingrediens Trevirorum mœnia mitis
Qua resoluta diu per viscera fluxa rigebat
Tabida paralysis gelido languore puella,
Flatibus extremis quasi jam de funere vivens;
Cujus erant oculi vigiles custodia mortis,
Funeris exequias reddentia lumina membris,

Solvere festinans animatæ vincula carnis;
Spiritus arcano vix mobilis ibat anhelo,
Fine trahens dubio perituram naribus auram:
Pes, manus, ora, genæ recubabat imago sepultæ,
Nec tumulata quidem, sed portio tota sepulchri.
Cujus amore pio patris exanimata senectus,
Dilacerata genis, niveis male compta capillis
Cum impatiens ageret, nec adesset cura medelæ,
Comperit ut sanctum advectum dignanter ad urbem,
Advolat inde senex vetulis juveniliter annis,
Impiger exiliens, cursu sua tempora vincens.
Pontificum vallante choro, populoque fremente
Irruit in medios clamoribus inverecundus:
Nam dolor insignis non respicit arma pudoris.
Corruit ergo senex sancti ad vestigia pronus
Genua, manus plantasque per oscula mollia lambens:
Vix gemitu laxante, loqui sic incipit æger:
Vir Martine Dei, populi patrone salutis,
Vir cunctis bonitate parens, tibi suggero luctus,
Ne miseri pereant lacrymæ pietatis amicæ,
Quem mea causa trahit loca tam longinqua venire,
Ut labor iste viæ tribuat compendia vitæ:
Est mihi nata domi decumbens vulnere morbi
Exequiis vicina suis, sine sorte medelæ,
Quæ quondam incolumis stabat mea sola voluptas,
Obsequiis intenta piis, placabilis, in qua
Vita mihi; hæc quæ dulcis erat solando senectam,
Ecce perit, secumque trahit mea viscera letho,
Canitiemque patris miserandi in tartara ducit:
Ire sed ipse prior cuperem si forte liceret.

Quæ nam vita seni, vel quo mihi vita parenti,
Spe pereunte patris cum nomine prolis ademptæ?
Qua nubente viro, per dona futura nepotum
Aridus in ramis poteram revirescere prolis;
Cum magis hæc reputem præsentis damna salutis
Me spectante, rapi natam mea lumina luci:
Ordine disposito melius cui causa placeret,
Ut senis illa patris oculorum clauderet orbes.
Unde, sacer, dignare avidam suspendere mortem;
Atque minister opis rapiendæ occurre puellæ:
Si mora sit, mea causa perit; succurre duobus:
Nam me cura necat, si illi curatio cessat.
Qua sacer erubuit confusus voce sacerdos,
Indignum sese tali virtute ministrum.
Sed pater instabat compellans vocibus isdem;
Debitus insanis medicus venis, exere curas:
Sentiat adventum medici purgatio morbi.
His impulsus adit qua lassa puella jacebat.
Turba astante foris, faceret quid pastor ovili?
Hinc sua bella gerens orator ad arma recurrit,
Sternens membra solo, sensu super astra reducto.
Hinc ubi consurgens faciem conspexit alumnæ,
Ilico vox rediit peregrinis sedibus hospes,
Et rediviva suæ cecinerunt organa linguæ:
Paulatimque artus liquor ut penetravit olivi,
Vivificata pedum geminis stetit arca columnis,
Et fundata suo viguerunt culmina gressu.

DE SERVO TETRADII A DÆMONE LIBERATO, ET IPSO LIBERATO. XXI.

Post quoque Tetradii famulus proconsulis exspes,

Mancipium alterius sub hospite Dæmone factus
Dentibus ut rabies alienis frenderet armis,
Nec sua sed hostis fieret se milite pugna :
Quem dominus famulum supplex purgare precatur,
Sed duci ad sanctum vetuit ferus hospes et hostis,
Tetradius rursus justi vestigia lambens,
Supplicat ut pergat ubi sævus latro latebat.
Sed sacer ipse domum gentilis adire recusat.
Spondet Tetradius humilis cum fascibus altis,
Hosti si famulum eripiat se credere Christum :
Imposita ergo manu puero fera larva recedit,
Et mala jucundum pastorem bestia fugit.
Tetradius pariter catechumenus esse meretur,
Atque salutiferi baptismatis amne novatur.
Sic puer et dominus maculis purgantur ademptis :
Iste hostis laqueis; erroribus ille solutus :
Ille carens animæ pœnis, hic carnis erumnis ;
Liber uterque manens gemino micuere triumpho.
Conditio famuli libertas facta patroni,
Accipit iste fidem, cum de illo perfidus exit.

UBI DÆMONIACO FURENTI DIGITOS IN OS INTULIT.

Nec longo spatio sub eodem tempore sanctus
Forte domum ingrediens in limine substitit ipso
Terribilem referens se cernere Dæmonis umbram,
Arreptoque coco vexat fera bellua prædam,
Dentibus armatis lacerans se, sive sodales.
Terga dabant socii, nec quisquam ire obvius audet.
Vix loca tuta fugæ capientes præpete saltu.

Hoc satis esse suum vel se subducere morsu.
Martius ergo chalybs, Martinus belliger armis
Nec pede diffugit, nec sivit abire fugacem,
Pestem stare jubens; acuit qui fauce molares:
Cui digitos vir sanctus in os dum mitteret, infit:
Si potes, ecce vora oblatam, lupe noxie, prædam,
Quam peteres alibi datur ultro dentibus esca.
Quo dicto, fauces geminæ revocantur utrimque,
Non mordet digitos, suspendit bellua rictus,
Et manibus tangi timuit, qui est dente voraci.
Qui dum intra obsessum pœnis ageretur acerbis;
Nec tamen ob digitos exire per ora liceret;
Fœda ministerii fœdus vestigia linquens,
Sordidus egreditur qua sordibus est via fluxu.
Tale iter arreptum sic te decet ire, viator.

UBI CIVITATEM DE METU BARBARORUM LIBERAVIT.

Hinc cum barbariem sparsisset fama per urbem,
Proventumque trucem crudelia semina ferrent,
Pastor adesse jubet quendam ex grege Dæmonis, illi
Imperat ut prodat, si nuncia vera vagarent,
Ore reus tortus veluti sub judice missus
Gressibus humanis advectus larva fatetur
Hanc famam populo bis quino Dæmone fusam,
Ut cogente metu Martinus abiret ab urbe.
Barbara tempestas tranquilla lege quiescit,
Formidanda tibi nulla est irruptio gentis,
Nec causam armorum verearis pacis amator.
Martino præsente aditum fallacia perdit,

Mendax vera refert, et certum nunciat error.
Insatiata malis quæ sic fremit ore cruento
Bestia bella movens revocavit munera pacis.

UBI LEPROSUM OSCULO SUO PURGAVIT.

INDE Parisiacam sacer intrans concite portam
Obviat in faciem leprosum versus euntem,
Qui sibi dispar erat; nec jam a se cognitus ibat.
Vir maculis varius, cute nudus, vulnere tectus,
Tabe fluens, gressu æger, inops visu, asper amictu,
Mente hebes, ore putens, lacerus pede, voce refrictus:
Induerat miserum peregrino tegmine pallor,
Improvisus enim hunc sanctus sua ad oscula traxit,
Astringensque virum fuso medicamine laxat.
Nam simul ut tetigit benedictas ore salivas,
Effugit unguiferum languoris sarcina tactum;
Mersa figura redit, faciem cutis advena vestit,
Ad speculum remeat peregrina fronte character,
Et deleta diu rescribitur oris imago,
Virtutum quam celsa fides ubi concite sancti
Pacis ab officio perierunt prælia morbi,
Complexu res dira fugit languoris iniqui,
Peste cadente novam gesserunt oscula pugnam.
Inclyta relligio Martini, cujus honore,
Fœdere, ficta fides formosat fœda, fidelis.
O felix regio, sancti pede, lumine tacta!
Illustris lustrante viro loca, lustra, ligustra,
Urbes, rura, domos, templa, oppida, mœnia, villas,
Quæque viri insignis tam insignia signa mereris,
Cujus ab ore sacro magnalia cætera vincens,

Leprosi ad curam Jordanis in oscula fluxit,
Et fontem fluidæ maculæ lavat unda salivæ.

V. H. FORTUNATI

DE VITA

SANCTI MARTINI

LIBER SECUNDUS.

Pendula jamdudum laxavi carbasa pinu,
Dum pelagus componit iter, dum nauta resumit,
Et restricta semel levius se sarcina ducit.
Me quoque jam primi finita parte libelli
Ad cursum levis aura vocat, paro lintea ventis.
Spiritus altevolans imple mea vela secundus,
Ne trepidam classem contraria flabra flagellent.
Martinum mea prora vehat, sancta emptica nautæ,
Dulcis apex, spes fida ratis, leve pondus amantis,
Mercis onus suave est, et si veheretur in ulnis,
Qui tetigit quodcunque manu, vel tactus ab illo est,
A digitis salit alta salus, fluit unguen ab ungue.
Fimbria quinetiam quod nobilis attigit unquam
Sparsit abundantem modica de veste salutem,
Fontis et hujus aquis restricta est unda cruoris,
Siccavitque suo refluamina fluxa fluento,
Sumens æger opem per furta salubria fili:
Dum nescit medicus, finit discrimina morbus.
Arbiter Arborius, vir præfectorius idem,
Quartano genitam graviter cruciante camino,

Plurima dum faceret, neque cura mederet alumnæ,
Missa beata viri restinxit epistola febrem,
Quæ super imposita charta recubante puella,
Mox sudoris aquas ubi littera sicca rigavit,
Febris ab internis restincta est arida membris,
Axe serenato madidans sine vellere nimbi,
Rore atramenti restincta est flamma camini,
Israelitarum veluti Moysiticus alter,
Ne vapor excruciet, protendit pagina nubem.
Cur mirum, artificem dantem per scripta salutem,
Sic operabatur, præsens ubi non erat ipse,
Quæ patre ab Arborio Martino offertur opimo
Consecranda manu qua salva facta sit ipsa.
Quam bene bis sanam cum virginitate puellam
Reddidit iste patri proprio, pater ille superno:
Sic meruit geminam solo curante medelam,
Dum caram sobolem morti subduxit utræque.
Paulinique oculum tetra caligine mersum,
Impositis manibus radius penetravit acutus,
Atque serena dies detersa nube refulsit,
Lumen et emicuit facies non lusca gemellum,
Martini digitis oleo manante lucernæ
Cuncta salutifero superans collyria tactu.
Ipse etiam casu scalarum vertice lapsus,
Dinumeransque cadendo gradus, capite, ore, relisus,
Attritus membris descendens saltibus altis,
Multorum medicus quam plurima vulnera portans,
Dum cellæ recubat graviter sub nocte sopora,
Pervigilis domini venit angelus aere fultus,
Ulcera quæque viri tractans dum singula palpat,

Tangens membra manu solidat vestigia gressu,
Excutiturque lues fugitivo tabida saltu,
Et sudibus laceros rediit cutis una per artus,
Crastinus incolumi processit corpore comptus,
Angelicamque fidem testis præsentia fecit.
Nec perferre pium longinqua flagella decebat,
Quando flagellari graviter non pertulit ullum.
Prætereunda mihi neque sunt hæc maxima rerum;
Maximus Augustus nece regis maximus armis,
Imperium indeptus civili clade superbus,
Dum regit insolitas frenorum infrenus habenas.
Pontificum cui tunc adulatio laxa favebat
Principis, et nutu cleri tum circulus ibat.
Martino veniente tamen rex ipse precatus,
Ut sanctum ad mensam habeat, qui sæpe repulsus
Tandem promeruit fieri conviva beati,
Imperio plaudente simul sedet urbe favente,
Convivam cœli quod terrena excipit aula.
Conveniunt proceres, præfectus, consul, honores,
Certatim, acciti regalia festa colentes,
Principe postposito miraturi acta sacrati.
Augusti obsequiis fremit undique concitus orbis,
Divitias pariter producens delitiasque,
Quas habet Indus, Arabs, Geta, Thrax, Persa, Afer, Hiberus.
Quod fert meridies, Arctos, occasus et ortus,
Quod Boreas, Aquilo, Libs, Circius, Auster et Eurus,
Quod Geon, et Phison, Tigris, Eufratesque redundant,
Rhenus, Atax, Rhodanus, Tibris, Padus, Hister, Orontes,

Quod mare, terra, polus, pisce, alite, fruge ministrat,
Emblema, gemma, lapis, toreumata, thura, falerna,
Gazaque Creta, Samos, Cyprus, Colophona, Sareptis,
Lucida perspicuis certantia vina lapillis,
Vix discernendis crystallina pocula potis,
Inde calix niveus variat per vina colores,
Hinc mentita bibunt patera fucante falerna,
Hic abacum picto bombycina flore decorant,
Arte laborata et vel qualia pensat Arachne,
Serica purpureis sternuntur vellera velis,
Inlita blatta toris, aurumque intermicat ostro,
Totaque permixtis radiant velamina gemmis.
Inde pari pariter rutilant ætate ministri,
In cunctis varius habitus, nitor omnibus unus,
Quod valet ore loqui potuit sub principe ferri.
Ordine cæsareo Martino hæc pompa paratur,
Qui modicis contentus erat satiandus in uno.
Accubat interea princeps, simul ordo senatus,
Presbyter inde thoro veneranda acclinat in ulna.
At juxta regem sella sacer adsidet arcta,
Porriget hinc regi mox pocula prima minister,
Qui sancto jubet ante dari, quo possit ab ipso
Augustus calicem excipere et potare secundus.
Martinus patera oblata ut bibit ore parumper,
Divino sitiens potius se fonte rigari,
Principe postposito, partem libaminis imam
Presbytero tribuit, noscens quod dignior esset.
Miratur princeps, proceres, conviva, ministri,
Judicioque suo se pensavere minores.
Ilico percurrit res gesta palatia complens,

Hoc quod apud sanctum fuit ordine presbyteratus,
Augustus conviva minor, vox una per urbem
Martinum fecisse canit sub principis ora,
Judicis in minimi mensa quod nemo valeret.
Erubuitque aliud hinc dicere turba satelles,
Si quid enim voluit pro supplice forte precari,
Induperatori Martinus et imperat ipsi.
Qui tamen Augusto prædixit sorte futura,
Prospera quæ meteret, quæ mox contraria ferret,
Motibus Italiæ pugnante Valentiniano,
Maximus ut cecidit post bella secunda tyrannus,
Qui grave succubuit Aquileià protinus urbe,
Martini dictis et verbo libra pependit.
Cœtibus angelicis visus sæpe atque locutus,
Miscuit humanas turmis cœlestibus aures,
Voce salutatus, vel nutibus ipse salutans
Aligeros proceres tenuata per aera lapsos,
Mitibus alloquiis ageret, quid sæpe monerent,
Qui cœlo expeterent terrena sede parentem,
Et consanguineum quasi longa in secula civem,
Voce requirentes et amore perenne vocantes.
Quid faceret terris anima hæc tam libera culpis,
Ut subeat cœlis peregrinus et hospes ab arvis?
Dæmonicas etiam species, falsasque figuras
Quaslibet in formas se verteret inficiator
Perspicuas habuit penetralis acumine visus,
Martinique oculos neque falsa fefellit imago.
Nam quamvis varia tegeretur larva figura,
Sancto nuda fuit, cum non se absconderet umbra:
Et quia perfectis illusio nulla valebat,

Prensus in arte ferox jaculabat probra beato,
Et cum fraus cessat, hostis convicia jactat:
Tempore nam quodam cornu bovis ecce cruentum,
Ipse cruentus habens infert ad tecta sacrati,
Irruit in cellam, causamque exponit iniquam:
Quo virtus, Martine, tua est? hoc aspicis, inquit,
Unum namque tuum nuper hac cæde peremi,
Et mihi præda jacet pecuali capta ministro,
Injunctumque nefas sceleris hoc armiger implet,
Damno cresco tuo congaudens ubere fletu.
Protinus his dictis fratres sacer advocat omnes,
Et pater ore refert quicquid ferus indicat hostis,
Sollicitus ne quid lupus abripuisset ovili.
Perquirunt socios monachi, numerumque recensent,
Sed grege de niveo modicus neque defuit agnus,
Conductus mercede tamen deest rusticus unus
Ligna trahenda focis nemorum vectore bubulco,
Quo propero jubet ire gradu, causamque requiri:
Semianimem inveniunt missi suprema gementem,
Indicat atque necem, dum adhuc super halitus errat,
Quod sua laxato taurus foret inguina cornu,
Explicitaque fide vitam cum voce reliquit.
Nec sanctum hoc errare facit, quod fecerat error.
Additur hinc etiam rerum mirabilis ordo,
Mille nocendi artes dum perfidus exerit hostis:
Nunc Jovis in faciem, nunc se mentitus Anubim,
Sæpe habitu Veneris, sæpissime fronte Minervæ
Sedulus insidiis sancto sua seria rumpens,
Diversis formis, ut terror cresceret, offert,
Et varius generet specie variante timorem,

Qui virtute nequit, superatus ut arte rebellet.
Sed tamen intrepidus persistit inania temnens,
Semper in adversis jaculans crucis arma beatus,
Belliger hoc clypeo hostilia tela relidens,
Qua penetrante acie se machina falsa resolvit.
Sæpe etiam in sanctum vacuos acuere tumultus
Inficiatores, falso minitante flagello.
Sed fremitus fragilis per inania cymbala tinnit,
Oppositisque minis interritus ipse resistit,
Nec fundata decet contra evacuata moveri.
Hinc quoque lætiferi suffusus felle veneni
Perfidus, horribilis, trux, lubricus, invidus anguis
Ore cruentatis Martinum provocat armis,
Cur habeat monachos oneroso crimine pressos,
Cur maculosa cohors habitet pia septa magistri,
Ne rea turba malis violet consortia justi,
Morbida neu reliquos vitii contagia fricent,
Qui male polluerint lavacri venerabilis undam,
Ac sua perdiderint baptismata crimine mersi,
Nec redeat miseris ultra indulgentia Christi,
Nec via sit veniæ, periit quibus orbita lapsis,
Cum semel in foveam vix est revocare ruentem,
Ac neque restitui vastato in corpore florem.
Tunc Martinus ait hæc contra Dæmonis iram:
Perfide desipiens, quia non tua commoda cernis,
Hostis inique tibi, tibi noxie te pereunte,
Si nunc pœniteas, si nunc resipiscere velles,
Præcipitare animas ut jam per crimina nolles,
Nec tua sævirent alienæ tela ruinæ,
Erroresque tuos damnares, ultime judex.

De pietate Dei fidens promittere possim
Ut tibi tam misero misereri Christus haberet,
Et cito donaret scelerata piacula culpæ.
Ob hoc arce poli descendit ad arva redemptor
Perdita ut eriperet, peritura nec ipsa perirent;
Immaculatus enim maculas detergere venit;
Vulneribusque suis curaret ut ulcera mundi:
Funeris ordo sui nostræ fuit arra salutis,
Sputa, flagella, chlamys, fel, acetum, lancea, clavi,
Crux pia, mors, tumulus, lapis, inferus, umbra, tyrannus,
Victa simul triduo premit et redit auctor ad astra,
Descensusque suus meus est ascensus in altum,
Nec peccatoris mortem magis eligit ultor.
Quando suis pœnis nobis dedit arma salutis,
Sic pius indomitam pestem mansuescere tentat,
Promisitque lupo bona pastor ovilia reddi.
Quanto magis homini reserari præmia Christi,
Propter quem ipse Deus homo fit, jacet atque resurgit!
O pietas et celsa fides; præsumptio dulcis,
Quæ promittit opem deceptori et perituro!
Explicuit votum, si non valet ire, juvandum,
Cui minus in posse est, satis est ostendere velle,
Nam totum impendit qui non abscondit amorem.
Hinc clarus placidis adolescens moribus expers
Martinum amplectens, patrem et sua cuncta relinquens,
Tempore quique brevi micuit virtute fideque,
Cum prope pontificem habitacula constituisset,
Ac sua complures peterent consortia fratres,
Huic se tunc monachus socians Anatolius addit:

In commune prius humilis censura sodalis,
Qui rudis ingenii versuto illusus ab hoste
Post ait, ad sese quod cœlitus angelus iret,
Ac reserare sibi mysteria clausa Tonantis,
Et cito siderea volitent sua nuntia penna,
Atque remissa viri responsio nubila tangat
Inter se et dominum memorans iter esse propinquum,
Ac sibi contigui jactat confinia cœli,
Se secreta Dei sciendo jam esse prophetam,
Sed clarum, ut credat, nec opinio falsa movebat;
Tunc sine more furens Anatolius asserit audax
Quod sibi de cœlo dominus transmittat amictum,
Induat ac vestem delatam nocte silenti,
Ut signa stupeant cujus modo verba cavillant.
Elevat hic varium monachorum turba tumultum,
Et suspensa tenet spectatio vana sodales.
Interea medias quasi nox transcurreret horas,
Et rota flexa æquo gyrabat cardine metam;
Fit subito strepitus, quatitur locus, arva moventur,
Et concussa simul vario fremit aula susurro,
Murmure raucisono frangente lepore loquelas
Credas pugnaces volitare per astra phalanges,
Et videas rapidas discurrere turbine turmas.
Hic ubi concussis redierunt otia turbis,
Motaque tempestas tranquilla silentia sumpsit,
Advocat ex monachis confestim Anatolius unum,
Cominus et tunicam ostentat jactantior albam,
Qui vacuo tumidus falso umbrabatur honore,
Candidus exuviis, sed nigri Dæmonis arte,
Inde ciet reliquos, occurrit Clarus et ipse,

Palpat mollitiem vestis candore nivali,
Serica confingunt tenuato stamina filo,
Nec contacta manu discerni vellera possunt.
Ducitur interea monachis nox pervigil hymnis,
Et compacta choris Davidica canna resultat,
Ut coram altithronus velamina visa revelet.
Jam spumabat equis auroræ auriga rubores,
Sol quoque lucifluas curru flectebat habenas,
Atque renata dies revocabat in arva labores:
Mox Clarus monachum Martino ostendere tendit,
Noscens pontificem phantasmata nulla latere,
Cum sancti ante oculos vario fuit una figura,
Decipulamque suam deceptor perdit in illum.
Cœperat his demens Anatolius ergo reniti,
Interdicta sibi Martini occurrere ovili,
Dum tamen invitis traheretur passibus hærens,
Tegmina falsiloqui vanescunt alba nigelli,
Et male destituunt monachum vaga pallia nudum,
Nec stat imagineis simulatilis umbra figuris,
Territa Martini sic nomine larva refugit.
Hostis iners majora suis dehinc viribus audens,
Perfidus, et totiens elisus, nec sibi credens,
Debilis arma movens, et degener ardua tentans,
Ut sua laus fieret vel sollicitasse potentem,
Cresceret, et titulis fortem pulsasse sagittis.
Denique cum sanctus recubaret in aggere fusus,
Insinuando preces domino pro plebe sacerdos,
Constitit ante oculos deformis forma rebellis,
Sulphurea sub luce micans radiatilis umbra,
Lumine mentito tenebrosus, et atra vorago,

Fulgidus exuviis, regali veste satelles,
Tectus bracteolis, vacuo diademate pulcher,
Ordine gemmarum numerosa luce coruscus,
Falsa veste potens, cui calceus illitus auro,
Lætior et tumido jactans se pompa triumpho,
Cujus ad aspectum sanctus habet ore represso
Mutuaque ambo diu tenuere silentia fastu,
Mirans ille virum, dum despicit iste superbum.
Quem prior alloquitur reus et temerarius hostis :
Quæ dudum, Martine, cupis penetrante precatu,
Jam pia vota tenes, ego sum tua gloria Christus.
Exigis ut veniam varios recreare labores,
Et sudata tuis ut solers bella triumphis,
Debita militiæ dare oportet munera regem :
Descensurus enim ad terras huc dirigo gressum,
Ut tua sollicitis requiescant pectora curis:
His sacer intrepidus nolens responsa referre,
Dispicit et reticet, tractat, neque verba relaxat,
Mens solidata manens, rimans alta atque profunda,
Cardine nec tremulo, vento neque flante rotatur,
Lubricus hinc repetit mordacia sibila serpens.
Credere quid dubitas proprio quod lumine cernas:
En ego sum Christus tecum qui consero voces,
Et loquor hæc secreta palam dignando futura.
Neu de me trepides, testis mihi fulgida lux est,
Spiritus, ut verax Martini ignivit acumen,
Ac patefecit iter, ne clausa venena laterent,
Hostis et anguinei possit discernere fraudem,
Libertate potens sanctis sermonibus inquit:
Non ita se dominus venturum dixit in orbem,

Se neque purpureum, nec sic diademate fultum
Pandit apostolicis voce insinuante columnis,
Cum sua carnalis raperetur ad astra figura,
Atque piis plantis straverunt flamina pennas,
Cum pede pressa sacro servirent aera regi.
Angelicis vectus manibus celer æthera calcans,
Ingrediens teneras, neque frangens gressibus auras,
Pendula planta volans, cum nubila finderet intrans,
Remige pennigero qua non facit aula sigillum:
Cum Galilæis tunc spectantibus angelus astans,
Sic ait, altithronum rediturum qualiter iret,
Unde probanda probo, reprobo reprobantia probra.
Non sunt signa mei regis, sed castra tyranni.
Ast ego transfixas clavis nisi videro palmas,
Atque beata crucis tum stigmata carne gerentem,
Ac latus et fossas trajecto missile costas,
Unde cruentati pariunt baptismata rivi,
Et sacra purpureo maculas lavat unda fluento,
Quæ dedit in pretio generosa talenta redemptor,
Inque crucis trutina pretii numismata pensans,
Tantum auctor redimens thesauro corporis orbem,
Cum gemma una fuit quæ cuncta in vasa valeret.
Hac nisi veste tegi videam qua pertulit auctor,
Indicio sine hoc Christum venisse negabo:
Nam decet ut victor doceat per signa triumphum,
Plagaque fixa potest laudem accumulare trophæi,
Mox inimicus iners vibratus verbere verbi.
Pestifer aerius tenuata per æthera lapsus,
In propriam speciem rediens ad inane solutus,
Effugit ex oculis liquidas quasi fumus in auras,

Et levis umbriferæ volitavit imago figuræ,
Visibus exclusis cellam pædore cruminans
Agnitus indiciis sua per vestigia sordens,
Et fetore sibi comitante satellite fugit,
Martinique fidem nec fulgida forma fefellit,
Nec radium mentis delusit splendor inanis,
Luce superfusa qua se nox tetra tegebat.
Nunquid non poterat humilis superare superbum?
Aut non dejiceret tam mente benignus iniquum?
Pacificis armis doctus domitare rebelles,
Cujus dulcis erat favor, et honor altus amoris,
Non solum abluere alterius, sed lambere plantas,
Hospitis atque novi vestigia tergere lingua.
Semper aquam manibus tribuens venientibus ipse,
Cœlesti cupiens homini servire minister,
Et manus alma pedes de peccatore luebat,
Cum sua porrigeret vel fimbria tacta salutem,
Qui illecebras mundi fugiendas instituebat,
Et seclo sua lucra dari, nil quærere terris,
Ut censum fugeret, qui ascendere vellet olympum,
Ut grave pondus quæ vel nummi nullus haberet,
Nec retineret opes, qui cœlo occurreret hæres:
Namque onus ascensum vetat, et descendere præstat.
Imum versa trahunt, nec in altum pondera ducunt,
In montem gradiens titubat sub fasce columna,
Deficit et fragilis valido sub pondere planta,
Mergit in undosum cumulatam sarcina proram,
Ut petat ad portum rerum facit emptica jactum.
Qui pater illustris Paulini gesta beabat,
Floruit Italiæ quo post antistite Nola

Quæ regio campana sedet rectore supremo,
Dives agris, opulens famulis, locupletus acervis,
Vir censu vastus, lare celsus et ore rotundus,
Ditior ipse fide, pro Christo fit sibi pauper,
Et dedit innumeros redimentes crimina nummos,
Cujus sparsa solo migravit ad astra facultas.
Fecit et in cœlum pigras ascendere terras
Uno stando loco, et dant bruta ad sidera saltum.
Ergo evangelicum Paulino implente relatum,
Martinus monitat cunctis talem esse sequendum,
Tramite difficili potuit quia pergere dives,
Depositoque onere ascendit qui liber in arcem,
Exemploque monens vocat altius ire sequaces:
Jam quoque Martini quæ fabula fluxerat ore,
Quæ gravitas fuerit, quam acer de lege disertus,
Quæstio nec latuit cœlesti jure peritum,
Vir reserare valens quodcunque ænigma negaret,
Ingenii dulcis prudentia larga redundans,
Fonte perenne bibens, quod rivulus ille rigaret,
Sermo pius,promptus,placidus,catus,aptus,amandus,
Intentis animis cœli possessor in arvis,
Pervigil orator mandando negotia Christo,
Judicis in vultus inopum querimonia pandens,
Doctus in arte sacra miserorum exponere causas,
Assertor validus, superans fora, jura togatos,
Nobilis astructor, facundus concionator,
Qui prece profusa domini vadimonia placans,
Quantum voce valens viduis atque orphanotrophis,
Cujus et ipsa polum taciturna silentia pulsant,
Mens fundata Deo sine fuco proxima cœlo,

Otia nulla terens, et nulla negotia carnis.
Quicquid agendum esset, totum velociter implens,
Sed mora Christus erat, famulans sibi nocte dieque,
Nam cibus et somnus, nisi quod natura necessat,
Tardus edax, velox, vigilans sopor, esca sub ictu,
Nec faceret nisi quod sine iis caro vivere nescit,
Tempus utrumque dicans causis repetendo duabus.
Lectio nunc resonans sibi, nunc oratio currens,
Cujus erat requies tantum mutare labores.
Si foris isset, erat homo jugiter intimus orans,
Cœlo non carnis sed tendens lumina cordis,
Nec dolus inclusus latuit, nec ab ore refluxit.
Vir sine mundanis, domini possessio munda,
Nullum judicio damnans, mala nulla repensans,
Hæc sua forte fuit si facta injuria fratri est:
A minimis læso nonnunquam erat ultio dulcis,
Deque gradu proprio neque reppulit officialem,
Carus et adversis, pius æquis, blandus iniquis,
Ira, tumor, risus, mœror stetit exul ab illo,
Non in fronte tenens nubem, nec in ore cachinnum.
Idem semper erat facie, cute, corde, colore.
Nec variabat opus vir adhuc in corpore constans,
Immortale aliquid mortali ab imagine promens,
Ora Deus, sensum pietas, pax corda tenebat,
Pro se parva gerens aliena misertus agebat,
Naturæ ut seriem postponens angelus esset,
Alta supergrediens, mente ultra nubila tendens,
Liber ab humanis intrabat sidera curis,
Inclyta signa gerens, et multa futura prophetans,
Stabat adhuc terris, cœlestibus intimus hæres,

Noscens clausa Dei, quasi conciliator amici,
Cum sua participat caro se certa clienti.
Vir cui Christus amor, Christus honor, omnia Christus,
Hujus in affectu, insertus, solidatus, adultus,
Ac velut arbor agri, secus est ubi cursus aquarum,
Flore, comis, foliis, et fluctu præpete gaudens,
Ornata æternæ fert poma perennia vitæ,
Inter apostolicas acies sacrosque prophetas,
Martyriique choros atque agmina fulgida cœli,
Rege sub invicto qua exercitus ille coruscat
Per turmas, proceres, legiones atque cohortes,
Milite seu comite, et gradibus duce, consule crescens,
Lacteus iste toga, rutilus micat ille corona:
Hunc prætexta nitens, illum diadema facetum,
Hos chlamys, ast illos armilla topaza decorat.
Balteus hinc radiat, hinc infula crine coruscat,
Alter palmatæ, trabeæ nitet alter honore,
Pingit et ornatum gemma, aurum, purpura, byssus,
Nec videt hoc oculus, quod habet super astra senatus.
His frueris, Martine, bonis sub principe cœli,
Cœtibus angelicis sociabilis, et patriarchis,
Compar apostolicis meritis, æquande prophetis,
Addite martyribus rubricat quibus unda cruoris,
Fulgide confessor candentia lilia vincens,
Lumine purpureo redimite, decore, corusce,
Liberius gradiens per celsa palatia regis,
Vir transcripte potens, æterna in secula civis,
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis,
Dulcis, adorande, et mihi pectore, voce colende,
Cujus prosaicus cecinit prius acta Severus.

Versibus intonuit Paulinus deinde beatus,
Æquiparare valens illustris uterque relator,
Materia victi, sed et ipsi carmine cedunt,
Luminibus tantis ego nubilus inseror audax,
Ex minimis minimus, de magnis maxima tentans,
Qui pede subtitubo, balbutio faucis anhelo,
Et rudis eloquio carpo quod condere certo.
Da veniam, quia te cecinit rea lingua relatu.
Fer pietatis opem misero, miserando misertor,
Rector ut altithronus cum venerit arbiter orbis,
Tum memor obtineas delicti oblivia nostri,
Inter me ac dominum mediator adesto benigne,
Quem sua culpa ligat, tua ut interventio solvat.
Spes Fortunati fit fida salutis egeni,
Suppliciter humilem tibi se stravisse patrone,
Qui lepræ maculas medicata per oscula purgas,
Mortis et extremæ revocas in origine finem,
Carnis adhuc fragilis quondam sub imagine constans,
Nunc opus ut mites pietas tua commodet aures:
Nam prece posse vales apud illum, cujus haberis,
Quod peto tu poteris, quia totum præstat amicis,
Sic tibi quæque petis tribuat præsentia regis.

V. H. FORTUNATI

DE VITA

SANCTI MARTINI

LIBER TERTIUS.

HACTENUS in bibulis fixa stetit anchora terris
Otia lenta trahens, et inerti dente quiescens,
Leviter alludens dum sibilat aura soporem,
Et nos umbra tegit viridante crepidine ripæ,
Ecce serena dies rutilata crepuscula profert,
Et pelagus rate nauta petit, jam solvo rudentes,
Littus arundineum linquens levo carbasa ventis.
Ante per Hadriacas spumas dare vela videbar,
Turbine raptus aquæ per murmura rauca fragoris
Cum duce Sulpitio, bene cujus ab ore venusto
Martini sacros dulcis stilus edidit actus.
Quos ego sub geminis claudo pede curro libellis,
Infimus egregii contexens gesta patroni.
Rursus in oceani videor mihi tendere fluctus,
Majus iter gradiens ubi se vada glauca relidunt,
Et crescit terrore timor, rate, nube, profundo:
Dum tamen alta peto, resonet mihi gallus in aure
Gesta beata viri, qua mitiget unda tumorem,
Et sermone viam relevet sale fabula dulcis:
Deferor ecce freto, fugiunt et littora visum,

Remiget hic Gallus, Martinus vela gubernet,
Flamina Christus agat, portum quibus unda reducat,
Nunc quoque gesta sacri, dum navigo, nauta loquatur.
Mensibus hybernis dum bosphorus alligat undas,
Et liquidos campos vetat imber arare carinis,
Oceanusque negat commercia ferre Britannis:
Cum sata sub rigido sua germina frigore celant,
Ac penetrante gelu riget unda, et herba liquescit,
Astitit ante fores orans vestem æger egenus,
Lingua ligata gelu nec solveret ore loquelas,
Ut tegeretur inops, sacer imperat ergo ministro,
Ipse remota petens, populi caret arte tumultu.
Comperit ut sanctus nihil accepisse trementem,
Exuitur tunica, algentemque obtexit amictu,
Quam sine teste dedit latitans, et abire coegit.
Ecce minister adest rogitans procedere sanctum,
Sed sacer ante monet vestiri tegmine nudum.
Hoc memorante pio, stupidus hebet archidiacon,
Quid faceret nudum dum non ibi cerneret ullum,
Noscere nec poterat residente antistite nudum,
Qui tunicæ interius non inspiciebat amictum,
Amphibali exterius dum membra obtecta laterent.
Angit in ancipiti, quid hoc ænigma beati
Quæstio tanta ligat, neque problema solvat egenti.
Tunc ait ipse sacer, mihi tegmen defer abollæ,
Nec pauper desit qui vestibus indiget illis.
Succensus graviter tegmen fert vile minister,
Ante pedes jactans ait, en sine paupere vestem,
Induitur sancto hirsuta bigerrica palla,
Vix cui digna foret stola lactea, et aurea fulva,

Processit tum summus honor, sed pauper amictu
Despectus tunica cœlesti in sede senator.
Interea populis ceremonia sancta retractans,
Cum holocausta sacræ manibus benediceret aræ,
Protinus a capite emicuit globus ignis amici
Lambens colla, comas, et flamma benigna volabat
Tactu mollis, honore potens, splendore coruscans,
Crinem ornans,meritum prodens,pro tegmine fulgens,
Præbuit obsequium, minus impendente ministro,
Gesta occulta index in lucem lumine mittens:
O dives pauper, tunica contente nec una,
Qui nec habes aliam, neque vis retinere vel ipsam,
Dum superesse putas vestitum simplicis usus,
Cui gravis est vel palla levis, dum clamat egenus
Tegmine pro nudi cupiens procedere nudus.
Nec partiris opem, sed totum cedis egenti,
Hæc tua sola putans petitus si nulla negasses,
Ut magis esses inops inopi dum cuncta dedisses,
Nec puduit, verecunde pater, sine veste sedentem.
Sed nihil erubuit pietas impensa fidelis,
Nec minimam retinens fuerit quo major honore
Est mihi velle loqui speciosa negotia nudi,
Sed rapiunt avidum reliquarum insignia rerum.
Dum recubaret humo fluitans Evantius, æger,
Fessus, et extremus cum jam super halitus iret,
Pontificem precibus celer evocat ut properaret,
Et via cœpta sacri fieret sibi vita reducti.
Nec cunctatus iter Martinus adire viator.
Vix medio spatio emensus gradiente senecta,
Ante salutis opem misit quam visus adesset,

Atque medela ægro data nuntiat ire beatum.
Significans etiam cursor medicina sequentem
Dum pede tardat heros, præcessit cura volatu,
Adventusque pii fert aura salubris odorem,
Ut cito succurrant, unguenta per aera fumant,
Sol veluti radiis dat longius ore calores,
Sic Martinus opem, et quo non est, exhibet arte.
Admiranda nimis res est, ubi peste fugata,
Antea quam medicus pulsum tenet, exilit æger
Obvius occurrens sancto, obsequiumque rependit.
Duxit et ipse domum, qui se sibi luce reduxit,
Nunc alacer saltu recubans paulo ante grabato.
interea miris Evantius actibus expers
Supplicat incolumis domui ut mora crastina tardet,
Hospitis et tanti tenet una diecula vultum:
Sed mora tum fuit hæc occasio danda salutis.
Ilico percutitur puer atro dente chelydri,
Membraque percussi distenderat ira veneni,
Cum spatium vitæ mors importuna negaret
Flebile, et in toto regnaret corpore virus.
Exposuit puerum ante pedes Evantius almi,
Omnia confisus Martinum posse mereri;
Sanctus enim tactu mox singula membra pererrat,
Atque manu medica morientia viscera palpat,
Inde super vulnus, qua bestia fixerat ictum,
Ut posuit digitum, fluit undique vena veneni,
Et repedavit iter, dederat qua vipera virus.
Hinc sacer inspiciens collecta tabe tumorem,
Pollice subducto, quam fuderat ulcere serpens
Cuncta veneni vis per hiatum vulneris exit,

Sanguine concreto stillans velut ubere capræ.
Turgida plaga necem vomuit de vulnere filans,
Concretam saniem vena saliente relaxans.
Effert virus iners refluentem carne liquorem,
Et data lethiferum revocat retro fistula rivum,
Expugnante fide morsus vim perdidit anguis :
Et quia non perimunt, perierunt arma veneni.
Stat puer incolumis, remanet neque pallor in ore,
Miratur famulum, dominus stupet et domus omnis,
Currere servitio, quem crederet ire sepulchro.
Hinc pius antistes loca singula more requirens,
Hispidus occurrit rhedæ fiscalis amictu,
Quo jumenta, sacri dum pallia pendula cernunt,
Fervida subductum rapuere per invia currum.
Dimissis auriga rotis, et miles habenis,
Martinum flagris et fustibus urget iniquis,
Sed de cæde viri pecudi datur ultio tristis,
Ipse tamen patiens jaculorum grandine pressus,
Atque flagellantum dum debacchatur Erinnys
Vulnera nulla refert manibus, nec ab ore susurros.
Hinc gravius cruciat cædentem ignobilis ira.
Hic quia dum tolerat, se irrideri putat alter,
Et magis ille furit, dum sustinet iste libenter.
Interea ad rhedam redeunt grassante querela.
Dum satiat vindicta famem lymphatilis iræ,
Mulas ire movent qua publicus advocat agger,
Voce premunt et fuste dolant lacerantque flagello.
Sed neque compulsæ rapiunt juga lora quadrigæ,
Fixa manent, nec fessa movent velut ærea signa,
Ceu liquefacta novo se glutine terra ligasset,

A putre ut credas animalia pulvere nexa.
Agnovere viri se numinis arte teneri,
Accurrunt celeres, inquirunt nomen euntis,
Martinum inveniunt a se crudeliter actum.
Confusi, flentes rubicante pudore reclivi,
Ante pedes sancti sternuntur, et ore precantur
Ut veniam errori tribuat, sinat ire ligatos.
Quos tamen ante sacer prædixerat esse retentos,
Rem probat, ulcus amat, veniam dat, abire perorat,
Quos virtus vinxit, pietas mollita resolvit,
Ore pependit iter, verba arctant, verba relaxant,
Et juga, frena, rotas, mulas auriga recepit.
Carnotum hinc etiam dum prætereundo veniret,
Ethnica per campos passim obvia turba fluebat,
Excita amore sacri, licet hoc non crederet ipsa,
Ad speculare novum concurrens undique visum,
Cum necdum his Christi radiaret honore character,
Nec sacra verbigenæ flueret super unda Tonantis.
At Martinus ovans, domino reserante profunda,
Sensit adesse locum quo fertile surgeret arvum,
Incipit alloquiis fera pectora cultor arare,
Ore sacer nitido dumosa novalia purgans,
Proscindens, iterans, bis terque quaterque resulcans,
Paulatim ad fructus stupidos animaverat agros.
Hinc rudibus populis Christi nova semina jactat,
Sensibus humanis lactantia germina surgunt
Leniter, et rigidis coalescunt gramina sulcis.
Quid faceret sanctus, turbis coeuntibus amplis,
Messe in tam multa veniens operarius unus?
Excolit, includit, serit, inserit, alligat, ambit.

Interea mulier defuncto pendula nato
Brachia distendens offert ante ora cadaver,
Funeris increpitans misero fera cantica planctu,
Dum dolor ad lacrymas trahit, hæc vix explicat ore:
Fortis amice Dei, toto venerabilis orbe,
Quem semper lamenta movent pietate propinqua,
Ardens quid cupiam, corpus tibi nuntiet algens,
Ecce obiit miseræ mihi filius ubere raptus,
In quo mater eram: nec spes neque restitit hæres,
Occubuit genitus, cecidit domus, et mihi fructus,
Nulla remanserunt uteri solatia duri,
Nec superest quod dulce vocem, quo fessa reclinem,
Ubere quod recreem, totus perit ordo parentis.
Qui restas, precor, affer opem medicamine verbi,
Redde genus, ne sit matris mihi nomen inane;
Ni soboles redeat, secum mea funera ducat.
Adjuvat hanc populus clamans, sacer annue votis,
In cunctis vox una sonat, miserere precanti.
Tunc pius antistes genibus profusus in arvis
Sternitur ante oculos domini pro plebe satagens.
Ut mereretur ovem per quam grex plurimus esset,
Annuit omnipotens famulo dans culmen honorum.
Mox bonus ore preces orator misit in aures.
Ordine disposito postquam se oratio complet,
Erigitur senior, simul infans vivificatur;
Porrigiturque suæ populo sub teste mamillæ.
Fit fragor, et populi nova pectore vota volutant,
Mirantes hominem læte mutasse vigorem,
Et qui in morte manet, morti sua jura tulisse.
Inde catervatim Christum dominumque Deumque

Confessi exorant fieri se lege beatos.
Fit subito in campo populus catechumenus omnis:
Non templa exspectant nec claustra dicata sacelli,
Ecclesiæque typum campus generosior explet,
Quodque solet tectis, pratis adhibetur apertis.
Unica mors pueri sic vitæ parturit agmen,
Dumque unus terræ rediit, plebs astra recepit;
Sub duce Martino felix exercitus hic est.
Dum regeret princeps data jura Valentinianus,
Romuleis opibus mundo famulante superbus,
Tum pia causa sacrum ad comitatum compulit ire,
Quem quia præsensit se posci talia cæsar
Quæ nollet præstare, viro jubet arce repelli,
Et vetat a foribus penetrare palatia justum.
Instat ad hæc uxor, cui tunc erat Arius auctor.
Sed sacer ut vidit tali se fraude repelli,
Hinc aula exclusus, redit arma domestica sumens.
Contegitur setis, respergitur atque favillis,
Ordine miles agens removet potumque cibumque,
Nocte dieque vacans orandi jugiter usu.
Septimus ergo dies aderat, quo sanctus amore,
Fortia castra movens his desudabat in armis.
Angelus assistens jubet ire palatia justum,
Fretus in auxilio Martinus pergit ad arcem.
Limine nullus obest, ad principis ora perintrat,
Qui sanctum inspiciens quod adesset, frenduit ore,
Atque astante pio, solio neque surgit ab alto,
Regalem sellam mox ignibus ardor oberrat,
Et vaga flamma natat, qua molle sedile coruscat,
Undique fusa furens, sed culpæ cæsaris ultrix,

Cervicis duræ solvens ardore rigorem,
Inde flagella coquunt, hinc regem incendia cædunt,
Vapulat et rapidis flammis augusta potestas.
Hinc celer exiluit rapiens se cæsar et ardens
Martini genua amplectens, pedibusque volutans,
Sicque superbum hominem se agnoscere pœna coegit,
Vilia regna probans, et celsa cacumina curvans,
Imperiale caput sancti ad vestigia subdens.
Nec spectare preces patitur reverentia justi;
Præstitit ante tumens quam supplex danda rogasset,
Regia rite parans convivia sæpe beato.
Obtulit inde favens abeunti munera princeps;
Paupertate potens sed reppulit omnia sanctus,
Donaque despiciens meruit plus principe ab ipso,
Tantum majus habens, quantum minus ambit avarus:
Omnia sunt soli qui nulla requirit habendi.
Hinc quoque Romuleam regeret cum maximus arcem
Vir capiens apicem per publica gesta triumphis,
Sæpius hic sanctum per celsa palatia duxit,
Hoc toto sermone loquens de luce futura,
Quis sit honor justis, laus, gloria, palma, corona.
Nec regina pedes cessat lacrymosa rigare,
Sternens membra solo, suspendens gaudia voto,
Inde precatur ovans convivia ut ipsa pararet.
Obtinet hoc bonitas quod non valet alta potestas,
Ipsa manu sellam posuit mensamque paravit,
Dans manibus lymphas, rursus regina ministrat
Læta modesta suis palmis quas coxerat escas.
Quo residente sacro, stetit illa immobile planta,
Fercula subducens, et pocula porrigit ipsa.

Una ministra viro suffecit ad omnia soli.
Cœnula finitur, sed adhuc regina satagit
Fragmina, relliquias, crustas et frusta recondens,
Omnia præponens hæc imperialibus escis.
Hoc Martinus agit, quo clausos carcere laxet,
Exilio ductos laribusque reducat avitis.
Sed tibi, sancte pater, minus est Augusta quod explet:
Hoc magis obsequio crevit regina peracto.
Est locus in Turonum fine et confine Biturgum,
Incola quem vicum vocitavit Claudio magum,
Mansio forte fuit Martino prætereunti,
Ecclesiæ domini qua secretaria pollent,
Virgineique chori sancto abscedente requirunt,
Quo stetit, aut sedit, jacuit genua atque reflexit,
Lambunt cuncta simul vel ad oscula singula ducunt.
Divisere sui venerandi stramina lecti,
Atque leves paleas virtutis pondere pensant,
Quam tetigit stipulam sanctus non ibat inanis:
Denique post fragilis confregit fortia culmus.
Nam graviter quendam ut rabies invaserat hostis,
Et truculentus agens erroris spiritus iret,
Dum rapiendo rotat vesano cardine prædam,
Hunc suspensa viri collo festuca fugavit,
Immanemque hostem palearis arista removit.
Tibia fruge ferax larvam jaculata sagittat,
Et stipula exilis quasi dura falarica fixit:
Nec sic ullius ferri expavisset acumen,
Spicula nec tantum timuisset missa per arcum
Lubrica pennigero venientia tela volatu,
Parthica seu timidum si transfodisset arundo,

Plaga et vicino gravius lacerasset ab ictu,
Stramina sic metuit trepidans adamantinus hostis,
Ac velut ex stipulis coqueret se flamma camini,
Vir stetit incolumis fugiente volucriter umbra,
Deserit et prædam lupus ingens et leo frendens.
Inde revertenti Trevirorum ex urbe beato,
Obvia forte datur medio fera bucula campo,
Quam Dæmon dorso incumbens agitabat anhelo
Pendulus aerio quatiens auriga flagello.
Pestifer arte nova cursu bove nempe veredo
Cornigeri pecudis propulsor mulio tristis,
Exagitatur iners residens per terga bubulcus.
Hic ubì millimodas animalis adegerat iras,
Ibat ubique fero furibunda juvenca ministro,
Sub tortore gravi per curva, per invia cursans.
Accessit propius sancto furiatile cornu,
Elataque manu pecudem consistere mandat;
Quæ stetit affixo minus improba bucula gressu,
Quem sacer instantem mox vidit cominus, inquit:
Perge ferox, fuge sæve, redi male, cede cruente,
Innocuam pecudem desiste agitare nocive.
Tunc animalis enim linquit fera bellua tergum,
Et recipit proprium mitissima bucula sensum.
Sternitur ante pedes sancti veneranter adorans,
Flexit et ipsa genu quæ non habet intellectum,
Contra naturam discernens gesta beati,
Obsequiumque dedit, meriti quæ nescit honorem:
Inde magis humilis, quia libera colla gerebat
Ante ligata tumens a peste soluta reclivis.
Quæ stetit ore fremens, cecidit post vincula supplex,

Et sine voce favet armo jactata priore.
Tum sacer antistes pecudem præcepit abire,
Moxque gregem repetit pastoris voce revincta.
Id gestum est illo sub tempore, quando beati
Per medias flammas nec fimbria senserat ignis.
De minimis etiam referantur maxima rerum :
Tempore nam quodam dum vicos circuit almus,
Obvia venandi studio volat agmen equorum;
Nare sagace canum fit præda reperta frutetis,
Transiliunt campos equites et voce sequuntur.
Intendunt leporem fugitivum agitare molossi
Saltibus excussi, latratu et dente minaci:
Diffusi excurrunt celeres in amore rapinæ.
Alter in alterius miscent vestigia saltus,
Iste sequax tacitus petit, hic clamoribus auras,
Hic frutice in vacuo delusus odore rotatur
Motibus arboreis, saltu suspenditur alter,
Capturæ unius cunctorum frendet hiatus.
Sæpe super leporem morsu deceptus inani
Unguibus injectis dum præda volubilis exit,
Ac se turba premit, sic lubrica bestula fugit.
Non erat interea quo calle lepusculus iret,
Mons, vallis, petra, sylva, frutex defecerat omnis
Per patulos campos, fugienti tegmine nudo,
Poplite defecto, pede lasso, nare recliva,
Totus ab ore canis per singula murmura pendens.
Sensit adesse tamen Martini signa beati,
Flexit iter trepidus hirsutas fraude per herbas,
Auribus acclivis, vagus, exagitatus, anhelus
Corruit ante pedes titubans lepus advena supplex.

Si non voce potest, fletu pro voce precatur,
Sic fera parva jacet Martini tegmine tuta,
Et recubat dulci defensa sub arboris umbra.
Tunc sacer ex solito miseratus more salubri
Imperat, ut catuli cessent abeunte fugace.
At sacer ille canum mox sermo cucurrit in aures,
Torpescunt agiles, verbo figente lyciscæ
Gressibus instabiles pendentes saltibus ipsis,
Et rediere canes quasi per vestigia cancri,
Effugit incolumis per aperta lepusculus arva,
Et cane seposito tutus terit alta viator,
Hic fugit, ille redit, nullus perit, ecce salutem :
Sic quoque bestiolis pacem sacer intulit ipsis,
Debilitasque canum facta est pietatis imago,
Qui potius vetito didicerunt parcere morsu :
Et quia defuerant homines, ubi mira facessit,
Nil de laude perit, miracula bestia sensit.
Quanta etiam sancti sermonis gratia fulsit,
Qui cum nuper ovem vidisset vellere tonsam,
Hæc evangelii dicens mandata peregit :
Namque duas tunicas gestans, unam obtulit insons,
Et nudata suo de tegmine texit egentem.
Inspiciens itidem sanctus per rura subulcum
Nudum pellicea tantum sub veste trementem,
Ecce Adam, quondam paradisi sede repulsus,
Exul ab elysio pascit gregis ora suilli :
Deposito veteris Adam carnalis amictu,
Adam nempe novi nos induere instar oportet.
Hinc iterum cernens vernantia prata beatus,
Pars pastus, pars fossus erat, pars floreus agris,

Sed sue confossus, bove pastus, flore comatus,
Comparat ergo tribus sanctus tria nomina rebus:
Turpis adulterii species est fossa carectis,
Herbaque conjugii retinet detonsa figuram.
Est par virginibus violis quæ vernat imago,
Herbis luxurians, fœno apta et flore decora,
Digna Deo, gemmis gratior, radiantior astro.
Miles item monachum professus singula linquens
Conjuge cum propria cuperet quia degere vitam,
Mutavit meliore via transcurrere metam,
Jure sacerdotum monitor hoc ordine discens,
Belligeratori valeat ne femina jungi,
Sola aciem melius componit mascula virtus,
Debilior teneat murorum claustra caterva,
Et sexus fragilis sese intra septa recondat.
Hoc satis ut mulier timeat res ipsa timori,
Miles ad arma potens pergat galeatus in agmen
Loricæ triplicis squama radiante coruscus,
Thoraca ex humeris indutus, nisus in hasta,
Assuetus clypeo, transmittens vulnus ab arcu.
Hinc capulum vibrans, hinc torquens missile telum,
Ferratæ tunicæ rivos sub pondere sudans.
His dictis mulcens juvenem resipiscere cogit,
Conjuge postposita, et repetit eremita coronam.
Jugiter interea quia salsa, et sancta canebat,
Nec serie recipi, neque possunt scripta teneri.
Quænam vita sacri fuerit, quis singula currat,
Quanta fides animi, quam celsa et pura voluntas?
Ad quem non solum homines longo orbe venirent,
Verum etiam cœlestis honor visebat amanter,

Angelicusque chorus properabat ad ora frequenter,
Colloquiis placidis ut fessum animaret amicum,
Et quasi complexum recreet per verba parentem.
Res probat ista sequens quæ gesta priora renarrat.
Concilium allectum fuerat synodale Nemauso,
Quo sacer antistes mediator adesse recusat:
Ergo ratem scandens celerem parat ire per amnem,
Gentibus in mediis habitans eremita remotus:
Ipse in puppe sedens, cunctos sua prora sequestrat,
Angelus ecce tamen domini venit aliger alto.
Ipsa nempe die qua se conventus abegit,
Quicquid pontifices celebrabant ordine narrans,
Pro vice Martini peragens synodalia præsens,
Atque sui cura longinqua per æthera tranat:
Quem pendente via nec in aera penna fatigat,
Sed natat ala celer donec nova nuntia portet
Quæ mandat dominus, nihil absconsurus amico.
Rettulit ut prius hæc sacer et post cuncta probavit,
Nec frangunt prædicta fidem, neque prodita fallunt.
Accidit hinc demum foribus sedente Severo
Compare cum Gallo doctis et amore ministris,
Murmure multivago completur cella beati.
Ostia clausa tenens diei geminante sub hora,
Audivere loqui, sed quid, nescire fatentur.
Senserunt strepitum, neque verba loquacia norunt:
Pars fuit hæc meriti vel sic sensisse superna,
Agnita si non sunt, satis est audita mereri.
Post sacer egrediens cellam majore Severo
Sulpitio poscente diu quæ gesta fuissent,
Vix motus precibus, tandem rem ex ordine pandit.

Indicat hic Agnem, Teclam, Mariamque locutam,
Sanctarum exponens vultus habitumque beatus.
Quæ facies, oculi, gena, pes, manus, arca, figura,
Lumine tam puro vidit sæpe ora sororum:
Quis color atque decus, quæ forma, et gratia quanta,
Et sermone pari placidam dixisse salutem,
Hic petit ad fratres, illæ petiere sorores.
Sed redit iste gradu, illæ nam rediere volatu.
Culmen apostolicum, celsas et honore columnas,
Sæpe Petrum meruit Paulumque videre licenter,
Dæmonicas etiam tolerans sæpissime pugnas,
Nomine quemque suo increpitans cogebat abire,
Maxime Mercurium infestum referebat adesse:
Brutum namque Jovem et hebetem memorabat haberi,
O sinceri oculi, nulla caligine pressi!
Mens radiata sopho, retinens sine nube serenum,
Inspicis aeriam carnali lumine Teclam,
Atque vides Agnem redimita fronte corona,
Cernis et egregiam pretiosa luce Mariam.
Vidisti templum domini diademate fultum,
Vidisti thalamum sponsi super omnia pulchri,
Compositum gemmis, auroque ostroque decorum,
Qualis iaspis erat pedibus laterique topazus,
Qui digitis anuli viridi fulgore venusti:
Quales armillæ dextræ ardescente hyacintho,
Quanto zona die lapidum radiabat honore,
Cycladis aut qualis cataclistis effora rasis,
Quæ palla ex humeris mixto chrysopraso beryllis,
Quodve monile decens collo rutilabat in illo.
Forsan erat niveis amethystina vitta capillis,

Sculptilis impressis et inauribus alba sigillis,
Luminis ac varios spargens diadema virores.
Quæ frons, ora, oculi, facies, gena, pes, manus, ulna,
Inde repercussis florebant gramina gemmis?
Dic, bone pastor, ovi quæ fabula vestra cucurrit?
Quod, rogo, quando Petrum et Paulum tam sæpe videbas,
Prima ministerii radiantia vasa superni,
Aurea pulchra nimis gemmata, venusta, corusca,
Illa putas quanto rutilabant ora sereno?
Dogmata quæ Christi totum sparsere per orbem,
Quæ dixere prius : tu es Christus filius almi,
Altithronique Dei dominantis et omnipotentis,
Ac super hac petra fundata ecclesia regnat,
Quam nec flabra movent, neque vertit turbo procellæ,
Nec trahit undivagam pluviatilis imber arenam,
Hæc quia viva tenet petra fundamenta salutis;
Contra quam portæ inferni nunquam arma valebunt.
Quid sacer ille simul Paulus, tuba gentibus ampla?
Per mare, per terras Christi præconia fundens,
Europam atque Asiam, Libyam sale, dogmate, complens,
Et qua sol radiis tendit, stylus ille cucurrit,
Arctos, meridies, hinc plenus vesper et ortus,
Transit et oceanum, vel qua facit insula portum,
Quasque Britannus habet terras atque ultima Thyle.
Buccina concrepuit regiones una per omnes;
Dogmate tantorum Christi data munera pangit
Hebræus, Græcus, Romanus, Barbarus, Indus,
Israelita canit, simul Atticus, atque Quiritis,

Principibus geminis fidei sub principe Roma,
Carnis apostolicæ quo sunt duo celsa sepulchra.
Prima tenet terris, et utrique priora supernis,
Dogmatis ore pares, et sedis honore curules,
Ambo triumphantes spargunt nova dona per orbem:
Una nempe die quos passio sancta beavit,
Et sacra sic geminus signavit tempora consul,
Quis splendor paribus rutilabat ab ore coruscus
Lucifer, ut radiis premeretur vultibus illis,
Quippe nec ipsa micat tantum rota fulgida solis.
O dulces oculi, facies cernendo beatas,
Vidistis Syon speciosas ordine portas,
Vidistis Syon ternas quater ordine portas,
Quas amat omnipotens ultra omnia culmina Jacob,
Gemmarum vario redimitas lumine valvas,
Sculptas bracteolis, inscriptas arte smaragdis,
Chrysolithis rutilas, niveas stillantibus albis.
Quicquid amor potuit, quo totum gratia fudit,
Omnicolora decens et omnibus una topazus.
Per quas huic populi genus illud nobile regni,
Intrant sideream meritorum gressibus urbem,
Et sine fine manent conscripti in secula cives.
Inter quos proceres et culmina celsa potentum
Patriciis mixtus generosis, consulibusque,
Proximus et regi resides Martine senator,
Cui dedit arma fides, et cui fiducia rex est,
Miles amore cliens, et factus honore cohæres.
Qui potes, oro, mei veniam deposce reatus,
Et vitiata tibi quod lingua remurmurat audi,
Ut de fonte pio fluat indulgentia læso,
Ac te orante sacer redeat medicata cicatrix.

V. H. FORTUNATI

DE VITA

SANCTI MARTINI

LIBER QUARTUS.

Post mare fluctivagum repetens ad littora portum
Floribus albicomis, dum lilia pollice carpo,
Ungue recido rosas, et per violaria curro
Ruris amœniferi varios situs inter odores.
Obripit inde sopor, fessus quoque colla reclino,
Fultaque gramineo jacuerunt membra grabato.
Sed redit ecce dies, et jam lucescit, eundum est,
Dum matutino nos ore salutat hirundo,
Ac se nocte brevi celerata crepuscula rumpunt:
Quo torpore natent quamvis mea lumina, surgam,
Evigilansque oculis detergam pollice somnum,
Et quod iter repeti Gallus vocat, ibo sodales,
Fluctibus in trifidis ignarus nauta libellis.
Ac velut ambiguas inter Symplegadis undas
Ionii, Ægei, Maleique sequace procella,
Me tamen in bibulis ne mergeret auctor arenis,
Summa gubernavit Martini vita patroni,
Quam nitor scabris indignus scalpere verbis,
Rusticus arte rudis tentans formare monile,
Quod nec lima polit, neque malleus addit acumen,

Non incudo terit, fornaxque examinat igne,
Nec mordax gemino forceps trutinavit obunco.
Sed magis incomptum profert mea lingua metallum,
Res tamen illa juvat sine qualibet ullius arte;
Quod per se pulchram præfert sua gratia gemmam.
Attamen officii quæ restant debita solvam,
Et cui magna nimis modo debeo, parva rependo.
Carnotus interea genitam pater anxius ægram
Ex utero mutam profert sacro ore medendam,
Sex geminos graviter hebetem sine voce per annos.
Nec differt Martinus opem pietatis amicam.
Sternitur ergo solo tacitus prece sidera pulsans,
Corpore fusus humi, volitans super æthera sensu.
Sensit ut effectum fidei meruisse precatu,
Sanctificaturum ferri sibi poscit olivum,
Infuditque ori benedictum fruge liquorem,
Atque tenens digito linguam miserando puellæ,
Ipse patris nomen geniale requirit alumnæ.
Mox resoluta movet faucis lyra tinnula plectrum,
Atque insueta canit camerati concha palati,
Dente relisa cavo producens verba fritillo,
Responditque patris nomen pia filia dulce.
Ventre prius genita, hic visa est quasi voce renata,
Reddit adulta vetus lactantes ore susurros,
Incipiens tenero proscindere verba rotatu,
Motu pigra rudi decurrens lingua gradatim,
Implicito sonitu rauca novitate cicuta,
Donec plena suo cecinit symphonia flatu.
Tunc genitor genua amplectens veneranda beati,
Vociferans et voce data sua gaudia plorans

Lætitiæ voto reboat præconia Christo.
Judicis inde feri conjunx ægra Avitiani,
Dirigit ad sanctum morbi sperando medelam.
Vas olei vitreum lance æqua dimidiatum,
Unde salutifero depelleret unguine morbum.
Mox super ampullam fecit crucis ipse sigillum,
Surgit ad ora liquor, spumansque exæstuat unguen,
Ubertate nova vitrea sub cortice obortum,
Et vase in sicco generosus nascitur humor,
Currit in ascensum qui vergere novit ad imum,
Fluxibus et liquidis olei petit alveus altum.
Sed quem non genuit radix oleagina succum,
Nec Syra bacca dedit merito virtutis adultum,
Crescit et ad summum patulo qua clauditur ore.
Nec contentus agit liquor, ut vas expleat illud:
Nam cumulata olei mox defluit unda superne,
Nec sese urna capit, tanta est benedictio dextræ,
Exundansque omnes pueri madefecit amictus,
Et digiti de fonte rigans manavit olivum,
Ac postquam irriguæ fluviali more cucurrit
Vas plenum fidei merito matrona recepit.
Nec minus inde subit rerum admiratio facti,
Idem vas vitreum benedictum nobile reddens,
Cum puer incautus posuisset in ore fenestræ,
Utpote carbaseo venerans velamine tectum,
Lintea dum retrahit fluitantia nescius alter,
Lapsa pavimento ampulla stat marmore tenso.
Sed nec saxa vitrum perdunt, nec vasa liquorem,
Integra servatur volitans quasi pensile pluma,
Aut subvecta levis geminis descenderet alis,

Nullaque rima patet, nec facta in vase cicatrix.
Sic liquor interior facit exteriora tueri,
Et quem tutari decuit sua tegmina texit.
Ne vitra depereant, olei custodia servat,
Inclususque humor proprium defendit amictum,
Ac fragmen fragile statuit benedictio forte.
Cujus discipuli pariter dum cominus irent,
Et canis horrificus latratu insisteret amplo,
Unus amore pio Martini in nomine dixit:
Præcipio taceas, neque nos clamore fatiges.
Mox præcisa canis rabidi vox ore pependit,
Clamoremque vagum media de fauce resorbet,
Et fragor ille ferox avido sub gutture obhæsit,
Stans rictu stupido frenata voce molossus,
Cum furor urgeret, quia se nec hiare liceret.
Sic redit incluso tremula sine voce susurro,
Profuit et nomen sancti quo defuit ore.
Ergo iter inceptum lento pede pergere tendam,
Dum licet ire viam, dum me vocat aura salubris,
Et trahit hora dies vestigia tarda moventem,
Moribus ut tumidus comes Avitianus agebat,
Terribili officio Turonas suffultus adivit.
Agmina conveniunt, et longa catena reorum
Accrescente coma, quorum caro tota fluebat,
Et consumpta arctum laxabant brachia ferrum,
Confectam macie vix declarante figuram,
Pœnarum genus omne jubet plus more parari.
Deflentem videas populum spatiare per urbem,
Indixitque nefas processu ad triste tribunal,
Unde truces oculi spectarent membra cremari.

Comperit ut sanctus feralia jussa satagi,
Tempore sub noctis sæva ad prætoria tendit,
Et pietatis iter solus parat ire viator.
Pervenit ut senior gressu miseranter anhelo,
Sternitur ante fores per limina dira benignus,
Qua recubat judex torpente sopore sepultus.
Angelus interea penetrat mox aliger aulam,
Intonat et comiti dormitanti ore minaci:
Te sopor hic retinet, Martinus stat foris, inquit,
Tu requie frueris, et sustinet ille labores,
Molliter ipse thoro, jacet ille in marmore duro.
Excutitur trepidus mox ex somno Avitianus,
Martinum exclamans, foribus recubare sacratum,
Imperat et famulis reserent ut claustra beato,
Ne servum Christi venerandum injuria vexet.
Hinc famuli illudunt domino crepitante cachinno,
Dicentes stupidi se somnia vana videre,
Præ foribus nullum residere vel esse virorum.
Rursus præcipiti premitur somno Avitianus,
Angelus inde virum violentior excitat urgens,
Concutit et graviter ne cederet ipse sopori.
Territus hinc judex, ultra neque eredulus ulli,
Postpositis famulis, celer ad sua limina pergit,
Atque ibi Martinum reperit ceu senserat olim.
Tunc ferus alloquitur sanctum his vocibus ultro:
Quid Martine mihi facis hoc venerande sacerdos?
Non mecum æquali fateor certamine pugnas,
Absolvendo reos venis, et me verbere torquens.
An me pro cunctis pœnas absolvere mavis,
Eligis aut facinus mea per tormenta pacisci?

Sub tortore novo mutantur tempora cædis,
Pœna diurna reos cruciat, me nocte fatigas.
Serve Dei, patuit quam sit tibi celsa potestas,
Quando flagellatur graviter te judice judex.
Hinc tamen ipse probas mecum sit qualiter actum,
Cum per me venio, nec amicum, nec rogo servum:
Non patitur differre moras quem pœna coercet.
Nil opus est verbis: tacito te nosco quod optas:
Cede precor, discede loco, concede quod oro,
Ne tua me graviter cito puniat ultio vindex.
Hæc ait, et propero pede discedente patrono,
Avitianus inops animi vocat officiales,
Et reserare jubet tormenta, ergastula, claustra.
Cumque relaxasset, procul ipse recedit ab urbe,
Et gravis ira fugit, sibi fit timor ipse timori,
Ordine perverso, et pacem fuga judicis auget,
Ac sine cæde lupum salvo grege pastor abegit.
Quique monasterio quotiens properaret ad urbem,
Sive pedem cellæ foris adveniendo tulisset,
Agmina larvarum trepidabant ore rotatu,
Et cum nescirent populi adventare patronum,
Designabatur gemitu quoque Dæmoniorum.
Adproperante sacro pendentia membra videres
In sublime procul sublata per aera duci.
Ast alios pedibus superactis rursus in altum,
Et caput inferius veluti de nube ruentes,
Nec tamen his vestes fluerunt verecunda tegentes,
Crimina vel merita edentes sub judice missi,
Et sua præcipites examine facta fatentes.
Ille Jovem stolidum, hic se fatetur Anubim,

Vasa ministerii se Dæmonis esse nefandi:
Sed tortore pio feritas cruciata fugatur.
Quinetiam Senonum pago quid gesserit edam.
Cum compacta gelu premeret sata grando quotannis,
Cultorumque seges defraudaretur inanis,
Nec messoris opus flavescens spica rogaret,
Agricolæque manum tritura vetaret adempta:
Incola maturis totiens deceptus aristis,
Cum jejuna suo torperent jugera sulco,
Ac lapidata cibum populis seges ægra negaret,
Mittitur ad sanctum legatio fida precatu,
Ut removeret humo furibunda procella flagellum,
Celsa viri quæ mox oratio sola peregit.
Nam statim atque preces fudit bonus ore sacerdos,
Tempestate graves siccarunt nubila nimbos,
Et viduæ segetes se fertilitate maritant:
Quæque quater quinos per quos super extitit annos
Intemerata sacri viguerunt dona patroni.
Vir tamen ipse Dei, ut sublatus ad astra recessit,
Oblitæ incubuit rediviva procella rapinæ,
Præsule subducto vastat fera clades agellum,
Ac male captivas imber populatur aristas,
Defensorque obit, et mox prædam grando requirit,
Martini abscessu repetunt elementa flagellum.
Vir quoque justus item cum occurreret Avitiano,
Aspicit instantem huic sævi Dæmonis umbram,
Horrificam faciem, truculentam corpore pestem,
Quam procul intendens sanctus flatu oris abegit.
Judex dum in seipsum putat exsufflasse beatum:
Cur bone pastor, ait, tua nos injuria vexat,

Indignosque facit despectio flatilis auræ?
Quem pater egregius responso affatur amico:
Hæc tibi non facimus probrosi sorte reatus,
Sed male quæ incubuit cervici, flavimus umbræ.
Mox tamen illa fugit subsellia larva satelles,
Et cervice sedens invasa sedilia liquit.
Libertate nova surgunt colla Avitiani:
Exoneratus enim judex revocatur honori,
Mitior, atque fuit gravis implacabilis olim.
Mirum aliud vico quod contigit Ambaciense,
Idola turrito fuerant educta metallo,
Eximie saxis moles onerata politis,
In sublime thronum procedens æde superba,
Falsa superstitio, deceptio vera precantum
Grande opus ad facinus faciens nihil esse colentes.
Quod cum sanctus ovans mandasset rite tuendum
Humanis opibus, neque hoc avelleret ullus,
Tunc sacer antistes assueta per arma recurrens,
Pervigil insistens nocturnis excubat horis,
Alloquiis domini taciturna silentia rumpens.
Sed cum mane recens auroram spargeret orbi,
Tenderet et croceum per nubila Phœbus amictum,
Ecce repens oritur variante fragore procella
Stridula sidereo volitatu, et multa tumultu,
Auxiliis fremebunda tuis Martine satagens,
Et tua castra movens armata ferocibus austris:
Quæ fanum ut tetigit rapidæ vertiginis ictu,
Impulit ac fabricam furibundo impacta rotatu,
Idola comminuit, molemque in pulvere solvit,
Altaque turrigero ceciderunt mœnia fastu.

O sacer antistes, dulce et memorabile nomen,
Quis se non subdat tibi, pro quo et nubila pugnant?
Hæc quoque mira loquar parili virtute peracta:
Stabat celsa, rigens, informis, forma columnæ,
Immanis habitu, tractu insuperabilis amplo,
Quæ superimpositum simulachrum hostile gerebat:
Quam pius ut voluit, valuit neque solvere molem,
Rursus ad orandi victricia signa cucurrit,
Belliger eliciens ad se arma potentia cœlis,
Stratus humo recubans, precibus super astra relatus.
Quo exorante diu multoque in pulvere fuso,
Cœlitus est oculis descendere visa columna,
Molliter aerio dissulcans nubila lapsu,
Quæ molem oppositam ut vibrato perculit ictu,
Fragmine dissiluit compago soluta columnæ,
Lapsaque disperso pereunt simulachra metallo,
Et mentita novo feriuntur numina telo,
Falsa quidem veram sumentia numinis iram.
Quæ subversa suis genuerunt lucra ruinis,
Ac resoluta feris creverunt templa favillis.
Pandere quinetiam decet illud honore beati:
Pallida cum mulier stillante rubore cruoris,
Cujus se irriguo siccarunt viscera fluxu,
Naufraga membra trahens secum vaga sanguinis unda
Tempestate suæ pluviæ defessa laborans:
Ipsa sibi generans secreti turbinis imbres,
Fluctibus et propriis jam submersura ruebat,
Nec super ullus erat portus sibi norma salutis:
Cui semel ut tacta est benedicti fimbria fili,
Nobilis ac summi palpantur stamina panni,

Exilit inde salus, digitos prius unguine complens,
Transit in arcanum fiducia tanta medelæ:
Protinus irrigui siccatur origo fluenti,
Prona etiam patulos damnavit fistula cursus,
Et restricta fluens redit insonti unda cruoris,
Assidui fluxus fugiens cava vena meatus.
Veste sacra medici solidantur glutine rivi,
Et virtute viri senserunt frena liquores,
Incolumisque redit de furto femina felix,
Atque salutis opem medico ignorante resumpsit.
O Martine sacer nescis, et munera donas.
Inde procul gressum celerans antistes abibat,
Obvius ecce venit serpens adnando per amnem,
Pectoris impulsu sulcans vaga remige cauda,
Squamea terga movens, spiris vaga cærula findens.
Quem sacer inspiciens ait hæc : in nomine Christi
Impero dira tibi, pete cursum bestia retro.
Quæ procul in fluvium sinuamina lenta reflexit,
Atque retorsit iter mox sarcina tanta veneni:
Inde petit bibulas ripæ interioris habenas,
Gurgite lapsa natans, totasque renavigat undas,
Obsequiis famulans, et vipera perdidit iras,
Imperiis justi nec iniqua venena repugnant.
Forte dies aderant paschalia festa gerentes,
In quibus antistes partem quoque piscis edebat,
Addebatque bonus tum fercula reptile gustu.
Sollicitat monachos si copia piscis adesset :
Respondit cui cura foret commissa, minister,
Se toto piscante die captura negasse,
Nil valuisse hamum, setis ab arundine jactum,

Nec potuisse aliquam vel retia ducere prædam.
Cui constanter ait placido moderamine pastor :
Perge modo ad fluvium, tibi nec captura negatur.
Artificem spes certa movet, petit impiger amnem,
Implentur pariter monachorum examine ripæ,
Ut sacra Martini sperarent dicta prophetæ,
Quem scirent non cassa loqui neque verba refelli.
Projicit ut fluvio cassem de puppe magister,
Molliter ac vitreo Ligeri trahit humida lina,
Mox ingentem esocem modico sub rete coercet,
Et trahitur cognatus aquis ad littora piscis,
Non rete artificis sed Martini ore ligatus,
Usibus et sancti se præda natatilis offert,
Tali morte magis vitæ pro munere currens.
Nobile quinetiam ex præfecto Arborius effert
Signum, quod vidit se teste fidelis in urbe,
Immaculata Deo cum dona imponeret aræ,
Et pater attonitus ceremonia diva sacraret,
Munera vel Christi benediceret ore sacerdos,
Imposita altari rata corporis atque cruoris,
Emicuit subito manus alma decore superbo,
Nobilium vario lapidum splendore coruscans,
Undique visa rotæ spargens radiatile lumen,
Brachia purpureis vibrantia fulgura gemmis,
Lumen et ad solis radians lux fulva metallis,
Credula quo potius fierent miracula rerum.
Vir simul ipse potens se tunc Arborius inquit
Gemmarum gravium crepitantem audisse fragorem.
Sic geminante fide justi pia dextera fulsit,
Inque loco manicæ micuit translata smaragdus.

O Martine decens lapidum velamine compte,
Cur nova palla tibi, cui vix textura coruscans
Trama topazus erat rutilans, et stamen iaspis,
Et tunicæ insignes currunt pro vellere gemmæ?
Quæ manus artificis cataclistica fila rotavit?
Quis fuit hic opifex, ubi lana hyacinthina currit?
Quis potuit rigidas torquere ad licia gemmas?
Hæc venerando magis poterunt quam fando referri.
Quid secreta petis, nec in abdita luminis intras?
Est homo quod stupeas, ubi nectit gratia telas.
Historiæ nobis oritur hic longior ordo,
Sed breviore via data per compendia curram.
Maximus imperii moderans quasi rector habenas
Præcipit Itachium tum armorum jure tueri,
Ne quis eum peteret damnandum lege forensi,
Accusatorem veterati Prisciliani,
Mittit ad Hispanos armata sorte tribunos,
Relliquias heresis qui quærant et bona tollant,
Inventosque pares capitali crimine damnent;
Sic tamen, ut cunctos occasio sæva feriret.
Pluribus ergo malis bonitas impulsa beati
Leucadio pariter pro præside prompta precatur,
Occurrit Treviros, aliis quoque mota querelis.
Pontifices adeunt prædicti principis aures,
Ne Martinus eat, synodi nisi pace recepta,
Sed sacer asseruit Christi se in pace manere.
Quo prius abstinuit sanctus sic cœtibus illis,
Pontifices iterum occurrunt ad cæsaris aulam:
Cogat ut innocuum se participare nocivis,
Provocat alloquio quem molliter induperator,

Ut sociaretur reliquis communio justi :
His Theonistum etenim solum discesse querelis,
Cui non complacuit communio noxia fratrum.
Hinc quia non valuit flecti vehementia sancti,
Abripit ex oculis se principis alta potestas.
Mox percussores gladio minitante relaxat,
Qui semel offensos jaculo figente trucident.
Comperit ut sanctus reseratæ fraudis amictum,
Pollicitus regi se participare ministris,
Et pietate calens deponit amore rigorem,
Mens rea cujus abest, par fit communio culpæ;
Hinc se proripiens propere Martinus abegit.
Æstuat interea gradiens gravis, anxius, angens,
Quo vel ad horale spatium consensit iniquis.
Inde iter emensum per vasta silentia ducens,
Progressis sociis, ibi se Andethanna propinquat.
Ecce viro insigni sacer obvius angelus adstat,
Præsenti alloquio confessus publice vultus,
Atque revelata facie, sic cominus infit.
Quam merito, Martine, loco compungeris isto,
Nec properas exire aliter nisi jussa facessis,
Inter utrumque nefas mercatus acerba doloris!
Nunc age constanter, repara virtutis honorem,
Et tibi te revoca trepidum ne noxia frangant,
Gloria ne pereat, neu prospera lubrica perdant.
Utere more tuo, te deinde redisce magister,
Fortis athletæ animos casus non obruit unus.
Acrius insequitur hostem manus icta dolore,
Plagaque fixa solet mentes armare viriles,
Atque pudore recens crescit diro ulcere virtus,

Ac datur armigero victoria vulnere crebro.
Fraterno alloquio sic angelus explicat ore,
Et vice germani monitis animavit amantem,
Tanta est cura Dei Martinum avellere lapsu,
Ulterius synodo neque se promiscuit insons,
Virtutisque suæ damnis nova lucra paravit.
Res probat ipsa tamen sacro venerabilis actu:
Namque ad Pseudoforum cellæ dum accederet æger,
Quem male vexabat nimium fera Dæmonis ira,
Ingenioque gravi torquebat iniquior umbra,
Ante monasterii quam limina tangeret almi,
Martini faciem refugit ferus hospitis hostis,
Et benedicta viri terror fuit ora videri,
Non sufferre valens res obscurissima lumen,
Nec vaga constantem, fugit infida corde fidelem,
Sæva bonum, furiosa pium, truculenta benignum,
Sic quoque nigranti retinetur janua lucis.
En medicina sacri satis unica, cujus opimum
Hospitium vidisse, fuit meruisse salutem.
Sanctus in æde latet, foris exit origo medelæ,
Et cura ante datur medici quam forma videtur.
Nec satis est mirum dederit quid corpore præsens,
Nomine sub cujus sparguntur dona per orbem:
Navita cum quidam Tyrrenum curreret æquor,
Fert iter ad Romam, quod velificante volatu
Turbinis impatiens oritur violentia venti:
Exiliunt fluctus, feriunt cava vela rudentes,
Nutat pinus iners, rapiuntur signa ceruchis,
Lenis et antennæ coeuntia cornua frendent,
Artis inops, stupidus resilit de puppe magister.

Stant undæ, armatura cadit, fragor æquoris urget,
Prora bibit, dum nauta vomit, perit ars, jacet usus,
Spes fugit, ira premit, rapitur lux, morsque minatur,
Casibus in dubiis certi vergente salute.
Dum trepidant omnes, Ægyptius hæc ait unus,
Qui necdum Christi charismata senserat exsors,
Martini Deus eripe nos: mox dira procella
Corruit, et pelagi tumor altus ad ima resedit.
Sternitur unda rati, liquidi stetit area campi,
Atque immota loci jacuerunt murmura ponti,
Gurgitis optati trabe curritur æquor amicum,
Littoris ora legunt flabris data vela secundis,
Atque petens portum, vada, complet nauta celeuma.
Sic bene pro meritis famulo dat Christus honores,
Cujus eunte fide terras, mare, sidera supplet.
Pangere gesta libet reliquo veneranda relatu,
Indoles a patribus generosa Lycontius olim
Clarus honore, fide locuples, ab origine currens.
Cumque domum propriam lues exitialis adisset,
Cunctaque tabifluus penetrasset acumine morbus,
Quo miserabilium famulorum sive clientum
Una strages erat, divisa per ulcera languens,
Dicere quo posses prostrata cadavera telis:
Rex extrema etenim nil nobilitatis honorat,
Præsidii spes sola manet Martinus in orbe.
Mittitur ad sanctum veneranter epistola cursu,
Auxilium rogitans, hoc corde, hoc flagitat ore:
Ni cito subveniat, rapit omnia pestis acerba,
Per spatium ferale trahens in tartara cunctos,
Et grassata diu quid agant contagia perdunt.

Qui potes affer opem pendenti in morte catervis,
Desperata salus solatia fida requirit.
Quæ pius ut sensit divino illata flagello,
Sed nec posse timet facili exorare precatu,
Attamen excipiens votum miserantis amici,
Septem nempe dies, totidem sub sidere noctes
Pervigil incubuit, jejunia nulla relaxans,
Continuata trahens per tempora mille precatus:
Nec prius absistit nisi supplicis illa Lyconti
Vota recepta daret, domuique medela rediret,
Et rediviva salus fugitivum expelleret ulcus.
Qui tamen ut didicit sancti obtinuisse laborem,
Advolat, et grates devoto corde rependit,
Ereptaque domo sua gaudia munère pensat,
Pro merito fidei donum vice centurionis,
Israeli dominus quem prætulit ore potenti,
Et prius hausit opem genitæ quam intraret in ædem.
Denique sancto offert argenti pondera magna,
Ter tricena decem superaddita merce patroni,
Addit et has voces recreato pectore supplex:
Quid tibi, celse pater, vitæ pro munere solvam,
Cum pretio non possit emi hæc lux, neque vendi,
Unius aut animæ mercari vita valebit?
Cum vero illa meæ domui lues una noceret,
Nec superesset opis reliquum quod redderet ullum,
Præsidio ecce tuo mihi nempe tot agmina vivunt,
Sexus et ætatis numerosa caterva meorum
Cum stupeam solidæ revocata cadavera vitæ,
Et quibus obsequerer morientibus, ecce ministrant.
Nam statim ut tua vox penetralis ad astra volavit,

Et visa est meritis curvare cacumina cœli,
Quo vicina tibi fierent oracula Christi,
Expositæque preces ante ora fuere Tonantis,
Ac recitata fuit pia vox dominantis in aurem,
Mox bonitas indulsit opem præsente medela,
Corpora deseruit membratim tabes acerba.
Qui potuere mori, subitæ rediere saluti,
Et viguerunt spe, pede, viscere, lumine, voce,
Ac languor moritur viventi in carne sepultus.
Unde, pater, modicum pro vivis sume tributum,
Fenore vel minimo tolerans dum debita solvo.
Sed neque suscepit, neque reppulit ille quod offert,
Ante monasterii sed quam bene limen adiret,
Captivis tribui redimendis pondera jussit.
Sic uno ex casu fert dona gemella beatus:
His libertatem dedit, illis unde salutem,
Ut modo captivi duris laxantia pœnis
Ac concordi animo cecinerunt gaudia plausu.
Hoc idem est mirum, niteant si verba relatu,
Occurrit cellæ cum quidam e fratribus algens,
Carbone ingesto ardebat fornacula sancti.
Considet ergo celer rapiens quasi lucra vaporis,
Inguine nudato, pede jacto, poplite panso,
Vir sacer inclusus de cella protinus inquit:
Quis foris incestat nudus habitacula nostra
Corpore detecto, puro genu et inguine nudo?
Quid fuit hoc, docti vos dicite, quæso, sophistæ.
Martini ante oculos paries quasi lintea lucet,
Aut quasi filo agiles contexit aranea telas,
Retia vel nexis per rara foramina filis.

Unde hic tam tenuis structura patescit hiulca?
An se saxa levant, aut reddunt scissa fenestram:
Seu duri lapides lento se glutine solvunt?
An casa materiæ vitreo se margine tendit,
Aut speculare dedit quo sanctus lumine transit?
An levior paries revoluto cessit in arcu,
Et stetit incolumis rapido suspensus in ictu?
Nobilis aut acies oculorum et marmora transit,
Clarior ac visus per cuncta obstacula pergit?
Penniger an clausi volitavit ad ora minister,
Ac per opertum aperit, et in invia nuntius intrat?
An quia lumen erat totum foris, intus habebat,
Carne sedente loco, velox an spiritus ibat?
Pandite doctiloqui, comprendite clausa diserti,
Qui numeris atomis, ratione potestis et ore.
Hic fugit ars oculos, nisi Christum nulla videtis.
Quanta Dei virtus, Martini est gratia quanta!
Hac ope mirificus homo complet, quod homo nescit,
Explicat ac fidei merito quod obstat origo.
Quod superest etiam memoretur honore patroni,
Consummanda suo properat quia pagina textu.
Forte sacer residens per dura sedilia ligni,
Prospicit hinc larvas pendenti rupe gemellas,
Tegmine pullatas, tristi terrore sonoras,
Fraude laborantes, jaculantes spicula fellis,
Nequitiæ artifices rebus gravia arma sinistris,
Voce venenata verba hæc anguina rotabant.
Quid valet ira tumens, eia te Brictio monstres.
Hoc iterum repetunt, donec male Brictio motus
Irruptis foribus sancto convicia vergit,

Jurgia multa movens turbata mente satelles,
Se meriti melioris ovans quam sanctus haberet.
Sic gestu rabidus neque se agnoscebat amarus,
Vitæ gesta suæ temerarius arbiter inflans,
Intolerabilium per inania bombica jactans,
Vento motus iners simulans foliatilis umbræ,
Excussa cervice rigens, levitate rebellis,
Exagitans animum pede jacto, pectore tenso,
Irrationalis, tumido gliscente cothurno,
Nec se mente capax, sensu spatiante vacillans,
Inque sacerdotem truculenter acerba redundans.
Sed quid in abjectum Martinum hæc turbida volvit?
Quid humili, placido, tam dira, superba minatur?
Cur animæ nimium dulci tot amara ministrat?
Non decet hæc audire pium neque ferre benignum,
Durus erat graviter qui melli absynthia miscet,
Ille tamen pietate calens nihil intulit hosti.
Excipit iratum placatus amanter amarum,
Oblectans rabidum, et per mollia famina mulcens,
Et nescit non esse pater sine felle vel hosti,
Qui tamen exorante viro larvisque fugatis
Dum redit ad mentem furiosus Brictio pridem,
Pontifici occurrit voto prece, corpore supplex,
Sed bonitate pii celer indulgentia fluxit,
Non apud hunc opus esse diu lacrymando rogari,
Aut prece multiplici veniam sperare nocenti,
Qui magis expetiit culpas donare reatus.
Credidit, et damnum quicquid non præstitit ultro,
Hæc sua lucra putans dimittere debita noxæ,
Obvius occurrens quærenti munera pacis,

Irasci nulli cupiens, ignoscere cunctis,
Fœdera sola ligans celer, et delicta relaxans,
Effugiens nequando sibi daret ultio damnum,
Rem pietatis agens : satis est clementia vindex,
Quæ pia dona metens fieri non indiget ultrix,
Omnibus aucta bonis, cui dos et gloria pax est.
Vir tamen ipse sacer pietatis ab agmine miles
Fœdera semper amans, et pacis in arma triumphans,
Supplicis ad vocem miserantia viscera laxat,
Inque sinu veniæ trepidum mulcendo reduxit,
Atque reum solita patria pietate recepit.
Hæc tua dulcis erant holocausta, sacraria, templa,
Hæ tibi divitiæ, thesauri, regna, talenta,
Flos, odor, esca, sapor, mera cinnama, balsama, thura:
Hæc sacer omnis erat, hæc tota, hæc unica cura,
Christum corde pio, Christum meditarier actu,
Reddere nolle vicem miseris, et parcere culpæ,
Criminis indultor, veniæ memor, ara reorum,
Spes miserabilium, fuga larvarum, arma sequentum,
Præda catervarum, errantum via, cura medentum,
Omnibus una salus, amor omnibus, unus amator.
Quis tibi digna loqui valeat, quem mundus honorat?
Quid, pie vir, satis est, cui laudis debitor orbs est?
Quæque referre volens neque totus id explicat axis?
Jugiter amplexu Christum corde, ore retentans,
Nec sine te patiens dominum discedere quoquam,
Tecum semper habens vinctum pietate Tonantem,
Astrictus precibus, neque se solvebat amator,
Cujus amica fides tantum sibi contulit arcis,
Ut solem radiis et lunam cursibus æques,

Qui splendore nitens pulcher quasi lucifer axis,
Ac fulgore Dei vir fulgidus ipse coruscas.
Tegmine vir niveus, miro diademate fulvus,
Supplicis usque memor, famuli exauditor opime,
Fortunati inopis, trepidi sibi sorte reatus,
Morbida quem rabide circum sua crimina latrant,
Et fera delicti penetraliter ulcera mordent.
Intercede precor veniam, vir adepte coronam,
Eripe pastor ovem, ne clauda vel extera restet:
Porrige celse manum, rege gressum, dirige sensum,
Excessusque graves leviori examine penses,
Ac potius pietas opulens miserando precetur,
Mitis et exsortes placident fomenta medelæ,
Inter et ipse Deum atque reum mediator adesto,
Defixis genibus, tensis ad sydera palmis,
Vocibus inclusis, animis penetrantibus auras,
Obtineas meritis, judex cum venerit orbis,
Tu quoque jussus eris dextro residere sedili,
Arbiter in populos tribuum, pavor ante tribunal:
Qualiter effugiam flamma stridente caminum?
Tunc precor ut fragilem sacro velamine celes,
Et tua me trepidum defendat ab igne lucerna:
Nam scio posse reum quemvis tibi cedere Christum,
Quem sociat proprio mansura in secula regno:
Sis precor in domino famuli memor alme per ipsum
Cujus erit tibimet lumen sine fine videndum.
Da veniam dulcis, pie, blande, benigne patrone
Condere dum volui, quia læsi carmine flores.
Sed tua laus nullo breviabitur ampla relatu,
Quam Deus in terris pariterque tetendit et astris.

Pone libelle modum, tepido verecunde relatu,
Multiplices faciens dissuto stamine rugas:
Nec bene fila ligans nodo subit aspera texta,
Hispida cameli rigido quasi vellere texta,
Serica dum decuit Martini pallia duci,
Aut prætexta micans auro sub tortile necti,
Vel toga permixtis hyacinthina curreret albis,
Pingere seu variam rosa, lilia, gemma coronam,
Marcida lingua tacet, veniam tibi posce libelle.
Contentus tantum Turonum pete mœnia supplex
Qua Martinus habet veneranda sepulchra sacerdos,
Cujus honor tumuli facit hic sua rura tueri,
Qui pietatis opem tribuat, nam largus ubique
Scit nihil esse meum, sua sed sibi dona recurrunt.
Sic tamen urgebis ut adhuc temerarius intres,
Inde Parisiacam placide properabis ad arcem,
Quam modo Germanus regit et Dionysius olim.
Si pede progrederis, venerato sepulchra Remedi,
Atque pii fratris complectere templa Medardi:
Si tibi barbaricos conceditur ire per amnes,
Ut placide Rhenum transcendere possis et Histrum,
Pergis ad Augustam, qua Virdo et Licca fluentant,
Illic ossa sacræ venerabere martyris Afræ.
Si vacat ire viam, neque te Baioarius obstat,
Qua vicina sedent Breonum loca, perge per Alpem,
Ingrediens rapido qua gurgite volvitur Œnus.
Inde Valentini benedicti templa require,
Norica rura petens ubi Birrus vertitur undis,
Per Dravum itur iter, qua se castella supinant,
Hic montana sedens in colle superbit Aguntus,

Hinc pete rapte vias, ubi Julia tenditur Alpes
Altius assurgens, et mons in nubila pergens
Inde foro Juli de nomine principis exi,
Per rupes Osope tuas qua labitur undis,
Et super instat aquis Renniatelia montis.
Hinc Venetum saltus campestria perge per arva,
Sub montana quidem castella per ardua tendens,
Aut Aquileiensem si fortasse accesseris urbem,
Cantianos domini nimium venereris amicos,
Ac Fortunati benedictam martyris urnam.
Pontificemque pium Paulum cupienter adora
Qui me primævis converti optabat ab annis.
Si petis illud iter qua se Concordia cingit,
Augustinus adest pretiosus, Basiliusque;
Qua mea Tarvissus residet, si molliter intras,
Illustrem socium Felicem quæso require,
Cui mecum lumen Martinus reddidit olim,
Per cenetam gradiens et amicos Duplavenenses;
Qua natale solum est mihi sanguine, sede parentum,
Prolis origo patrum, frater, soror, ordo nepotum
Quos colo corde, fide, breviter, peto, redde salutem.
Si Patavina tibi pateat via, pergis ad urbem;
Hic sacra Justinæ rogo lambe sepulchra beatæ,
Cujus habet paries Martini gesta figuris.
Quove salutis opus celso depende Joanni,
Atque suis gentis sociis per carmina nostris:
Hic tibi Brinta fluens iter est Retenone secundo,
Ingrediens Athesin Padus excipit; inde phaselo,
Mobilis unde tibi rapitur ratis amne citato.
Inde Ravennatum placitam pete dulcius urbem,

Pulpita sanctorum per religiosa recurrens
Martyris egregii tumulum Vitalis adora,
Mitis et Ursicini parili sub sorte beati:
Rursus Apollinaris pretiosi limina lambe,
Fusus humi supplex, et templa per omnia curre,
Expete Martini loculum, quo jure sacelli
Jam desperatum lumen mihi reddidit auctor,
Munera qui tribuit, saltem rogo verba repende:
Est ibi Basilicæ culmen Pauli atque Joannis.
Hic paries retinet sancti sub imagine formam,
Amplectanda ipso dulci pictura colore:
Sub pedibus justi paries habet ante fenestram,
Lychnus adest, cujus vitrea natat ignis in urna:
Huc ego dum propero valido torquente dolore,
Diffugiente gemens oculorum luce fenestræ,
Quo procul ut tetigi benedicto lumen olivo,
Igneus ille vapor marcenti fronte recessit,
Et præsens medicus blando fugat unguine morbos,
Non oblita mihi mea lumina munere sancti,
Nam redit ante oculos oculorum cura fidelis,
Et memor illud ero dum luce et corpore consto.
Promptius affectu, precor, inde require sodales,
Si sociis loqueris, veniam pietate mereris,
Porrigo materiam quibus hanc ego ut ore rotundo
Martini gestis florentia carmina pangant,
Et claro ingenio texant spargenda per ortum.
Vir radians, meritis licet ille nec indiget istis,
Gratia cujus ovans ac fama iter occupat orbis
Arva capax pelagus intrans super astra coruscans,
Distribuens miras populis pro stipe medelas,

Qui domino famulando suo capit omnia dona,
Et quo Christus habet nomen, Martinus honorem.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER PRIMUS.

I. AD VITALEM EPISCOPUM RAVENNENSEM.

Antistes domini, meritis in secula vivens,
  Gaudia qui Christi de grege pastor habes:
Cum te Vitalem voluit vocitare vetustas,
  Noverat æternum te meruisse diem.
Dignus apostolica præfulgens mente sacerdos,
  Qui sacri Andreæ tam pia templa locas.
Quam bene pro meritis domini consedit in aula,
  Per quem digna Deo est ædificata domus!
Sumpsisti a domino culmen, cui culmina condis:
  Qui tibi digna dedit, reddis honore vicem.
Emicat aula potens solido perfecta metallo,
  Quo sine nocte manet continuata dies,
Invitat locus ipse Deum sub luce perenni,
  Gressibus ut placidis intret amando Lares.
Qui loca das populis, dominum quo semper adorent,
  Ut capiant veniam, tu facis esse viam.
Gratia, mens, animus, bonitas, dilectio plebis,
  Et gradus, et pietas, te dedit esse patrem.
Prosperitas se vestra probat, quæ gaudia supplens,
  Intulit egregios ad tua vota viros.

Dux nitet hinc armis, præfectus legibus illinc,
Venerunt, per quos crescere festa solent.
Ne tibi desit honor, populum Deus auxit opimum,
Qui vidit sensum hoc voluisse tuum.
Mysterium fides complevit vota petentis,
Felix cui dominus quæ cupis ipsa vehit.
Plurima divino celebres solemnia dono,
Adque Dei laudes templa colenda loces.

II. DE TEMPLO QUOD VITALIS EPISCOPUS RAVENNÆ ÆDIFICAVIT.

Quisquis ad hæc sancti concurris limina templi,
Si venias supplex, hic prece sumis opem:
Quam sacer antistes Vitalis condidit arcem,
Culmine quæ celso est tempore ducta brevi.
Fundavit, struxit, dotavit, deinde dicavit,
Et meruit templi solvere vota sui.
Quo veneranda pii requiescunt viscera Petri,
Qui meruit solus clave ligare polos.
Paulus apostolica simul hac retinetur in aula,
Seductor quondam, qui modo doctor ovat.
Hanc sacer Andreas propriam sibi vendicat arcem,
Et cum fratre pio participata regit.
Hæc sua templa replet Laurentius igne sereno,
Cui pia flamma dedit luce perenne diem.
Vitali domus ista placet, qui vivus arenis,
Defossus meruit perdere mortis iter.
Sunt loca Martini, qui texit veste Tonantem,
Ne magis algeret, se spoliare dedit.
Ecce Vigili arx est quem rustica turba peremit,

Unde mori voluit, mors magis ipsa fugit.
Incolit hæc pariter Maturius atque Sisennus;
Quos genus, atque fides, et tenet una salus.
Sanctus Alexander felixque Cecilia pollent,
Quos meritis omnes una corona manet.
Hæc bonus antistes, Vitale urgente, Joannes
Condidit egregio viscera sancta loco.
O nimium felix æternum in lumen iture,
Cujus vita suo perficit ista Deo!

III. DE BASILICA SANCTO STEPHANO LEVITÆ A PALLADIO ÆDIFICATA.

Gloria celsa pios domini circumdat amicos,
Quorum diffuso vivit in orbe decus.
Pertulit hic martyr pro Christo orientis in axe,
Ecce sub occasu templa beatus habet.
Fundatus virtute Dei de morte triumphans,
Excepit lapides cui petra Christus erat.
Gens Judæa ferox Stephanum quem perdere credit,
Etsi carne, tamen nescit honore mori.
Ille tenet palmam meritis, tu crimine pœnam:
Possidet ille polos, tu magis ima petis.
Hæc sacra Palladius Levitæ templa locavit,
Unde sibi fiat non peritura domus.

IV. DE BASILICA, SANCTI MARTINI NOMINE, DEO A FAUSTO PRESBYTERO EXTRUCTA.

Emicat aula decens venerando in culmine ducta,
Nomine Martini est sanctificata Deo.
Cui vitæ merito fiducia tanta coruscat,

Ut populis tribuat quod pia vota rogant.
Extulit hanc Faustus devoto corde sacerdos,
Reddidit et domino prospera dona suo.

V. IN BASILICAM SANCTI MARTINI, UBI PAUPEREM VESTIVIT, ROGANTE GREGORIO EPISCOPO.

Qui celerare paras iter, huc deflecte viator,
Hic locus orantem cautius ire docet.
Exul enim terris, cœli incola, sæpe solebat,
Clausus Martinus hinc aperire polos.
Æde sub hac habitans eremi secreta tenebat,
Per medios populos anachoreta potens.
Hic, se nudato, tunica vestivit egenum,
Dum tegit algentem, plus calet ipse fide.
Tum vili tunica vestitur et ipse sacerdos,
Processitque inopi tegmine summus honor.
Qui tamen altaris sacra dum mysteria tractat,
Signando calicem signa beata dedit.
Namque viri sacro de vertice flamma refulsit,
Ignis et innocui surgit ad astra globus :
Ac brevibus manicis, sieret ne injuria dextræ,
Texerunt gemmæ qua caro nuda fuit.
Brachia nobilium lapidum fulgore coruscant,
Inque loco tunicæ pulchra smaragdus erat.
Quam bene mercatur, qui dum vestivit egenum,
Tegmine pro tunicæ brachia gemma tegit!
Tu quoque qui celsis habitas Martine precator,
Pro Fortunato fer pia verba Deo.
Imperiis parere tuis pie, care Gregori,
Quantum posse valet, plus mihi velle placet.

VI. DE BASILICA S. MARTINI, QUAM LEONTIUS IN COLLE ÆDIFICAVIT, PLACIDINA VERO EXORNAVIT.

Qui cupit æterna sociari in sede beatis,
  Hos sibi participes per pia vota facit.
Nec patitur differre diu quod oportet agendo,
  Cum bona quæ dederit, hæc sua lucra putet.
Condidit ergo arvis delubra Leontius alma,
  Talibus officiis intret ut ipse polos.
Martini meritis et nomine fulta coruscant,
  Quem certum est terris signa dedisse poli.
Qui lepræ maculas medicata per oscula purgans,
  Pacis ab amplexu morbida bella tulit.
Hæc tamen ingenio sunt ædificata perito,
  Quo nil egregiæ gloria laudis eget.
Additur ad specimen locus ipse quod eminet arvis,
  Elatoque jugo colle tumente patet.
Altius educto sub se tenet omnia dorso,
  Et quacunque petit, deliciosa videt.
A longe adveniens oculo vicinus habetur,
  Jungitur aspectu dissociante loco.
Quo fessus rapitur visu invitante viator,
  Si pede defuerit, lumine tractus adit.
Quæ Placidina sacris ornavit culmina velis,
  Certantesque simul, hic facit, illa colit.

VII. IN HONOREM BASILICÆ S. MARTINI, QUAM BASILIUS ET BAUDEGUNDIS, MENTE UNA RENOVAVERANT ET AUXERANT.

Discite mortales terris nihil esse quod obstet,

Cum sacra templa Dei flumine fixa manent:
Pulchra per angustos ut surgeret aula meatus,
Et si mons vetuit, præbuit unda locum.
Ut famularetur domui vaga lympha supernæ,
Cursibus antiquas ars nova subdit aquas.
Cum Baudegunde quo mente Basilius una
Hoc renovans priscum reddit et auget opus.
Sic Martine tuus honor amplus ubique meretur,
Ut loca nulla negent, quod tibi festa sonant.
Talibus officiis pacatus opime sacerdos,
Quorum vota vides, redde benigne vicem.

VIII. DE BASILICA SANCTI VINCENTII ULTRA GARONNAM.

Tempore vita brevis meritis fit longior almis,
Angustosque dies tendit honore fides.
Post finem sine fine manet mens dedita Christo,
Linquens turbam hominum stat sociata Deo.
Hac ope suffultus Vincentius extat in ævum,
Gloria martyrii cujus opima viret.
Vertice succiso rapuit qui ex morte triumphum,
Et nova de terris proles ad astra volat.
Credidit unde necem, sancto dedit hostis honorem,
Percussorque magis morte perenne jacet.
Vicerat ille miser, hunc si jugulare nequisset,
Nam abstulit unde caput, contulit inde polum.
Hujus amore novo pia vota Leontius explens,
Quo sacra membra jacent stannea tecta dedit.
Et licet eniteat meritis venerabile templum,
Attamen ornatum præbuit iste suum.

Præmia succedant operanti longa salutis,
  Hujus ut obsequiis culmina sancta micent.

IX. DE BASILICA S. VINCENTII VERNEMETIS, QUAM CONDIDIT PAPA LEONTIUS : ET DE MIRACULIS EDITIS IN EJUS DEDICATIONE.

Cultoris domini toto sonus exiit orbe,
  Nec locus est ubi se gloria celsa neget.
Sed cujus meritum scimus percurrere mundum,
  Hujus ubique viri surgere templa decet.
Ecce beata nitent Vincenti culmina summi,
  Munere martyrii qui colit astra poli.
Promptus amore pio quæ papa Leontius olim
  Condidit eximio consolidata loco.
Nomine Vernemetis voluit vocitare vetustas,
  Quod quasi fanum ingens Gallica lingua refert.
Auspicii præmissa fides erat ante futura,
  Ut modo celsa domus staret honore Dei.
Hic etiam sanctus domini suffultus amore,
  Virtutis summæ signa tremenda dedit.
Nam cum templa Dei præsul de more dicavit,
  Martyris adventu Dæmonis ira fugit.
Redditur incolumis quidam de peste maligna,
  Cui, vidisse pii templa, medela fuit.
Emicat aula potens divino plena sereno,
  Ut merito placeat hic habitare Deo.
Nunc specie suadente loci ac virtutis honore,
  Evocat hic populos, hinc decus, inde salus.
Qui plebem accendit venerandæ conditor arcis,
  Talibus officiis præmia justa metet.

X. DE BASILICA SANCTI NAZARII MARTYRIS, QUAM DEJECTAM AB IMO SOLO FUNDAVIT LEONTIUS.

Culmina conspicui radiant veneranda Nazari
  Cujus membra solum, spiritus astra tenet.
Semine terrigeno terrenis visibus exsors
  Immortale bonum pulvere natus homo.
Nil carnale volens, sed Christi præmia poscens,
  Sanguine de proprio victima digna Deo.
Hæc tibi templa sacer devota Leontius offert,
  Majoremque suam hinc cupit esse domum.
Hic prius angusto fabricata est machina gyro,
  Quo neque tunc poterat plebs veneranda capi:
Dejectamque solo rursus fundavit ab imo,
  Et dedit hæc quæ nunc ædificata placent.

XI. DE BASILICA SANCTI DIONYSII MARTYRIS FUNDATA A LEONTIO, CUM ALTERA (POPULUM NON CAPIENTE LOCO, ET LONGIUS) AB EMELIO PRÆSULE EXTRUCTA, AD EJUS HÆREDEM VENISSET.

Qui cupis egregii structorem noscere templi,
  Tam pia non patiar vota latere tibi.
Longius hinc olim sacra cum delubra fuissent,
  Et plebs ob spatium sæpe timeret iter;
Exiguam dederat hic præsul Emelius arcem,
  Christicolam populum nec capiente loco.
Quo vitæ claudente diem dehinc prole graduque,
  Venit ad hæredem hoc opus hicque locus.
Fundavitque piam hanc papa Leontius aulam,
  Obtulit et domino splendida dona suo.

Quam venerandus habet propriam Dionysius ædcm,
Nomine sub cujus sanctificata nitet.
Qui fervente fide Christi solidatus amore,
Vertice supposito colla secanda dedit.
Membrorum contemptor erat cupiendo coronam,
Vile putans quicquid ferret amore Dei.
Ut moritura caro donum immortale pararet,
Vulnera dilexit, sed caritura nece.
Hostili occurrens gladio se misit Olympo,
Unde mori voluit vota salutis habet.
Nec congesta prius subtraxit fana sacerdos,
Hæc nisi perficeret quæ modo culta placent:
Assidue in prisco celebrans ceremonia templo,
Donec rite sequens consolidasset opus.

XII. DE BASILICA SANCTI BIBIANI EPISCOPI, OLIM AB EUSEBIO PRÆSULE FUNDATA, POSTEA VERO A LEONTIO (EMERII, EJUS ANTECESSORIS MANDATO) EXTRUCTA, ET DE THECA ARGENTEA, QUA S. BIBIANI RELIQUIAS EXORNAVIT PLACIDINA.

DIGNA sacerdotis Bibiani templa coruscant,
Quo, si justa petis, dat pia vota fides,
Quæ præsul fundavit ovans Eusebius olim,
Ne tamen expleret, raptus ab orbe fuit.
Cui mox Emerius successit in arce sacerdos,
Sed cœptum ut strueret, ferre recusat onus.
Qui precibus commisit opus tibi papa Leonti,
Cujus ad hoc votum jugiter instat amor.
Ultro tale decus tibi se servavit agendum,
Nec nisi tu fueras qui loca sacra dares.
O meritum justi mansurum in luce perenni,

Per quem se cupiunt templa verenda coli!
Sacra sepulchra tegunt Bibiani argentea tecta,
Unanimis tecum quæ Placidina dedit.
Quo super infusum rutilans intermicat aurum,
Et spargunt radios pura metalla suos.
Ingenio perfecta novo tabulata coruscant,
Artificemque putes hic animasse feras.
Sed cui vos animo donaria tanta dedistis,
Hic agat ut vobis stet diuturna salus.
Nec dubitent qui magna ferunt, sibi magna rependi,
Dum quoque pro parvis reddat opima Deus.

XIII. DE SANCTI EUTROPITIS,

PRIMI URBIS SANTONICÆ ANTISTITIS, BASILICA, QUAM SENIO COLLAPSAM LEONTIUS EX DIVINA REVELATIONE RENOVAVIT, ORNAVITQUE IMAGINEIS E LIGNO ICONIBUS ET PICTURIS.

Quantus amor domini maneat tibi, papa Leonti,
Quem sibi jam sancti templa novare monent.
Eutropitis enim venerandi antistitis aula
Corruerat senio dilacerata suo.
Nudatasque trabes paries vacuatus habebat,
Pondere non tecti, sed male pressus aquis.
Nocte sopore levi cuidam veniente ministro,
Instauratorem te docet esse suum.
Pro mercede tui meruit magis ille moneri:
O felix de quo fit pia cura Deo!
Non meliore via vivit renovata vetustas,
Et lassæ fabricæ flos redivivus adit.
Ætas accessit: verum hæc juvenescit honore:
Unde senex fieret, junior inde redit.

Hic sculptæ cameræ decus interrasile pendet,
Quos pictura solet, ligna dedere jocos.
Sumpsit imagineas paries simulando figuras:
Quæ neque tecta prius, hæc modo picta nitent.
Urbis Santonicæ primus fuit iste sacerdos:
Et tibi qui reparas jura priora dedit.
Cum sua templa tenet sanctus habitando quiete,
Instauratori reddit amore vicem.

XIV. DE CALICE LEONTII EPISCOPI.

Summus in arce Dei pia dona Leontius offert,
Votis juncta sacris et Placidina simul.
Felices quorum labor est altaribus aptus,
Tempore qui parvo non peritura ferunt.

XV. IN LAUDEM LEONTII EPISCOPI BURDIGALENSIS ET PLACIDINÆ, EJUS OLIM CONJUGIS, SACERDOTII VERO TEMPORE SORORIS.

Inter quos genuit radians Aquitanicus axis,
Egregiis meritis culmina prima tenes.
Civibus ex Gallis supereminet alta potestas:
Tu potior reliquis, et tibi nemo prior.
Præcedis multos, nulli minor atque secundus,
Nec superest aliquid quod dare possit honor.
Qui cum se primo vestivit flore juventus,
Parvus eras annis, et gravitate senex.
Versus ad Hispanas acies cum rege sereno,
Militiæ crevit palma secunda tuæ.
Cujus primitiæ tanto placuere relatu,
Ut meritis esset debitus iste gradus.

Nec poterant subito tibi culmina celsa parari,
Hæc nisi digna tuum promeruisset opus.
Nobilitate potens præcellis, papa Leonti:
Clarus ab antiquis si numerentur avi.
Nam genus et proavi, vel quicquid in ordine dicam,
Per proceres celsos currit origo vetus.
Tempora diffugiunt, et stat tamen aula parentum,
Nec patitur lapsum, te reparante, domus.
Nobilitas longos non inclinavit in annos:
Cui magis ascensum proles opima dedit.
Inclyta progenies ornavit luce priores,
Hæredis radio splendet origo patrum.
De radice sua vestita est flore vetustas,
Quam merito vestræ laudis obumbrat honor.
Quamvis non aliquis potior modo possit haberi,
Tu tibi præcedis amplificando patres.
Emicat altus apex generoso stemmate fulgens,
Cujus apud reges unica palma patet.
Ecclesiæ nunc jura regis, venerande sacerdos,
Altera nobilitas additur inde tibi.
Pontificalis apex quamvis sit celsus in urbe,
Postquam ad te venit, crevit adeptus honor.
Aula Dei et pastor vicibus sibi præmia reddunt,
Illi tu ornatum, spem dedit illa tibi.
Munere divino pariter floretis utrique:
Tu mercede places, illa decore nitet.
Tertius a decimo huic urbi antistes haberis,
Sed primus meritis enumerandus eris.
Templa vetusta Dei revocasti in culmine prisco,
Postque suum lapsum nunc meliora placent.

Flore juventutis senio fugiente coruscant,
Et tibi læta favent, quo renovante virent.
Ut tu plus ageres, incendia tecta cremarunt,
Et nunc laude tua pulchrius illa micant.
Nullaque flammicremæ senserunt damna ruinæ,
Quæ modo post ignes lumine plena nitent.
Credo quod ex sese voluissent ipsa cremari,
Ut labor ille tuus hæc meliora daret.
Post cineres consumpta suos tenuesque favillas,
Sic solet et phœnix se renovare senex.
Instaurata etiam sacri est baptismatis aula,
Quo maculas veteres fons lavat unus aquis.
Ecce beata sacræ fundasti templa Mariæ,
Nox ubi victa fugit semper habendo diem:
Lumine plena micans imitata est aula Mariam,
Illa utero lucem clausit, et ista diem.
Nec solum hic, sed ubique micant tua templa, sacerdos,
Inter quæ plaudens Santonus illa manet.
Qui loca das populis ubi Christum jugiter orent,
Unde salus veniat, tu facis esse viam.
Ecclesiæque domus crescente cacumine pollet,
Et probat esse tuum quod modo culta placet.
Fecisti ut libeat cunctos huc currere cives,
Et domus una vocet, quicquid in urbe manet.
Ornasti patriam cui dona perennia præstas,
Tu quoque dicendus Burdigalense decus.
Quantum inter reliquas caput hæc superextulit urbes,
Tantum pontifices vincis honore gradus.
Inferiora velut sunt flumina cuncta Garonnæ,
Non aliter vobis subjacet omnis apex.

Rhenus ab Alpe means neque tantis spumat habenis,
Fortior Hadriacas, nec Padus intrat aquas.
Danubius par est, quia longius egerit undas:
Hæc ego transcendi, judico nota mihi.
Muneribusque piis dotasti altaria Christi,
Cum tua vasa ferunt viscera sancta Dei.
Nunc cruor et corpus domini libamina summi,
Rite ministerium te tribuente venit.
O felix, cujus ditat pia templa facultas,
Cui res ista magis non peritura manet!
Non ærugo teret mordaci dente talentum,
Nec contra hæc fures arma dolosa movent:
Et data res vivit, facit et bene vivere dantem,
Cum moritur terris, ducitur inde polis.
Hæc possessor habet quicquid transmiserit ante,
Sola tenet secum quæ prius ire facit.
Hæc tibi templa dabunt, et vasa sacrata, sacerdos;
Et quicquid reliquum nec numerare queo.
Ecclesiæ columen per tempora longa gubernes,
Et mercede pia fructus ubique mices.
Cogor amore etiam Placidinæ pauca referre:
Quæ tibi tunc conjux, est modo cara soror.
Lumen ab Arcadio veniens genitore refulget,
Quo manet augustum germen, Avite, tuum.
Imperii fastus toto qui rexit in orbe,
Cujus adhuc pollens jura senatus habet.
Humani generis si culmina prima requiras,
Semine cæsareo nil superesse potest.
Sed genus ipsa suum sensus moderamine vicit,
Cujus ab eloquio dulcia mella fluunt.

Cara, serena, decens, solers, pia, mitis, opima:
  Quæ bona cuncta gerit quicquid honore placet.
Moribus, ingenio, meritorum luce coruscans,
  Ornavit sexum mens pretiosa suum.
Plurima quid referam, quantis sit prædita rebus?
  Quæ potuit votis nupta piacere tuis?
Augeat hæc vobis vitam cui templa dedistis,
  Culminibusque suis culmina vestra tegat.

XVI. HYMNUS IN HONOREM LEONTII EPISCOPI.

Agnoscat omne seculum
Antistitem Leontium;
Burdegalense præmium,
Dono superno redditum.
  Bilinguis ore callido
Crimen fovebat invidum,
Ferens acerbum nuntium,
Hunc jam sepulchro conditum.
  Celare se non pertulit,
Qui triste funus edidit,
Etsi nocere desiit,
Insana vota prodidit.
  Deceptus arte noxia,
Cassata deflet crimina:
Dum quæ putabat tristia,
Conversa sunt in gaudia.
  Exempla sæva protulit,
Calcanda cuncto tempore;
Ut jam sibi conscriberet,
Decreta vivo antistite.

Fucata res hæc contigit,
Vitanda casto pectore;
Superstite ut præsumeret,
Post fata quod vix debuit.
Gravat sacerdos ordinem,
Qui episcopatum sic petit:
Præcepta qui complectitur,
Fugit honoris ambitum.
Hoc si cui sit debitum,
Coactus ascendat gradum:
Non se petente callide,
Sed dante Christi munere.
Ineptus est qui sanctæ se
Præferre vult ecclesiæ;
Nam rem sacratam sumere,
Electio divina sit.
Catus sacerdos ordinem
Hilarius non ambiit,
Martinus illud effugit,
Gregorius vix sustulit.
Leges refutant ambitum,
Invasor omnis pellitur,
Quod respuunt prætoria,
Vitat nefas ecclesia.
Maligna erant certamina,
De sede non tamen sua:
Quæ nec pati desiderat,
Non inferat mens improba.
Nec longiore tempore
Versantur in hoc murmure,

Dum cogitant succedere,
Redit sacerdos qui fuit.
  Orante plebe, protinus,
Dum nemo credit, redditur.
Quæ confluunt post tristia,
Majora sunt hæc gaudia.
  Plausu favebat civitas,
Cui redit felicitas:
Orbata quem defleverat,
Patrem recepit anxia.
  Quem vix putabat redditum,
Præventa voto prospero:
Res mira quando cernitur,
Solet stupere visio.
  Recolligit rector gregem,
Errore captum semitæ:
Pastoris arce cognita,
Gavisa sunt ovilia.
  Sumpsit gradum quo tempore,
Regressus est eo die:
Quis non superno munere,
Hoc contigisse prædicet?
  Tantum nec ante præmium
Plebi fuit, cum factus est:
Lætata quantum tunc fuit,
Quando recepit præsulem.
  Venite cives, plaudite,
Et vota votis addite,
Quo facta sunt miracula,
Servent eum cœlestia.

Christus sereno lumine
Circumvolet quem reddidit:
Ut trina crescat gratia,
Mercede, vita, gloria.
Hymnum canendo concrepet,
Quisquis Deo non invidet:
Laus ejus est qui præsulem
De mortis ore retrahit.
Zelante fido pectore,
Tam vera dici non pudet:
Hæc parva nobilissimo
Papæ damus Leontio.

XVII. AD PLACIDAM, MATREM EJUSDEM.

Munera parva nimis, pia suscipe quæso libenter,
Quæ magis ipsa decens munus in orbe micas.
Fluctibus e mediis hæc ut daret insula vobis,
Oceanus tumidas murmure præstat aquas.
Quæ loca dum volui properans agnoscere ponti,
A Borea veniens reppulit unda furens.
Prosperitas ut vestra tamen se plena probaret,
Obtulit in terris quod peteretur aquis.

XVIII. DE BISSONO, VILLA BURDEGALENSI.

Est locus, æstifero quamvis sit tempore fervor,
Quo viret assiduo flore refectus ager.
Respirant croceis depicta coloribus arva,
Fragrat odoriferis blandior herba comis.
Incola Bissonum vocat hunc de nomine prisco:
Millia septem urbs hinc Burdegalensis abest.

Qua possessor amans prætoria grata locavit,
  Partibus atque tribus porticus æqua subit.
Straverat ipsa solo, senio rapiente, vetustas;
  Perdiderat vultum forma decora suum.
Hæc meliore via revocat labor ille Leonti,
  Quo præsente domos nulla ruina premit.
Nunc quoque prosperius velut aula sepulta resurgit,
  Et favet auctori vivificata suo.
Reddidit interea prisco nova balnea cultu,
  Quo recreant fessos blanda lavacra viros.
Hic referunt nutrisse lupos deserta tenentes:
  Intulit hic homines, expulit inde feras.

XIX. DE VEREGINIS, VILLA BURDEGALENSI.

Inter opima ferax qua volvitur unda Garonnæ,
  Vereginis ripis vernat amœnus ager.
Hic brevis ascensus leni subit aggere clivum,
  Carpit et obliquum colle viator iter.
Altior a planis arvis, minor eminet altis,
  Necve humilis nimium, necve superbit apex.
Colle sedet medio domus ædificata decenter,
  Cujus utrumque latus hinc jacet, inde tumet.
Machina celsa casæ triplici suspenditur arcu,
  Quo pelagi pictas currere credis aquas.
Exilit unda latens vivo generata metallo,
  Dulcis et irriguo fonte perennis aquæ.
Quo super accumbens celebrat convivia pastor,
  Inclusoque lacu pisce natante bibit.
Nunc renovanda venit papæ mercede Leonti,
  Quam dominus cultam tempora longa cupit.

XX. DE PRÆMIACO, VILLA BURDEGALENSI.

Quamvis instet iter, retraharque volumine curæ,
  Ad te pauca ferens carmina flecto viam.
Captus amore tui nunquam memoranda tacebo,
  Te neque prætereo prætereundo locum.
Cui cum digna loquar, si syllaba quarta recedat,
  Præmiacum pollens præmia nomen habes.
Deliciis obsessus ager, viridantibus arvis,
  Et naturalis gratia ruris inest.
Condita quo domus est, planus tumor exit in altum,
  Nec satis elato vertice regnat apex.
Qua super incumbens locus est devexus in amnem,
  Florea gemmato gramine prata virent.
Leniter appulsus quotiens insibilat Eurus,
  Flexa supinatis fluctuat herba comis.
Hinc alia de parte seges flavescit aristis,
  Pinguis et altricem palmes opacat humum.
Piscibus innumeris non deficit unda Garonnæ,
  Et si desit agris, fruges abundat aquis.
Sed te quærebant hæc munera tanta, Leonti,
  Solus defueras, qui bona plena dares.
Nam quod pulchra domus, quod grata lavacra nitescunt,
  Consolidatorem te cecinere suum.
Attamen acquirant ut adhuc fabricanda decorem,
  Temporibus longis hæc tua dona regas.

XXI. DE ÆGICIO FLUMINE.

Laus tibi forte minor fuerat, generosa Garonna,
  Si non exiguas alter haberet aquas.

Lubricat hic quoniam tenuato Ægicius haustu,
Profert divitias paupere fonte tuas.
Denique dissimilem si comparet ullus utrumque,
Hic ubi fit rivus, tu, puto, Nilus eris.
Te famulans intrat, hunc sed tua regna refrænant,
Gallicus Euphrates tu fluis, iste latet.
Nam quantum oceanum tumidis tu cursibus auges,
Tantum te lymphis excitat iste suis.
Torrida præsertim cum terris incubat æstas,
Ac sitiente solo tristis anhelat ager.
Cum Titan radiis ferventibus exarat arva,
Et calor ignifero vomere findit humum,
Languidus arentes fugiens vix explicat undas,
Et cum pisce suo palpitat ipse simul.
Flumine subducto vacuatas lambit arenas,
Sedibus in propriis exul oberrat aquis.
In limo migrante lacu consumitur amnis,
Terraque fit sterilis, quo fluit unda rapax.
Deficiunt usto solatia cuncta rigore,
Nomine cum proprio tristis et æger eget.
Forte viator iter gradiens non invenit haustus:
Unde alios recreet qui sitit ipse sibi?
Se cupit infundi fluvius, si porrigis undas,
Si tamen est fluvius quem madefactat homo.
Gurgitis impressas labens rota signat habenas,
Atque resudantes orbita sistit aquas.
Si venias equitando diem sub tempore cancri,
Vix tamen insidens ungula mergit equi.
Vidimus exiguum de limo surgere piscem,
Qui renitente luto naufragus errat humo.

Nec fluvius, nec campus adest, nec terra, nec unda,
Piscibus inhabilem nullus arare potest.
Sola palude natans querulos dat rana susurros;
Piscibus exclusis advena regnat aquis.
At si forte fluat tenuis de nubibus imber,
Vix pluit in terris, jam tumet iste minax.
Ingentes animos parva de nube resumit,
Fit subito pelagus, qui fuit ante lacus.
Turbidus incedens undis eget ipse lavari,
Semper inæqualis, cui nihil aut satis est.
Non ripis contentus agit compendia cursus,
Quod de monte bibit, per sata plena vomit.
Vertice torrenti rapitur quasi more tyranni,
Indignatus iter munera vastat agri.
Discurrit seges in fluvium, stat piscis in arvo:
Ordine perverso messe natante jacet.
Quæ fuerant ovibus, donantur pascua ranis,
Prata tenent pisces, et trahit unda pecus.
Obtinet expulsus stabulum sylvestre Silurus,
Plus capitur terris quam modo piscis aquis.
Sarcula quos foderent agros, male retia miscent,
Figitur hic hamus, quo stetit ante palus.
Sors una est, pisci siccent, aut flumina crescant:
Nunc residet limo, nunc jacet exul agro.
Sed cur triste diu loquimur de gurgite parvo?
Uritur et verbis, nec recreatur aquis.
Sufficiat flagrare sibi, cur addo vapores,
Atque bis æstivum crescere tempus ago?
Unica sed tandem damus hæc solatia laudis,
Quod tribuit pisces evacuatus aquis.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER SECUNDUS.

I. DE NATIVITATE CHRISTI.

Agnoscat omne seculum
Venisse vitæ præmium,
Post hostis asperi jugum
Apparuit redemptio.
Isaias quæ concinit,
Completa sunt in virgine.
Annuntiavit angelus,
Sanctus replevit spiritus.
Maria ventre concipit
Verbi fidelis semina,
Quem totus orbis non capit
Portant puellæ viscera.
Radix Iessæ floruit,
Et virga fructus edidit,
Fœcunda partum protulit,
Et virgo mater permanet.
Præsepe poni pertulit
Qui lucis auctor extitit,
Cum patre cœlos condidit,
Sub matre pannos induit.

Legem dedit qui seculo,
Cujus decem præcepta sunt,
Dignando factus est homo
Sub legis esse vinculo.
Adam vetus quod polluit,
Adam novus hoc abluit.
Tumens quod ille dejicit,
Humillimus hic erigit.
Jam nata lux est et salus,
Fugata nox et victa mors :
Venite gentes, credite,
Deum Maria protulit.

II. DE PASSIONE CHRISTI.

Vexilla regis prodeunt,
Fulget crucis mysterium,
Quo carne carnis conditor
Suspensus est patibulo.
Confixa clavis viscera,
Tendens manus vestigia,
Redemptionis gratia
Hic immolatur hostia.
Qui vulneratus insuper
Mucrone diro lanceæ,
Ut nos lavaret crimine,
Manavit unda sanguine.
Impleta sunt quæ concinit
David, fideli carmine,
Dicendo nationibus,
Regnabit a ligno Deus.

Arbor decora et fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno stipite
Tam sancta membra tangere.
Beata, cujus brachiis
Pretium pependit seculi,
Statera facta est corporis,
Prædam tulitque tartari.
Aroma fundis cortice,
Vincis saporem nectaris,
Jucunda fructu fertili
Plaudis triumpho nobili.
Salve ara, salve victima,
De passionis gloria,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.

III. DE CRUCE DOMINI.

Pange lingua gloriosi prælium certaminis,
Et super crucis trophæo dic triumphum nobilem,
Qualiter redemptor orbis immolatus vicerit.
De parentis protoplasti fraude facta condolens,
Quando pomi noxialis morsu in mortem corruit,
Ipse lignum tunc notavit, damna ligni ut solveret.
Hoc opus nostræ salutis ordo depoposcerat,
Multiformis proditoris ars ut artem falleret,
Et medelam ferret inde hostis unde læserat.
Quando venit ergo sacri plenitudo temporis,
Missus est ab arce patris natus, orbis conditor,
Atque ventre virginali carne factus prodiit.

Vagit infans inter arcta conditus præsepia,
Membra pannis involuta virgo mater alligat,
Et pedes, manusque, crura, stricta cingit fascia.
Lustra sex qui jam peracta tempus implens corporis,
Se volente, natus ad hoc, passioni deditus,
Agnus in crucis levatur immolandus stipite.
Hic acetum, fel, arundo, sputa; clavi, lancea,
Mite corpus perforatur, sanguis, unda profluit,
Terra, pontus, astra, mundus quo lavantur flumine.
Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis,
Nulla talem sylva profert fronde, flore, germine:
Dulce lignum, dulce signum, dulce pondus sustinet.
Flecte ramos arbor alta, tensa laxa viscera,
Et rigor lentescat ille, quem dedit nativitas,
Ut superni membra regis miti tendas stipite.
Sola digna tu fuisti ferre pretium seculi,
Atque portum præparare nauta mundo naufrago,
Quem sacer cruor perunxit fusus agni corpore.

Crux benedicta nitet, dominus qua carne pependit,
Atque cruore suo vulnera nostra lavat.
Mitis amore pio pro nobis victima factus:
Traxit ab ore lupi qua sacer agnus oves.
Transfixis palmis ubi mundum a clade redemit,
Atque suo clausit funere mortis iter.
Hic manus illa fuit clavis confixa cruentis,
Quæ eripuit Paulum crimine, morte Petrum.
Fertilitate potens o dulce et nobile lignum,
Quando tuis ramis tam nova poma geris.
Cujus odore novo defuncta cadavera surgunt,

Et redeunt vitæ qui caruere die.
Nullum uret æstus sub frondibus arboris hujus:
Luna nec in noctem, sol neque meridie.
Tu plantata micas, secus est ubi cursus aquarum,
Spargis et ornatus flore recente comas.
Appensa est vitis inter tua brachia, de qua
Dulcia sanguineo vina rubore fluunt.

IV. IN HONOREM SANCTÆ CRUCIS
VEL ORATORII DOMUS ECCLESIÆ APUD TURONOS.

Virtus celsa crucis totum rite occupat orbem,
Hæc quando mundi perdita cuncta refert.
Quodque ferus serpens infecit felle veneni,
Christi sanguis in hac dulce liquore lavat.
Quæque lupi fuerant raptoris præda ferocis,
In cruce restituit virginis agnus oves.
Tensus in his ramis cum plantis brachia pendens,
Ecclesiam stabilit pendulus ipse cruce.
Hoc pius in ligno reparans deperdita pridem,
Quod vetiti ligni poma tulere boni.
Addita quinetiam virtutum flamma coruscat,
Dona quod obsequiis crux parat ipsa suis.
Denique sancta cruci hæc templa Gregorius offert,
Dum pallas coperit, signa gerendo crucis.
Dona repente dedit divina potentia Christus,
Mox fuit et voti causa secuta pii.
Pallia nam meruit, sunt quæ cruce textile pulchra,
Obsequiisque suis crux habet alma cruces.
Serica qua niveis sunt agnava blattea telis,
Et textis crucibus magnificatur opus.

Sic cito pontifici dedit hæc devota voluntas,
Atque dicata cruci conscia vela placent.
Unde salutifero signo tibi clare sacerdos,
Hoc cui complacuit, reddere magna valet.

V. DE SANCTO SATURNINO MARTYRE.

JANUA celsa poli terra pulsante patescit,
Et recipit natos, quos generavit humus.
Admiranda hæc est occasio facta salutis,
Ut de morte sua præmia lucis emant.
Saturninus enim cupiens se nectere Christo,
Carnali in habitu noluit esse diu.
Vincula corporei dissolvere carceris optans,
Plenius ut domino se sociaret homo.
Tempore maturo cum jam spes esset adulta,
Sumpserunt pretium vota beata suum.
Dumque sacerdotio frueretur in urbe Tolosa,
Et populis Christum panderet esse Deum:
Ostendens verbis, addens miracula factis,
Ut quod sermo daret consequeretur opus.
Gentiles animas rapiens de fauce tyranni,
Subdebat regi, qui dedit arma sibi.
Sed vitiata malis, et plebs infecta venenis,
Curari effugiens, ægra jacere volens,
Comprendit male sana virum, ad capitolia duxit;
Atque suo medico vulnera plura dedit.
Pro pietate dolum, pro melle venena rependens,
Contra tutorem noxia bella movet.
Subligat indomiti sanctum ad vestigia tauri:
Et stimulat, fieret ne fuga tarda feri.

Pessima mens hominum diri nova bestia monstri,
Nec tauri indomiti sufficit ira tibi.
Naturæ rabidæ feritatem adjungere nosti :
Quod per se nescit, te stimulante furit.
Turba cruenta, nocens, hujus te vulnere perdis,
Et si non illi, parcere disce tibi.
Hinc ferus impatiens mox curva per avia raptus
Passim membra pii fudit in urbe viri.
Tum mulier collegit ovans et condidit artus,
Una sed famula participante sibi.
Hæc fuit insignis rapiendæ causa coronæ,
Gloria martyrii sic celebranda nitet.
Ante sepulchra pii dantur modo dona salutis,
Et corpus lacerum corpora multa fovet.
Dic ubi mors inimica jaces, ubi victa recumbis,
Quando vides sancti funere vota dari?
Quæ male credebas obitu finire salutem,
Dat vitam multis, et tenet ipse suam.
Nunc captiva cubas quæ te regnare putabas,
Invadendo peris, teque furendo necas.
Te tua pœna premit, tua te fera vincula torquent,
Quos dare vis gemitus, ipsa ferendo gemis.
Martyr ovans cœlos retinet, tu livida, tristis
Mors, inimica tibi tartara nigra colis.
Florigera nunc sede manet sine fine beatus,
Inter odoratos thure calente choros.
Non aliquas metuit placato judice causas,
Præmia sed miles victor habenda petit.
[illegible]phantem, quæ restat palma, sequetur,
[illegible]ri, est gloria, vita, quies.

11.

VI. DE LAUNEBODE DUCE ET BERETRUDE EJUS CONJUGE, QUI ÆDIFICAVERUNT TEMPLUM SANCTI SATURNINI.

Laudibus humanis reliquorum corda resultent,
At mihi de justis commemorare licet.
Nam pietatis opus victores texere libris,
Admonet ingenium res ratione duplex.
Una quod est habilis de magnis magna fateri,
Nam bona qui reticet, criminis auctor erit.
Altera causa monet, quoniam succensus amore,
Et meliora cupit qui sua facta legit.
Saturninus enim martyr venerabilis orbi,
Nec latet egregii palma beata viri.
Qui cum Romana properasset ab urbe Tolosam,
Et pia Christicolis semina ferret agris:
Tunc vesana cohors domini comprendit amicum,
Instituitque pii membra terenda trahi.
Implicitus tauri pede posteriore pependit,
Tractus in obliquum dilaceratus obit.
Hac ope de terris animam transmisit olympo:
O felix, cujus funere mors moritur.
Sed locus ille quidem quo sanctus vincula sumpsit,
Nullius templi fultus honore fuit:
Launebaudes enim post secula longa ducatum
Dum gerit, instruxit culmina sancta loci.
Quod nullus veniens Romana gente fabrivit,
Hoc vir barbarica prole peregit opus.
Conjuge cum propria Beretrude clara decore,
Pectore quæ blando clarior ipsa nitet.

Cui genus egregium fulget de stirpe potentum,
  Addidit ornatum vir venerando Deum.
Quæ manibus propriis alimonia digna ministrat,
  Pauperibus tribuens se satiare cupit.
Indefessa inopes Christi per templa requirit:
  Jugiter excurrens ad pietatis opus.
Nudos veste tegit, sitienti pocula profert,
  Se magis æterno femina fonte replet:
Proficit hoc etiam, quicquid gerit illa marito:
  Anxia pro cujus vota salute facit.
Dux meritis in gente sua qui pollet opimis,
  Celsus ubique micans nobilitatis ope.
Sed quamvis altum teneat de stirpe cacumen,
  Moribus ipse suos amplificavit avos.
Ergo pari voto maneant in secula juncti,
  Et micet ambobus consolidatus amor.

VII. AD CLERUM PARISIACUM.

Cœtus honorifici decus et gradus ordinis ampli,
  Quos colo corde, fide, relligione, patres;
Jamdudum obliti desueto carmine plectri,
  Cogitis antiquam me renovare lyram.
En stupidis digitis stimulastis tangere chordas,
  Cum mihi non solitu currat in arte manus.
Scabrida nunc resonat mea lingua rubigine verba;
  Exit et incompto raucus ab ore fragor.
Vix dabit in veteri ferrugine cotis acumen,
  Aut fumo infecto splendet in ære color.
Sed quia dulcedo pulsans quasi malleus instat,
  Et velut incudi cura relisa terit.

Pectoris atque mei succenditis igne caminum,
  Unde ministratur cordis in arce vapor.
Obsequor hinc, quia me veluti fornace recocto,
  Artis ad officium vester adegit amor.

VIII. IN LAUDEM PARISIACI CLERI.

Celsa Parisiaci cleri reverentia pollens,
  Ecclesiæ genium, gloria, munus, honor.
Carmine Davidico divina poemata pangens,
  Cursibus assiduis dulce revolvis opus.
Inde sacerdotes, leviticus hinc micat ordo:
  Illos canities, hos stola pulchra tegit.
Illis pallor inest, rubor his in vultibus errat,
  Et candent rutilis lilia mixta rosis.
Illi jam senio, sed et hi bene vestibus albent,
  Ut placeat summo picta corona Deo,
In medio Germanus adest antistes honore,
  Qui regit hinc juvenes, subregit inde senes.
Levitæ præeunt, sequitur gravis ordo ducatum,
  Hos gradiendo movet, hos moderando trahit.
Ipse tamen sensim incedit velut alter Aaron,
  Non de veste nitens, sed pietate placens.
Non lapides, coccus, cidarim, aurum, purpura, byssus,
  Exornant humeros, sed micat alma fides.
Iste satis melior veteri quam lege sacerdos,
  Hic quia vera colit quod prius umbra fuit.
Magna futura putans, præsentia cuncta refellens,
  Antea carne carens, quam caro fine ruens.
Sollicitus quenquam ne devoret ira luporum,
  Colligit ad caulas pastor opimus oves.

Assiduis meritis ad pascua salsa vocatus,
  Grex vocem agnoscens currit amore sequax.
Miles ad arma celer signum mox tinnit in aures,
  Erigit excusso membra sopore thoro.
Advolat ante alios mysteria sacra requirens,
  Undique quisque suo templa petenda loco.
Flagranti studio populum domus irrigat omnis,
  Certatimque monent quis prior ire valet.
Pervigiles noctes ad prima crepuscula jungens,
  Construit angelicos turba verenda choros.
Gressibus exertis in opus venerabile constans,
  Vim factura polo cantibus arma movet.
Stamina psalterii lyrico modulamine texens,
  Versibus orditum carmen amore trahit.
Hinc puer exiguis attemperat organa cannis:
  Inde senex largam ructat ab ore tubam.
Cymbalicæ voces calamis miscentur acutis,
  Disparibusque tropis fistula dulce sonat.
Tympana rauca senum puerilis tibia mulcet,
  Atque hominum reparant verba canora lyram.
Leniter iste trahit modulos, rapit alacer ille,
  Sexus et ætatis sic variatur opus.
Triticeas fruges fervens terit area Christi,
  Horrea quandoquidem construitura Dei.
Voce creatoris reminiscens esse beatos,
  Quos dominus vigilans, dum redit ipse, videt.
In quorum meritis, animo, virtute, fideque,
  Tegmine corporeo lumina quanta latent?
Pontificis monitis clerus, plebs, psallit et infans
  Unde labore brevi fruge replendus erit.

Sub duce Germano felix exercitus hic est,
Moyses tende manus, ut tua castra juves.

IX. DE SITU PARISIACENSIS ECCLESIÆ.

Si Salomoniaci memoretur machina templi,
Arte licet par sit, pulchrior ista fide.
Nam quæcunque illic veteris velamine legis
Clausa fuere prius, hic reserata patent.
Floruit illa quidem vario intertexta metallo,
Clarius hic Christi sanguine tincta nitet.
Illam aurum, lapides, ornarunt ligna cedrina,
Huic venerabilior de cruce fulget honor.
Constitit illa vetus ruituro structa talento:
Hæc pretio mundi stat solidata domus.
Splendida marmoreis attollitur aula columnis,
Et quia pura manet, gratia major inest.
Prima capit radios vitreis oculata fenestris,
Artificisque manu clausit in arce diem.
Cursibus Auroræ vaga lux laquearia complet,
Atque suis radiis hic sine sole micat.
Hæc pius egregio rex Childebertus amore,
Dona suo populo non moritura dedit.
Totus in affectu divini cultus adhærens,
Ecclesiæ juges amplificavit opes.
Melchisedech noster merito rex atque sacerdos,
Complevit laicus relligionis opus.
Publica jura regens, et celsa palatia servans,
Unica pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens, illic meritorum vivit honore,
Hic quoque gestorum laude perennis erit.

X. DE ECCLESIA MOGUNTIÆ CIVITATIS.

Ardua sacrati baptismatis aula coruscat,
Quo delicta Adæ Christus in amne lavat.
Hic pastore Deo puris grex mergitur undis,
Ne maculata diu vellera gestet ovis.
Traxit origo necem de semine, sed pater orbis
Purgavit medicis crimina mortis aquis.
Hanc tamen antistes Sidonius extulit arcem,
Qui domini cultum templa novando fovet.
Struxit Berthoaræ voto complente sacerdos,
Quæ decus ecclesiæ cordis amore placet.
Catholicæ fidei splendor pietate coruscans,
Templorum cultrix prodiga pauperibus.
Seminat unde metat fruges spargendo recondens:
Terrenis opibus non moritura parat.
Filia digna patri te Theodeberte reformans,
Rexisti patriam qui pietate patris.
Et comitante fide revocasti ex hoste triumphos,
Sed capti pretio mox rediere tuo.
Ecclesiæ fultor, laus regum, pastor egentum,
Cura sacerdotum, promptus ad omne bonum.
Cujus dulce jugum nullus gemuisse fatetur,
Vivis adhuc meritis rex in amore tuis.

XI. DE BASILICA SANCTI GEORGII MARTYRIS, QUAM ÆDIFICAVIT SIDONIUS ARCHIEPISCOPUS MOGUNTINUS.

Martyris egregiis pollens micat aula Georgi,
Cujus in hunc mundum spargitur altus honor,
Carcere, cæde, fame, vinclis, site, frigore, flammis,

Confessus Christum duxit ad astra caput.
Qui virtute potens orientis in axe sepultus,
Ecce sub occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces et reddere vota viator,
Obtinet hic meritis quod petit alma fides.
Condidit antistes Sidonius ista decenter,
Proficiant animæ quæ nova templa suæ.

XII. DE ORATORIO A TRASAICO CONSTRUCTO.

Lucida perspicui nituerunt limina templi,
Quo capit haud dubiam spem veneranda fides.
Hæc est aula Petri, cœlos qui clave catenat,
Substitit et pelagus quo gradiente lapis.
Sedibus his habitat Paulus tuba gentibus una:
Et qui prædo prius, hic modo præco manet.
Martini domus est Christum qui vestit egentem,
Regem tyro tegens, atque homo jure Deum.
Ecce sacerdotis sacri micat aula Remigi
Qui tenebras mundi liquit et astra tenet.
Cultor opime Dei templum Trasaice locasti,
Has cui persolvis, reddit amator opes.

XIIII. DE SANCTIS AGAUNENSIBUS.

Turbine sub mundi cum persequerentur iniqui,
Christicolasque daret sæva procella neci;
Frigore depulso succendens corda peregit,
Rupibus in gelidis fervida bella fides.
Quo pie Maurici doctor legionis opimæ,
Traxisti fortes subdere colla viros.
Queis positis gladiis sunt arma e dogmate Pauli,

Nomine pro Christi dulcius esse mori.
Pectore belligero poterant qui vincere ferro,
Invitant jugulis vulnera cara suis.
Hortantes se cæde sua sic ire sub astra,
Alter in alterius cæde natavit heros.
Adjuvit rapidas Rhodani fons sanguinis undas,
Tinxit et Alpinas ira cruenta nives.
Tali fine polos felix exercitus intrans,
Junctus apostolicis plaudit honore choris.
Cingitur angelico virtus trabeata senatu,
Mors fuit unde prius, lux fovet inde viros.
Ecce triumphantum ductor fortissime tecum,
Quatuor hic procerum pignora sancta jacent.
Sub luteo tumulo latitat cœleste talentum,
Divitiasque Dei vilis arena tegit.
Qui faciunt sacrum paradisi crescere censum,
Hæredes domini luce perenne dati.
Sydereo chorus iste throno cum carne locandus,
Cum veniet judex, arbiter orbis erit.
Sic pia turba simul festinans cernere Christum,
Ut cœlos peteret, de nece fecit iter.
Fortunatus enim per fulgida dona Tonantis,
Ne tenebris crucier, quæso feratis opem.

XIV. DE SANCTO HILARIO PICTAVORUM EPISCOPO.

Si Hilarium quæris qui sit cognoscere, lector;
Allobroges referunt Pictaviis genitum.
Cum populum regeret divina mente sacerdos,
Servabat legis fœdera sollicitus.
Improbus ut vidit plebes quod scinderet error,

Gæcorum virus protulit in medium.
Vipereo promunt semper qui ex corde venena,
Filius ut dicant est creatura Dei.
Queis magis auxilium præstat sapientia mundi,
De ingenito genitum quæ negat esse Deum.
Quam male complexus cupiens calcare prophetas,
Arius infelix cum retinet, crepuit.
Egregius doctor veterum monumenta sequutus,
Quem Stephanus vidit, comprobat esse Deum.
Victus amore Dei, contempto principe mundi,
Intemerata fide pertulit exilium.
In patre quique potens Deus est cognoscere natum,
Divinis tantum vocibus insinuat.
Perpetuum lumen Christum dominumque Deumque
Bissenis populos edocet esse libris.
Lux sincera animi semper mihi dulcis Hilari,
Quamvis absentem quem mea causa videt.
Cujus honestus amor tantum mea corda replevit,
Ut sine te nunquam mente vacante loquar.

XV. DE SANCTO MEDARDO EPISCOPO.

Inter Christicolas quos actio vexit in astra,
Pars tibi pro meritis magna, Medarde, patet.
Qui sic vixisti terrenis hospes in oris
Ut cœlos patriam redderes esse tuam.
Exilium tibi mundus erat, cœnosa caventi,
Et modo te gaudet cive manente polus.
Exutus tenebris, vestitus tegmine lucis,
Post obitum frueris liberiore die.
De tellure satus factus possessor olympi,

Et matrem linquens cum patre læta tenes.
Humani victor vitii super astra triumphas,
Atque cremans carnem das animæ requiem.
Te inter mundanos vepres gradiente, fatemur
Calcatis spinis promeruisse rosas.
Flore refertus ager suaves tibi fundit odores,
Balsama, thura replent, quæ paradisus habet.
Cauta per angustum figens vestigia callem:
Sic dedit arcta tibi semita lucis iter.
Lata voluptatum via quæ submergit Averno,
Dulcia carnis alens mortis amara parat.
Hoc nunquam sacros flexisti tramite gressus;
Nec potuere tuos prava tenere pedes.
Durum iter ad laudes, gravior via ducit in altum,
Quo labor est potior, gloria major erit.
Quæ prius incipiam sacri miracula facti,
Cum quicquid facias, omnia prima micent.
Dum fugit ad superos humano in corpore vita,
Ex oculis fugiens lux tibi cordis erat.
Si cæcus venit, rapuit palpando salutem,
In mediis tenebris fulsit aperta dies.
Qui voluit furti causas penetrare latentes,
Te religante sedet, te reserante fugit.
Fur sine perfecto voto deceptus inani,
Omnia restituens, crimina fraudis habet.
Nam semel ut molles carpserunt palmitis uvas,
Non valuere gradus inde referre foras.
Nec potuit raptor pedibus subducere prædam,
Raptori abduxit sed sua præda pedes.
Ecce suis laqueis cœpit miser esse ligatus:

Venerat ut caperet, captus at ipse fuit.
Nec tetigit mustum, sed iniqua mente rotatur,
Antea quam biberet, ebria turba jacet.
Incepit servare magis quam ferre racemos:
Et datus est custos, qui cupit esse rapax:
Donec, sancte tuis verbis jussisses abire,
Ut fructum impleret, doctus ab hoste redit.
Quæ manet hæc animi pietas, sanctissime præsul,
Lædentem auxilio qui facis ire tuo?
Tintinnum rapit alter inops, magis improbus ille
Qui jumentorum colla tenere solet.
Absconditque sinu, feno præcludit hiatum,
Et tenet ipse manu, ne manifestet opus.
Te veniente sacer, causas patefecit apertas,
Tinnitu incipiens jam quasi furta loqui.
Nil valet abscondi, nil claudi, nilve teneri,
Facundo strepitu prodidit omne malum.
Pandebat propriam veluti sub judice causam,
Nil de fure timens liberiore sono.
Judicat, accusat, convincit, damnat, acerbat,
Te præsente tamen non licet esse reum.
Absolvis furem solitæ pietatis amore,
Addens et monitis, cautus ut intret iter.
Præcipiens querulam secum portare rapinam,
Ne vacua tristis spe remearet inops.
Hinc tamen, ut potero, cum raptus ab orbe fuisses,
Quæ dederis populis signa verenda loquar.
Cum pia composito veherentur membra feretro,
Subtractum meruit cæcus habere diem.
Anxius ille sacra lumen suscepit ab umbra,

Et tua mors illi lucis origo fuit.
Dumque sepulchra darent, oculi rediere sepulti,
Et sopor ille tuus hunc vigilare facit.
Cum fugis a mundo, datur illi lumine mundus,
Te linquente dies, hunc fugiunt tenebræ.
Antiqui vultus lucem stupuere modernam,
Et veteri fabricæ prima fenestra venit.
Compedibus validis alter manicisque ligatus :
Ut tetigit templum, ferrea vincla cadunt.
Tam grave fragmentum dolor est vel cernere pœnam,
Pondera tot miseros sustinuisse pedes.
Si connexa forent, elephantem solvere possent,
Nec poterat rigidos ipse movere gradus.
Non minus est illi, cui subvertente procella,
Littoribus Libycis anchora fracta jacet.
Pœna quidem gravior cecidit crescente triumpho,
Vincere rem sævam gloria major erat.
Non habuit tot vincla pati miser ille ligatus,
Sed tua quo virtus plus mereretur opus.
Cum solidarentur, non sic strepuere catenæ,
Ceu tinniverunt, cum crepuere feræ.
Quæ fuit illa prius nimiis male vincta catenis,
Jam tibi qui solvis libera dextra favet.
Lignea vincla gerens alter confugit ad aulam,
Quæ simili merito scissa repente cadunt.
Nec mora : vix tetigit sacrati limina templi,
Fit tonitrus cœlis arma ferendo tibi.
Grandia divisi ciciderunt pondera ligni,
Et qui gessit onus, corruit ipse simul.
Expavit subito de libertate recepta,

Atque magis timuit, quando solutus erat.
Quæ ratio fuerit, cecidit cur pronus in arvis,
Gaudia magna quidem sæpe timere solent.
Dum stupet unde salus laceris est reddita plantis,
Admirante animo membra soluta fluunt.
Inde vetus mulier pariter nascente periclo,
Vulnere naturæ mortua membra tulit.
Inclusos digitos morbo numerante tenebat:
Nec poterat ducto pollice fila dare.
Secum nata quidem, sed non sua dextra pependit,
Corpore juncta suo res aliena fuit.
Tempore sed tardo cum jam spes fracta jaceret,
Ante tuum tumulum vivificata manus.
Sic inopinatum commendat gratia votum:
Desperata salus dulcior esse solet.
Mobilis ergo venit digitis torpentibus humor,
Et dispensatus fluxit in ungue vigor.
Arida nervorum sese junctura tetendit,
Agnovitque suum vena soluta locum.
Apta ministeriis incœpit palma moveri,
Servitium discens libera dextra fuit.
Nec tantum profugos pietas tua reddidit artus,
Reddidit et victum pensa trahente manu.
Eripuisti aliam simili de peste puellam,
Membraque restituens plus animæ tribuis.
Desponsata viro mortali lege jacebat,
Nunc thalamis Christi virgo dicata micat.
Sponsa quidem radiat cum virginitate modesta,
Spe meliore fruens nupta tenenda polis.
Nec fructus uteri sterilis deperdit honesti,

Flore pudicitiæ mater habenda placet.
Acquirit cunctos, natum quæ non habet unum,
Progeniemque sibi gignit amore Dei.
Inde pari morbo deflenda infantia parva,
In lucem veniens membra necata trahit.
Mors et origo simul misera processit ab alvo,
Extinctam generans mater anhela manum.
Commendata tuo rediit medicata sepulchro
Quod de matre perit, de tumulo recipit.
Dum jacet alter inops visu caligine clauso
Cæcus, nec misero lumine lumen erat.
Longaque nox oculos quarto jam mense premebat,
In lucem obscurus, vivus imago necis.
Vocibus hunc medicis monuisti tempore somni,
Tenderet ut velox ad tua templa gradum:
Mox veniente die, sed non sibi forfice pressa,
Enituit Christi vertice tonsus ovis.
Detrahit hic crines, nitidos ut haberet ocellos,
Et mercante coma munera lucis emat.
Qui titubante gradu tractus pervenit ad aulam
Per biduum recubans ante sepulchra fuit.
Tertia lux rediens nocturnas solverat umbras,
Et cæco occurrit sic revocata dies.
Undique linitæ cecidere a fronte tenebræ,
Sanguinis unda rigat, luminis atra lavat.
Sicca lucerna novo flagrante refulsit olivo,
Obtinuitque suum lux peregrina locum.
Quid referam mutis qui verbo verba dedisti,
Quod gravat ejiciens, quod juvat omne locans.
Cuncta nec e numero tua me præconia vincunt,

Et si non potui, velle fuisse, vide.
En tua templa colit nimio Sigebertus amore,
Insistens operi promptus amore tui.
Culmina custodi qui templum in culmina duxit,
Protege pro meritis qui tibi tecta dedit.
Hæc pia pauca ferens ego Fortunatus amore,
Auxilium posco; da mihi vota precor.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER TERTIUS.

I. IN LAUDEM EUPHRONII EPISCOPI.

Quamvis pigra mihi jaceat sine fomite lingua,
 Nec valeam digitis reddere digna viris:
Attamen, alme pater, Christi veneramde sacerdos,
 Euphroni cupio solvere parva tibi.
Debeo multa quidem, sed suscipe pauca libenter,
 Sit veniale precor, quod tuus edit amor.
Ecclesiæ lampas sub te radiante coruscat,
 Lumine pontificis fulget ubique fides.
Gratia præcellens sincero in pectore vernat,
 Quo nullus dolus est Israelita vir es.
Immaculata tibi feliciter actio currit,
 Ut penetres cœlos hæc via pandit iter.
Dulcia colloquii sine fuco dicta refundis,
 Non sic mella mihi, quam tua verba placent.
Quicquid habet sensus, hoc lingua serena relaxat,
 Pectore sub vestro fraus loca nulla tenet.
Qui sine felle manes in simplicitate columbæ,
 Nec serpens in te dira venena fovet.
Advena si veniet, patriam tu reddis amatam,
 Et per te proprias hic habet exul opes.

Si quis iniqua gemit, tristis hinc nemo recedit,
Sed lacrymas removens lætificare facis.
Martinus meritis hac vos in sede locavit,
Dignus eras hæres, qui sua jussa colis.
Ille tenet cœlum largo dans omnia voto,
Junctus eris Christo hunc imitando virum.
Non perit hic vestrum qui grex ad ovile recurrit,
Candida nec spinis vellera perdit ovis.
Non lupus ore rapit prædam pastore vigente,
Sed fugit exclusus non lacerando greges.
Hæc tibi lux maneat longos, venerande, per annos,
Atque futura dies lucidiora ferat.

II. AD FELICEM EPISCOPUM ECCLESIÆ NAMNETICÆ.

Si veniant linguæ pariter Græca atque Latina,
Pro meritis nequeunt solvere cuncta tuis.
Laudibus obsessus, votis venerandus haberis,
Felix qui sensus luce perennis eris.

III. AD EUNDEM FELICEM, EX SUO NOMINE.

Fida salus patriæ, Felix spe, nomine, corde,
Ordo sacerdotum quo radiante micat.
Restituis terris, quod publica jura petebant,
Temporibus nostris gaudia prisca ferens.
Vox procerum, lumen generis, defensio plebis,
Naufragium prohibes hic, ubi portus ades.
Auctor apostolicus, qui jura Britannica vincens,
Tutus in adversis spe crucis arma fugas.
Vive decus patriæ, fidei lux, auctor honoris,
Splendor pontificum, noster et orbis amor.

IV. AD FELICEM EPISCOPUM, DE DEDICATIONE ECCLESIÆ SUÆ.

Cum Salomon coleret generosi encænia templi,
Israeliticos fecit adesse viros.
Levitas, proceres, pueros, juvenesque senesque,
Undique certatim regia pompa trahit.
Mactantur vituli, tauri jugulantur ad aras,
Et populi in votis gaudia cædis erant.
Nunc vero assurgit ritu placitura beato,
Tempore decurso justior ara Deo.
Prospera quæ populis Felix modo festa ministrans,
Exuperat rebus gesta priora novis.
Convocat egregios sacra ad solemnia patres,
Quo stat vera salus, et fugit umbra vetus.
Docti clave Petri cœlos aperire potenti,
Ac monitis Pauli noscere clausa poli.
Ne lupus intret oves, ne morbus vulneret agnos,
Hinc sunt custodes, inde medela gregis.
Quorum vox refluens populo de fonte salutis,
Ut bibat aure fidem, porrigit ore salem.
Inter quos medios Martini sede sacerdos,
Euphronius fulget metropolita sacer.
Plaudens in sancta fratrum coeunte corona,
Et sua membra videns fortior extat apex.
Lætius inde caput, quia sunt sua viscera secum,
Ecclesiæ juncto corpore crescit honor.
Domitianus, item Victorius, ambo columnæ,
Spes in utrisque manens pro regionis ope.
Domnulus hic fulget meritis, Maracharius inde,

Jure sacerdotii cultor uterque Dei.
Inspectata diu data nunc memoranda per ævum,
Votis plena piis fulget in orbe dies:
In qua promeruit sua gaudia cernere pastor,
Officioque sacro reddere vota Deo.
Tempore qui longo adventu pendebat in isto,
Despiciens aliud, hoc erat omnis amor.
Omnia tuta timens suspecto in tramite vitæ,
Ne prius iret iter, quam daret ista Deo.
Sæpius occultans suspiria lassa trahebat,
Cederet ut dominus hoc properare decus.
Anxius incerto curarum fasce laborans,
Dum votum expectat, pondera tempus erant.
Sed jam festus adest, solvatur sarcina curæ,
Lætitiæ cumulus triste repellat onus.
Prospera dans populis et gaudia larga per urbem,
Felix felici cum grege pastor age.
Hinc te pontifices circumdant, inde ministri.
Cingit te totum hinc honor, inde favor.
Clericus ecce choris, resonat plebs inde choraulis.
Quisque tuum votum, qua valet, arte canit.
Tarda fuere tibi, quia fit mora semper amanti,
Res sublimis enim tarda, sed ampla venit.
Nunc domini laudes inter tua classica canta,
Et deitatis opem machina trina sonet.
Adde medullata in templis holocausta sacerdos,
Quo diuturna mices hostia pura Deo.

V. IN HONOREM APOSTOLORUM PETRI ET PAULI, QUORUM RELIQUIÆ CONTINENTUR IN NAMNETICA ECCLESIA.

Siderei montis speciosa cacumina Sion,

A Libano gemini flore comante cedri.
Cœlorum portæ, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter apostolicas radianti luce coronas,
Doctior hic monitis, celsior ille gradu.
Hunc per corda hominum reserantur, et astra per illum,
Quos docet iste stylo, suscipit ille polo:
Pandit iter cœli hic dogmate, clavibus alter;
Est via cui Paulus, janua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur:
Surgit in his templum, quo placet ara Deo.
Uno fonte pares medicata fluenta rigantes,
Restinguunt avidam dulce liquore sitim.
Fortia bella gerens quisquis cupit astra tenere,
Rex dedit hos proceres militis esse duces.
Gallia plaude libens, mittit tibi Roma salutem,
Fulgor apostolicus visitat Allobroges.
A facie hostili duo propugnacula præsunt,
Quos fidei turres urbs caput orbis habet.
Hi radiant oculi pretioso in corpore Christi,
Lumine qui proprio cætera membra regunt.
Munere Felicis cœli cape Gallia fruges,
Pontificisque tui vota beata cole.
Cujus castus amor dedit hanc in honore superno
Ecclesiæ nuptæ dote perenne domum.
Vertice sublimi patet aulæ forma triformis,
Nomine apostolico sanctificata Deo.
Quantum inter sanctos meritum supereminet illis,
Celsius hæc tantum culmina culmen habent.
In medium turritus apex super ardua tendit,

Quadratumque levans crista rotundat opus.
Altius ut stupeas arce ascendente per arcus,
Instar montis agens ædis acumen habet.
Illic expositos fucis animantibus artus,
Vivere picturas arte reflante putes.
Sol vagus ut dederit per stagnea tecta colorem;
Lactea lux resilit, cum rubor inde ferit.
Ire redire vides radio crispante figuras,
Atque lacunar agit, quod maris unda solet.
Fulgorem astrorum meditantur tecta metallo,
Et splendore suo culmina sydus habent.
Luna coronato quotiens radiaverit ortu,
Alterum ab æde sacra surgit ad astra jubar.
Si nocte inspiciat hanc prætereundo viator,
Et terram stellas credet habere suas.
Tota rapit radios patulis oculata fenestris,
Et quod mireris hic foris, intus habes.
Tempore quo redeunt tenebræ, mihi dicere fas sit,
Mundus habet noctem, detinet aula diem.
Dextera pars templi meritis præfulget Hilari,
Compare Martino consociante gradu.
Gallia sic proprios diffundit ubique patronos,
Quos hic terra tegit, lumina mundus habet.
Altera Ferreoli pars est qui vulnere ferri,
Munere martyrii gemma superba nitet.
Obtulit hæc Felix, ut sit magis ipse sacerdos,
Christe tuum templum, qui tibi templa dedit.

VI. IN LAUDEM FELICIS EPISCOPI.

ILLUXIT festiva dies, me gaudia cogunt,

Ut quod plebs poterat, solus amore loquar.
Ultima sit quamvis regio Armoricus in orbe,
Felicis merito cernitur esse prior.
Miserunt similes oriens et Gallia sortes:
Illa micat radiis solis, et ista tuis.
Nam splendore novo sua munera quisque ministrat,
Tu fers oceano lumen, et ille rubro.
Denique si sensus claro pro lampade fulget,
Ingenium vestrum luminis instar habet.
Maxima progenies titulis ornata vetustis,
Cujus et a proavis gloria celsa tonat.
Nam quicunque potens Aquitanica rura subegit,
Extitit ille tuo sanguine, luce, parens.
Germinis antiqui venerabile culmen in orbe,
Laudibus in cujus militat omne decus.
Flos generis, tutor patriæ, correctio plebis,
Eloquii flumen, fons salis, unda loquax:
Semina doctrinæ, jus causæ, terminus iræ,
Cujus in ingenium huc nova Roma venit.
Illic quod poterat perplures illa docere,
Te contenta suo Gallia cive placet.
Ornamenta geris gemino fulgentia dono,
Et te concelebrant hinc opus, inde genus.
Sed qui terrena de nobilitate nitebas,
Ecclesiam nunc spe nobiliore regis.
Cujus ad ornatum bene cultor jugiter instans,
Ut jam multa Deo splendida dona dares.
Nupsisti ecclesiæ, felicia vota jugasti,
Hanc qui matronam te potiente reples.
Cujus in amplexu ducis sine crimine vitam,

Altera nec mulier corde recepta fuit.
Hanc oculis, animo retines et corde pudico,
Unde tibi nupsit, castior inde manet.
Illa tibi prolem peperit, sed corpore virgo,
Et populum gremio fudit amata tuo.
Ecce tuos natos divina ex conjuge sumptos,
Et modo te gaudent, quos patris umbra tegit.
Proque salute gregis pastor per compita curris,
Exclusoque lupo tuta tenetur ovis.
Insidiatores removes vigil arte Britannos,
Nullius arma valent, quod tua lingua facit.
Tu quoque jejunis cibus es, tu panis egenti,
Quæ sibi quisque cupit, hic sua vota videt.
Divitias proprias in pauperis ore recondis,
Largas mendici ventre reponis opes.
Tempore quo veniet Christus, tunc omnia vobis,
Judicis in facie sacculus iste refert.
Sic tibi fixa salus numerosos ampla per annos,
Perpetuo felix nomine, mente, fide.

VII. DE RESURRECTIONE DOMINI, AD FELICEM EPISCOPUM.

Salve festa dies toto venerabilis ævo,
Qua Deus infernum vicit, et astra tenet.
Ecce renascentis testatur gratia mundi,
Omnia cum domino dona redisse suo.
Tempora florigero rutilant distincta sereno,
Et majore poli lumine porta patet.
Altius ignivomum solem cœli orbita ducit,
Qui vagus oceanas exit et intrat aquas.

Armatus radiis elementa liquentia lustrans,
  Adhuc nocte brevi tendit in orbe diem.
Splendida sincerum producunt æthera vultum,
  Lætitiamque suam sydera clara probant.
Terra favens vario fundit munuscula fœtu;
  Cum bene vernales reddidit annus opes.
Mollia purpureum pingunt violaria campum,
  Prata virent herbis, et micat herba comis.
Paulatim subeunt stillantia lumina florum,
  Arridentque oculis gramina tincta suis.
Semine deposito lactans seges exilit arvis,
  Spondens agricolæ vincere posse famem.
Caudice desecto lacrymat sua gaudia palmes,
  Unde merum tribuat, dat modo vitis aquam.
Cortice de matris tenera languine surgens,
  Præparat ad partum turgida gemma sinum.
Tempore sub hyemis foliorum crine revulso,
  Jam reparat viridans frondea tecta nemus.
Myrta, salix, abies, corylus, siler, ulmus, acernus,
  Plaudit quæque suis arbor amœna comis.
Constructura favos apis hinc alvearia linquens,
  Floribus increpitans poplite mella rapit.
Ad cantum revocatur avis, quæ carmine clauso,
  Pigrior hyberno frigore muta fuit.
Hinc Philomela suis attemperat organa cannis,
  Fitque repercusso dulcior aura melo.
Ecce renascentis testatur gratior mundi,
  Omnia cum domino vota redisse suo.
Namque triumphanti post tristia tartara Christo,
  Undique fronde nemus, gramina flore favent.

13.

Legibus inferni oppressis super astra meantem,
  Laudant rite Deum lux, polus, arva, fretum.
Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat,
  Dantque creatori cuncta creata precem.
Nobilitas anni, mensium decus, alma dierum,
  Horarum splendor, scripula cuncta fovens.
Hinc tibi sylva comis plaudit, hinc campus aristis,
  Hinc grates tacito palmite vitis agit.
Sic tibi nunc avium resonat virgulta susurro,
  Has inter minimus passer amore cano.
Christe salus rerum, bone conditor atque redemptor,
  Unica progenies ex deitate patris.
Irrecitabiliter manans de corde parentis,
  Verbum subsistens, et penetrare potens.
Æqualis, concors, socius cum patre coævus,
  Quo sumpsit mundus principe principium.
Æthera suspendis, sola congeris, æquora fundis,
  Quæque locis habitant, quo moderante vigent.
Qui genus humanum cernens mersum esse profundo,
  Ut hominem eriperes, es quoque factus homo.
Nec voluisti etenim tantum te corpore nasci,
  Sed caro quæ nasci pertulit, atque mori.
Funeris exequias pateris vitæ auctor et orbis,
  Intras mortis iter dando salutis opem.
Tristia cesserunt infernæ vincula legis,
  Expavitque Chaos luminis ore premi.
Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ,
  Et terris noctis pallia crassa cadunt.
Pollicitam sed redde fidem precor alma potestas,
  Tertia lux rediit, surge sepulte meus.

Non decet ut humili tumulo tua membra tegantur,
  Neu pretium mundi vilia saxa premant.
Indignum est cujus clauduntur cuncta pugillo,
  Ut tegat inclusum rupe vetante lapis.
Lintea tolle precor, sudaria linque sepulchro,
  Tu satis es nobis, et sine te nihil est.
Solve catenatas inferni carceris umbras,
  Et revoca sursum quicquid ad ima ruit.
Redde tuam faciem, videant ut secula lumen,
  Redde diem qui nos te moriente fugit.
Sed plane implesti remeans pie victor ad orbem,
  Tartara pressa jacent, nec sua jura tenent.
Inferus insaturabiliter cava guttura pandens,
  Qui rapuit semper fit tua præda, Deus.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
  Et sequitur liber quo suus auctor adit.
Evomit absorptam trepidam fera bellua prædam,
  Et de fauce lupi subtrahit agnus oves.
Hinc tumulum repetens post tartara carne resumpta,
  Belliger ad cœlos ampla trophæa refers.
Quos habuit pœnale Chaos, jam reddidit in te,
  Et quos mors peteret, hos nova vita tenet.
Rex sacer, ecce tui radiat pars magna triumphi,
  Cum puras animas sancta lavacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
  Atque vetus vitium purgat in amne novo.
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
  Et grege de niveo gaudia pastor habet.
Additur hac Felix consors mercede sacerdos,
  Qui dare vult domino dupla talenta suo.

Ad meliora trahens gentili errore vagantes,
Bestia ne raperet, munit ovile Dei.
Quos prius Eva nocens infecerat, hos modo reddit,
Ecclesiæ pastos ubere, lacte, sinu.
Mitibus alloquiis aggrestia corda colendo,
Munere Felicis de vepre nata seges.
Aspera gens saxo, vivens quasi more ferino,
Te medicante, sacer, bellua reddit ovem.
Centeno reditum tecum mansura per ævum,
Messis abundantis horrea fruge reples.
Immaculata tuis plebs hæc vectetur in ulnis,
Atque Deo purum pignus ad astra feras.
Una corona tibi de te tribuatur ab alto,
Altera de populo vernet adepta tuo.

VIII. AD FELICEM EPISCOPUM, CUM ALIBI DETORQUERET FLUVIUM.

CEDANT antiqui quicquid meminere poetæ,
Vincuntur rebus facta vetusta novis.
Includi fluvios si tunc spectasset Homerus,
Inde suum potius dulce replesset opus.
Cuncti Felicem legerent modo, nullus Achillem,
Nomine sub cujus cresceret artis honor.
Qui probus ingenio mutans meliore rotatu,
Currere prisca facis flumina lege nova.
Aggere composito removens in gurgite lapsum,
Quo natura negat, cogis abire viam.
Erigis hic vallem, subdens ad concava montem,
Et vice conversa hæc tumet, ille jacet.
Alter in alterius migravit imagine formam,

Mons in valle sedet, vallis ad alta subit.
Quo fuit unda fugax, crevit pigro obice terra,
Et quo prora prius, huc modo plaustra meant.
Collibus adversis flexas super invehis undas,
Et fluvium docilem monte vetante trahis.
Qua rapidus flueret, veniens celer amnis adhæsit,
Et subito, nato colle, retorsit iter.
Quæ prius in præceps, veluti sine fruge, rigabant,
Ad victum plebis nunc famulantur aquæ.
Altera de fluvio metitur seges orta virorum,
Cum per te populo parturit unda cibum.
Qualiter incertos hominum scis flectere motus,
Qui rapidos fontes ad tua fræna regis.
Stet sine labe tibi, Felix, pia vita per ævum,
Cujus ad imperium transtulit unda locum.

IX. AD NICETIUM TREVERENSEM EPISCOPUM.

Splendor apex fidei venerabile mente Niceti,
Totius orbis amor, pontificumque caput.
Summus apostolico præcellens pastor ovili,
Auxisti meritis quicquid honoris habes.
Divino insistens operi terrena relinquis,
Cui moritur mundus, non moriture manes.
Vita brevis cunctis, sed non brevis illa beatis:
Cum bona non pereant, jure perennis eris.
Dum tibi restrictus maneas et largus egenis,
Quod facis in minimis, te dare crede Deo.
Captivus quicunque redit sua lumina cernens,
Ille Lares patrios, tu capis inde polos.

Hic habet exul opem, jejunans invenit escas:
Qui venit esuriens, hic satiatus abit.
Tristibus imponis curas purganda querelas,
Et sanat cunctos una medela viros.
Pauperis hinc lacrymas desiccas gaudia præstans;
Qui prius ingemuit, vota salutis habet.
Te pascente greges nunquam lupus abripit agnos,
Sunt bene securi, quos tua caula tegit.
Templa vetusta Dei revocasti in culmine prisco,
Et floret senior te reparante domus.
Hic populis longos tribuas pia vota per annos,
Et maneas pastor, ne lacerentur oves.

X. AD IPSUM NICETIUM, DE CASTRO SUPER MUSELLA FLUVIO SITO.

Mons in præcipiti suspensa mole tumescit,
Et levat excelsum saxea ripa caput.
Rupibus expositis intonsa cacumina tollit,
Totus et elato vertice regnat apex.
Proficiunt colli, quæ vallibus arva recedunt;
Undique terra minor vergit et iste subit.
Quem Musella tumens, Rhodanus quoque parvulus ambit,
Concertantque suo pascere pisce locum.
Diripiunt dulces alibi vaga flumina fruges,
Hæc tibi parturiunt Mediolane dapes.
Quantum crescit aquis, pisces vicinius offert,
Exhibet hinc epulas, inde rapina venit.
Cernit frugiferos congaudens incola sulcos,
Vota ferens segeti fertilitate gravi.

Agricolæ pascunt oculos de messe futura,
Ante metit visu, quam ferat annus opem.
Ridet amœnus ager tectus viridantibus herbis,
Oblectant animos mollia prata vagos.
Hæc vir apostolicus Nicetius arva peragrans,
Condidit optatum pastor ovile gregi.
Turribus incinxit terdenis undique collem,
Præbuit hic fabricam quo nemus ante fuit.
Vertice de summo demittunt brachia murum,
Dum Musella suis terminus extet aquis.
Aula tamen nituit constructa cacumine rupis,
Et monte imposito mons erit ipsa domus.
Complacuit latum muro concludere campum,
Et prope castellum hæc casa sola manet.
Ardua marmoreis suspenditur aula columnis,
Qua super æstivas cernit in amne rates.
Ordinibus ternis extensaque machina crevit,
Ut postquam ascendas, jugera tecta putes.
Turris ab adverso quæ constitit obvia clivo,
Sanctorum locus est, arma tenenda viris.
Illic est etiam gemino balista volatu,
Quæ post se mortem linquit, et ipsa fugit.
Ducitur in rigidis sinuosa canalibus unda,
Ex qua fert populo hic mola rapta cibum.
Blandifluas stupidis induxit collibus uvas,
Vinea culta viret, quo fuit ante frutex.
Insita pomorum passim plantaria surgunt,
Et pascunt vario floris odore locum.
Hæc tibi proficiunt quicquid laudamus in illis,
Qui bona tot tribuis, pastor opime, gregi.

XI. AD VILLICUM EPISCOPUM METENSEM.

Gurgite cæruleo pelagus Musella relaxat,
  Et movet ingentes molliter amnis aquas.
Lambit odoriferas vernanti gramine ripas,
  Et lavat herbarum leniter unda comas.
Hinc dextra de parte fluit qui Salia fertur,
  Flumine sed fluctus pauperiore trahit.
Hinc ubi perspicuis Musellam cursibus intrat,
  Alterius vires implet, et ipse perit.
Hoc Mettis fundata loco speciosa, coruscans,
  Piscibus obsessum gaudet utrumque latus.
Deliciosus ager ridet vernantibus arvis :
  Hinc sata culta vides, cernis et inde rosas.
Prospicis umbroso vestitos palmite colles,
  Certatur varia fertilitate locus.
Urbs munita nimis quam cingit murus et amnis,
  Pontificis merito stas valitura magis.
Villicus æthereis qui sic bene militat armis,
  Stratus humi genibus te levat ille suis.
Unde humilis terris te projicis alme sacerdos,
  Orando hinc patriæ ducis ad astra caput.
Fletibus assiduis acquiris gaudia plebi,
  Pastoris lacrymis lætificantur oves.
Ictibus invalidis quamvis minitetur iniquus,
  Tu quibus es murus vulnera nulla timent.
Et licet incluso lupus insidietur ovili,
  Te custode gregis nil ibi prædo nocet.
Oblectas populos vultu sine nube sereno,
  Cunctorumque animos gratia blanda fovet.

Si poscat novus hospes opem, tu porrigis escas,
 Invenit et proprios ad tua tecta Lares.
Dum satias querulum, magis obliviscitur illas
 Quas habet in patriis finibus exul opes.
Qui sua damna refert, gemitus subducis ab ore,
 Gaudia restituens tristia cuncta fugas.
Protegis hinc nudos, illinc tu pascis egentes,
 Nil tibi reddit inops, reddit amore Deus.
Horrea præmittis melius tua condita servans;
 Quas sic diffundis dat paradisus opes.
Culmina templorum renovasti Villice cultor:
 Cum veniet dominus, stat labor ecce tuus.
Commissum video non suffodisse talentum,
 Sed magis optatum multiplicatur opus.
Longius extensos peragas tam digna per annos,
 Et maneat semper nomen, opime, tuum.

XII. AD EUNDEM, DE CONVIVIO.

Pastor opime gregis, cunctis tua pabula prosunt,
 Qui satias animas, quam bene membra foves!
Sic avidos reddis convivas nectare lactis,
 Ut scutella levet, quod cochleare solet.

XIII. AD IPSUM EPISCOPUM, DE EADEM RE.

Currit ovis repetens a te sua pascua, pastor,
 Qui cibus esse soles, da mihi panis opem.

XIV. DE PICTURA VITIS IN MENSA.

Vitibus intextis ales sub palmite vernat,
 Et leviter pictas carpit ab ore dapes.

Multiplices epulas meruit conviva tenere,
Aspicit hinc uvas, inde falerna bibit.

XV. DE COPIA PISCIUM SUPER MENSAM.

Retia vestra, pater, oneroso pisce redundant,
Apparet Petri vos meruisse vices.

XVI. AD CARENTINUM EPISCOPUM COLONIÆ.

Carentine decus fidei, deitatis amice,
Nomine de proprio care perennis amor.
Pontificem pollens Agripina Colonia præfert,
Frugiferis agris digne colone Dei.
Si videas aliquos quacunque ex gente creatos,
Quamvis ignotos mox facis esse tuos.
Quos semel affectu astringis pietate paterna,
Ulterius nunquam dissociare potes.
Nec subito veniens, veluti fugitiva recedit,
Sed concessa cito gratia fixa manet.
Verba Dei complens sicut te diligis ipsum,
A te ita diligitur proximus omnis homo.
Vocis apostolicæ sectator dignus haberis,
Quæ caros animos præposuit fidei:
Tranquillus, placidus, mitis, sine nube serenus,
Cui rabies mundi nil dominare potest.
Pectora cunctorum reficis dulcedine verbi,
Lætificas vultu tristia corda tuo.
Pauperibus cibus es, dasque esurientibus escam,
Rite pater populi dando salutis opem.
Aurea templa novas pretioso fulta decore,
Tu nites, unde Dei fulget honore domus.

Majoris numeri quo templa capacia constent,
  Alter in excelso pendulus ordo datur.
Sollicitat pia cura gregis te, pastor opime,
  Nil lupus a stabulis quo vigilante rapit.
Tempora longævo teneas felicia tractu,
  Et per te domini multiplicentur oves.

XVII. AD IGIDIUM REMORUM EPISCOPUM.

Actibus egregiis venerabile culmen, Igidi,
  Ex cujus meritis crevit honore gradus.
Subtrahor ingenio, compellor amore parato,
  Laudibus in vestris prodere pauca favens,
Namque reus videor tantis existere causis,
  Si solus taceam quicquid ubique sonat.
Sed quamvis nequeam digno sermone fateri,
  Da veniam, voto me voluisse loqui.
Exiit in mundum gestorum fama tuorum,
  Et meritis propriis sydus in orbe micas.
Clarior effulges, quam Lucifer ore sereno:
  Ille suis radiis, tu pietate nites.
Nil lupus insidiis cauto subducit ovili,
  Te pastore sacro pervigilante gregem.
Facundo eloquio cœlestia dogmata fundis,
  Ecclesiæ crevit te monitore domus.
Pontificis studio correctio plebis haberis,
  Ne tenebræ noceant, semita lucis ades.
Cunctorum recreas animos dulcedine verbi,
  Qui satias epulis, pascis et ore greges.
Præcepta implentur, non solo pane cibamur,
  Delicias capimus, quas tua verba ferunt.

Ut gaudet corpus, cui mitior esca paratur,
Sic animæ gaudent, si tua lingua sonet.
Hæresis ira cadit, forti te milite Christi:
Acquiris regi, qui dedit arma tibi.
Qui purgas agros spinis sermone colente,
Et mundata Deo surgit ubique seges.
Qui venit huc exul, tristis, defessus, egenus,
Hic recipit patriam te refovente suam.
Quæ doluit tollis gemitus in gaudia vertens,
Exilium removes, reddis amore Lares.
Pauper habere cibum, meruit quoque nudus amictum:
Invenit hic semper, quæ bona quisque cupit.
Consultum tribuis generaliter omnibus unum,
Qui populi pater es, tot pia rite geris.
Hæc tibi vita diu, domino tribuente, supersit,
Atque futura micet lucidiore die.

XVIII. AD SANCTUM HILARIUM.

Lux sincera animi semper mihi dulcis Hilari,
Quamvis absentem quem mea cura videt.
Cujus honestus amor tantum mea corda replevit,
Ut sine te nunquam mente vacante loquar.
Versibus exiguis mandamus vota salutis,
Quæ dedit affectus, sint tibi cara precor.

XIX. AD BERTEGRANNUM EPISCOPUM, QUOD EUM LEVASSET IN CURRUM.

Curriculi genus est, memorat quod Gallia rhedam,
Molliter incedens orbita sulcat humum.
Exiliens duplici bijugo volat axe citato,

Atque movet rapidas juncta quadriga rotas.
Huc ego dum famulans comitatu jungor eodem,
Et mea membra cito dum veherentur equo;
Pontificisque sacri Bertegranni actus honore,
Comprendente manu raptus in axe levor.
Qualiter implumes fœtus pia mater hirundo,
Confovet, et placide pennula tensa tegit.
Sic bonitate potens, affectu dives opimo,
In proprium pastor molle sedile locat.
Nec solum amplectens pia mens, sed diligit omnes,
Unde magis populis unicus extat amor.

XX. AD EUNDEM EPISCOPUM, DE EJUS OPUSCULIS.

Ardua suscepi missis epigrammata chartis,
Atque cothurnato verba rotata sopho.
Percurrens tumido spumantia carmina versu,
Credidi in undoso me dare vela freto.
Plana procellosos ructavit pagina fluctus,
Et velut oceanus fonte refudit aquas.
Vix modo tam nitido pomposa poemata cultu,
Audit Trajano Roma verenda foro.
Quod si tale decus recitasses aure senatus,
Stravissent plantis aurea fila tuis.
Per loca, per populos, per compita cuncta videres,
Currere versiculos plebe favente tuos.
Sed tamen in vestro quædam sermone notavi,
Carmine de veteri furta novella loqui.
Ex quibus in paucis superaddita syllaba fregit,
Et pede læsa suo musica clauda gemit.
Nunc, venerande pater, prece, voto, voce saluto,

Commendans animum supplice corde meum.
Sit tua vita diu, cujus modulante camœna
Cogimur optatis reddere verba jocis.

XXI. AD AGRICOLAM EPISCOPUM CAVILLONENSEM.

Præsul honoris apex generis fideique cacumen,
Cultor agri pollens, pastor opime gregis.
Cum mea terra manu meruit genitoris arari,
Reddatur nati vomere culta sui.
Nam pater affectu dulci memorabilis orbi,
Me vobiscum uno fovit amore duos:
Corde parens, pastu nutrix, bonus ore magister,
Dilexit, coluit, rexit, honesta dedit.
Ille pio studio sulcata novalia sevit:
Quod pater effudit, hoc mihi semen ale.

XXII. AD FELICEM EPISCOPUM BITURICENSIUM, SCRIPTUM IN TURRE EJUS.

Quam bene juncta decent sacrati ut corporis agni,
Margaritum ingens, aurea dona ferant.
Cedant chrysolithis Salomonia vasa metallis,
Ista placere magis ars facit atque fides.
Quæ data Christe tibi Felicis munera sic sint,
Qualia tunc tribuit de grege pastor Abel.
Et cujus tu corda vides, pietate coæques,
Par viduæ merito, quæ dedit æra duo.

XXIII. IN C. P. AD AVITUM EPISCOPUM ARVERNENSEM.

Officiis intente piis, pater orbis Avite,

Gloria pontificum noster et altus amor.
Per quem plebs, regio, peregrinus, et hospes aluntur,
In quo cuncta capit, quæ sibi quisque cupit.
Ex opere immeritus merui pia dona patroni,
Ne minimam pascens immemor esses ovem.
Quis trahis ore greges æterna ad pabula Christi,
Qualiter hic vivant, est quoque cura tibi.
Semper et absentes præsens tua protegit ala,
Quo pede non curris, munere totus ades.
Muneribus vestris Agnes simul aut Radegundes,
Multiplici orantes fomite vocis agunt.
Ad cœlos penetranda feras pater alte talenta,
Quæ centena suo tempore culta metas.
Per dominum regemque bonum precor aulice præsul,
Ut Fortunati sis memor alme tui.

XXIV. AD IPSUM AVITUM ARVERNENSEM EPISCOPUM.

Paruimus jussis, sacer ac venerande sacerdos,
Et pater, imperiis dulcis Avite tuis.
Garrulitate levi potius stridente cicuta,
Quam placeat liquido nostra camœna melo.
Sed tamen ut veniam tribuas pietatis amator,
Intende obsequium, nec trutinato sophum.
Munera pro magno modicus hæc parvula solvo.
Pensetur votis, est cui lingua rudis.

XXV. AD EUNDEM EPISCOPUM.

Virtutum quid celsa fides mereatur honoris,
Summe sacerdotum dulcis Avite probas.

Qui nectens animos cunctorum in amore beato,
Post te care pater pectore capta trahis.
Sed tamen inter eos, tua quos dulcedo replevit,
Promptus in affectu portio major agor.
Lumen dulce meum, patriæ vigor, altor egentum,
Spes peregrinorum, ductor honorque patrum.
Si mea vox jugi resonaret acumine carmen,
Laude minor loquerer, major amore pater.
Maxima sed nostri datur hæc occasio voti,
Vel memorare tuum nomen, opime, sacrum.
Commendantur item vestræ pietatis amori,
Agnes voce humili cum Radegunde pari.
Larga salutiferos vigeat tibi vita per annos,
Nam tua quæ fuerit, fit mea, care, salus.

XXVI. DE DOMNO AGERICO VERIDUNENSI EPISCOPO.

Urbs Veriduna brevi quamvis claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata places.
Major in angusto præfulget gratia gyro,
Agerice tuus quam magis auxit honor.
Plurima magnarum fudisti semina laudum,
Quæ matura operis fertilitate metis.
Tempore præsenti victum largiris egenis,
Unde futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reseras penetralia pastor,
Nec solum dapibus, pascis et ore greges.
Templa vetusta novas pretiosius, et nova condis,
Cultior est domini te famulante domus.
Egregios fontes sacri baptismatis exples,

Tam pia divino fonte repletus agis.
Candida sincero radiat hæc aula sereno,
Et si sol fugiet, hic manet arte dies.
Ad nova templa avidæ concurrunt undique plebes,
Et tribuis populis plus in amore Deum.
*Te s*olamen inops meruit, te nudus amictum,
Et solus cunctis potus et esca manes.
Felix qui meritis æternæ lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

XXVII. AD AGERICUM VERIDUNENSEM EPISCOPUM.

Phœbus ut elatum suspendit in æthera currum,
Purus et igniferum spargit ubique jubar;
Effusis radiis totum sibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenet.
Sic præsul splendore animi cum sole coruscas,
Ille suis radiis fulget, et ipse tuis.
Agerice sacer vivis sermone colente,
Ecclesiæ segetes fertilitate placent.
Terrenis sterilis rebus, facunde supernis,
Humana spernens; dives iture polis.
Illecebris mundi mundus lasciva repellens,
Nil cui subripuit carnis amarus amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cum tua delictis libera membra vides.
In templis habitando piis sic purus haberis,
Ut tua corda, pater, sint pia templa Dei.
Eligit in tali Christus se vase recondi,
Quam sibi purgavit, possidet ipse domum.

Non dolus in labiis, nec sunt fera nubila mentis,
  Sinceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen salienti fonte refundis,
  Et sensus steriles voce rigante foves.
Ardua cœlorum pandis mysteria terris,
  Per quem plus dominum scit, timet, orat, amat.
Dogmate divino præsul facunde triumphas,
  Dans pastor monitus, ne premat error oves.
Delicis reficis quas cœlum, arva, unda ministrat,
  Et satiat populos hinc cibus, inde fides.
Sumit pauper opem, tristis spem, nudus amictum,
  Omnia quicquid habes, omnibus esse facis.
Hic tibi longa salus maneat, lux inde futura,
  Atque diu pastor pro grege vota feras.

XXVIII. AD VENERABILEM VIRUM AMPHIONEM PRESBYTERUM.

Vir pietate calens, blanda dulcedine vernans,
  Cujus in aspectu mens pretiosa micat.
Quem prius ut merui cognoscere lumine vultus,
  Conspexi sensus lumen inesse tibi.
Amphion mihi care pater venerande sacerdos,
  Atque meo semper corde tenendus amor.
Qui quemcunque novum videas, facis esse propinquum,
  Si genus ignores, fit tibi mente parens.
Provocat alloquium cunctos jucunda voluptas,
  Cogis et unanimes jugiter esse tuos.
Ingenio vivax, sensus moderamine firmus,
  Pondere consilii fixus ubique manens.
Qui bene cauta regis maturæ frena senectæ,

Cui quem præstat honor, scis moderare gradum.
Promptus ad omne decus larga bonitate redundas,
Cui se conjungit quisquis in orbe venit.
Profluis humane, frugem venientibus offers,
Et tua fit populis omnibus una domus.
Verbis quippe suis quem papa Leontius effert,
Judicio tanti credimus ista viri.

XXIX. AD PATERNUM ABBATEM, DE CODICE EMENDATO.

Paruimus tandem jussis, venerande sacerdos,
Nominis officium jure Paterne geris.
Qui propriis meritis ornans altaria Christi,
Tam prece quam voto das placitura Deo.
Supplico, cede tamen si quid me forte fefellit,
Nam solet iste meas error habere manus.
Obtineat supplex modo pagina missa salutis:
Hæc quoque cum relegis, me memorare velis.

XXX. AD RUCCONEM DIACONUM, POSTEA PRESBYTERUM.

Altaris domini pollens bone Rucco minister,
Hinc tibi festinus mando salutis opus.
Nos maris oceani tumidum circumfluit æquor,
Te quoque Parisius, care sodalis, habet.
Sequana te retinet, nos unda Britannica cingit,
Divisos terris alligat unus amor.
Non furor hic pelagi vultum mihi subtrahit illum,
Nec Boreas aufert, dulcis amice, tuum.
Pectore sub nostro tam sæpe recurris amator,

Tempore sub hyemis quam solet unda maris.
Ut quatitur pelagus, quotiens proflaverit Eurus,
  Stat neque sic animus te sine care meus.
Blanda serenato tempestas pectore fervet,
  Atque ad te varia mobilitate trahit.
Sed memor esto mei, votumque repende petenti,
  Ut pariter paribus det sua dona Deus.
Humanam mentem Christi quo gratia ditet,
  Ac domino nostro sensus et ora vacent.

XXXI. AD ARCHIDIACONUM DE MELDIS.

Si mihi vel vestros licuisset cernere vultus,
  Munere pro tanto plurima verba darem.
Direxit nobis mustum tua cara voluntas,
  Et dulces animos dulcia dona probant.
Quem non vidisti, promptus satiare parasti,
  Quid facias illi, qui tibi notus adest?
Det tibi larga Deus, qui curam mente fideli
  De grege pontificis, magne minister, habes.

XXXII. AD JOANNEM DIACONUM.

Pignus amicitiæ semper memorabile nostræ,
  Versibus exiguis care Joannes habe.
Ut cum me rapiunt loca nunc incognita forsan,
  Non animo videar, dulcis, abesse tuo.
Anthemium patrem per te, venerande, saluto,
  Cujus in affectu consolidatus agor.
Hilarium partim nobis in amore tenacem,
  Insero carminibus quem mea corda colunt.
Perpetuo maneas meritis felicibus ævo,

Hæc quoque cum relegis, me memorare velis.

XXXIII. AD ANTHEMIUM DIACONUM.

Suscipe versiculos, Anthemi, pignus amantis,
Quos tibi sincero fundit amore tuus.
Cum tua blanditus retineret lumina somnus,
Lassaque fecisset membra jacere thoro.
Dum dubito, pecco, nolens vexare quietum,
Sic mea culpa tui causa soporis erit.
Discedo tacitus veluti fur indice nullo,
Nec dixi amplexans, frater amate, vale.
Non licuit mandata animo committere caro,
Nec tenuit verbis hora vel una tuis.
Testificor dominum, mihi fortiter esse molestum,
Quod sic abscedo, nec tua dicta fero.
Sed qui plura volens poteram tunc dicere præsens,
Nunc faciat paucis pagina missa loqui.
Hæc tamen ante Deum rogo te mihi munera præstes,
Omnibus ut semper carus ubique mices.
Nemo mihi vestem, denaria nemo ministret,
Quod dulcedo monet, hoc mihi nemo neget.

XXXIV. AD SINDULFUM DIACONUM.

Frater amore Dei digno memorabilis actu,
Pectore fixe meo, frater amore Dei.
Carpe libenter iter quod ducit ad ætheris aulam,
Altius ut surgas, carpe libenter iter.
Fer patienter onus, neque te pia sarcina lasset,
Unde manet requies, fer patienter onus:
Subdere colla decet, quia sunt juga dulcia Christi,

Quo mereamur opem, subdere colla decet.
Qui sua rura colit, solet horrea plena tenere,
Nec jejunus erit, qui sua rura colit.
Per mare nauta volat, quo multa pecunia crescat,
Mercibus ut placeat, per mare nauta volat.
Non timet ille necem rabie turbante procellæ:
Ut lucretur opes, non timet ille necem.
Miles ad arma venit quærens per vulnera palmam,
Ut redeat victor, miles ad arma venit.
Prælia sume libens mihi tu quoque care sodalis,
Unde triumphus erit, prælia sume libens.
Quisquis amore venit, nescít se ferre laborem,
Nemo labore jacet, quisquis amore venit.
Carmina parva ferens tibi debita reddo salutis,
Des meliora precor, carmina parva ferens.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER QUARTUS.

I. EPITAPHIUM EVEMERII EPISCOPI NAMNETICÆ CIVITATIS.

QUAMVIS cuncta avido rapiantur ab orbe volatu,
Attamen extendit vita beata diem.
Nec damnum de fine capit, cui gloria vivit,
Æternumque locum missus ad astra tenet.
Hoc igitur tumulo requiescit Evemerus almo,
Per quem pontificum surgit opimus honor.
Stemmata deducit fulgens ab origine culmen,
Et meritis priscos crescere fecit avos.
Emicuit populis geminum memorabile donum,
Inde gradu judex, hinc pietate pater.
Dulcis in eloquio, placidus moderamine sacro,
In cujus sensu perdidit ira locum.
Alterius motus patienti pectore vicit,
Ut levitas læsit, hoc gravitate tulit.
Si quis ab externis properavit sedibus hospes,
Mox apud hunc proprios sensit habere Lares.
Hic habitare volens patriis rudis exul ab oris,
Oblitus veterem hujus amore patrem.
Gaudens arrisit, probat is se cernere flentem,
Alterius lacrymas mox facit esse suas.

Partitus cum ventre vices pietate magistra,
Unde tulit luctus, mox ibi vota dedit.
Pauperibus dives censum transfudit egenis,
Ante bonus tribuit, quam peteretur, opem.
Semina jactavit centeno pinguia fructu,
Cui modo de reditu messis adulta placet.
Unica cura fuit cunctos ut viseret ægros,
Ipse quibus medicus vixit et ipse cibus.
Extulit ecclesiæ culmen, quod reddidit unum,
Venit ad hæredem, qui cumularet opus.
Felix ille abiit, Felicem in sede reliquit,
Hæredis meritis vivit in orbe pater.

II. EPITAPHIUM GREGORII EPISCOPI CIVITATIS LINGONICÆ.

Postquam syderius disrupit tartara princeps,
Sub pedibus justi mors inimica jaces.
Hoc veneranda sacri testatur vita Gregori,
Qui modo post tumulos intrat honore polos.
Nobilis antiqua decurrens prole parentum,
Nobilior gestis nunc super astra manet.
Arbiter ante ferox, exhinc pius ipse sacerdos,
Quos domuit judex, fovit amore patris.
Triginta et geminos pie rexit ovile per annos,
Et grege de Christi gaudia pastor habet.
Si quæras meritum, produnt miracula rerum,
Per quem debilibus fertur amica salus.

III. EPITAPHIUM TETRICI EPISCOPI LINGONICÆ CIVITATIS.

Palma sacerdotii venerando Tetrice cultu,

Te patriæ sedes, nos peregrina tenet.
Te custode pio nunquam lupus abstulit agnum,
Nec de fure timens pascua carpsit ovis.
Sex qui lustra gerens et per tres insuper annos,
Rexisti placido pastor amore gregem.
Nam ut condirentur divino corda sapore,
Fudisti dulcem jugiter ore salem.
Summus amor regum, populi decus, arma parentum,
Ecclesiæ cultor, nobilitatis honor:
Esca inopum, tutor viduarum, cura minorum,
Omnibus officiis omnia pastor eras.
Sed cui præbebat varie tua cura medelam,
Funere rectoris plebs modo triste gemit.
Hoc tamen, alme pater, speramus; dignus in astris
Qualis honore nites, hic pietate probas.

IV. EPITAPHIUM GALLI EPISCOPI ARVERNICÆ CIVITATIS.

Hostis iniquus Adam paradiso fraude repellis,
Ecce Deus famulis præstat adire polos.
Invide, sic tua mors homini meliora paravit,
Tu expellis terris, hic dat et astra suis.
Testis et antistes Gallus probat ista beatus,
Nobilis in terris, dives eundo polis.
Qui Christi auxilio fultus, nec adultus in annis,
Se majora petens odit amare Lares.
Effugit amplexus patrios, matremque relinquit,
Qui monachum regeret quæritur abba parens.
Illic tyro rudis generoso cæpit ab ævo,
Militiæ domini belliger arma pati.

Quintiano demum sancto erudiente magistro,
   Pulchrior est auro corde probatus homo.
Inde Palatinam regis translatus in aulam,
   Theodorice tuo vixit amore pio.
Mox ubi destituens terras petit astra magister,
   Cessit discipulo cura tuendo gregem.
Pontificatus enim moderans ita rexit habenas,
   Pastor ut officiis esset, amore pater.
Mansuetus, patiens, bonus, æquus, amator, amandus,
   Non erat offensæ, sed locus hic veniæ.
Si qua supervenit, facta est injuria virtus,
   Unde furor poterat, inde triumphus erat.
Plebem voce fovens quasi natos ubere nutrix,
   Dulcia condito cum sale mella rigans.
Hoc opus exercens præscivit dona futuri,
   Se pastore nihil posse perire gregi.
Sic pater ecclesiam regit in quinquennia quinque,
   Bis terdena tamen lustra superstes agens.
Hinc meliore via sanctum ad cœlestia vectum,
   Non premit urna rogi, sed tenet ulna Dei.

V. EPITAPHIUM RURICIORUM EPISCOPORUM LIMOVICINÆ CIVITATIS.

INVIDA mors rapido quamvis miniteris hiatu,
   Non tamen in sanctos jura tenere vales.
Nam postquam remeans domuit fera tartara Christus,
   Justorum meritis sub pede victa jaces.
Hic sacra pontificum toto radiantia mundo
   Membra sepulchra tegunt, spiritus astra colit.
Ruricii gemini flores quibus Aniciorum,

Vincta parentali culmine Roma fuit.
Actu, mente, gradu, spe, nomine, sanguine nexi,
Exultant pariter hinc avus, inde nepos.
Tempore quisque suo fundans pia templa patroni,
Iste Augustini, condidit ille Petri.
Hic probus, ille pius, hic serius, ille serenus,
Certantes pariter quis cui major erit.
Plurima pauperibus tribuentes divite censu,
Misere ad cœlos, quas sequerentur opes.
Quos spargente manu, redimentes crimina mundi,
Inter apostolicos credimus esse choros.
Felices qui sic de nobilitate fugaci
Mercati in cœlis jura senatus habent.

VI. EPITAPHIUM EXOTII EPISCOPI LEMOVICINÆ CIVITATIS.

Quamvis pontificem premeret tremebunda senectus,
Attamen hæc voluit plebs superesse patrem.
Aut si naturæ mutari debita possent,
Pro pastore suo grex properasset iter.
Sed quia non licuit, populum spes consulat illa,
Hunc quod pro meritis vexit ad astra fides.
Immaculata Deo conservans membra pudore,
Exotius meruit jam sine fine diem:
Pectore sub cujus regnans patientia victrix,
Fluctibus in tantis anchora sensus erat.
Ille gerens animum placida dulcedine pastum,
Nescit in offensis jure referre vices.
Templorum cultor, recreans moderamine cives,
Vulneribus patriæ fida medela fuit.

Qui tria lustra gerens in pontificatus honore,
Pergit ad antiquos plebe gemente patres.
Nunc decet hunc igitur vacuis deflere querelis,
Post tenebras mundi quem tenet aula poli.

VII. EPITAPHIUM CALACTERICI EPISCOPI CARNOTENÆ CIVITATIS.

Illacrymant oculi, quatiuntur viscera fletu,
Nec tremuli digiti scribere dura valent.
Dummodo qui volui vivo, dabo verba sepulto,
Carmine vel dulci cogor amara loqui.
Digne tuis meritis Calacterice sacerdos,
Tarde note mihi, quam cito care fugis!
Tu patriam repetis, tu nosque sub urbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos tenebrosa dies.
Ecce sub hoc tumulo pietatis membra quiescunt,
Dulcior et melli lingua sepulta jacet.
Forma venusta, decens, animus sine fine benignus,
Vox suavis legem præmeditata Dei.
Spes cleri, tutor viduarum, panis egentum,
Cura propinquorum, promptus ad omne bonum.
Organa psalterii cecinit modulamine dulci,
Et tetigit tardi plectra beata Dei.
Cautere eloquii bene purgans vulnera morbi,
Quo pascente fuit fida medela gregi.
Sex qui lustra gerens octo bonus insuper annos,
Ereptus terræ justus ad astra redis.
Ad paradisiacas epulas te cive reducto,
Unde gemit mundus, gaudet honore polus.
Et quia non dubito quanta est tibi gloria laudum,

Nec debes fleri talis amice Dei.
Hæc qui, sancte pater, pro magnis parva susurro,
Pro Fortunato quæso precare tuo.

VIII. EPITAPHIUM CHRONOPII EPISCOPI PETROCORICI.

Si terrena sacer tibi quondam cura fuisset,
Carmine plus lacrymas quam modo verba darem.
Sed quia tu mundus, nec sunt tibi crimina mundi,
Nos gaudere mones, qui sine morte manes.
Antistes pietate calens venerande Chronopi,
Membra sepulchra tegunt, spiritus astra tenet.
Ordo sacerdotum cui fluxit utroque parente,
Venit ad hæredem pontificalis apex.
Hunc tibi jure gradum successio sancta paravit,
Ut quasi jam merito debitus esset honor.
Nobilis antiquo veniens de germine patrum,
Sed magis in Christo nobilior merito.
Sic vultu semper placidus, ceu mente serenus,
Pectore sincero frons sine nube fuit.
Cujus ab eloquio nectar per verba fluebat,
Vinceret ut dulces ore rigante favos.
Nudorum tu vestis eras, algentis amictus,
Qui ad tua tecta fugit, tectus et ipse redit.
Divitias omnes inopum sub ventre locasti,
Unde tibi semper viva talenta manent.
Esuriens epulum, sitiens te sumere potum,
Cernere te meruit tristis et exul opem.
Implesti propriis viduatam civibus urbem,
Videruntque suos te redimente Lares.

Quam lupus a stabulis tulerat frendente rapina,
Te pastore gregi reddita plaudit ovis.
Templa exusta celer revocasti in culmine prisco,
Hinc tua sed cœlis stat sine labe domus.
Ipse bis octono vixisti in corpore lustro,
Nunc tibi pro meritis est sine fine dies.

IX. EPITAPHIUM LEONTII EPISCOPI ANTERIORIS BURDEGALENSIS CIVITATIS.

Ultima sors avido graviter properavit hiatu,
Pastorem rapiens, qui fuit arma gregis.
Hoc recubant tumulo venerandi membra Leonti,
Quo stetit eximium pontificale caput.
Quem plebs cuncta gemens confusa voce requirit,
Hinc puer, hinc juvenis deflet, et inde senex.
Defensoris opem hic omnis perdidit ætas,
Et quantum coluit, nunc lacrymando docet.
Nemo valet siccis oculis memorare sepultum,
Qui tamen in populo vivit amore pio.
Egregius nulli de nobilitate secundus,
Moribus excellens, culmine primus erat.
Hic pietate nova cunctis minor esse volebat,
Sed magis his meritis et sibi major erat.
Quo præsente viro meruit discordia pacem,
Expulsa rabie corda ligabat amor.
Ecclesiæ totum concessit in ordine censum,
Et tribuit Christo, quod fuit ante suum.
Ad quem pauper opem, pretium captivus habebat,
Hoc proprium reputans quod capiebat egens.
Cujus de terris migravit ad astra facultas,

Et plus iste Deo, quam sibi vixit homo.
Cordis in amplexu retinens, et pectore plebem,
Diceret ut populum se generasse patrem.
Namque suos cives placida sic voce monebat,
Testareris ut hunc ad sua membra loqui.
Ingenio vigilans, dives quoque dogmate Christi,
Et meruit studio multiplicare gradum.
Largior in donis absens sibi junxit amantes,
Et quo non fuerat munere notus erat.
Principibus carus, hujusque amor unicus urbis,
Festinans animis omnibus esse parens.
Lustra decem pollens, septem quoque vixit in annos,
Mox urgente die raptus ab orbe fuit.
Sed quis cuncta canat, cum tot bona solus habebat?
Nunc uno in tumulo plurima vota jacent.
Hæc tibi parva nimis, cum tu merearis opima,
Carmina Theudosius præbet amore tuus.

X. EPITAPHIUM LEONTII EPISCOPI SEQUENTIS BURDEGALENSIS CIVITATIS.

OMNE bonum velox fugitivaque gaudia mundi,
Prosperitas hominum quam cito rapta volat!
Mallem cui potius nunc carmina ferre salutis,
Perverso voto flere sepulchra vocor.
Hoc recubant tumulo venerandi membra Leonti,
Quem sua pontificem fama sub astra levat.
Nobilitas altum ducens ab origine nomen,
Quale genus Romæ forte senatus habet.
Et quamvis celso flueret de sanguine patrum,
Hic propriis meritis crescere fecit avos.

Regum summus amor, patriæ caput, arma parentum,
  Tutor amicorum, plebis et urbis honor,
Templorum cultor, tacitus largitor egentum,
  Susceptor peregrum distribuendo cibum.
Longius extremo si quis properasset ab orbe,
  Advena mox vidit, hunc ait esse patrem.
Ingenio vivax, animo probus, ore serenus,
  Et mihi qualis erat! pectore flente loquor.
Hunc habuit clarum qualem modo Gallia nullum,
  Nunc humili tumulo culmina celsa jacent.
Placabat reges, recreans moderamine cives,
  Gaudia tot populis heu tulit una dies.
Lustra decem felix et quatuor insuper annos
  Vixit, et a nostro lumine raptus obit.
Funeris officium magni solamen amoris,
  Dulcis adhuc cineri dat Placidina tibi.

XI. EPITAPHIUM VICTORIANI ABBATIS MONASTERII AGAUNENSIS.

Quisquis ab occasu properas huc, quisquis ab ortu,
  Munus in hoc tumulo, quod venereris habes.
Respice ditatum cœlesti dote talentum,
  Cujus semper habet pectoris arca Deum.
Relligionis apex, vitæ decus, arma salutis,
  Eximiis meritis Victorianus adest.
Dignum opus exercens, qui fructificante labore,
  Cunctis, non soli vixit in orbe sibi.
Plurima per patriam monachorum examina fundens,
  Floribus æternis mellificavit apes.
Lingua potens, pietas præsens, oratio jugis,

Sic fuit ut jam tum totus ad astra foret.
Plura salutiferis tribuens oracula rebus,
Sæpe dedit signis vita beata fidem.
Bissenis rexit patrio moderamine lustris,
Rite Deo placitas pastor opimus oves.
Calle sequens recto sacra per vestigia Christum,
Nunc fruitur vultu, quem cupiebat amor.

XII. EPITAPHIUM HILARII PRESBYTERI.

Omnes una manet sors irreparabilis horæ,
Cum venit extremus lege trahente dies.
Sic furit ira necis, neque nos fugit orbita mortis,
Pulvere facta caro non nisi pulvis erit.
Hæc tamen insignes animas spes non vaga pascit,
Quod qui digna gerit, de nece nulla timet.
Hoc jacet in tumulo venerandus Hilarius actu,
Corpore qui terras, et tenet astra fide.
Vir bonus egregia de nobilitate refulgens,
Inter honoratos germinis altus apex.
Connubio junctus simili, sed conjuge rapta,
Stans in amore Dei, non fuit alter amor.
Utilis in propriis, doctus moderamine legis,
Cujus judicium pondere libra fuit.
Justitiam tribuens populis examine recto,
Vendita res pretio non fuit ulla suo.
Funeris officio lacrymans Evantia caro,
Contulit hæc genero membra sepulta suo.

XIII. EPITAPHIUM SERVILIONIS PRESBYTERI.

Quamvis longa dies, brevis hic atque hospita lux est,

Sola tamen nescit vita beata mori.
Hoc igitur tumulo Servilio clausus habetur;
Nobilis et merito nobiliore potens.
Ipse Palatinam rexit moderatius aulam,
Commissæque domus crescere fecit opes.
Presbyter inde sacer mansit venerabilis orbi,
Servitioque Dei libera vita fuit.
Orphanus hic patrem, viduæ solatia deflent,
Unde magis cœlis gaudia vera tenet.
Pontificem genitum videt hinc de munere Christi,
Raptus ab orbe quidem lætus ad astra redit.

XIV. EPITAPHIUM PRÆSIDII ABBATIS.

Vita brevis hominum, sed non brevis illa piorum,
Dum migrante die prosperiora tenent.
Qui meruere magis de carcere carnis euntes,
Post tenebras mundi luce perenne frui.
Ex quibus hic recubans meritis Præsidius almis,
Carne tenet tumulum, flaminis igne polum.
Pectore de proprio Christi responsa rigando,
Multorum extinxit fonte fluente sitim.
Invitans instanter oves ad pascua regis,
Distribuit dulcem fratribus ore salem.
Nam quotiens monachus peccati est vulnere fixus,
Missus ad artificem certa medela fuit.
Ibat ad abbatem famulans sanctumque magistrum,
Discipulus humilis qui fuit ante tumens.
Talibus officiis intentus amore Tonantis,
Angelicos inter fulget honore choros.

XV. EPITAPHIUM BOBOLENI DIACONI.

INNUMERIS hominum subjecta est vita periclis,
Casibus et variis sors inimica premit.
Nam recubando thoro Bobolenus honore diacni,
Dum fruitur somno mors rapit atra virum.
Hostis in insidiis securo cæde securis,
Percutiens cerebrum fecit obire dolo.
Dic tibi quid prodest scelus hoc peragendo nefande?
Ille Deo vivit, tu moriture peris.
Martyris ille decus meruit, tu damna latronis,
Hinc sibi palma placet, sed tibi pœna manet.

XVI. EPITAPHIUM THEODECHILDIS REGINÆ.

QUAMVIS ætatis senio jam flecteret annos,
Multorumque tamen spes cito rapta fuit.
Si precibus possent naturæ debita flecti,
Plebs ageret lacrymis hanc superesse sibi.
Gaudia quanta inopum tumulo sunt clausa sub uno,
Votaque quot populis abstulit una dies.
Inclyta nobilitas genitali luce coruscans,
Hic properante die Theodechildis jacet.
Cui frater, genitor, conjunx, avus, atque priores,
Culmine succiduo regius ordo fuit.
Orphanus, exul, egens, viduæ nudæque jacentes,
Matrem, escam, tegmen hic sepelisse dolent.
Unica res placuit tumulo mercedis opimæ,
Antea cuncta dedit quam peteretur, opem.
Occultans sua dona suis, ne forte vetarent,
Sed quæ clausa dedit, judice teste docet.

Templorum domini cultrix, pia munera præbens,
  Hoc proprium reputans, quicquid habebat inops.
Una mori sors est et terræ reddere terram,
  Felix cui meritis stat sine fine dies.
Actibus his instans, terrena in luce redacta,
  Ter quino lustro vixit in orbe decus.

XVII. EPITAPHIUM VILITRUTHÆ.

OMNE bonum velox, fugitivaque gaudia mundi,
  Monstrantur terris, et cito lapsa ruunt.
Ut dolor acquirat vires cum perdat amantem,
  Ante placere facit, durius inde premit.
Heu lacrymæ rerum, heu sors inimica virorum,
  Cur placitura facis, quæ dolitura rapis?
Vilitrutha decens Dagulphi cara jugalis,
  Conjugis amplexu dissociata jacet.
Corpore juncta thoro, plus pectore nexa marito,
  Lucis in occasu vincula rupit amor.
Tempora cui poterant adhuc in flore manere,
  Principium vitæ finis acerbus habet.
Sanguine nobilium generata Parisius urbe,
  Romana studio, barbara prole fuit.
Ingenium mite torva de gente trahebat,
  Vincere naturam gloria major erat.
Nunquam mœsta manens, vultu nova gaudia portans,
  Nubila fronte fugans, corde serena fuit.
Fudit ab ore jubar species redimita decore,
  Protulit et radios forma venusta suos.

XVIII AD CIVES TURONICOS,
DE ADVENTU GREGORII EPISCOPI DIGNISSIMI.

PLAUDITE felices populi, nova vota tenentes,

Præsulis adventu reddite vota Deo.
Hoc puer exertus celebret, hoc curva senectus,
Hoc commune bonum prædicet omnis homo.
Spes gregis ecce venit, plebis pater, urbis amator,
Munere pastoris lætificentur oves.
Sollicitis oculis quem prospera vota petebant,
Venisse aspiciant, gaudia festa colant.
Jura sacerdotii merito reverenter adeptus,
Nomine Gregorius, pastor in urbe gregis.
Martino proprium mittit Julianus alumnum,
Et fratri præbet quod sibi dulce fuit.
Quem patris Ægidii domino manus alma sacravit,
Ut populum recreet quem Radegundis amet.
Huic Sigebertus ovans favet et Brunichildis honori,
Judicio regis nobile culmen adest.
Quo pascente greges per pascua sancta regantur,
Et paradisiaco germine dona metant.
Immaculata pii qui serves ovilia Christi,
Ne pateant rapidis dilaceranda lupis.
Pervigili cura stabulum sine labe gubernet,
Commissumque gregem nulla rapina gravet.
Muniat inclusos pretiosi velleris agnos,
Atque soporantes protegat ipse vigil.
Florea divino pinguescat vinea cultu,
Et matura suo sit speciosa botro.
Fructibus æternis ut compleat horrea cœli,
Unde animæ vivo fonte fluenta bibant.
Ne sitis excruciet digiti quo Lazarus udo,
Leniat ut flammam, ferre petatur opem.
Sed magis in gremio Abrahæ vernante locandas,

Pastor oves placido ducat ad astra sinu.
Ut bene commisso sese duplicante talento,
Introeant domini gaudia vera sui.
Lætus agat sub clave Petri, per dogmata Pauli,
Inter sydereos luce micante choros.
Fortis Athanasius, qua clarus Hilarius astant,
Dives Martinus, suavis et Ambrosius.
Gregorius radiat, sacer Augustinus inundat,
Basilius rutilat, Cæsariusque micat.
Quorum gesta sequens et dicta fideliter implens,
Perpetuæ vitæ participatus ovet:
Atque coronatus digna mercede laborum,
Obtineat miles regis in arce locum.

XIX. IN NATALITIO GREGORII EPISCOPI, CUM ANTIPHONAM DICERE ROGARETUR, IN MISSA DICTUM.

Martini meritis per tempora longa Gregori,
Turonicum foveas pastor in urbe gregem.
Conciliis sacris sis norma, et vita priorum,
Exemploque tuo crescat adeptus honor.
Lumen apostolicum populis tua lingua ministret,
Et cœli donum te radiante micet.

XX. QUOMODO JUDÆI CREDIDERUNT IN CHRISTUM.

In venerabilibus famulis operator opime,
Condecet ut semper laus tua Christe sonet.
Inspirans animum, votum effectumque ministrans,
Et sine quo nullum prævalet esse bonum:
Lumine perspicuo fœcundans pectora vatum,

Ut populis generent viscera sancta fidem.
Supra candelabrum positi quorum ore corusco,
Dogmatis igne micans luceat alma domus.
Et velut est oculus capitis qui dirigit artus,
Sic pia pastoris cura gubernet oves.
Pectora pontificum ditans virtute superna,
Tu Deus omnipotens, summe, perennis apex.
Spiritus alme sacri labiis infusus Aviti,
Per famulum loqueris crescat ut ordo gregi.
Qui non contentus numero quem accepit ab illo,
Villicus ad dominum dupla talenta refert.
Plebs Arverna etenim subito discissa tumultu,
Urbe manens una, non erat una fide.
Christicolis Judæus odor residebat amarus,
Obstabatque piis impia turba sacris.
Extollens cervix domini juga ferre recusans,
Sic tumidis animis turget inane cutis.
Quos in amore Dei monitabat sæpe sacerdos,
Ut de conversis iret ad astra seges.
Sed caliginosi recubans velaminis umbra,
Pectora tetra premens cernere clara vetat.
Venerat ergo dies, dominus qua est redditus astris,
Ac homo sydereum pendulus ivit iter.
Plebs armante fide Judaica templa revellit,
Et campus patuit quo synagoga fuit.
Tempore quo Christi repedavit ad alta potestas,
Ille quod ascendit, res inimica ruit.
Hic tamen antistes Moysei lege rebelles,
Alloquitur blande, quos dabat ira truces.
Quid facis o Judæa cohors, nec docta vetustas?

Quo veterem renoves, credere disce senex.
Lactea canities sapiat majora juventa,
Sensum pone gravem, quo puerile fuit.
Non pudeat meliora sequi vel tarda vetustas,
Corpore deficiens crescat honore senex.
Est Deus, alta fides, unus tria, trinus et unus,
Personis propriis stat tribus unus apex.
Nam pater et genitus, quoque sanctus spiritus idem:
Sic tribus est unum jus, opus, ordo, thronus.
Legifer hoc reboat, patriarcha hoc credit Abraham,
Hinc pater est nobis, est quia nostra fides.
Tres videt æquales, unum veneratus adorat,
Unum voce rogat, tres quoque pelve lavat.
Sic patruo similis Loth suscipit hospes euntes,
Quos cibat in Sodomis, hi rapuere Segor.
Cum a domino dominus pluit ignem triste Gomorræ,
Filius et pater est a domino dominus.
Qui tuus, ipse meus, stat conditor atque creator,
Hujus plasma sumus, qui est trinitate Deus.
Unius estis oves, heu cur non uniter itis?
Sit rogo grex unus, pastor ut unus adest.
Rennuis? an recolis quod canna Davidica pangit,
Quodque prophetali virgine fœtus agit?
In cruce transfixus palmis pedibusque pependit,
Sed corrupta caro non fuit ex tumulo.
Post triduum remeans, sanat nos vulnere longo,
Quod rediit cœlis, testis et ista dies.
Crede meis ac crede tuis, convicta senectus,
Si fugis ac trepidas, negligis ista legens.
Protrahimus verbum brevitatis tempore longum,

Aut admitte preces, aut rogo cede loco.
Vis hic nulla premit, quovis te collige liber,
Aut meus esto sequax, aut tuus esto fugax.
Redde colone locum, tua duc contagia tecum,
Aut ea sit sedes, si tenet una fides.
Hæc pia verba viris miti dedit ore sacerdos,
Ut, sibi quo libeat, semita cordis eat.
Ast Judæa manus stimulante furore rebellis,
Colligitur, rapitur, conditur inde domo.
Christicolæ ut cernunt tunc agmina Manzara jungi,
Protinus insiliunt qua latet ille dolus.
Si fremerent gladiis, sentirent justa cadentes,
Vincere quo possint aut daret arma fides.
Legati occurrunt vati mandata ferentes:
Nos Judæa manus jam tua caula sumus.
Ne pereant, acquire Deo, qui vivere possunt,
Si mora fit, morimur, et tua lucra cadunt.
Tende celer gressum, properes nisi præpete cursu,
Funera natorum sunt tibi flenda pater.
Fletibus his victus rapitur miserando sacerdos,
Ut ferat afflictis rite salutis opem.
Perveniunt quo clausa loco fera turba latebat,
Quæ occurrens lacrymis, ingemit ore preces.
Mens est tarda boni Judaica jura tenenti,
Lucem sero videt prætereunte die.
Sic oculis cordis velum est ab origine tensum,
Cæcus ut ignoret, quo via recta meat.
Sed tandem sequimur, pastor, quo sæpe monebas,
Qui sale tam dulci currere cogis oves.
Credentes jam crede tuos nec fallere credas,

Nos lavacrum petimus, sit tibi præsto lacus.
Sensimus aspectu quod aiebas rite precando,
Quod hominem per te nos Deus ipse monet.
Hinc trahit ad lucem quos texerat umbra negantes,
Militiæque novæ nox aperibat iter.
Agmina conveniunt quondam diversa sub unum,
Partibus et geminis fit Deus unus amor.
Hinc oleari ovium perfunditur unguine vellus,
Aspersuque sacro fit gregis alter odor.
Ecce dies aderat qua spiritus almus ab alto
Missus, apostolicis fluxit in ora viris.
Res sacra ruricolas, urbanos excitat omnes,
Certatimque aditus ad pia festa terunt.
Abluitur Judæus odor baptismate divo,
Et nova progenies reddita surgit aquis.
Vincens ambrosios suavi spiramine rores,
Vertice perfuso chrismatis efflat odor.
Ingenti numero celebratur Pascha novellum,
Ac de stirpe lupi progenerantur oves.
Excepit populus populum, plebs altera plebem,
Germine qui non est, fit sibi fonte parens.
Undique rapta manu lux cerea provocat astra,
Credas ut stellas ire trahendo comas.
Lacteus hinc vestis color est, hinc lampade fulgor,
Ducitur, et vario lumine picta dies.
Nec festiva minus quam tunc fuit illa coruscans,
Diversis linguis quæ dedit una loqui.
Quis rogo pontificis fuit illic sensus Aviti,
Quam validus fervor, cum daret ista Deo!
Inter candelabros radiabat et ipse sacerdos,

Diffuso interius spiritus igne micans.
Tum sibi qualis erat tam vera holocausta ferendo,
Cum libat vivo hostia viva Deo!
Si patriarcha placet, quoniam natum obtulit unum,
Qui tantos offert quam placiturus erit!
Moyses non valuit fidei quos subdere nostræ,
Qui Christo acquirit, quod sibi munus erit?
Fudit aromaticum domini libamen ad aram,
Incensumque novum misit ad astra Deo.
Obtinuit votum, quia veræ junxit olivæ,
Et grege de niveo gaudia pastor habet.
Hæc inculta tibi reputa, pater alme Gregori,
Qui Fortunato non valitura jubes.
Adde quod exiguum me portitor impulit instans,
Et datur in spatiis vix geminata dies.
Novimus affectu potius quod diligis illum,
Hunc quem corde vides, semper et ore tenes.
Hoc tibi nec satis est, hujus quod es ipse relator,
Compellis reliquos plaudere voce sibi.
Non fuit in vacuum, quod te provexit alumnum,
Sic cui mente fidem, reddis amore vicem.
Annuat omnipotens longo memoraliter ævo,
Ut tu laus illi, laus sit et ille tibi.
Me quoque vos humilem pariter memoretis utrique,
Et pro spe veniæ voce feratis opem.

XXI. AD FELICEM EPISCOPUM NAMNETICUM.

Sentio summe pater, lumen venerabile cunctis,
Orbis dulce caput, mihi nomen amabile Felix:
Amplectens quem corde gero pietatis in ulnis,

Pondus suave meum, nec onus gravat istud amantem.
Cur humilem me, summe, vocas loca visere blanda,
Quæ te, care, tenent? Tecum modularer in illis,
Qua tua rura lavat vitrea Liger algidus unda,
Cariaci speciosus ager devexus in amnem?
Hinc ubi flumen aquis recreat, hinc pampinus umbris,
Et crepitans Boreas tot prata comata flagellat:
Uber nempe solum piscoso littore pulchrum,
Sed Fortunatum facies tua reddit amœnum.

XXII. AD GREGORIUM EPISCOPUM TURONENSEM POST ITER.

Culmen honoratum, decus almum, lumen opimum,
Pastor apostolicæ sedis amore placens.
Amplectende mihi semper sacer ore Gregori,
Nec divulse animo vir venerande meo.
Gaudeo quod rediit Turonis antistes honore,
Lætificorque mihi te remeasse patrem.
Plaudimus instanter communia vota tenere,
Civibus et patriæ te revocasse diem.
Præsentem famulum mecum commendo sacerdos,
Optantes longe vos moderare gregem.

XXIII. AD EUNDEM GREGORIUM.

Officiis generose piis pater alme Gregori,
Mente salutifera qui petis astra palam.
Et quicunque tuis monitis animatur inermis,
Militiæ sacræ victor habebit opem.
Commendans humilem famulum me, solvo salutem,
Semper amore pio vir benedicte Deo.

Pagina si brevis est, non est brevis ardor amantis,
Nam plus corda colunt, quam mea verba canunt.

XXIV. AD IPSUM EPISCOPUM, DE LIBRO PRÆSTITO.

Carmina diva legens, proprioque e pectore condens,
Participans aliis fit tibi palma parens.
Hæc quoque quæ pridem tribuisti pastor ovili,
Grates persolvens debità laudo libens.
Vos tamen hic maneant donaria celsa Tonantis,
Qui sacras inopi das bene largus opes.
Quem cum percontare queam pro munere tanto,
Tunc magis ore meo gratia vestra sonet.
Præsentem famulum pro munere, summe sacerdos,
Commendo supplex, dulcis amore pater.
Cui sua concedens justæ moderamina libræ,
Crescat honore Dei palma futura tui.

XXV. AD EUNDEM EPISCOPUM, PRO INVITATIONE.

Invitans pietate patris sacer ire Gregori,
Qua domini Turonis pascis amore greges.
Quo sacer antistes meritis Martinus opimis,
Quas prius obtinuit, has tibi cessit oves.
Nunc quoque per caulas et florea pascua Christi,
Rite gubernantes ducitis ambo greges.
Sed mihi vim faciens vester modo frater honore,
Ad vos ne properem, nempe retorsit iter.
Sæpe rogans voto, mandato et missile verbo,
Et conjuratus sum sive pollicitus.
Vir bonitate placens et pastor pacis amator,
Fœderis ob studium sit veniale precor.

Vos quoque sed genitæ propriæ venerando salutant,
  Ast ego commender, quæso, beate pater.

XXVI. AD IPSUM DE COMMENDATIONE MULIERIS.

Summe pater patriæ, specimen pietatis opimæ,
  Dulce caput Turonis, relligionis apex;
Jugiter alta sequens clementi corde Gregori,
  Unde animæ decus est hac ratione petens.
Quam commendasti venientem, celse sacerdos,
  Hanc redeuntem ad te suscipe more patris.
Sis quoque longævus cunctorum care recursus,
  Et mihi vel reliquis sit tua vita seges.

XXVII. AD EUNDEM, DE ITINERE SUO.

Jugiter opto libens, sacer amplectende Gregori,
  Cernere vos oculis, quærere litterulis.
Dulce videre mihi, si desit copia cerni,
  Spes erit oranti vel dare verba patri.
Nuper ab aspectu discedens concite vestro,
  Per glaciem vitreas me loquor isse vias.
Sed crucis auxilio Martino operante patrono,
  Perveni ad matres salvus, opime pater.
Quæ vos multiplici veneranter honore salutant,
  Ast ego pro reditu vota salutis ago.

XXVIII. AD IPSUM EPISCOPUM SALUTATORIA.

Summe sacerdotum, bonitatis opima facultas,
  Culmen honore tuo, lumen amore meo;
Officiis venerande sacris pietatis alumne,
  Pignore amicitiæ corde tenende meæ.

Florens in studiis, et sacra in lege fidelis,
  Semper agens animæ dona futura tuæ.
Te pater ergo precans terram, freta, sydera testor,
  Ut velis ore sacro me meminisse tuum.

XXIX. AD EUM, PRO POMIS ET GRAPHIOLIS.

Officiis generose piis sacer arte Gregori,
  Absenti præsens munere, summe pater.
Qui mihi transmittis propria cum prole parentes,
  Insita cum fructu surcula, poma simul.
Det Deus omnipotens meritorum fruge repletus,
  Mala legas avide quæ paradisus habet.

XXX. AD EUNDEM, DE COMMENDATIONE PUELLÆ.

Cum graderer festinus iter, pater alme Gregori,
  Qua præcessoris sunt pia signa tui;
Quo fertur convulsa jacens radicitus arbor,
  Martini ante preces exiluisse comis.
Quæ fidei merito nunc stat spargendo medelas,
  Corpora multa medens, cortice nuda manens.
Fletibus affuit hic genitor genetrixque puella,
  Voce implendo aures et lacrymando genas.
Figo pedem, suspendo aurem, mihi panditur ore,
  Vix per singultus vendita nata suos.
Quæro adhuc, questus perhibet, nullo indice furto,
  Furto ex objecto hanc pater ire jubet.
Se voluisse dare, et jurantes ordine testes,
  Nomine quemque tenens, nec potuisset egens.
Non aderat judex, erat accusator adurgens,
  Hic ego quid facerem, posse vetante sacro?

Si pius hic, dixi, præsens Martinus adesset,
Non permisisset perdere pastor ovem.
Sed tamen invalui, recolens te summe sacerdos,
Spem præcessoris qui pietate refers.
Discute, distringe, ac si sit secus, eripe dulcis,
Et pater adde gregi, hanc quoque redde patri.
Me simul officio famulum tibi care subactum,
Protege perfugio, pastor opime, pio.

XXXI. AD IPSUM, DE COMMENDATIONE PEREGRINI.

Vir bone pro meritis adipiscens culmen honoris,
Nobile præsidium, pontificale caput:
Quem gradus et genium fructu pietatis opimo
Dignius attollunt amplificante Deo.
Ut tibi sit famulans memoratus amore benigno,
Fortunati humilis te pater orat apex.
Hic peregrinus item lætetur, summe sacerdos,
Pastorem et patriam te meruisse suam.

XXXII. AD EUNDEM EPISCOPUM, SALUTATORIUM.

Pastor honoris apex, venerabilis ore sacerdos,
Et decus alme patrum, et relligionis amor.
Gloria pontificum meritis pia palma Gregori,
Assurgente gradu nobile, jure, caput.
Fortunatus opem tribui quam poscit olympi,
Per te care pater, quo mereatur age.

XXXIII. AD IPSUM, SALUTATORIUM.

Visitat a vobis dignanter epistola currens,
Me, sacer antistes, vir pietate pater.

Hanc avidus captans oculis animoque recurro,
  Sospite te gaudens quod referebat apex.
Longius hinc vestro sub nomine, papa Gregori,
  Pagina me recreet missa salutis ope.

XXXIV. DOMINIS SANCTIS ATQUE APOSTOLICIS IN CHRISTO PATRIBUS ECCLESIÆ PONTIFICIBUS, FORTUNATUS, PRO COMMENDATIONE PEREGRINI.

Gloria pontificum, veneratio Christicolarum,
  Norma sacerdotum, culmen et orbis honor:
Qui loca perspicitis propriæ mercedis amore,
  Succurrendo viris, vester ut extet apex.
Ecce venit præsens Italus peregrinus et hospes,
  Cernens pastores, ne precor erret ovis.
Qualiter ad patriam properet, solatia poscit,
  Inveniat munus vos vagus, exul, inops.
Me Fortunatum proprium pietate parentum,
  Conciliate polo quæso precando Deum.

XXXV. AD AREDIUM ABBATEM, SALUTATORIUM.

Opto benigne pater verbo tibi ferre salutem,
  Si minus hinc oculo cernere te valeo.
Est etenim vestri tantus mihi cultus honoris,
  Ut pro me occurrat hinc tibi missus apex.
Quæso, beate, tamen per pabula dulcia Christi,
  Me quoque commemores cum dabis ore preces.
Munera credo Dei tribui mihi pastor Aredi,
  Si Fortunati sis memor alme tui.
Pro me etiam sanctam genetricem, care, saluta,
  Cum redit iste puer, redde loquentis opem.

Vos itidem genitæ propriæ, pater ample, salutant,
Agnes amore pio cum Radegunde simul.

XXXVI. DE ORDINATIONE SIGEBERTI REGIS.

Vere novo tellus fuerit dum exuta pruinis,
Se picturato gramine vestit ager.
Longius extendunt frondosa cacumina montes,
Et renovat virides arbor opaca comas.
Promittens gravidas ramis genitalibus uvas,
Palmite gemmato vitis amœna tumet.
Præmittens flores gracili blandita susurro,
Deliciosa favis mella recondit apes.
Progeniem reparans casto fœcunda cubili,
Artifices natos gignere cauta cupit.
Nexibus apta suis pro posteritatis amore,
Ad fœtus properans garrula currit avis.
Semine quisque suo senio juvenescit in ipso,
Omnia dum redeunt, gaudia mundus habet.
Sic modo cuncta favent dum prosperitate superna,
Regia cæsareo proficit aula jugo.
Ordine multiplici felicem in secula regem,
Undique cinxerunt lumina tanta ducum.
Culmina tot procerum concurrunt culmen ad unum,
Mars habet ecce duces, pax habet ecce decus.
Cunctorum adventu festiva palatia fervent,
Conjugio regis gens sua vota videt.
Vos quorum irrigui fontis meat unda, favete,
Judicio vestro crescere parva solent.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER QUINTUS.

I. DE NUPTIIS SIGEBERTI REGIS, BRUNECHILDISQUE REGINÆ.

FELICEM sol pande diem, radiisque serenis
Sparge comas, thalamos sincero lumine complens.
Sigebertus ovans ad gaudia nostra creatus
Vota facit, qui nunc alieno liber amore
Vincula cara subit, cujus moderante juventa,
Connubium mens casta petit, lasciva retundens,
Ad juga confugit, cui nil sua subripit ætas.
Corde pudicus agens, rector tot gentibus unus,
Et sibi fræna dedit, sed quod natura requirit,
Lege maritali amplexu est contentus in uno,
Quo non peccat amor, sed casta cubilia servans
Instaurat de prole Lares ubi luserit hæres.
Torsit amoriferas arcu stridente sagittas
Forte Cupido volans terris genus omne perurit,
Nec pelagus defendit aquas, mox vilia corda
Subdit vulgus iners; tandem dehinc sensus opimus
Regis anhelantem placidis bibit ossibus ignem,
Molliter incumbens et inhæsit flamma medullis.
Regalis fervebat apex, nec nocte sopora
Cordis erat requies oculis animoque recurrens.

Ad vultus quos pinxit amor, mentemque fatigans,
Sæpe per amplexum falsa sub imagine lusit.
Mox ubi conspexit cœlo superante Cupido
Virginea mitem torreri lampade regem,
Lætus ait Veneri: Mater, jam bella peregi,
Pectore flagranti mihi vincitur alter Achilles,
Sigebertus amans Brunechildis carpitur igne,
Quæ placet apta thoro maturis nubilis annis
Virginitas in flore tumens, complexa marito,
Primitiis placitura suis, nec damna pudoris
Sustinet; unde magis pollens regina vocatur,
Hoc quoque virgo cupit, quamvis verecundia sexus
Obstet, amata viri dextra leviore repellit,
Ignoscitque sibi culpas quas intulit ignis.
Sed modo læta veni; quoniam te vota requirunt.
Mox Venus ambrosio violas admiscet amomo,
Demetit ungue rosas, gremioque recondit avaro,
Et pariter levibus fregerunt nubila pennis,
Et venere simul thalamos ornare superbos.
Hinc Venus egregiam præponere cœpit alumnam,
Inde Cupido virum, nubentibus ambo faventes,
Et litem fecere piam: sic deinde Cupido
Matri pauca refert: Tibi quem promisimus hic est,
Sigebertus, amor populi, lux nata parentum,
Qui genus a proavis longo tenet ordine regum,
Et reges geniturus erit, spes gentis opimæ,
Quo crevit natale decus, generosa propago.
Hac melior de stirpe redit, famamque priorum
Posteritas excelsa fovet: hic nomen avorum
Extendit bellante manu, cui de patre virtus,

Quam Nabis ecce probat, Thoringia victa fatetur,
Perficiens unum gemina de mente triumphum.
Nec Dictheuberto pietas venialia pendit.
Iste duos reddit, pro ambobus sufficit unus,
Cardinis occidui dominans in flore juventæ,
Jam gravitate senum, tenerosque supervenit annis,
Legem naturæ meruit præcedere factis.
Quamvis parva tamen nullum minor impedit ætas.
Qui sensum mature gerit, generosior hic est,
Quisquis in angusto fuerit moderatior ævo.
Sic fovet hic populos ipsis intrantibus annis,
Ut pater et rex sit; nullum graviter regit, omni
Nulla dies sine fruge venit, nisi congrua præstet,
Perdere plura putat, si non concesserit ampla,
Gaudia diffundit radianti lumine vultus,
Nubila nulla gravant populum sub rege sereno,
Pectore maturo culpas indulget acerbas.
Unde alii peccant, ignoscendo iste triumphat,
Doctus enim, quoniam prima est in principe virtus;
Esse pium : quia semper habet qui parcere novit.
Corrigit in se prius quod poscit ut alter emendet.
Qui sibi censura est, reliquos bene lege coercet,
In quo digna manent quicquid de rege requiras.
Solus amat cunctos, et amatur ab omnibus unus.
Incipit inde Venus laudes memorare puellæ :
O virgo miranda mihi placitura jugali,
Clarior ætheria Brunechildis lampade fulgens,
Lumina gemmarum superasti lumine vultus,
Altera nata Venus regno ditata decoris,
Nullaque Nereidum de gurgite talis Hibero,

Oceani sub fonte natat non ulla Napæa
Pulchrior ipsa suas subdunt tibi flumina Nymphas.
Lactea cui facies incocta ruhore coruscat.
Lilia mixta rosis, aurum si intermicet ostro,
Decertata tuis nunquam se vultibus æquant.
Sapphirus alba, adamas, crystalla, smaragdus, iaspis,
Cedant cuncta, novam genuit Hispania gemmam.
Digna fuit species, potuit quoque flectere regem.
Per hyemes validas, nivis Alpem, perque Pyrenem,
Perque truces populos vecta est duce rege sereno.
Tu regis regina thoris super ardua montis
Planum carpis iter : nihil obstat amantibus unquam,
Quos jungi divina volunt. Quis crederet autem
Hispanam tibimet dominam, Germania, nasci,
Quæ duo regna jugo pretiosa annexuit uno?
Non labor humanus potuit tam mira parare,
Nam res difficilis divinis utitur armis.
Longa retro series regi hoc vix contulit ulli,
Difficili nisu superantur ardua rerum.
Nobilitas excêlsa nitet, genus Athanagildi,
Longius extremo regnum qui porrigit orbi,
Dives opum quas mundus habet, populumque gubernat
Hispanum sub jure suo pietate canenda.
Cur tamen egregii genitoris regna renarrem,
Quando tuis meritis video crevisse parentes?
Quantum virgo micans turbas superare videris
Femineas, tantum tu Sigeberte maritos.
Ite diu juncti membris et corde jugati,
Ambo pares genio, meritis et moribus ambo,
Sexum quisque suum pretiosis actibus ornans,

Amplexu cujus sint colla revincta sub uno,
Et multos placidis peragatis lusibus annos.
Hoc velit alterutrum quicquid dilexerit alter,
Æqua salus ambobus eat, duo pectora servet,
Unus amor vivo solidamine junctus alescat.
Auspiciis vestris cunctorum gaudia surgant,
Pacem mundus amet, victrix concordia regnet.
Sic iterum natis celebretis vota parentes,
Et de natorum teneatis prole nepotes.

II. IN LAUDEM SIGEBERTI REGIS ATQUE REGINÆ BRUNECHILDIS.

VICTOR ab occasu, quem laus extendit in ortum,
  Et facit egregium principis esse caput.
Quis tibi digna ferat, nam me vel dicere pauca?
  Non trahit ingenium, sed tuus urget amor.
Si nunc Virgilius, si forsitan esset Homerus,
  Nomine de vestro jam legeretur opus.
Sigeberte potens, generosis clare triumphis,
  Hinc nova te virtus, prædicat inde genus.
Cujus rapta semel sumpsit victoria pennas,
  Et tua vulgando prospera facta volat.
Saxona Thoringo resonet sua damna moventes,
  Unius ad laudem tot cecidisse viros.
Quod tunc ante aciem pedibus prior omnibus isti,
  Hinc modo te reges unde sequantur habent.
Prosperitate nova pacem tua bella dederunt,
  Et peperit gladius gaudia certa tuus.
Plus tamen ut placeas, cum sit victoria jactans,
  Tu magis unde subis, mitior inde manes.

Est tibi summus honor, sed mens præcessit honorem;
  Moribus et vestris debitus extet apex.
Justitiæ cultor pietatis amore coruscas.
  Quod te plus habeat, certat utrumque bonum.
Lingua, decus, virtus, bonitas, mens, gratia pollens,
  Ornarent cunctos singula vestra viros.
Cunctorum causas intra tua pectora condis,
  Pro populi requie te pia cura tenet.
Omnibus una salus qualis datus ordine sacro,
  Tempore præsenti gaudia prisca refers.
Catholico cultu decorata est optima conjux,
  Ecclesiæ crevit te faciente domus.
Reginam meritis Brunechildem Christus amore
  Tunc sibi conjunxit, hanc tibi quando dedit.
Altera vota colis melius quia munere Christi,
  Pectora juncta prius, plus modo lege placent.
Rex pie reginæ tanto de lumine gaude,
  Acquisita bis est quæ tibi nupta semel.
Pulchra, modesta, decens, solers, pia, grata, benigna,
  Ingenio, vultu, nobilitate potens.
Sed quamvis tantum meruisset sola decorem,
  Ante tamen homini, nunc placet ecce Deo.
Secula longa micans cara cum conjuge ducas,
  Quam tibi divinus consociavit amor.

III. IN LAUDEM CHARIBERTI REGIS.

Inclyta magnarum processit gloria rerum,
  Et de rege pio sparsit ubique decus.
Quem gravitate, animo, sensu, moderamine legum,
  Prædicat occiduus sol oriensque virum.

Qui quadripartiti mundi sub partibus amplis,
Fructificante fide semina laudis habet.
Hinc cui barbaries, illinc Romania plaudit,
Diversis linguis laus sonat una viri.
Dilige regnantem celsa Parisius arce,
Et cole tutorem qui tibi præbet opem:
Hunc modo læta favens avidis amplectere palmis,
Qui jure est dominus, sed pietate pater.
De Childeberto veteres compesce dolores,
Rex placidus rediit qui tua vota fovet.
Ille fuit mitis, sapiens, bonus, omnibus æquus,
Non cecidit patruus, dum stat in urbe nepos.
Dignus erat hæres ejus sibi sumere regnum,
Qui non est illo laude loquente minor.
Charibertus adest, qui publica jura gubernans,
Tempore præsenti gaudia prisca refert.
In tantum patruo se prodidit esse sequacem,
Ut modo sit tutor conjugis iste nepos.
Qui Childeberti retinens dulcedine nomen,
Ejus natarum est frater et ipse pater.
Quæ bene defensæ placito moderamine regis,
In consobrino spem genitoris habent.
Maxima progenies generosa luce coruscans,
Cujus ab excelsis gloria currit avis.
Nam quoscunque velim veterum memorare parentum,
Stirpis honorificæ regius ordo fluit.
Cujus celsa fides eduxit ad astra cacumen,
Atque super gentes intulit illa pedes.
Hostes calcavit tumidos, erexit amicos:
Fovit subjectos, terruit atque feros.

Cur tamen hic repetam præconia celsa priorum,
Cum potius tua laus ornet honore genus?
Illi auxere armis patriam; sed sanguine fuso,
Tu plus acquiris, qui sine clade regis.
Quos prius infestis lassarunt bella periclis,
Hos modo securos pacis amore foves.
Omnia læta canunt felicia tempora regis,
Cujus in auspiciis floret opima quies.
Per quem tranquilla terrarum frugis abundat,
Devotis populis est tua vita seges.
Cum te nascentem meruerunt secula regem,
Lumine majori fulsit in orbe dies.
Posteritate nova tandem sua gaudia cernens,
Crescere se dixit prolis honore pater.
Qui quamvis esset sublimi vertice rector,
Altius erexit te veniente caput.
Lætus in hæredis gremio sua vota reclinans,
Floruit inde magis spe meliore senex.
Ante alios fratres regali germine natus,
Ordine qui senior, sic pietate prior.
Prædicat hinc bonitas, illinc sapientia plaudit,
Inter utrumque decus te sibi quisque rapit.
De patruo pietas, et de patre fulget acumen,
Unius in vultu vivit uterque parens.
Quas habuere ambo laudes, tu colligis omnes,
Et reparas solus lege favente duos.
Semita justitiæ, gravitatis norma refulges,
Et speculum vitæ dat pretiosa fides.
Tranquillis animis moderatio fixa tenetur,
Qui portum in proprio pectore semper habes.

Tempestas nullo penetrat tua corda tumultu,
Ne sensu titubes, anchora mentis adest.
Constantes animos non ventilat aula susurrans,
Nec leviter facili mobilitate trahit.
Hinc bene disposito comitatur gloria cursu,
Quod se mature mens moderata regit.
Consilium vigilans alta radice retractas,
Et res clausa aliis, est manifesta tibi.
Publica jura movens proceres tecum regis omnes,
Spes est consilii te monitore sequi.
Hinc quoties felix legatio denique pergit,
Ingreditur caute quam tua lingua regit.
Quod tam mirifico floret patientia cultu,
Magna quies vitæ sunt tibi divitiæ.
Justitiæ rector, venerandi juris amator,
Judicium sapiens de Salomone trahis.
Tu melior fidei merito: nam principis ampli
Trajani ingenium de pietate refers.
Quid repetam maturum animum, qui tempore nostro
Antiqui Fabii de gravitate places.
Si veniant aliquæ variato murmure causæ,
Pondera mox legum regis ab ore fluunt.
Quamvis confusas referant certamina voces,
Nodosæ litis solvere fila potes.
Obtinet adveniens fructum, cui justa petuntur,
Quem sua causa fovet, præmia victor habet.
Cujus clara fides valida radice tenetur,
Antea mons migrat, quam tua verba cadant.
Spes stat promissi nullo mutabilis actu,
Cui sit pacta semel, perpetuata manet.

Illa domus proprio sub pondere tuta tenetur,
Quæ fundamento stat bene fixa suo.
Cùm sis progenitus clara de gente Sicamber,
Floret in eloquio lingua latina tuo.
Qualis es in propria docto sermone loquela,
Qui nos Romanos vincis in eloquio!
Splendet in ore dies detersa fronte serenus,
Sinceros animos nubila nulla premunt.
Blanda serenatum circumdat gratia vultum,
Lætitiam populus regis ab ore capit.
Muneribus largis replet tua gratia cunctos,
Ut mea dicta probes, plebs mihi testis adest.
O bonitas immensa Dei, quæ divite censu,
Quod famulis tribuit, hoc putat esse suum!
Erigis abjectos, erectos lege tueris,
Omnibus in totum factus es omne bonum.
Protegat omnipotens pietatis munere regem,
Et dominum servet quem dedit esse patrem.
Cives te cupiant, tu gaudia civibus addas,
Plebs placeat famulans, rex pietate regat.

IV. DE THEODECHILDE REGINA EGREGIA.

Inclyta progenies regali stirpe coruscans,
Cui celsum a proavis nomen origo dedit.
Currit in orbe volans generis nova gloria vestri,
Et simul hinc frater personat, inde pater.
Sed quamvis niteat generosa propago parentum,
Moribus ex vestris multiplicatus honor.
Cernimus in vobis quicquid laudatur in illis,
Ornasti antiquum, Theodechilde, genus.

Mens veneranda, decens, solers, pia, cara, benigna,
  Cum sis prole potens, gratia major adest.
Evitans odii causas micat ampla potestas,
  Quæ terrore minor plus in amore venis.
Mitis ab ore sonus, suavissima dicta resultant,
  Verbaque colloquii sunt quasi mella favi.
Femineum sexum quantum præcedis honore,
  Tantum alias superas et pietatis ope.
Si novus adveniat, recipis sic mente benigna,
  Ac si servitiis jam placuisset avis.
Pauperibus fessis tua dextera seminat escas,
  Ut segetes fructu fertiliore metas.
Unde foves inopes semper satiata manebis,
  Et quem sumit egens, fit tuus ille cibus.
Pervenit ad Christum quicquid largiris egeno,
  Etsi nemo videt, non peritura manent.
Cum venit extremus finis concludere mundum,
  Omnia dum pereunt, tu meliora petis.
Ecclesiæ sacra te dispensante novantur,
  Ipsa domum Christi condis, et ille tuam.
Tu fabricas illi terris, dabit ille supernis,
  Commutas melius, sic habitura polos.
Stat sine fraude tuum quod mittis ad astra talentum,
  Quas bene dispergis, has tibi condis opes.
Quæ domino vivis, summos non perdis honores,
  Regna tenes terris, regna tenenda polis.
Sit modo longa salus pro munere plebis in urbe,
  Felix quæ meritis luce perennis eris.

18.

V. DE BERTHILDE SACRA VIRGINE.

Mens devota Deo Berthildis corde coruscans,
  Pectore sub cujus Christus amore manet.
Despiciens mortale malum, vitalia servans,
  Unde fugis terras, hinc petis astra magis.
Immaculata nitens, nescis contagia mundi,
  Sordibus humanis libera membra geris.
Digna pudicitiæ debentur præmia sacræ,
  Virgo dicata Deo hinc rapienda polo.
Ille tenet cœlos cui tu complexa videris,
  Quo tuus est sponsus, hic eris ipsa simul.
Non cupis auro humeros, nec collum pingere gemmis,
  Sed melius casto pectore pura micas.
Mutasti vestem, mutasti gentis honorem,
  Cum thalamis domini sponsa juganda venis.
Quam meliore via meruisti vota tenere,
  Quando creatori forma creata places!
Pauperibus largas das esurientibus escas,
  Nescit habere famem qui tua tecta petit.
Qui sine veste jacet, tegmen pietate ministras,
  Unde calet nudus frigora nulla timens.
Te redimente pia captivi vincula laxant:
  Quæ solvis vinctos libera semper eris.
Distribuis censum, nulli sua vota negando,
  Divitiasque tuas omnibus esse facis.
Colligis in cœlis quicquid dispergis in arvis.
  Semina nunc fundes, post meliora metes.
Quicquid habet mundus fugitivo tramite transit,
  Tempore tu modico semper habenda facis.

Hic tibi longævis sit vita superstes in annis:
Rursus in æternum sit tibi vera salus.

VI. DE GOISUINTA ET EJUS FILIA GELESUINTA.

Casibus incertis rerum fortuna rotatur,
Nec figit stabilem pendula vita pedem.
Semper in ambiguo seclum rota lubrica volvit,
Et fragili glacie lapsibus itur iter.
Nulli certa dies, nulli sua certior hora,
Sic sumus in statu debiliore vitro.
Dum gressu ancipiti trahit ignorantia fallens,
Huc latet ars foveæ, quo putat esse viam.
Nescia mens hominum quid sit necis atque salutis!
Lucifer an vita est, mors sibi vesper erit.
His premimur tenebris ignari sorte futuri,
Et vaga tam fragile hæc tempora tempus habent.
Toletus geminas misit tibi, Gallia, turres,
Prima stante quidem fracta secunda jacet.
Alta super colles speciosa cacumine pulchro,
Flatibus infestis culmine lapsa ruit.
Sedibus in patriæ sua fundamenta relinquens,
Cardine mota suo non stetit una diu.
De proprio migrata solo nova mersit arena,
Exul et his terris heu peregrina jacet.
Quis valet ordiri tanti præsagia luctus,
Stamine quo cœpit texere flenda dolor?
Cum primum algentes jungi peteretur ad arctos,
Regia regali Gelesuinta thoro,
Fixa Cupidineis caperet ut frigora flammis,
Viveret et gelida sub regione calens.

Hoc ubi virgo metu audituque exterrita sensit,
  Currit ad amplexus Goisuinta tuos.
Tum matris collecta sinu malesana reclinans,
  Ne divellatur se tenet ungue manus.
Brachia constringens nectit sine fine catenam,
  Et matrem amplexu per sua membra ligat.
Illis visceribus retineri filia poscens,
  Ex quibus ante sibi lucis origo fuit.
Committens secura ejus se fasce levari,
  Cujus clausa uteri pignore tuta fuit.
Tum gemitu fit mœsta domus, strepit aula tumultu,
  Reginæ fletu plorat et omnis honor.
In populi facie lacrymarum flumina sordent,
  Infans qui affectum nescit, et ipse gemit.
Instant legati, Germanica regna requiri,
  Narrantes longæ tempora tarda viæ.
Sed matris moti gemitu sua viscera solvunt,
  Et qui compellunt, dissimulare volunt.
Dum natæ amplexu genetrix nudata tenetur,
  Prætereunt duplex, tertia, quarta, dies.
Instant legati nota regione reverti,
  Quos his alloquitur Goisuinta gemens.
Si feritate trucis premerer captiva Geloni,
  Forsan ad has lacrymas et pius hostis erat.
Si nec corde pius, cupidus mihi crederet hostis,
  Ut natam ad pretium barbara præda daret.
Si neque sic animum velit inclinare cruentum,
  Matri præstaret quo simul iret iter.
Nunc mora nulla datur, pretio neque flectimur ullo,
  Qui nihil indulget sævius hoste nocet.

Post uteri gemitus, post multa pericula partus,
Postque laboris onus, quod grave fœta tuli;
Quæ genui natæ matrem me non licet esse,
Ipsaque naturæ lex mihi tota perit.
Affectu jejuna meo lacrymosa repellor,
Nec pietas aditum, nec dat origo locum.
Quid rapitis? differte dies, dum disco dolores,
Solamenque mali sit mora sola mei.
Quando iterum videam, quando hæc mihi lumina claudet,
Quando iterum natæ per pia colla cadam?
Unde precor teneræ gressum spectabo puellæ,
Oblectetque animum matris et ipse jocus?
Post causas, quas regna gerunt, ubi mœsta reclinem?
Quis colat affectu, lambat et ore caput?
Extensis palmis quis currat ad oscula, vel quæ
Cervici insiliant pendula membra meæ?
Quem teneam gremio blando sub fasce laborans,
Aut leviore manu verberer ipsa joco?
Nec te ferre sinu, quamquam sis adulta, gravarer,
Quæ mihi dulce nimis et leve pondus eras.
Cur nova rura petas illic ubi non ero mater?
An regio forsan non capit una duas?
Quæ genuere ergo lacerentur viscera luctu,
Gaudia cui pereunt tempora fletus erunt.
Plorans perdam oculos, duces mea lumina tecum,
Si tota ire vetor, pars mea te sequitur.
Tum proceres, famuli, domus, urbs, rex ipse remugit,
Quaque petisset iter vox gravis una gemit.
Processere foras tandem sed turba morosa,

Solvere dum properat, se properando ligat.
Hinc tenet affectus, rapit inde tumultus euntes,
Sic per utrasque vices flebile fervet opus.
Alter abire monet, rogat alter amore redire,
Sic variante fide hic trahit, ille tenet.
Dividitur populus per regna novella vetustus,
Stat pater, it genitus, stat socer, itque gener.
Astans qui trepidam patriam migrare putaret,
Et quasi captivum crederet ire solum.
Procedunt portis serrato in ponte retenti,
Protulit hoc fletu Gelesuinta caput.
Sic gremio Tolete tuo nutribar, ut ægra
Excludar portis tristis alumna tuis?
Quoque magis crucies prodens mea vulnera luctu,
Stas felix regio, cur ego præda trahor?
Antea clausa fui, modo te considero totum,
Nunc mihi nota prius quando recedo ferox.
Hinc te dinumero currens per culmina visu
En ego de numero non ero sola tuo.
Crudeles portæ quæ me laxastis euntem,
Clavibus oppositis nec vetuistis iter!
Antea vos geminas adamas, petra una ligasset
Quam daret huc ullam janua pansa viam.
Urbs pia plus fueras, si murus tota fuisses,
Me ire ut ne sineres, cingeret alta silex.
Pergo ignota locis trepidans, quidnam antea discam,
Mores, gentem, animos, oppida, rura, nemus.
Quem precor inveniam peregrinis advena terris,
Quo mihi nemo venis civis, amice, parens?
Dic, si blanda potest nutrix aliena placere,

Quæ lavet ora manu, vel caput ornet acu,
Nulla puella choro neque collectanea ludat,
Hic mea blandities, hic mea cura jaces.
Si me non aliter vel nuda sepulchra tenerent,
Vivere non licet hic, hic mihi dulce mori.
Non fruor amplexu, neque visu plena recedo,
Quæ me dimittis, dura Tolete, vale.
Sic accensi animi lacrymarum flumina rumpunt,
Fixus et irriguas parturit ignis aquas.
Hinc iter arripiunt genetrix, nata, agmina flentum,
Nec piget obsequiis mater anhela sequi.
Deducit dulcem per arma viatica natam,
Implentur valles fletibus, alta tremunt.
Frangitur et densus vacuis ululatibus aer,
Ipsa repercusso murmure sylva gemit.
Dat causas spatii genetrix ut longius iret,
Sed fuit optanti tempus iterque breve.
Pervenit quo mater ait sese inde reverti,
Sed quod velle prius, postea nolle fuit.
Rursus adire cupit, via qua fert invia matrem,
Quam proceres retinent, ne teneretur iter.
Hærebant in se amplexæ pariterque reflexæ:
Incipit hic gemitum Goisuinta dolens.
Civibus ampla tuis, angusta Hispania matri,
Et regio soli tam cito clausa mihi:
Quæ licet a zephyro calidum percurris in eurum,
Et de Tyrrheno tendis ad oceanum;
Sufficiens populis quamvis regionibus amplis,
Quo est mea nata absens, terra mihi brevis es.
Nec minus hic sine te errans et peregrina videbor,

Inque loco proprio civis et exul ero.
Quæso quid inspiciant oculi, quæ nota requirant,
Quæ mea nunc tecum lumina ducis amor?
Tu dolor unus eris quisquis mihi luserit infans,
Amplexu alterius tu mihi pondus eris.
Currat, stet, sedeat, fleat, inter et exeat alter,
Sola meis oculis dulcis imago redis.
Te fugiente errans aliena per oscula curram,
Et super ora gemens ubera sicca premam.
De facie infantum plorantia lumina lambam,
Et teneras lacrymas insatiata bibam.
Tali potu utinam vel parte refrigerer ulla,
Aut plorata avide mitiget unda sitim.
Quicquid erit, crucior, nulla hic medicamina prosunt,
Vulnere distillo, Gelesuinta, tuo.
Qua rogo nata manu cara hæc coma pexa nitebat,
Quis sine me placidas lambiat ore genas?
Quis gremio foveat, genibus vehat, ambiat ulna?
Sed tibi præter me non ibi mater erit.
Quod superest, timibundus amor hoc mandat eunti,
Sis precor o felix, sed cave, vade, vale.
Mitte avidæ matri vel per vaga flabra salutem,
Si venit ipsa, mihi nuntiet aura boni.
Filia tunc validis genetricis onusta querelis,
Tristis, inops animi, nec valitura loqui;
Clausa voce diu, vix fauce solubile fandi,
Pauca refert cordis vulnere lingua gravis,
Majestas si celsa Dei mihi tempora vellet
Nunc dare plus vitæ, non daret ista viæ.
Ultima sed quoniam sors irrevocabilis instat,

Si jam nemo vetat, quo trahit ira sequar.
Hæc extrema tamen loquar et memoranda dolori,
Hinc tua non tua sum, Goisuinta vale.
Oscula sic rumpunt, et fixa ori ora repellunt,
Dum se non possunt, aera lambit amor.
Hinc pilente petens loca Gallica Gelesuinta,
Stabat fixa oculis tristis eunte rota.
E contra genetrix post natam lumina tendens,
Uno stante loco pergit et ipsa simul.
Tota tremens agiles raperet ne mula quadrigas,
Aut equus impatiens verteret axe rotas.
Sollicitis oculis circumvolitabat amantem,
Illuc mente sequens qua via flectit iter.
Sæpe loquebatur quasi secum nata sederet,
Absentemque manu visa tenere sua.
Prendere se credens in ventos brachia jactat,
Nec natam recipit, sed vaga flabra ferit.
Inter tot comites unam spectabat euntem,
Sola videbatur qua suus ibat amor.
Plus genetrix suspensa animo, quam filia curru,
Hæc titubans votis ibat, et illa rotis.
Donec longe oculis spatioque evanuit amplo,
Nec visum attingit dum tegit umbra diem.
Ipsa putat dubios natæ se cernere vultus,
Et cum forma fugit, dulcis imago redit.
O nomen pietate calens, o cura fidelis!
Quamvis absenti quid nisi mater eras?
Fletibus ora rigans, lamentis sydera pulsans,
Singula commemorans dulcia, dura, pia.
Mobilis, impatiens, metuens, flens anxia mater,

Quid sequeris, lacrymis augurat alter amor.
Illa tamen pergit qua trita viam orbita sulcat,
Quisque suis vacuos fletibus implet agros.
Inde Pyrenæas per nubes transilit Alpes,
Quaque pruinosis Julius alget aquis.
Qua nive candentes fugiunt ad sydera montes,
Atque super pluvias exit acutus apex.
Excipit hinc Narbo, qua littora plana remordens
Mitis Atax Rhodani molliter intrat aquas.
Post aliquas urbes Pictavas attigit arces,
Regali pompa prætereundo viam.
Inclytus ille quibus vere amplus Hilarius oris
Et satus et situs ac ore tonante loquax.
Thrax, Italus, Scytha, Persa, Indus, Geta, Daca, Britannus,
Hujus in eloquio spem bibit, arma capit.
Sol radio, hic verbo generalia lumina fudit,
Montibus ille diem, mentibus iste fidem.
Hanc ego nempe urbem conspexi prætereuntem,
Molliter argenti turre rotante vehi.
Materno voluit pia quam Radegundis amore
Cernere ferventem si daret ullus opem.
Sæpe tamen missis legatis dulcis adhæsit,
Et placide coluit quod modo triste dolet.
Turonicas terras Martini ad sydera noti
Inde petit, lento continuante gradu.
Vigennæ volucer transmittitur alveus alno,
Turba comes rapidis alacris exit aquis.
Excipit inde repens vitrea Liger algidus unda,
Quo neque vel piscem levis arena tegit.

Pervenit qua se piscoso Sequana fluctu
  In mare fert, juncto Rhotomagense sinu.
Jungitur ergo thoro regali culmine virgo,
  Et magno meruit plebis amore coli.
Hos quoque muneribus permulcens, vocibus illos,
  Et licet ignotos sic facit esse suos.
Utque fidelis ei sit gens armata per arma,
  Jurat, jure suo se quoque lege ligat.
Regnabat placido componens tramite vitam,
  Pauperibus tribuens advena mater erat.
Quoque magis regno possit superesse perenni,
  Catholicæ fidei conciliata placet.
O dolor insignis qui differt tempore fletus,
  Lugubresque vices plura loquendo tacet!
Improba sors hominum, quæ improviso abdita lapsu,
  Tot bona tam subito sorte volante fugas!
Nam breve tempus habens consortia nexa jugalis,
  Principio vitæ funere rapta fuit.
Præcipiti casu volucri præventa sub ictu,
  Deficit, et verso lumine lumen obit.
Infelix nutrix audito funere alumnæ,
  Exanimum ad corpus vix animata volat.
Ipsa inter famulas incumbens prima fidelis,
  Hæc tandem potuit clausa dolore loqui.
Sic placidæ matri promisi pessima nutrix,
  Te longe incolumem Gelesuinta fore.
Sic extincta meum mea cernunt lumina lumen,
  Pallida sic facies, qua rubor ante fuit.
Dic aliquid miserans, miseræ mihi redde loquelas,
  Quid referam ad matrem si remeare licet?

Hoc propter tantos peregrina secuta labores,
Pro vice tale mihi munus alumna refers?
Optabas pariter nobis vitam atque sepulchra,
Quæ tecum vixi, me sine passa mori.
Ordo utinam vitæ juvenique senique fuisset,
Te stante incolumi, me prius ire neci.
Vix paucos profert, vocem rapit alter ab ore,
Nec valet una loqui quod videt aula gemi.
Interea vehitur tristi lacrymata feretro,
Solvit et obsequias obsequialis amor.
Ducitur, ornatur, deponitur, undique fletur,
Conditur et tumulo sic peregrina suo.
Nascitur et subito rerum mirabile signum,
Dum pendens lychnus lucet ad obsequium,
Decidit in lapidem, nec vergit, et integer arsit,
Nec vitrum saxis, nec perit ignis aquis.
Fama recens resides Germanæ perculit aures,
Affectuque pio sic movet ora soror.
Hanc rogo Germanæ mandasti cara salutem,
Scripta tuis digitis hoc mihi charta refert.
Sollicitis oculis expectabam unde venires,
Quale precata fui, non agis illud iter.
Optavi Gallis te ut huc Hispania ferret,
Non te hic carâ soror, non ibi mater habet.
Extremo obsequio non huc Brunechildis adivi,
Si tibi nil vivæ mortis honore darem.
Cur peregrina tuos non clausi dulcis ocellos,
Auribus aut avidis ultima verba bibi?
Officium tristi nihil impendi ipsa sorori,
Membra, manus, faciem nec manus ista tegit.

Non licuit fundi lacrymas, nec ab ore resorbi,
Frigida nec tepido viscera fonte lavo.
Nutritas pariter, junctas regionibus isdem,
Cur ad mortis iter dividis alte dolor?
Sicque relicta soror casu laceratur ademptæ,
Hæc vocat, illa jacet, nec repetita redit.
Germanæ validos audit Germania fletus,
Quaque recurrit iter quæstibus astra ferit.
Nomine sæpe vocans te Gelesuinta sororem,
Hoc fontes, sylvæ, flumina, rura sonant.
Gelesuinta taces, responde ut muta sorori,
Respondent lapides, mons, nemus, unda, polus.
Anxia sollicitans ipsas interrogat auras,
Sed de Germanæ cuncta salute silent.
Nuntius hic subito fluvios transcendit et Alpes,
Mœrorisque gravis tam cito penna volat.
Optandum fuerat, postquam loca cuncta replesset,
Tardius ad matrem hic dolor iret iter:
Sed quod fama refert, qui plus amat, et prius audit,
Ac dubium credit dante timore fidem.
Mox igitur matris jaculans dolor attigit aures,
Anxia succiso poplite lapsa ruit.
Audita de morte una mors altera pulsat,
Et pene incolumi corpore funus erat.
Pallida suffuso tum Gelesuinta rubore,
Molliter hæc, anima vix redeunte, refert:
Siccine me tenero natæ solabar amore,
Ut mea nunc gravius viscera vulnus alit?
Si nostrum jam lumen obit, si nata recessit,
Has ad quid lacrymas invida me vocitas?

Errasti mors dura nimis, cum tollere matrem
Funere debueras, sors tibi nata fuit;
O utinam mersis crevissent flumina ripis,
Naufraga seu fusis terra natasset aquis;
Alta Pyrenæi tetigissent sydera montes,
Vitrea vel glacies consolidasset iter;
Quando relaxavit te Gelesuinta sub arcto,
Ut nec rheda rotis, non equus isset aquis.
Hoc ergo illud erat quod mens præsaga timebat,
Non posse amplexu vellere nata meo.
Paruimus votis alienis jussa sequentes,
Promissa existi non reditura mihi;
Hoc erat altus amor placida dulcedine natæ,
Quod teneris labiis ubera pressa dedi:
Cur hinc lactis opem produxit vena mamillæ,
Cur alimenta dedi, nec habitura fui?
Sæpe soporantem furtiva per oscula suxi,
Ut leve dormires viscera supposui.
Optasse extremum de te quid profuit illud,
Luderet ut gremiis parvula neptis avis?
Nec felix vota, aut infelix funera vidi,
Perdidit heu nimius hoc labor, illud amor.
Partitis lacrymis soror hinc, inde anxia mater,
Vocibus hæc Rhenum, pulsat et illa Tagum;
Condolet hinc Batavus, gemit illinc Bæticus axis,
Perstrepit hoc Vachalis, illud Hiberus aquis.
Tot lacrymas stillasse sat est, sed ab imbre vaporis,
Non relevanda sitim gutta ministrat opem.
Affectus si forte potest mitescere, dicam,
Non ea flenda jacet quæ loca læta tenet.

Dicite si quid ei nocuit, quam tempore lapso
Mortis iter rapuit, vita perennis alit.
Quæ modo cum Stephano cœlesti consule pergit,
Fulget apostolico principe clara Petro.
Matre simul domini plaudens radiante Maria,
Rege sub æterno militat illa Deo.
Conciliata placet, pretioso funere fulget,
Deposita veteri nunc stola pulchra tegit.
Atque utinam nobis illos accedere vultus
Cedat amore Deus per mare, per gladios.
Vitæ signa tenet vitreo cum vase cadente,
Non aqua restinxit, nec petra fregit humi.
Tu quoque mater habes consultum voce Tonantis,
De nata et genero, nepte, nepote, viro.
Credite Christicolæ vivam, quia credidit illa:
Non hanc flere decet quam paradisus habet.

VII. DE HORTO ULTROGOTHONIS REGINÆ.

Hic ver purpureum viridantia gramina gignit,
Et paradisiacas spargit odore rosas.
Hic tener æstivas defendit pampinus umbras,
Præbet et uviferis frondea tecta comis.
Pinxeruntque locum variato germine flores,
Pomaque vestivit candor et inde rubor.
Mitior hic æstas, ubi molli blanda susurro,
Aura levis semper pendula mala quatit.
Hæc magno inseruit rex Childebertus amore,
Carius ista placent quæ manus illa dedit.
De cultore trahit mellitum planta saporem,
Forsan et hic tacitos miscuit ille favos.

Regis honore novis duplicata est gratia pomis,
Nare suavis odor, dulcis amore sapor.
Qualiter ille hominum potuit prodesse saluti,
Cujus et in pomis tactus odore placet.
Felix perpetua generetur ab arbore fructus,
Ut de rege pio sit memor omnis homo.
Hinc iter ejus erat, cum limina sancta petebat,
Quæ modo pro meritis incolit ille magis.
Antea nam vicibus loca sancta terebat amatus,
Nunc tamen assidue templa beata tenet.
Possideas felix hæc Ultrogotho per ævum,
Cum geminis natis tertia mater ovans.

VIII. DE VILLA CANTUBLANDO.

Venimus ad Cantum felici tramite blandum,
Aregium læto quo reperisse patrem.
Quod petit instigans avido gula nostra barathro,
Excipiunt oculos aurea poma meos.
Undique concurrunt variato mala colore,
Credas ut pictas me meruisse dapes.
Vix digitis tetigi, fauce hausi, dente rotavi,
Migravitque alio præda citata loco.
Nam sopor ante placet quam traxit naris odorem,
Sic vincente gula, naris honore caret.

IX. DE COCO QUI SIBI NAVEM TULIT.

Cur mihi tam validas innectis cura querelas,
Heu mea vel tandem desere corda dolor.
Quid revocas casus? jam me mea sarcina lassat,
Quod jactare puto, cur duplicatur onus?

Tristius erro nimis, patriis vagus exul ab oris,
  Quam sit Apolloniis naufragus hospes aquis.
Venimus ut Mettin, cocus illic regius instat,
  Absenti nautas abstulit atque ratem.
De flammis ardente manu qui diripit escas,
  Ille rati nescit parcere tutus aquis.
Corde niger, fumo sparsus, fuligine tinctus,
  Et cujus facies cacabus alter adest.
Cui sua sordentem pinxerunt arma colorem;
  Frixuræ cucumæ, scafa, patella, tripes.
Indignus versu, potius carbone notetur,
  Et piceum referat turpis imago virum.
Res indigna nimis, gravis est injuria facti,
  Plus juscella coci quam mea jura valent.
Nec tantum codex quantum se cacabus effert,
  Ut mea nec mihi sit participata ratis.
Sed tamen auxilium solito porrexit amore,
  Qui domini pascens villicus auget oves.
Præstitit, et gracili pavidus cum lintre cucurrit,
  Imbre, euro, fluvio, sed madefactus ego.
Jactavi reliquos, sequerentur ut inde pedestres,
  Nam si nemo foris nemo nec intus erat.
Mergere mox habuit cunctos rapiente periclo,
  Naufragii testis nemo superstes erat.
Sic vicinus eram postquam jactavimus omnes,
  Ictibus ut crebris lamberet unda pedes.
Obsequium, dixi, remove, modo nolo lavari,
  Sed tamen instabat lympha rigare pedes.
Nauriacum veniens refero mea tristia regi,
  Risit, et ore pio jussit adesse ratem.

Quærunt, nec poterant aliquam reperire carinam,
Donec cuncta cohors regia fluxit aquis.
Restitit, hic solus præstans solatia Gogo,
Quod tribuit cunctis, non negat ille suis.
Dulcius alloquitur comitem qui Pappulus extat,
Ut quamcunque mihi redderet ipse ratem.
Omnia perlustrans vidit sub littore lintrem,
Nec tamen hic poterat sarcina nostra capi.
Nauriacum interea fecit me stare parumper,
Ordinat et sumptus quos locus ipse dedit.
Quamvis parva ferat, satis est mihi sola voluntas,
Est nec parva quidem quam dat amator opem.
Addidit atque comes mihi pocula gratus amicus,
In quantum poterat rure parare merum.
Sic mihi jocundam direxti Pappule proram,
Felix vive, vale, dulcis amice comes.

X. AD DYNAMIUM MASSILIENSEM.

Expecto te, noster amor, venerande Dynami,
Quamvis absentem quem mea cura videt.
Quæ loca te teneant venientia flabra requiro,
Si fugias oculos, non fugis hinc animos.
Massiliæ tibi regna placent, Germania nobis,
Vulsus ab aspectu, pectore junctus ades.
Quo sine te tua pars huc usque oblita remansit,
Nec revocas animo membra relicta tuo.
Si sopor oppressit, tibi me vel somnia narrent,
Nam solet unanimes ipsa videre quies.
Si vigilas, fateor, veniam tibi culpa negabit,
Nil unde excuses desidiosus habes.

Altera signiferi revolutis mensibus anni,
Solis anhelantes orbita lassat equos.
Cum mea discedens rapuisti lumina tecum,
Et modo nil sine te cerno patente die.
Vel mihi verba dares de fonte refusa loquaci,
Ut faceret tecum pagina missa loqui.
Sed tamen ut tandem venias huc, carius hortor,
Te revoces oculis lumen, amice, meis.

XI. AD IPSUM DYNAMIUM.

Tempora præcipiti quos invidistis amori,
Officium voti quod vetuistis agi.
Per lyricos modulos, et fila loquacia plectris,
Qua cytharis Erato dulce relidit ebur.
Ecce vaporiferum sitiens canis exerit astrum,
Et per hiulcatos fervor anhelat agros.
Hinc metuens saniem, ne quo jacularer ab igne,
Sanguine laxato brachia nexa gero.
Labitur inde cruor e nodo manus inde tenetur,
Et dextram innocuam vena soluta ligat.
Ut sine temperie validi sitis urat amoris,
Causa meis votis obstitit ista gravis.
Nescio quam prosit ratio perfuncta medelæ,
Me tamen inde vocat quo retinere facit.
Scribere si digitis sineret, satis illa fuisset,
Nunc mihi cura tui prima, secunda mei.
Ex studio studiis retrahor, silet unda camenæ,
Carne fluit sanies, ne riget ora latex.
Musicus ignis abest, algent in fonte sorores,
Nam sanguis latices hic gelat, unde rigat.

Si qua calens animo recitanda poemata pangam,
Scis ipse hoc studio quam gravet arte labor.
Nam cruor ablatus magis otia lenta requirit,
Quoque frigus penetrat, nec vapor ustus adest.
Secretumque petit, ne flabilis aura flagellet,
Quo recreans animum stat viror, halat odor.
Ast ego posthabeo affectu mea seria vestro,
Cura tui faciem, non mea terga tenet.
Post sudorem habui modo non dare membra quieti,
Ordine postposito tempora rumpit amor.
Dico parum, propriam tibi dum volo ferre salutem,
Sed mea prospicio, cum tua vota colo.
Nunc cape parva cate et pollens in lance Dynami,
Clare decore tuo, care favore meo.
Partibus Italiæ advecto mihi Rhenus et Ister,
Quem cecinere prius quam daret ipse locus.
Insignem specie, celsum Lare, lege sagacem,
Omnibus æqualem spe, sale, pace, fide.
Incidit unde mihi, fateor, te sorte videndi,
Arctoi gelida sub regione calor.
Plusque libens vultus efferveo totus in illos,
Ad patriæ reditus quam peregrina cohors.
Visibus atque tuis issem velocius ac si
Ad patris amplexus de Telamone satus.
Vix quoque tam cupidus vario sinuamine sulcat,
Rusticus arte solum, navita classe fretum.
Ex illo, celebrande cliens, stat pars mea tecum,
Et venis huc animæ pars mediata meæ.
Antea corde mihi notus, quam lumine visus,
Quem mente astringo, si neque tango manu.

Brachia qui necdum circum tua colla cateno;
  Quod digiti nequeunt, alligat illud amor.
Longius inde absens ibi, sed pertingo quod opto,
  Quo pede non venio, pectore totus eo.
Non licet obstet Arar, Rhodanusque, natamus amore,
  Nec vetat ire animum, qui vetat ire gradum.
Legi etiam missos alieno nomine versus,
  Quo quasi per speculum reddit imago virum.
Fonte camenali quadrato pergis et orbi,
  Ad loca quæ nescis, duceris oris aquis.
Hinc quoque non aliquo nobis abolende recedis,
  Quo fixus scriptis nosceris esse tuis.
Interiora mei penetrans possessor agelli,
  Felix perpetuo dulcis amice vale.
Spectans oris opem melius quam syderis optans,
  Currat ut affectus, stet tibi longa salus,
Sacris Theodori primo Lare sydera plaudo,
  Felici egregio quem dedit orbis honor.
Albino eximio, Heliæ, claroque Jovino,
  Pro Fortunato redde salutis opus.
Hæ tibi Elisii modulatus simplice cantu,
  Sed tonat archetypo barbitos inde sopho.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER SEXTUS.

I. AD GOGONEM LAUDATIO.

Orpheus orditas ageret dum pollice chordas,
  Verbaque percusso pectine fila darent.
Mox resonante lyra tetigit dulcedine sylvas,
  Ad cytharæ cantus traxit amore feras.
Undique miserunt vacuata cubilia damas,
  Deposita rabie tigris et ipse venit.
Sollicitante melo nimio. Philomela volatu,
  Pignora contemnens fessa cucurrit avis.
Sed quamvis longo spatio lassaverat alas,
  Ad votum veniens se recreavit avis.
Sic stimulante tua captus dulcedine Gogo,
  Longa peregrinus regna viator adit.
Undique festini veniunt ut promptius omnes,
  Sic tua lingua trahit, sicut et ille lyra:
Ipse fatigatus huc postquam venerit exul,
  Antea quo doluit, te medicante caret.
Eruis afflictis gemitus, post gaudia plantas,
  Ne tamen arescant, oris ab imbre foves.
Ædificas sermone favos, nova mella ministras,
  Dulcis et eloquii nectare vincis apes.

Ubere fonte rigat labiorum gratia pollens,
Cujus ab arcano vox epulanda fluit.
Pervigili sensu dives prudentia regnat,
Fomite condito cui salis unda natat.
Qui fulgore animi radios a pectore vibras,
Et micat interior lux imitata diem.
Sed vicibus mundum modo sol, modo nubila complent,
At tua semper habent corda serena diem.
Visceribus promptis templum pietatis haberis,
Muneribusque sacris es fabricata domus.
Forma venusta tibi proprio splendore coruscat,
Ut mentis habitum vultus et ipse probet.
Omne genus laudum specie concludis in una,
Nec plus est aliquid quam tua forma gerit.
Principis arbitrio Sigeberti magnus haberis,
Judicium regis fallere nemo potest.
Elegit sapiens sapientem, et amator amantem,
Ac veluti flores docta sequestrat apis.
Illius ex merito didicisti talis haberi,
Et domini mores, serve benigne, refers.
Nuper ab Hispanis per multa pericula terris,
Egregio regi gaudia summa vehis.
Diligis hunc tantum, quantum meliora parasti,
Nemo armis potuit, quod tua lingua dedit.
Hæc bona si taceam, te nostra silentia laudant,
Nec voces spectes qui mea corda tenes.
Vera favendo cano, neque me fallacia damnat,
Teste loquor populo, crimine liber ero.
Hæc tibi longinquos laus ardua surgat in annos,
Hæc te vita diu servet, et illa colat.

II. AD EUNDEM GOGONEM, DE CŒNA.

NECTAR, vina, cibus, vestis, doctrina, facultas,
Muneribus largis, tu mihi Gogo sat es.
Tu refluus Cicero, tu noster Apicius extas,
Hinc satias verbis, pascis et inde cibis.
Sed modo da veniam, bubula turgente quiesco,
Nam fit lis uteri, si caro mixta fremat.
Hic ubi bos recubat, fugiet puto pullus et anser,
Cornibus et pennis non furor æquus erit.
Et modo jam somno languentia lumina claudo,
Nam dormire meum carmina læta probant.

III. AD EUNDEM.

QUAS mihi porrexit modo pagina missa querelas,
Immunem culpæ me loquor esse tuæ.
Cur causaremus? tua plus præsentia læsit,
Quo vos peccastis crimine, culpor ego.
Non tamen ex tali titulo dulcedo peribit,
Fructus amicitiæ corde colente manet.

IV. AD IPSUM GOGONEM.

NUBILA quæ, rapido proflante aquilone, venitis,
Pendula sydereo quæ movet axe rota:
Dicite qua vegetet carus mihi Gogo salute,
Quid placidis rebus mente serenus agat.
Si prope fluctivagi remoratur littora Rheni,
Ut salmonis adeps rete trahatur aquis.
Aut super uviferæ Mosellæ obambulet amnem,
Quo levis ardentem temperet aura diem.

Pampinus et fluvius medios ubi mitigat æstus,
Vitibus umbra rigens, fluctibus unda recens.
Aut Mosa dulce sonans quo grus, ganta, anser, olorque
Triplice merce ferax, alite, pisce, rate.
An tenet herbosis qua frangitur Axona ripis,
Cujus aluntur aquis pascua, prata, seges.
Eseras, Aracares, Scaldis, Sate, Somena, Sura,
Seu qui Mettis adit de sale nomen habens.
Aut æstiva magis nemorum saltusque pererrans,
Cuspide, rete feras hinc capit, inde necat.
Ardenna, an Vosagus, cervi, capræ, Helicis ursi,
Cæde sagittifera sylva fragore tonat.
Seu validi bufali ferit inter cornua campum,
Nec mortem differt ursus, onager, aper.
An sua rura colens exusta novalia sulcat,
Et rude cervici taurus aratra gemit.
Sive Palatina residet modo lætus in aula,
Cui schola congrediens plaudit amore sequax.
An cum dulce Lupo pietatis jura retractat,
Consilioque pari mitia bella creant.
Quo pascatur inops, viduæ solatia præstent,
Parvus tutorem, sumat egenus opem.
Quicquid agunt pariter, felicia vota secundent,
Et valeant Christi regis amore sui.
Vos precor, o venti, qui curritis atque reditis,
Pro Fortunato nuntia ferte suo.

V. DE BODEGISLO DUCE MASSILIÆ.

Pectore si sterili nunc flumina larga rigarem,
Non te sufficerem, duc Bodegisle loqui.

Invasit nostram subito tua gratia mentem,
Ut modo plus vester, quam meus esse velim.
Quo primum placidos merui cognoscere vultus,
Oris ab unguento membra refecta gero.
Colloquio dulci satiasti pectus amantis,
Nam mihi devoto dant tua verba cibum.
Distribuunt epulas alii quæ corpora supplent,
Unde animum saties, das magis ipse dapes.
Non sic inficiunt placidissima mella falernum,
Ceu tuus obdulcat corpora nostra sapor.
Qualiter oblectas, quos semper amare videris,
Horæ qui spatio me facis esse tuum!
Quæ tibi sit virtus, si possim, prodere vellem,
Sed parvo ingenio magna referre vetor.
Exiguus titubo tantarum pondere laudum,
Sed melius gradior quem tua facta regunt.
Massiliæ ductor, felicia vota dedisti,
Rectoremque suum laude perenne refert.
Hic tibi consimili merito Germania plaudit,
Ad laudem cujus certat uterque locus.
De bonitate tua lis est regionis utræque,
Te petit illa sibi, hæc retinere cupit.
Justitiam pauper nunquam te judice perdit,
Nec potuit pretio vertere vera potens.
Non ligat immunem, non solvit pœna nocentem,
Nil persona capit, si sua causa neget.
Lumina cordis habes, animi radiante lucerna,
Et tuus æterna luce coruscat apex.
Ingenio torrente loquax de fonte salubri,
Divitiasque pias ore fluente rigas.

Si videas aliquem defectum forte labore,
Nilus ut Ægyptum, sic tua lingua fovet.
Qui patrias leges intra tua pectora condens,
Simpliciter causæ solvere fila potes.
Assiduis epulis saturas, venerande, catervas,
Et repletus abit qui tua tecta petit.
Si venis in campos, ibi plebs pascenda recurrit,
Consequiturque suas te comitando dapes.
Vota feras cunctis per secula longa superstes,
Et maneas populi semper in ore potens.

VI. DE PALATINA FILIA GALLI UXORE DUCIS.

Lucifer ut nitidos producit in æthera vultus,
Clarior et læto nuntiat ore diem,
Ornat eundo polum, terras quoque lampade lustrat,
Atque inter stellas lucida regna tenet.
Sic perpulchra tuo diffundens lumina vultu,
Femineos vincis pulchrior ore choros.
Et tibi sic cedit muliebris turba decoræ,
Ut solis radiis lumine luna minor.
Clara serenatos permutat forma colores,
Lilia nunc reparans, nunc verecunda rosas.
Credite, nam si quis vultus conspexerit illos,
Hic relegit flores quos dare verna solent.
Pingere non possunt pretiosam verba figuram,
Nec valet eloquium mira referre meum.
Gratior incessu, mitis, reverenda, pudica,
Talis in ingenio qualis in ore nitor.
Blandior alloquio, placidis suavissima verbis,
Despiciamque lyram, si tua lingua sonat.

Pectore perspicuo sapientia provida fulget,
Ornatur sexus te radiante tuus.
Conjuge pervigili nituit magis aula mariti,
Floret et egregia dispositrice domus.
Jure quidem magna est quæ est Galli filia magni,
Sed merito natæ crevit honore pater.
Non aliter poterat nisi munere clarior esse,
Quæ meruit celso digna placere viro.
Eligit e multis qui carus amaret amantem,
Et judex patriæ vendicat ipse sibi.
Ambo pares juncti longos maneatis in annos,
Et quæcunque volunt gaudia vestra, ferant.

VII. DE LUPO DUCE EGREGIO.

Antiqui proceres, et nomina celsa priorum,
Cedant cuncta Lupi munere victa ducis.
Scipio quod sapiens, Cato quod maturus agebat,
Pompeius felix, omnia solus habes.
Illis consulibus Romana potentia fulsit,
Te duce sed nobis hic modo Roma redit.
Te tribuente aditum cunctis fiducia surgit,
Libertatis opem libera lingua dedit.
Mœstitiam si quis confuso in pectore gessit,
Postquam te vidit, spe meliore manet.
Fundatus gravitate animi, quoque corde profundus,
Tranquilli pelagi fundis ab ore salem.
Sed facunda plebi magis tua munera prosunt,
Tu condis sensus, et salis unda cibos.
Consilii radix, fœcundi vena saporis,
Ingenio vivax, ore tonante loquax.

Qui geminis rebus fulges in utroque paratus,
Quicquid corde capis, prodere lingua potest.
Pectore sub cujus firmantur pondera regis,
Pollet et auxilio publica cura tuo.
Subdis amore novo tua membra laboribus amplis,
Pro requie regis dulce putatur onus.
O felix animus patriæ qui consulit actus,
Et vivit cunctis mens generosa viris!
Legati adveniunt, te respondente ligantur,
Et jaculo verbi mox jacuere tui.
Lancea sermo fuit, quoque vox armata loquentis,
Auspicium palmæ te Sigebertus habet.
Responsum gentis sensu profertur ab illo,
Et votum populi vox valet una loqui.
Cujus ab ingenio sortita est causa triumphum,
Assertoris ope justior illa fuit.
Nullus enim poterit proprias ita pendere causas,
Ceu tua pro cunctis inclyta lingua tonat.
Nullus ut Ægyptum recreat, dum plenus inundat,
Sic tu colloquii flumine cuncta foves.
Justitia florente favent te judice leges,
Causarumque æquo pondere libra manes.
Ad te confugiunt, te singula celsa requirunt,
Nec petis ut habeas, te petit omnis honor.
In cujus gremio nutritur adepta potestas,
Quo rectore datus crescere novit apex.
Quam merito retinet concessos semper honores,
Per quem digna magis culmina culmen habent!
Antiquos animos Romanæ stirpis adeptus,
Bella moves animis, jura quiete regis.

Fultus utrisque bonis, hinc armis, legibus illinc,
Quam bene sit firmus cui favet omne decus!
Quam tibi sis firmus cum prosperitate superna,
Saxonis et Dani gens cito victa probat.
Bordaa qua fluvius sinuoso gurgite currit,
Hic adversa acies te duce cæsa ruit.
Dimidium vestris jussis tunc paruit agmen,
Quam merito vincit qui tua jussa facit.
Ferratæ tunicæ sudasti pondere victor,
Et sub pulverea nube coruscus eras.
Tamque diu pugnas acie fugiente sequutus,
Laugona dum vitreis terminus esset aquis.
Qui fugiebat iners amnis dedit ille sepulchrum,
Pro duce felici flumina bella gerunt.
Inter concives meruit te Gallia lumen,
Lampade qui cordis splendor ubique micas.
Sunt quos forma potens, sunt quos sapientia præfert,
Singula sunt aliis, sed bona plura tibi.
Occurrens dominis veneranda palatia comples,
Et tecum ingrediens multiplicatur honor.
Te veniente novo domus emicat alma sereno,
Et reparant genium regia tecta suum.
Nempe oculos recipit, cum te videt aula redire,
Quem commune ducum lumina lumen habent.
Principis auxilium, patriæ decus, arma parentum,
Consultum reliquis, omnibus unus amor.
Admiranda etiam quid de dulcedine dicam,
Nectare qui plenus construis ore favos.
Cara serenatum comitatur gratia vultum,
Fulget et interius perpetuata dies.

Quos satias escis, reficis sermone benignus,
Sepositis epulis sunt tua verba dapes.
Quis tibi digna loqui valeat, quam voce potente
Rex pius ornatum prædicat esse suum?
Sit tibi summus apex illo regnante per ævum,
Vitaque sit præsens, atque futura colat.

VIII. AD EUNDEM DUCEM.

ÆSTIFER ignitas cum Julius urit arenas,
Siccaque pulverea margine terra sitit;
Languidior placidas vix pampinus explicat umbras,
Mollior et glaucas contrahit herba comas.
Submissis foliis Phœbi regnante vapore,
Vix sua defendit frigida tecta nemus.
Pabula fastidiens fugit æstu bucula saltus,
Ipse nec afflictus gramina sumit equus.
Longius exposita lingua canis ora flagellat,
Ilia lassa trahens tristis anhelat ovis.
Forte viator iter gradiens ferventibus horis,
Uritur accensis sole premente comis.
Qui arescente solo modico recreetur ut haustu,
Sæpius irriguas anxius optat aquas.
Arboris aut tremulæ viridante cacumine fuso,
Frondibus oppositis temperat ora siti.
Prosperitate nova si jam prope lucus opacet,
Et vitrei fontis sibilet unda recens.
Huc properans placidis homo lætus sternitur arvis,
Volvit in herbosos et sua membra thoros.
Vota secuta tenens gemino refovetur amœno,
Hinc levat umbra diem, hinc fugat unda sitim.

Carmina si qua tenet cantu modulante, recurrit,
Provocat et placidos blandior aura sonos.
Si sibi forte fuit sapiens bene notus Homerus,
Aut Maro Trajano lectus in urbe foro:
Vel si Davidico didicit sacra dogmata plectro;
Psallit honorificum, fauce rotante, melum.
Tangitur aut digito lyra, tibia, fistula, canna,
Quisque suis musis carmine mulcet aves.
Sic ego curarum valido defessus ab æstu,
Noscens te salvum fonte refectus agor.
O nomen mihi dulce Lupi, replicabile semper,
Quodque mei scriptum pagina cordis habet!
Quem semel inclusum tabulis dulcedinis intus,
Non abolenda virum pectoris arca tenet.
Thesauros pietatis habens pretiosa voluntas,
Producens animo plura talenta suo.
Divitias quas mundus habet, mens aurea vincit,
Gemmarumque decus corde micante refert.
Sensus aromaticus suaves defendit odores,
Hoc tribuens animæ quod bene thura solent.
Melle saporatum refluens a pectore verbum,
Et sale conditum reddis ab ore sophum.
Post tenebras noctis stellarum lumina subdens,
Lucifer ut radiis, sic mihi mente nites.
Ut recreat mundum veniens lux solis ab ortu,
Illustrant animum sic tua verba meum.
Cum peregrina meos tenuit Germania visus,
Tu pater et patriæ consuliturus eras.
Quando merebar ovans placidos intendere vultus,
Mox geminata mihi fulsit in orbe dies.

Conserui quotiens vestro sermone loquelas,
Credidi in ambrosiis me recubare rosis.
Omnibus una manens, sed plus tua gratia nobis,
Vinxit in affectu me properante suo.
Nunc quoque pro magnis quis digna rependat honoris?
Materia vincor, est quia lingua minor.
Sicque per ascensum culmen superеminet altum,
Hinc meus urget amor, hinc tuus obstat honor.
Sed pro me reliqui laudes tibi reddere certent,
Et qua quisque valet te prece, voce sonet.
Romanusque lyra plaudat tibi, barbarus harpa,
Græcus achilliaca, chrotta Britanna canat.
Illi te fortem referant, hi jure potentem,
Ille armis agilem prædicet, iste libris.
Et quia rite regis quod plurima bella requirunt,
Judicis ille decus, concinat iste ducis.
Nos tibi versiculos, dent barbara carmina leudos,
Sic variante tropo laus sonet una viro.
Hic celebrem memorent, illi te lege sagacem,
Ast ego te dulcem semper habebo, Lupe.

IX. AD LUPUM DUCEM.

Officiis intente piis memorator amantis,
Prompte per affectum consuliture tuum:
Carius absentis nimium miseratus amici,
Quando latente loco signa requirit amor.
Unde datur meritis illud, quo protinus esset
Spes Fortunati cura benigna Lupi.
Exul ab Italia nono, puto, volvor in anno,
Littoris oceani continuante salo.

Tempora tot fugiunt, et adhuc per scripta parentum,
Nullus ab exclusis me recreavit apex.
Quod pater ac genetrix, frater, soror, ordo nepotum,
Quod poterat regio, solvis amore pio.
Pagina blanda tuo sub nomine missa benigno,
Nectarei fontis me renovavit aquis.
Nec solum a vobis me dulcis epistola fovit,
Missus adhuc in rem portitor inde venit.
Munera quis poterit rogo tot memor ore referre,
Affectum dulcem pandere lingua nequit.
Sed tibi restituat rex cœli cuncta supernus,
Quem minimum faciunt qui docet esse suum.

X. AD MAGNULFUM FRATREM LUPI.

Quam cito fama volat velocibus excita pennis,
Et loca cuncta suis actibus aucta replet!
Nam tibi cum Rhenus, mihi sit Liger, ecce propinquus:
Hic Magnulfe decens magnus honore places.
Sic tuba præconis Sigimundi missa cucurrit,
Ut tua diffuso sint bona nota loco.
Quod tamen in brevibus vix signat epistola verbis,
Non quia cuncta canit, nec reticere cupit.
Juridico imprimis pollens torrente relatu,
Sic regis, ut revoces facta vetusta novis.
Cujus in officiis æqui cultoris aratrum
Semine justitiæ plebs sua vota metit.
Nemo caret propriis, alienis nemo recumbit,
Sic facis ut populum non vacet esse reum.
Sollicitudo tua reliquis fert dona salutis,
Et labor unius fit populosa quies.

Æqualis consors ut ab omnibus alme voceris,
Legibus hinc judex, hinc bonitate parens.
Da paucis veniam, quoniam mihi portitor instat,
Nam de fratre Lupi res monet ampla loqui.
Sic tribuat dominus meritis reparetis ut illum,
Quem pariter tecum cordis amore colo.

XI. AD JOVINUM RECTOREM PROVINCIÆ.

PROSAICO quotiens direxi scripta relatu,
Nullaque de vestro pocula fonte bibo.
Quem prius irrigua recrearas ditior unda,
Nec modo Castaliis redditur haustus aquis.
Sic me cura minor vestri tenuisset amoris,
Jam fuerat licitum stringere colla manu.
Nunc magis, inde minus capio, quia diligo majus,
Et cum plus cupiam, vota negata geram.
Qui tibi transfudit mea pectora pectore tuto,
Cur rogo non pariter lumina lumen habent?
Vel quod amice licet, scriptis fero care salutem,
Sed mihi qua relever pagina reddat opem.

XII. AD IPSUM JOVINUM.

TEMPORA lapsa volant, fugitivis fallimur horis,
Ducit et in senium lubrica vita viros.
Fine trahit celeri sine fine volubilis axis,
Nec retinet rapidas ad sua frena rotas.
Cuncta movens secum momenta et pondera rerum,
Donec meta avidos sistere cogat equos.
Sic quoque dissimiles ad finem tendimus omnes,
Nemo pedem retrahit quo sibi limes erit.

Imperiale caput regnum trahit, atque senatum,
Nec spectante die, cum venit hora, rapit.
Quid sunt arma viris? Cadit Hector et ultor Achilles,
Ajax in clypeo murus Achæus obit.
Quid satis est cupido gremio quod condit avaro?
Deliciis solitis Attalus auctus abest.
Qui non versutus recubet dum fine supremo,
De Palamede potens ars in Ulixe perit.
Forma venusta fluit, cecidit pulcherrimus Astur,
Occubat Hippolytus, nec superextat Adon.
Non agiles fugiunt, quo terminus extat eundum,
Nam cum fratre celer sorte Quirinus obit.
Quid rogo cantus agit modulis blanditus acutis,
Orpheus et cytharæ vox animata jacet?
Docta recessuris quid prodest lingua sophistis,
Qui voluere loqui curva rotunda poli?
Archita, Pythagoras, Aratus, Cato, Plato, Chrysippus,
Turba Cleantharum stulta favilla cubat.
Quidve poeta potest Maro, Lysa, Menander, Homerus,
Quorum nuda tofo membra sepulchra tegunt?
Cum venit extremum, neque musis carmina prosunt,
Nec juvat eloquio detinuisse melos.
Sic dum puncta cadunt, fugiunt præsentia rerum,
Et vitæ tabulam tessera rapta levat.
Est tamen una salus, pia, maxima, dulcis et ampla,
Perpetuo trino posse placere Deo.
Hoc valet atque viget, manet, et neque fine peribit,
Hinc quoque post tumulum nascitur almus honor.
Quod superest habitu meritorum flore beato,
Suavis justorum flagrat odor tumulo.

Gratius aura fluens, quam spiret aroma Sabæum,
  Thuraque devincens balsama sylva reflat.
Cinnama, caltha, crocus, violæ, rosa, lilia cedunt,
  Ut similis nullus nare bibatur odor.
Quid? quod morte magis virtus generatur in illis,
  Dumque sepulchra tenent languida membra jacent?
Multorum dubiam solidant pia funera vitam,
  Et redit e tumulo vivificatus homo.
Nobilis urna tegit pretiosa talenta Tonantis,
  Ac terris recubat quod super astra volat.
Qui sub amore Dei sacro moderamine vivens,
  Fit peregrinus humi, civis eundo poli.
Denique post illos qui fundamenta coruscant,
  Postque Petri ac Pauli lumina prima fide.
Quis numerus radiet sanctorum sparsus in orbe,
  Quanta columnarum gratia fusa viget!
Per loca, per populos mundo sua sydera præsunt,
  Quicquid ab oceanis circulus ambit aquis.
Arctos, meridies, oriens, occasus honorat,
  Lumina muneribus clarificata suis.
De reliquo nihil est quodcunque videtur in orbe,
  Nam tumor hic totus, fumus et umbra sumus.
Cur igitur metu trahitur data vita susurro,
  Nec Fortunato pauca Jovine refers?
Tempora lapsa vides, neque longa silentia rumpis,
  Me quoque ne recrees ad mea damna taces.
Non ita rebar ovans, postquam Germania nostros
  Contulerat visus, ut resiliret amor.
Credideram potius quantum se tenderet ætas,
  Ut vestri affectus se duplicaret opus.

Heu magis, ut video, vota in contraria currunt,
Tempore longatur, sed variatur amor.
An quantum ex oculo, tantum tibi corde recedo,
Et tam longe animo, quam sumus ambo loco?
Non ego sic refero, quoniam tibi pectore nector,
Prædicat hoc aliter mens ubi dulce fovet.
Nam cui cara fides animum sociavit amice,
Quod minus est oculis, flagrat amore magis.
Et licet absentem paries, locus, aula retentet,
Corde suo illic est, est ubi forma placens.
Prospicit affectu quem vultu non videt ipso,
Et vox longinqua de regione sonat.
Quid gerit, aut ubi sit, tacito dare verba videtur,
Intra se loquitur pectore clausus amor.
Si volat aura levis, putat inde venire salutes,
Auræ fert fragor hoc quod homo mente gerit.
Hinc tuus ergo cliens ego care, colende, requiro,
Absentem faciunt quem loca, non animus.
Qui semper nostro memorandus haberis in ore,
Scribimus et hæc dum, non sine te loquimur.
Affectu, studio, voto tua brachia cingo,
Atque per amplexum pectora, colla ligo.
Ingrederis mecum pariterque moveris amator,
Et quasi blanda loquens oscula libo labris.
Ante oculos habeo, sed cara refugit imago,
Hinc quoque quem video non retinere queo.
Alternis vicibus modo vadis et inde recurris,
Vix fugis ex oculis, ecce figura redis.
Et cum terga dabis, facies mihi cernitur insons,
Si pede conversus, fronte regressus ades.

Sæpe etiam videor dare te pia dicta relatu,
Illic forte taces, hic mihi verba refers.
Hoc de te minus est, quia prendi non potes absens,
Nam velut illic es totus, et hic meus es.
Qualiter ambo simul paucis habitavimus horis,
Non fugit ex oculis, dum manet ista dies.
Misimus o quotiens timidis epigrammata chartis,
Et tua ne recreer, pagina muta silet.
Quis rogo reddet eas taciti quas perdimus horas?
Tempora non revocat lux levis atque fugax.
Dic homo note meus quid agis, quid amice recurris?
Si tua rura colis, cur mea vota neges?
Scribe vacans animo, refer alta poemata versu,
Et quasi ruris agrum me cole voce, melo.
Per thoraca meum ducas precor oris aratrum,
Ut linguæ sulcus sint sata nostra tuæ.
Pectoris unde seges gravidis animetur aristis,
Pullulet et nostro farre novale ferax.
Nam mihi si loqueris, bone vir, pietatis opimæ,
Exuperas labiis dulcia mella favi.
Plusque liquore placet quam fert oleagina succo,
Suavius et recreat quam quod aroma reflat.
Cum Aspasio pariter caris patre, fratre Leone,
Longa stante die dulcis amice vale.

XIII. AD FELICEM JOVINI SOCERUM.

ARDUA Pierio cui constant culmina fastu,
Vix humili valeo tangere claustra manu.
Sed quoniam patriæ fuit aula sodalibus una,
Affectu fidens pulso benigne fores.

XIV. IN LAUDEM MUMMOLENI CONSILIARII.

Dum mihi fessus iter gradior prope noctis in umbra,
 Solis in occasu jam fugiente die.
Cum super undarum viridantes gramine ripas
 Pascua conspexi, pastus et ipse fui.
Huc oculis captus voto ducente trahebar,
 Deflectensque viam prosperiora peto.
Mummolenus enim qui celsa palatia regis
 Altis consiliis crescere rite facit,
Inter concives merito qui carior extat,
 Quemque super proceres unica palma levat,
Nobilitate potens, animo bonus, ore serenus,
 Ingenio solers, et probitate sagax:
Cui genus a proavis radianti luce coruscat,
 Moribus ipse tamen vicit honore patres.
Huc ergo adveniens epulis expletus opimis,
 Quem vidisse, mihi constitit esse cibum.
Fercula magna quidem dapibus cumulata benignis,
 Ac si colle tumens discus onustus erat.
Undique montis opus medium quasi vallis habebat,
 Quo meliore via piscis agebat iter.
Ille natans oleum pro undis, pro cespite discum
 Incoluit, cui pro gurgite mensa fuit.
Attamen ante aliud data sunt mihi mitia poma,
 Persica quæ vulgi nomine dicta sonant.
Lassavit dando, sed non ego lassor edendo,
 Vocibus hinc cogens, hinc tribuendo dapes.
Mox quasi parturiens subito me ventre tetendi,
 Admirans uterum sic tumuisse meum.

Intus enim varie ventorum more fremebat,
Viscera conturbans eurus et auster erat.
Non sic Æoliis turbatur arena procellis,
Nec vaga per pelagus puppis adacta tremit.
Nec sic inflantur ventorum turbine folles,
Malleolis famulos quos faber ustus habet.
Alter in alterius ructabat mole susurros,
Et sine te mecum pugna superba fuit.
Sit tibi longa salus celsa cum conjuge rector,
Et de natorum prole voceris avus.
Laudis honore potens felicia tempora cernas,
Et valeas longos concelebrare jocos.

XV. DE BERULPHO COMITE.

DELICIAS Berulphe tuas spectando libenter,
Me fateor duplicem sustinuisse famem.
Sic ego credebam quarta satiarier hora,
Me nec ad octavam mensa benigna vocat.
Per vestras epulas didici jejunia gustans,
Litania fuit prandia vestra magis.
Det tibi vota Deus, per quem modo læta notamus,
Hæc quoque dum scribo, plus satiatus agor.

XVI. DE CONDONE DOMESTICO.

TEMPORIBUS longis regali dives in aula
Enituit meritis gloria Condo tuis.
Nam semel ut juvenem vigili te pectore vidit,
Elegit secum semper habere senem.
Quis fuit ille animus, vel quæ moderatio sensus,
Cum fueris tantis regibus unus amor?

Mens generosa tibi pretioso lumine fulget,
Quæ meritis propriis amplificavit avos.
Floret posteritas per quem sua crescit origo,
Et facit antiquos surgere laude patres.
Nam si præfertur generis qui servat honorem,
Quanta magis laus est nobilitare genus?
Qui cupit ergo suum gestis attollere nomen,
Ille tuum velox præmeditetur opus.
A parvo incipiens existi semper in altum,
Perque gradus omnes culmina celsa tenes.
Theodericus ovans ornavit honore tribunum,
Surgendi auspicium jam fuit inde tuum.
Theodebertus enim comitivæ præmia cessit,
Auxit et obsequiis cingula digna tuis.
Vidit ut egregios animos meliora mereri,
Mox voluit meritos amplificare gradus.
Instituit cupiens ut deinde domesticus esses,
Crevisti subito, crevit et aula simul.
Florebant pariter veneranda palatia tecum,
Plaudebat vigili dispositore domus.
Theodebaldi etiam cum parva infantia vixit,
Hujus in auxilium maxima cura fuit.
Actibus eximiis sic publica jura fovebat,
Ut juvenem regem redderet esse senem.
Ipse gubernabas veluti si tutor adesses,
Commissumque tibi proficiebat opus.
Clotharii rursus magna dominatus in aula,
Quique domum simili jussit amore regi.
Mutati reges, vos non mutastis honores,
Successorque tuus tu tibi dignus eras.

Tantus amor populi, solertia tanta regendi,
  Hoc ut nemo volens subripuisset onus.
Nunc etiam magno Sigeberti regis amore,
  Sunt data servitiis libera dona tuis.
Jussit et egregios inter residere potentes,
  Convivam reddens proficiente gradu.
Rex potior reliquis merito meliora paravit,
  Et quod majus habet, hoc tua causa docet.
Sic tuus ordo fuit semper majora mereri,
  Vitaque quam senior, tam tibi crevit honor.
Quæ fuerit virtus tristis Saxonia cantat,
  Laus est arma truci non timuisse seni.
Pro patriæ votis et magno regis amore,
  Quo duo natorum funera cara jacent.
Nec graviter doleas cecidisse viriliter ambos,
  Nam pro laude mori, vivere semper erit.
Lætitiam vultus hilari diffundis ab ore,
  Et sine nube animi gaudia fida geris.
Munificus cunctis largiris multa benignus,
  Et facis astrictos per tua dona viros.
Sit tibi longa salus placidis felicior annis,
  Atque suum reparet proles opima patrem.

XVII. AD GUNDUARIUM.

Si prodi verbis affectus posset amantis,
  Carmina plura tibi pagina nostra daret.
Sed quod ab ore loqui nequeo, quod pectore gesto,
  Sit satis ex multis vel modo pauca dari.
Nam si respicias votum per verba canentis,
  Mallem nunc majus qui tibi parva fero.

Aspicimus sensum proprium in dulcedine fusum,
   Quo sine nube doli corda serena micant.
Puro fonte rigans nectar de fauce redundat,
   Cujus verba libens pectore, corde bibo.
Providus, exertus, vigilans, moderatus, honestus,
   Condimentum animæ mens tua semper habet.
Reginæ egregiæ patrimonia celsa gubernans,
   Quæ tibi commisit, sensit ubique fidem.
Nemo piæ poterat reginæ carior esse,
   Quam qui pro meritis talis et ipse foret.
Gunduari longo vigeas placiturus in ævo,
   Conjuge cum propria luce perenne manens.

XVIII. AD FLAVUM AMICUM.

Ad carum totiens mea pergit epistola Flavum,
   Sic monet officiis sedula cura loqui.
Nunc quoque prosaico, modo mittens carmina versu,
   Blandior affectu debita solvit amor.
Quin tibi pauca feret qui vult iter ire viator,
   Nemo mihi tacite prætereundus abit.
Pontus amicitiæ te ut pagina sæpe requirit,
   Et si vis desit, potior aura placet.
Attonitis animis ego per vaga nubila pendo,
   Nullaque suspicio signa relata manu.
An tibi charta parum peregrina merce rotatur?
   Non amor extorquet quod neque tempus habet?
Scribere quo possis, discingat fascia sagum,
   Cortice dicta legi fit mihi dulce tui.
An tua Romuleum fastidit lingua susurrum?
   Quæso vel Hebraicis reddito verba notis.

Doctus Achæmeniis quævis præscribito signis,
Aut magis Argolico pange canora sopho.
Barbara fraxineis pingatur rhuna tabellis,
Quodque papyrus ait, virgula plana valet.
Pagina vel redeat perscripta dolatile charta,
Quod relegi poterit, fructus amantis erit.

XIX. AD FLAVUM ET EVODIUM.

Quam bene conveniunt genitor quos sustulit unus,
Si simul hos unum pectus utrosque tenet!
Visceribus isdem genitos Flavum Evodiumque,
Prorsus amore uno viscera nostra tegunt.
Alter in alterius mihi visu visus habetur,
Et fratris speciem fratris imago dedit.
Unius ex facie facies mihi nota secundi,
Sic speculo similem forma repressa refert.
Ergo pari voto paribus dans vota salutis,
Ambos inter ego tertius alter ero.
Hoc cupiens ut quos caris amplexibus idem
Tres amor unus habet, nos quoque charta liget.

XX. CARISSIMO ET OMNI GRATIA PRÆDICANDO SIGISMUNDO REGI, FORTUNATUS SALUTEM.

Fixus amore tuo votis inhiantibus astans,
Quæ tibi, care, salus sæpe requiro viros.
Quisque viator adest properans aquilonis ab axe,
Quamvis festinum sollicitando moror.
Seu privata virum, seu publica cura citabit,
Hunc nisi percuncter, nullus abibit iter.
Quam vegetus membris, quæ te loca rite coercent,

Ordine disposito cuncta requirit amor.
Si gravis arma tenens Italas terit hostis arenas,
Francos aut quis habet, pagina pandat, ager.
Quid geris ore refer, tamen ut queo longius opto,
Vivas pars animæ dimidiata meæ.

XXI. AD SIGISMUNDUM ET ALAGISLUM.

Nomina amicorum mihi dulcis epistola pandit,
Hinc Sigimunde nitens, hinc Alagisle decens.
Prosperitas felix ventorum flamina fundit,
Quando mihi caros nuntiat aura viros.
Testor utrumque caput, tantum mea vota juvantur,
Quantum fit florens læta sub imbre seges.
Ne sitiam rapidis æstivo tempore flammis,
Nectarei fontis sum recreatus aquis.
Post Italas terras mittis mihi Rhene parentes,
Adventu fratrum non peregrinus ero.
Tempore belligero pacis nova gaudia surgunt,
Hi quia venerunt quos meus optat amor.
Qui festiva die mihi duplicastis honorem,
Sic vester crescat munere regis honor.

XXII. AD BOSONEM QUENDAM PRINCIPEM.

Sic tegat omnipotens radiantia culmina regis,
Atque ejus causas arma superna regant.
Sic dominum ac servos divina potentia servet,
Et patriæ maneat hoc dominante salus.
Sic placido regi summus, pius auctor ab alto,
Qui dedit ante Petro, porrigat ipse manum.
Sic te longævi comitetur gratia regis,

Et florente illo gaudia fixa metas.
Hoc rogo quam citius veniat quicunque jubetur,
Ne gravet ultra animos hic mora tarda meos.
Nam qui festinat, statuit quod certa voluntas,
Si votum acceleret, dulcius esse solet.
Illud enim nimium per verba precantia posco,
Commender domino te memorante meo.
Actibus excellens maneas per secula felix,
Et memor ipse mei dulcis amice vale.

XXIII. AD PATERNUM SIBI AMICUM.

Nominis auspicio fulgent tua facta, Paterne,
Munere qui proprio te facis esse patrem.
Servitii nostri non immemor omnia præstans,
Et tibi devotis das pia vota libens.
Ut bona distribuas, modo qui tam promptus haberis;
Unde magis præstes, amplificentur opes.

XXIV. DE JOCUNDITATE VITÆ.

Qui legis in pulchro circumdata verba metallo,
Si venias purus, hoc imitaris opus.
Nam velut argentum calida fornace probatur:
Sic se purgato pectore prodit homo.
Qui venis ad caros conviva fidelis amicos,
Quod minus est epulis, plus in amore capis.
Non hæc per pelagus peregrinus detulit hospes,
Sume libens patrii quod genuere Lares.
Quamvis docta loquax te seria cura fatiget,
Huc veniens festos misce poeta jocos.
Sic tamen ut propriam rationem servet honestas,

Nam solet incautus sermo movere manus.
Vita brevis hominum, fugiunt præsentia rerum,
Tu cole quæ potius non moritura manent.
Erige justitiam, pacem cole, dilige Christum,
Expete delicias quas sine fine geras.
Pelle palatinas post multa negotia rixas,
Vivere jocunde mensa benigna monet.
Causæ, iræ, strepitus repleant fora, jurgia, leges,
Hic placeat requies quam dat amica dies.
Te rogo pacificos animos ad prandia defer,
Hostem quære alibi, si tibi pugna placet.
Deliciis mediis lites agitare recuses,
Arma tibi campus, mensa ministret olus.
Si tibi magnanimas rigida virtute videris,
Secure ad calices fortia bella refers.
Huc nostræ qui venit opes cognoscere mensæ,
Commendet positos gratia sola cibos.

XXV. AD GALACTORIUM COMITEM.

SÆPIUS optaram fieri me remige nautam,
Cursibus undifragis ut ratis iret aquis.
Flatibus aut rapidis per dorsa Garonnia ferret,
Burdegalense petens ut celer actus iter.
Velaque fluctivagum traherent aquilone secundo,
Me quoque littoreo redderet aura sinu.
Qua pius antistes sacra Gundegiselus offert,
Culmine pro populi qua micat ara Dei.
Tu quoque qui resides meritis comes ample serenis,
Care Galactori sedula cura mihi:
Cui rite excellens rex Guntheramus honores,

Majus adhuc debet qui tibi magna dedit.
Cum tamen hoc vellet, timor obstitit extimus ille,
Qui cumulo rapidæ mons fremit albus aquæ.
Dulcedo invitat civilis et unda repugnat,
Sic vocat atque vetat, hinc amor inde pavor.
Plane hoc quod superest solvat vel epistola currens,
Littera quod faceret reddat amore vicem.
Maxime nunc igitur te dulcis amice saluto,
Sperans a domino te superesse diu.
Cumque domo, sociis, antistite, conjuge, natis,
Vive comes cui sunt jura regenda ducis.
Pontifici summo commender opime precatu,
Sic tua pars meritis sit data dextra polis.
Si superest aliquid quod forte tributa redundent,
Qui modo mitto apices, te rogo mitte pices.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER SEPTIMUS.

I. DE PARSIMONIA RADEGUNDIS REGINÆ.

AONIAS avido qui lambitis ore camœnas,
  Castaliusque quibus sumitur arte liquor:
Quos bene farre suo Demosthenis horrea ditant,
  Largus et irriguis implet Homerus aquis.
Fercula sive quibus fert dives uterque minister,
  Tullius ore cibum, pocula fonte Maro.
Vos quoque qui nunquam morituras carpitis escas,
  Quos paradisiaco germine Christus alit:
Facundo tonitru penetrati qui retinentur,
  Nunc monitis Pauli, postea clave Petri.
Fortunatus ego hinc humili prece, voce saluto:
  Italia genitum Gallica rura tenent.
Pictavis residens qua sanctus Hilarius olim
  Natus in urbe fuit, notus in orbe pater,
Eloquii currente rota penetravit ad Indos,
  Ingenioque potens ultima Thule colit.
Perfundens cunctas vice solis lumine terras,
  Cujus dona Sacæ, Persa, Britannus habet.
Christicola Scythicas laxavit honore pruinas,
  Dogmate ferventi frigida corda calent.

Martinum cupiens voto Radegundis adhæsit,
Quam genuit cœlo terra Thoringa sacro.
Germine regali pia neptis Herminefredi,
Cui de fratre patris Hamalafredus adest.
Mens ornata bonis fugitivos sprevit honores,
Noscens in solo firma manere Deo.
Regia lanifico commutans pallia cultu,
Vilior ancillæ vestis amata tegit.
Splendida serraco quondam subvecta superbo,
Nunc terit obsequio planta modesta lutum.
Quæ prius insertis onerata est dextra smaragdis,
Servit inops famulis sedulitate suis.
Aulæ celsa regens quondam modo jussa ministrat,
Quæ dominando prius, nunc famulando placet.
Paupertate potens et solo libera voto,
Clarius objecto stat radiata loco.
Aurea fulcra tenens tantum sibi vilis honore,
Effugit extructum pulvere fusa thorum.
Si contemnatur, tunc nobilis esse fatetur:
Et putat esse minor, si datur ullus honor.
Parca cibo Eustochium superans, abstemia Paulam,
Vulnera quo curet dux Fabiola monet.
Melaniam studio reparans pietate Blesillam,
Marcellam votis æquiparare valens.
Obsequio Martham renovat, lacrymisque Mariam,
Pervigil Eugeniam dat patiendo Teclam.
Sensibus ista gerit quicquid laudatur in illis,
Signa recognosco quæ prius acta lego.
Omnia despiciens et adhuc in corpore constans,
Spiritus hic vivit, sed caro functa jacet.

Terram habitans cœlos intrat bene libera sensu,
Atque homines inter jam super astra petit.
Cujus sunt epulæ quicquid pia regula pandit,
Quicquid Gregorius Basiliusque docent.
Acer Athanasius, quod lenis Hilarius edunt,
Quos causæ socios lux tenet una duos.
Quod tonat Ambrosius, Hieronymus atque coruscat,
Sive Augustinus fonte fluente rigat.
Sedulius dulcis, quod Orosius edit acutus,
Regula Cæsarii linea nata sibi est.
His alitur jejuna cibis, palpata nec unquam
Fit caro, sit nisi jam spiritus ante satur.
Cætera nunc taceam melius, quia teste Tonante
Judicioque Dei glorificata manent.
Qui sua quisque potest sanctorum carmina vatum,
Mittat in exiguis munera larga libris.
Se putet inde Deo ædificare manentia templa,
Quisquis ei votis scripta beata ferat.
Hæc quoque qui legitis rogo reddite verba salutis,
Nam mihi charta levis, pondus amoris erit.

II. DE ITINERE SUO, DUM CUM DOMNO GERMANO IRE DEBERET, ET A DOMNA RADEGUNDE DETINERETUR.

Emicat ecce dies, nobis iter instat agendum,
Debita persolvens, emicat ecce dies.
Me vocat inde pater radians Germanus in orbe,
Hinc retinet mater, me vocat inde pater.
Dulcis uterque mihi voto amplectente cohæsit,
Plenus amore Dei, dulcis uterque mihi.
Carior hæc animo sacer ille et honore beato,

Carior ille gradu, carior hæc animo.
Mens tenet una duos æquali calce viantes,
Ad pia tendentes, mens tenet una duos.
Proficit alterutrum quicquid bene gesserit alter,
Unius omne bonum, proficit alterutrum.
Sunt quia corde pares, jussus non ire recuso,
Obsequar ambobus, sunt quia corde pares.
Nec tamen hinc abeo quamvis nova tecta videbo,
Corpore discedo, nec tamen hinc abeo.
Hic ego totus ero, nec corde ac mente revellor,
Sic quoque dum redeo, hic ego totus ero.
Porrigat arma mihi cœlestia mater eunti,
Ut sibi plus habeat, porrigat arma mihi.

III. DE SENATU CURIÆ CŒLESTIS, ET VIRTUTE VIRGINITATIS.

Culmina multa polos radianti lumine complent,
Lætanturque piis agmina sancta choris.
Carmine Davidico plaudentia brachia texunt,
Creditur et sacro tripudiare gradu.
Cœtibus angelicis hominum sociata propago,
Reddit honorificum laudis amore sonum.
Vocibus alternis divina poemata psallunt,
Atque creatori mystica verba canunt.
Lucida sydereo cœli strepit aura tumultu,
Laudibus et domini concutit astra fragor.
Hinc patriarcharum resonant modulamina vocum,
Inter quos Abrahæ est maxima palma fide.
A quo acceperunt, reddunt dehinc verba prophetæ,
Moyses ante alios dux, mare teste, viros.

Inde simul fratres et celsa caterva piorum,
  Lumen apostolicum præmeditante Petro.
Qui valet ex meritis cineres animare sepultos,
  Et revocare diem, voce jubente, potest.
Hinc mercede pari sequitur pius ordo senatum,
  In quibus est Stephanus victor honore prior.
Quos saxis gladiisque, fame, site, frigore, flammis,
  Ereptos terris jungit in astra fides.
Casibus heu variis quos sic tulit ira furentis,
  Et si mors dispar, lux tamen una tenet.
Inde Dei genetrix pia virgo Maria coruscat,
  Virgineoque agni de grege ducit oves.
Ista puellari medio circumdata cœtu,
  Luce pudicitiæ splendida castra trahit.
Per paradisiacas epulas sua vota canentes,
  Ista dedit violas, carpit et illa rosas.
Pratorum gemmas ac lilia pollice rumpunt.
  Et quod odoratum est flore comante metunt.
Christina, Euphemia, hic pariter quoque plaudit Agathe,
  Et Justina simul consociante Tecla.
Hic Paulina, Agnes, Basilissa, Eugenia regnant,
  Et quascunque sacer vexit ad astra pudor.
Felices quarum Christi contingit amore
  Vivere perpetuo nomina fixa libro.
Has inter comites conjuncta Cararia fulget,
  Temporibus nostris Arelatense decus.
Cæsarii monitis luci sociata perenni,
  Si non martyrii, virginitatis ope.
Quos Liliola refert æquatis moribus ambos,

Et clarum hæredem proxima palma manet.
Et quæcunque suos vigilans meditabitur actus,
His erit egregio participanda gradu.
Concipiente fide Christi Radegundis amore,
Cæsarii lambit regula quicquid habet.
Cujus pontificis refluentia pectore mella
Colligit, et rivos insatiata bibit.
Quos dum fonte trahit, tantum sitis addita crescit,
Et de rore Dei plus madefacta calet.
Nec sibi, sed cunctis generaliter unica vivens,
Felix angustam pandit ad astra viam.
Sed tibi præ reliquis mater pia carior instans,
Eligit excelso consociare choro.
Res probat ipsa tamen, quoniam quæ filia constas,
Te matrem votis optat habere suam.
Quamque suis genibus caram nutrivit alumnam,
Præficit ecce suo constituenda loco.
Et quæ te semper baculi moderamine rexit,
Prompta sub imperio vult magis esse tuo.
Proficit illa sibi, cum tu præponeris illi,
Illa subit voto te potiente gradu.
Ecce diem festum tandem pietate Tonantis,
Quem precibus genetrix sæpe rogabat, habet.
Cujus respirant tacito præcordia pulsu,
Angustosque animos gaudia larga replent.
Expectata nimis oculos ad tempora tendens,
Semine lætitiæ dona superna metit.
Optat adhuc supplex unum quod restat honoris,
Ut placeas Christo consocianda polo.
Qualiter hæc capias labor esse videtur agentis,

Sed labor iste brevis fruge replendus erit.
Servitio domini subdenda est ad juga cervix,
Nec grave sed leve fit quicquid amore feras.
Non aliunde petas, in matre exempla require,
Aspicis ante oculos quod mediteris opus.
Cum qua festinas simul esse in luce perenni,
Condecet hic simili currere lege viam.
Sit tibi dulce decus veneranda Cesaria præsens,
Præsule Cæsario non caritura tuo.
Illos corde sequens, mandataque corpore complens,
Ut teneas flores, has imiteris apes.
Respice qui voluit nasci se ventre puellæ,
Et domini summi qua caro carne venit.
Spiritus intactam venerabilis attigit alvum,
Virgineam cupiens inhabitare domum.
Hanc Deus ingrediens hominis quæ nesciit usum,
Sola suo nato conscia virgo viro,
Concipiente fide nullo se semine lusit,
Et quo factus homo est, non fuit alter homo.
Virginitas felix quæ partu est digna Tonantis,
Quæ meruit dominum progenerare suum.
Templa creatoris sunt membra pudica puellæ,
Atque habitat proprius tale cubile Deus.
Quantum sponsa potest de virginitate placere,
Ipsa cui genetrix non nisi virgo placet.
Sara, Rebecca, Rachel, Esther, Judith, Anna, Noemi,
Quamvis præcipuæ culmen ad astra levent.
Nulla tamen meruit mundi generare parentem,
Quæ dominum peperit clausa Maria manet.
Intemerata Deum suspendit ad ubera natum,

Et panem cœli munere lactis alit.
Hoc ergo in sponsæ nunc viscere diligit ipse,
Quod prius in matrem legit honore sacer.
Pectora liberius penetrat sibi cognita soli,
Et quo nemo fuit lætior intrat iter.
Hæc sua membra putans quæ nulla injuria fuscat,
Quæ neque sunt alio participata viro.
Mitis in affectu pectus complectitur illud,
Promptus amore colens quo alter amator abest.
Cum sua regna Deus pariter velit omnibus esse,
Hoc commune tamen Christus habere fugit.
Per paradisiacas epulas cupit esse cohæres,
Virgineam solus vult habitare domum.
Castra pudicitiæ melius rex ipse tuetur,
Si sibi non violet turba dicata fidem.
Ipse voluntatem si viderit esse fidelem,
Proque suis famulis hic Deus arma tenet.
Lorica, clypeo, galea præmunit amantem,
Et stabilit solidum montis in arce gradum.
Balistam jaculans pro te mox exit in hostem,
Perdat ut adversos qui tibi bella movent.
Currit ad amplexus post prælia gesta triumphans,
Infigens labiis oscula casta sacris.
Blanditur, refovet, veneratur, honorat, obumbrat,
Et locat in thalamo membra pudica suo.
Syderei proceres ad regia vota frequentes,
Certatim veniunt agglomerando chorum.
Quo præter cherubin, seraphin, reliquosque beatos,
Aligeros comites quos tegit umbra Dei,
Bis duodena senum concursat gloria vatum,

Attonito sensu plaudere voce, manu.
His venit Helias, illis in curribus Enoch,
Et nati dono virgo Maria prior.
Jurisconsulti Pauli comitante volatu,
Princeps Romana currit ab arce Petrus.
Conveniunt ad festa simul sua dona ferentes,
Hi quorum cineres urbs caput orbis habet.
Culmen apostolicum radianti luce coruscum,
Nobilis Andream mittit Achaia suum.
Præcipuum meritis Ephesus veneranda Joannem,
Dirigis et Jacobos terra beata sacros.
Læta suis votis Hierapolis alma Philippum,
Producens Thomam munus Edessa pium.
Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Nadaber alta virum.
Huc Simeon ac Judam lumen Persida gemellum,
Læta relaxato mittit ad astra sinu.
Et sine rore ferax Ægyptus torrida Marcum,
Lucæ evangelistæ participante tuba.
Africa Cyprianum, dat Siscia clara Quirinum,
Vincenti Hispana surgit ab arce decus.
Egregium Albanum fœcunda Britannia profert,
Massilia Victor martyr ab urbe venit.
Porrigit ipsa decens Arelas pia dona Genesi,
Astris Cæsario concomitante suo.
Ipse Parisiaca properat Dionysius urbe,
Augustiduno Symphoriane venis.
Privatum Gabalus Julianum Arvernus abundas,
Ferreolum pariter pulchra Vienna gerit.
Hinc simul Hilarium, Martinum Gallia mittit,

Te quoque Laurenti, Roma, beate tulit.
Felicem meritis Ucetia læta refundit,
Et Fortunatum fert Aquileia suum.
Vitalem ac reliquos quos cara Ravenna sepultat,
Gervasium, Ambrosium, Mediolane meum.
Justinam Patavum, Euphemiam huc Chalcedon offert,
Eulalia Emerita tollit ab urbe caput.
Cæciliam Sicula profert, Seleucia Teclam,
Et legio Felix Agaunensis adest.
Europæ atque Asiæ quis lumina tanta recurrat,
Vel tua quis possit pignora Roma loqui?
Undique collectos diversis partibus orbis,
Agminibus junctis regia pompa trahit.
Intrant sydereo vernantes lumine portas,
Excipit hos proceres urbs patefacta poli.
Incedit sensim tunc prætextata potestas,
Ordine patricio sic potitura loco.
Nobilitas cœli dives cruce, sanguine Christi,
Festinat festos concelebrare thoros.
Paupertas terræ censu cœleste redundans,
Consulibus tantis regia vota colit.
Undique distinctæ numerosa sedilia complent,
Attonitique silent rege loquente patres.
Majestas arcana Dei tum pondere fixo
Alloquitur proceres quos sua dextra regit.
Hæc mihi pollicitum servavit virgo pudorem,
Nec voluit placidam dilacerare fidem.
Sollicitis animis sponsi vestigia sectans,
Et mea vota petens inviolata venit.
Per tribulos gradiens spinæ cavefecit acumen,

Sentibus in mediis nescia ferre vepres.
Vipera, seps, jaculus, basiliscus, hæmorrois, aspis,
Faucibus horrificis sibila torsit iners.
Inde sagitta volans, hinc terruit arcus euntem,
Docta sed insidiis cautius ire suis.
Inter tot hostes nulli se subdidit insons,
Vulnera suscepit, sed tolerando fugit.
Per tela et gladios tenuit mora nulla sequentem,
Sed tam dura nimis non nisi ferret amor.
Ad me aures, oculos, animos suspensa tetendit,
Cum terris jacuit, jam super astra fuit.
Singultus, gemitus, curas, suspiria, fletus,
Sæpius audivi non abolenda mihi.
Abscondens aliis nulli confessa dolores,
Intellecta mihi murmura clausa dedit.
Vidit forte meum quotiens in imagine vultum,
Oscula dans labiis lumine fudit aquas.
Pervigil incubuit, si forte alicunde venirem,
Marmore jam tepido frigida membra premens.
Hæc gelefacta meum servavit in ossibus ignem,
Visceribus rigidis pectus amore colens.
Corpore despecto recubabat in aggere nudo,
Seque oblita jacens immemor ipsa fuit.
Fletibus assiduis exhausto humore genarum,
Siccatis oculis terra natabat aquis.
Et quia me vivens carnali lumine quondam
Cernere non potuit, misit amata precem.
Nam mihi sollicito nocturnis sæpius horis,
Scripta suis oculis pagina lecta fuit.
Plena quidem variis tremulo sermone querelis,

Quod sine me sola mœsta jaceret humo.
Cujus ab ore fluens nativo gutta liquore,
Hæc dedit in tremulis signa relata notis.
Strata solo recubo lacrymans, neque cerno quod opto,
Tristis in amplexu pectore saxa premo.
Sponso absente manens tam dura cubilia servò,
Nec mea, quem cupiunt, membra tenere queunt.
Dic ubi sis, quem expecto gemens, qua te urbe requiram,
Quave sequar, nullis semita nota locis.
Ipsa venire velim properans, si posset in astris
Pendule sydeream planta tenere viam.
Nunc sine te fuscis graviter nox occupat alis,
Ipsaque sole micans est mihi cæca dies.
Lilia, narcissus, violæ, rosa, nardus, amomum,
Oblectant animos germina nulla meos.
Ut te conspiciam per singula nubila pendo,
Et vaga per nebulas lumina ducit amor.
Ecce procellosos suspecta interrogo ventos,
Quid mihi de domino nuntiet aura meo.
Proque tuis pedibus cupio cæmenta lavare,
Et tua templa mihi tergere crine libet.
Quicquid erit, tolerem; sunt omnia dulcia dura,
Donec te videam, hæc mihi pœna placet.
Tu tamen esto memor quoniam tua vota requiro,
Est mihi cura tui, sit tibi cura mei.
Hæc referens avidis jactabat brachia palmis,
Si possit plantas forte tenere meas.
Dum decepta sibi sine me sua dextra rediret,
Luminis instillans ora lavabat aquis.
Cum recubaret humo, neque victa sopore quievit,

Consulturus ei sæpe simul jacui.
Condolui, pariter lacrymarum flumina tersi,
Oscula dans rutilis mellificata favis.
Nunc igitur regnet, placitoque fruatur amore,
Quæ mihi jam pridem pectore juncta fuit.
Assensu fremit aula poli, residente senatu,
Nomen perpetuo scribitur inde libro.
Traditur æternus mansura in secula census,
Virginis in thalamum fundit olympus opes.
Inseritur capiti radians diadema beryllis,
Ordinibus variis alba smaragdus inest.
Alligat et nitidos amethystina vitta capillos,
Margaritato flexilis arte sinu.
Sardonyche impressum per colla monile coruscat,
Sardia purpurea luce metalla micat.
Dextræ armilla datur chalcedone iaspide mixta,
Aut hyacintheo sudat honore manus.
Bractea gemmatam cycladem fila catenant,
Syderiis donis arte sigilla tument.
Pulchra topaziacis oneratur zona lapillis,
Chrysolitha auratam fibula claudit acum.
Veste superposita biscocto purpura bysso,
Qualem nupta Dei ferre puella potest.
His cumulata bonis thalamo regina sedebit,
Atque poli sobolem sub pede virgo premet.
Cui tamen hoc opus est cum virginitatis honore,
Ut placeat sponso mens moderata suo.
Inconcussa gravem teneat patientia vultum,
Viribus ira suis ne labefacta ruat.
Neu faciles animos ventosa procella fatiget,

Fluctibus in mediis anchora cordis agat.
Virtutum speciale decus, patientia fulget,
Qua gradiaris iter Job tibi signa dabit.
Quidve loquar humilem quem gratia celsa decorat,
Et quantum ima petit, surgit ad alta magis.
Quod diversa nimis divisa est causa duobus,
Qui jacet ille subit, qui tumet ipse cadit.
Hæc exempla quidem Joseph, Pharaoque dederunt,
Tollitur ille lacu, mergitur iste freto.
Est etiam laudis stipendia poscere tantum,
Ne premat ipse suum pestis avara sinum.
Contentus minimis, si non majora requirat,
Pauper in angusto regnat habendo Deum.
Sapphira vel mulier geminos largita minutos,
Illa tenendo perit, hæc sua dando manet.
O nimium felix quem non modo mollia frangunt,
Judice qui sese membra labore terit.
Spernit opum laqueos, unguenta, toreumata, luxus,
Ut custos animæ sit rigor ipse suæ.
Hoc etiam recolens quid possit parcior usus,
Sobrietas Judith vincere sola facit.
Quidve animum dulcem memorem quem gratia pascit,
Cum intra se populos viscera cara ferant.
Pacificus gaudens unus complectitur omnes,
Stringit in affectu pectora cuncta suo.
O nimium felix florens bonitate voluntas,
Qua sine nil populo, nec placet ara Deo.
Hoc opus, ut quotiens aliquo mens fertur amaro,
Firmet in adversis spes imitata fidem.
Aspera non frangunt, tumidos nec prospera reddunt,

Sic mediocre tenens cautius itur iter.
Haec bona sumit homo, tribuit si gratia Christi,
Inspirante illo vel moderante gradum.
His ornata bonis radiantia lumina fundis,
Has retinens gemmas tu quoque gemma micas.
Virginitas felix nullis aequanda loquelis,
Nec si centenus suppleat ora sonus.
Quod prius est sine sorde nitet, venerabilis orbi,
Naturae proprium non vitiando bonum.
Corporis illaesum servans pretiosa talentum,
Perpetuas retinens nescia furis opes.
Non premit incluso torpentia viscera foetu,
Aut grave facta jacet pignore moesta suo.
Inter anhelantes animae seu corporis aestus,
In dubio pendens stamine fessa salus.
Quando suis jaculis uteri lassata tumescit,
Atque voluptatis morbida crescit Hydrus.
Ultra hominis habitum tantum cutis effera turget,
Ut pudeat matrem hoc quod amore gerit.
Se fugit, et propriis verecunda parentibus aufert,
Donec depositum sarcina solvat onus.
Quis gemitum partus verbis aequare valebit,
Aut cui tot lacrymas carmine flere vacet?
Cum sua secretum compago relaxat onustum,
Atque dolore gravi viscera fascis agit.
Victa puerperio membrorum porta fatiscit,
Exit et ad lucem fors sine luce puer.
Si vivat genitus, genetrix se oblita requirit,
Tristis et ad natum lumina fessa trahit.
Respicit expositum nec jam sua mater alumnum,

Quæ vix dum peperit, hæc modo funus habet.
Nec mater meruit demum, nec virgo vocari.
Hæc duo damna dolens se male nupta gemit.
Omnis non validi est spes prorsus rapta doloris,
Nec fletu nati se fovet illa sui.
Non caras lacrymas infantis ab ore resorbet,
Aut teneras voces lacte fluente rapit.
Tristis decrepito damnat sua viscera luctu,
Quo jacuit natus, heu dolet illa sinum.
Quod si vita manet pueri, nec semper habenda,
Incipiat teneros ut dare voce sonos.
Imperfecta rudis collidens murmura linguæ,
Cum matrem dulci voce susurrus alit.
Contingatque nefas, rapiatur pectore matris,
Ætas ad damnum crevit adulta suum.
Triste flagellatis genetrix orbata capillis,
Defuncti in labiis ubera sicca premit.
Infundens lacrymas lamenta resuscitat ardens,
Et gelidum corpus fonte tepente lavat.
Dilacerat faciem, crinem aufert, pectora tundit,
Heu dolor armatus sic sua membra ferit!
Si videt alterius natum, sua pignora deflet,
Æqualemque suum tristis obisse gemit.
Alter si ploret, currat, stet, gaudeat infans,
Ante oculos nati ludit imago sui.
Quem semel effudit, per cuncta momenta requirit,
Nec miseræ matris pendet ab ore puer.
Quid si aliud gravius? moriatur ut ipse jugalis,
Quæ nova nupta fuit, jam viduata jacet.
De thalamo ad tumulum, modo candida, tam cito nigra,

Ante quibus caluit, frigida membra tenet.
Construit exequias, perversaque vota celebrans
Exornat tumulum heu spoliando thorum.
Sæpe maritale repetit miserando sepulchrum,
Contemptaque domo, funus amara colit.
Incumbit tumulo solatia cassa requirens,
Cujus membra prius, nunc super ossa premit.
Fletibus irriguis perituro carmine luget,
Funeris obsequio lumina perdit amor.
Quot mala plebeiæ veniant quis pandere possit,
Vix bene reginæ quæ viduata manet.
Non vero conjugium, sed præfero virginis alvum,
Quod dat apostolica Paulus ab ore tuba.
Inclyta virginitas cœlos quæ dote mereris,
Cum thalamis Christi consocianda places.
Funera nulla gemis, sine limite gaudia sumis,
Vivit amor semper, nec tibi Christus obit.
Illic regna tenes, hic vincis et integra fulges,
Omni tuta loco sanctificata Deo.
Hæc tibi, cara Deo, meritis venerabilis Agnes,
Offero; quo placeas tu faciendo colas,
Judicis ut jussu munus tribuatur utrisque,
Quando corona tibi, dehinc mihi, vel venia.
Opto per hos fluctus animas tu Christe gubernes,
Arbore et antenna velificante crucis.
Ut post emersos mundani gurgitis æstus,
In portu vitæ nos tua dextra locet.

IV. VERSUS IN LAUDEM VIRGINUM.

Inter apostolicas acies sacrosque prophetas,

Proxima martyribus præmia virgo tenet.
Splendida sydereo circumdata lumine pergens,
Jungitur angelicis casta puella choris.
Fruge pudicitiæ cœli dotanda talento,
Æterni regis ducitur in thalamos.
Pulchra corona caput triplici diademate cingit,
Et gemmæ exornant pectora, colla, comam.
Induitur teneris superaddita purpura membris,
Et candore nivis fulgida palla tegit.
Floribus æternis oculos rosa, lilia pascunt,
Et paradisiacus naribus intrat odor.
Unde magis dulcis hortamur ut ista requiras,
Quæ dedit Eugeniæ Christus et alma Teclæ.
Virgo Dei, fructus cœli, victoria mundi,
Ut semper regnes, has pete regis opes.
Sunt ibi chrysolithis fabricata palatia gemmis,
Atque smaragdineo janua poste viret.
Limina sardonychæ variato lumine florent,
Et hyacynthæus circuit ordo domum.
Aurea tecta micant, plebs aurea fulget in aula,
Et cum rege pio turba corusca nitet.
Ille puellarum locus est, quæ lucis amore
Hic servant domino corpore, mente, fidem.
Despice quod terræ est, et clara sedebis in astris,
Christi ut sponsa placens regna superna colas.
Præsens vita nimis fugitivo tempore transit,
Virginis integritas glorificanda manet.
Paupertas te parva regat cum divite Christo,
Ut venias nostro dulcis alumna sinu.
Quod patris auxilium domino obtentura preceris,

Atque tibi felix regna beata petas.
Ut pariter sanctæ merearis juncta Mariæ,
Gaudia perpetuo concelebrare choro.
Has quæcunque piis manibus susceperis aras,
Non nuptura homini, sed sis amata Dei.

V. AD BEATAM RADEGUNDEM.

Regali de stirpe potens Radegundis in orbe,
Altera cui cœlis regna tenenda manent:
Despiciens mundum meruisti acquirere Christum,
Et dum clausa lates, hinc super astra vides.
Gaudia terreni conculcans noxia regni,
Ut placeas regi læta favente polo.
Nunc angusta tenes, quo cœlos largior intres,
Effundens lacrymas gaudia vera metes.
Dum corpus cruciant, animam jejunia pascunt,
Salve, quam dominus servat amore suo.

VI. AD IPSAM, DE VIOLIS ET ROSIS.

Tempora si solito mihi candida lilia ferrent,
Aut speciosa foret suave rubore rosa:
Hæc ego rure legens aut cespite pauperis horti,
Misissem magnis munera parva libens.
Sed quia prima mihi desunt, vel solvo secunda,
Profert qui violas, fert et amore rosas.
Inter odoriferas tamen has quas misimus herbas,
Purpureæ violæ nobile germen habent.
Respirant pariter regali more nitentes,
Et saturat foliis hinc odor, inde decor.
Hoc quod utrumque gerit pariter habeatis utrumque,

Et sit mercis odor flore perenne decus.

VII. DE FLORIBUS, AD EANDEM.

Frigoris hyberni glacie constringitur orbis,
Totaque lux agri flore carente perit.
Tempore vernali dominus quo tartara vicit,
Surgit perfectis lætior herba comis.
Inde viri postes et pulpita floribus ornant,
Hinc mulier roseo complet odore sinum.
At vos non vobis, sed Christo fertis odores,
Has quoque primitias ad pia templa datis.
Texistis variis altaria festa coronis,
Pingitur ut silis floribus ara novis.
Aureus ordo crocis, violis hinc blatteus exit,
Coccinus hinc rubicat, lacteus inde nivet.
Stat prasino venetus, pugnant et flore colores,
Inque loco pacis herbida bella putes.
Hæc candore placet, rutilo micat illa decore,
Suavius hæc redolet, pulchrius illa rubet.
Sic specie varia florum sibi germina certant,
Ut color hic gemmas, thura revincat odor.
Vos quoque quæ struitis hæc Agnes cum Radegunde,
Floribus æternis vester anhelet odor.

VIII. AD IPSAM TRANSMISSIO FLORUM.

O regina potens, cui aurum et purpura vile est,
Floribus ex parvis te veneratur amans.
Et si non res est color, est tamen ipse per herbas,
Purpura per violas, aurea forma crocus.
Dives amore Dei vitasti præmia mundi,

Illas contemnens, has retinebis opes.
Suscipe missa tibi variorum munera florum,
Ad quos te potius vita beata vocat.
Quæ modo te crucias, recreanda in luce futura,
Aspicis hinc qualis te retinebit ager.
Per ramos fragiles quos nunc præbemus olentes,
Perpende hinc quantus te refovebit odor.
Hæc cui debentur, precor, ut cum veneris illuc,
Meque tuis meritis dextera blanda trahat.
Quamvis te spectet paradisi gloria florum,
Istæ vos cupiunt jam revidere fores.
Et licet egregio videantur odore placere,
Plus ornant proprias te redeunte comas.

IX. AD EANDEM, CUM SE RECLUDERET.

Mens fœcunda Deo Radegundis, vita sororum,
Quæ ut foveas animam membra domanda premis.
Annua vota colens hodie claudenda recurris,
Errabunt animi te repetendo mei.
Lumina quam citius nostris abscondis ocellis!
Nam sine te nimium nocte premente gravor.
Omnibus exclusis uno retineberis antro,
Nam magis includis quos facis esse foris.
Et licet hic lateas brevibus fugitiva diebus,
Longior hic mensis quam celer annus erit.
Tempora subducis ceu non videaris amanti,
Cum vos dum cerno, hoc mihi credo parum.
Sed tamen ex voto tecum veniemus in unum,
Et sequor huc animo, quo vetat ire locus.
Hoc precor, incolumem referant te gaudia Paschæ,

Et nobis pariter lux geminata redit.

X. AD EANDEM POST REDITUM.

Unde mihi rediit radianti lumine vultus?
Quæ nimis absentem te tenuere moræ?
Abstuleras tecum, revocas mea gaudia tecum,
Paschalemque facis bis celebrare diem.
Quamvis incipiant modo surgere semina sulcis,
Hic egomet hodie te revidendo meto.
Colligo jam fruges, placidos compono maniplos,
Quod solet augustus mensis, aprilis agit.
Et licet imprimis modo gemma et pampinus exit,
Jam meus autumnus venit et uva simul.
Malus et alta pyrus gratos modo fundit honores,
Sed cum flore novo jam mihi poma ferunt.
Quamvis nudus ager nullis oneretur aristis,
Omnia plena tamen te redeunte nitent.

XI. AD GREGORIUM, PRO INFIRMITATE SUA.

Venit ad ægrotum medici vox alma Gregori,
Urbe ex Turonica dum cubo, rure, thoro.
Concite presbytero recitante Leone sereno,
Irem ut Martini sunt ubi festa pii.
Tum fateor morbi grave debilitate laborans,
Febre calens summa, jam rigor intus eram.
Hinc fragilis nimium forti languore redacto,
Viscera lassa levans, halitus æger erat.
Ibat anhelanti vapor aridus ora perurens,
Ibat ab arcanis flatibus aura coquens.
Fervor eram totus, tristis rogus igne caminus,

Febris et in fibris stabat aperta patens.
Donec Christus opem sudore undante refudit,
Fervidus et gelidas ignis abegit aquas.
Reddita sicque salus est, te pater alme saluto,
Auxilium exili sis rogo pastor ovi.

XII. AD EUNDEM EPISCOPUM.

Repsit tale nefas intra pia septa synaxis,
Inconsulte dolor rumpere verba vetas.
Quale nec ante oculos, patulas neque polluit aures,
Nec facerent vitio qui sua sana colunt.
Tu tamen, alme pater, pietatis amore labora,
Ut sacer antistes, culmina cujus habes.
Unde repræsentes Martinum in tempore sacrum,
Cursibus atque fide dando salutis opem.

XIII. AD EUNDEM.

Antistes domini, bone pastor, et auctor honoris,
Rite decus generis, quo est generosa fides,
Justinæ famulæ pietate memento beatæ,
Per te et commendes stirpe vel arce pater.
Hinc referens grates aviæ, quia reddita tandem,
Ad vultus neptis dulcis imago venit.
Ista diu nostris votis dans gaudia, rector,
Inter aviam et neptem tu mediator agas.

XIV. AD IPSUM, SALUTATORIUM.

Alme beate pater, lumen generale Gregori,
Jure sacerdotum culminis arce caput.
Reddo Deo grates de vobis prospera noscens,

Vestris nunc scriptis lætificatus agens.
Me quoque commendans humili prece, voce saluto,
Jugiter officio quem mea corda colunt.

XV. AD IPSUM EPISCOPUM LAUS EJUS GENERIS.

Summe pàter patriæ celsum et generale cacumen,
Forte decus, generis Turonicensis apex,
Lumen ab Arvernis veniens feliciter arvis,
Qui illustrans populos spargeris ore pharus,
Alpibus ex illis properans mens altior ipsis,
Vir per plana sedens qui pia castra regis.
Neu noceant hostes qui sunt in ovile fideli,
Unicus in campis publica turris ades.
Vir date dulce caput regioni care Gregori,
Martini retinet quem sacra sella patrem.
Me Fortunatum humilem commendo patrono,
Sic tua vita diu hoc sit in orbe Deo.

XVI. AD EUNDEM, COMMENDATIO SUI.

Si qua mihi veniet quotiens occasio dulcis,
Opto, sacer, calamo solvere vota meo.
Summe pater patriæ, toto venerabilis orbe,
Undique care mihi, fulgide, care Deo.
Commendans humilem tibi me sacer arce Gregori,
Pro famulo proprio quæso precare Deum.

XVII. AD IPSUM, SALUTATORIUM.

Si cessent homines velociter ire per austros,
Ad te care pater carmina missa velim.
Nunc tamen est quoniam gerulus mihi, porrigo verbum,

Sed minus eloquio quam quod amore colo.
Dulcis opime decus nostrum pie papa gregori,
Versiculis brevibus solvo salutis opus.
Sed memor ipse mei commenda quæso Tonanti,
Sic te consocium reddat honore throno.

XVIII. AD EUNDEM EPISCOPUM, LAUDATIO.

Gurgitis in morem si lingua fluenta rigaret,
Turbine torrentis vel raperetur aquis,
Ad tua præcipue præconia summa Gregori,
Dum non explerem flumina, gutta forem.
Munificum patrem æquaret nec musa Maronis,
Fers bone quanta mihi quis valet ore loqui?
Hac brevitate sacer famulum commendo subactum
Me Fortunatum, sit veniale precor.

XIX. AD IPSUM, PRO VILLA PRÆSTITA.

Tramite munifico celebravit pagina cursum,
Carmine dulcifluo quam tuus edit amor.
In qua sorte loci facta est collatio doni,
Qua Vigenna procax littore frangit aquas.
Lapsibus et tumidis dum fertur nauta carinis,
Jugera culta videt quando celeuma canit.
Grates care gero pietatis fruge repleto,
Qui facis unde decens multiplicetur apex.
His sine nam mea sunt a te quæcunque tenentur,
Grex abit omnis agris, quem bone pastor habes.

XX. GRATES PRO IPSO AGRO, AD EUNDEM.

Munifici reparans Martini gesta Gregori,

Texit ut ille habitu, nos alis ipse cibo.
Discipulus placidum sapiens imitando magistrum,
Ille ubi dux residet, miles habebis opem.
Ut chlamydem ille prius, sic tu partiris agellum :
Ille tegendo potens, tuque fovendo decus.
Ille inopem antiquum relevans, tu care novellum,
Fit dives merito paupere quisque suo.
Quando reposcetur vestris redit usibus arvum,
Et domino proprio restituemus agrum.
Unde amplas refero grates, dulcissime rector,
Et repeto pangens hæc tua, pastor, ovis.
Nec tantum reddo, quantum tibi debeo præsul,
Pro Fortunato sed rogo flecte Deum.

XXI. AD IPSUM, PRO PELLIBUS TRANSMISSIS.

Egregio compacta situ, phalerata rotatu,
Atque Sophocleo pagina fulta sopho.
Me arentem vestro madefecit opima rigatu,
Fecit et eloquio, quod loquor, esse tuo.
Dulcis, care, decens, facunde, benigne Gregori,
Atque pater patriæ, hinc sacer, inde cate,
Muneribus, meritis, animis et moribus æquis,
Omnibus officiis unde colaris habes.
Me Fortunatum tibi celso sterno pusillum,
Commendo et voto supplice rite tuum.
Cui das unde sibi talaria missa ligentur,
Pellibus et niveis sint sola tecta pedis.
Pro quibus a domino detur stola candida vobis,
Qui datis hoc minimis, unde feratis opem.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER OCTAVUS.

I. AD CHILPERICUM REGEM,
QUANDO SYNODUS BRINNACO HABITA EST.

Ordo sacerdotum venerandaque culmina Christi,
  Quos dedit alma fides relligione patres:
Parvulus opto loqui regis præconia celsi,
  Sublevet exigui carmina vester amor.
Inclyte rex armis et regibus edite celsis,
  Primus ab antiquis culmina prima regens,
Rector habens nascendo decus, moderando sed auges,
  De radice patris flos generate potens.
Æquali serie vos nobilitando vicissim,
  Tu genus ornasti, te genus ornat avi.
Excepisti etenim fulgorem ab origine gentis,
  Sed per te proavis splendor honore redit.
Te nascente patri lux altera nascitur orbi,
  Nominis et radios spargis ubique novos.
Quæ profert oriens, Libyes, occasus et arctos,
  Quo pede non graderis, notus honore venis.
Quicquid habet mundus peragrasti nomine princeps,
  Curris et illud iter quod rota solis agit.
Cognite jam Ponto et rubro pelagoque sub Indo,
  Transit et oceanum fulgida fama tui.

Nomen ut hoc resonet, non impedit aura nec unda,
  Sic tibi cuncta simul terra vel astra favent.
Rex bonitate placens, decus altum, et nobile germen,
  In quo tot procerum culmina culmen habent.
Auxilium patriæ, spes et tutamen in armis,
  Fida tuis virtus, inclytus atque vigor.
Chilperice potens, si interpres barbarus extet,
  Adjutor fortis hoc quoque nomen habes.
Non fuit in vanum sic te vocitare parentes,
  Præsagum hoc totum laudis et omen erat.
Jam tunc judicium præbebant tempora nato,
  Dicta priora tamen dona sequuta probant.
In te dulce caput patris omnis cura pependit,
  Inter tot fratres sic amor unus eras.
Agnoscebat enim te jam meliora mereri,
  Unde magis coluit, prætulit inde pater.
Præposuit genitor, cum plus dilexit alumnum,
  Judicium regis frangere nemo potest.
Auspiciis magnis crevisti, maxime princeps,
  Hinc in amore manens plebis, et inde patris.
Sed meritis tantis subito sors invida rerum,
  Perturbare parans regna quieta tibi.
Concutiens animos populorum et fœdera fratrum,
  Lædere dum voluit, prosperitate favet.
Denique jam capiti valido pendente periclo,
  Quando ferire habuit, reppulit hora necem.
Cum retinereris mortis circumdatus armis,
  Eripuit gladio sors, operante Deo.
Ductus ad extremum remeas de funere vitæ,
  Ultima quæ fuerat fit tibi prima dies.

Noxia dum cuperent hostes tibi bella parare,
  Pro te pugnavit mortis in arma fides.
Prospera judicium sine te tua causa peregit,
  Et rediit proprio celsa cathedra suo.
Rex bone, ne doleas; nam te fortuna querelis,
  Unde fatigavit, hinc meliora dedit.
Aspera tot tolerando diu modo læta sequuntur,
  Et per mœrores gaudia nata metis.
Multimodas per opes seminans tua regna resumis,
  Namque labore gravi crescere magna solent.
Aspera non nocuit, sed sors te dura probavit,
  Unde gravabaris, celsior inde redis.
Altior assiduis crescis, non frangeris armis,
  Et belli artificem te labor ipse facit.
Fortior efficeris per multa pericula princeps,
  Ac per sudores dona quietis habes.
Nil dolet amissum, te rege superstite, mundus,
  Cui se servarunt debita regna gradu.
Consuluit domui, patriæ, populoque creator,
  Quem gentes metuunt te superesse virum.
Ne ruat armatus per Gallica rura rebellis,
  Nomine victoris hic es et ampla regis.
Quem Geta, Wasco tremunt, Danus, Scytha, Saxo, Britannus,
  Cum patre quos pridem te domitasse patet.
Terror et extremis Frisonibus atque Suevis,
  Qui neque bella parant, sed tua fræna rogant.
Omnibus his datus es timor illo judice campo,
  Et terrore novo factus es altus amor.
In te, rector, habet regio circumdata murum;

Ac levat excelsum ferrea porta caput.
Tu patriæ radias adamantina turris ab austro,
Et scuto stabili publica vota tegis.
Neu gravet hæc aliquis, pia propugnacula tendis,
Ac regionis opes limite forte foves.
Quid de justitiæ referam moderamine princeps?
Quo male nemo redit, si bene justa petit.
Cujus in ore probo mensuræ libra tenetur,
Rectaque causarum linea currit iter.
Nec mora fit, vero falsus nihil explicat error,
Judiciisque tuis fraus fugit, ordo redit.
Quid quoscunque etiam regni ditione gubernas,
Doctior ingenio vincis et ore loquax?
Discernens varias sed nullo interprete voces,
Et generum linguas unica lingua refert.
Erigit exiguos tua munificentia cunctos,
Et quod das famulo, credis id esse tuum.
Qualiter hinc itidem tua se præconia tendunt,
Laudis et hoc cumulo concutit astra fragor.
Cui simul arma favent, et littera constat amore,
Hinc virtute potens, doctus, et inde placens.
Inter utrumque sagax armis et jure probaris,
Belliger hinc radias, legifer inde micas.
De virtute pater, reparatur avunculus ore,
Doctrinæ studio vincis et omne genus.
Regibus æqualis de carmine major haberis,
Dogmate vel qualis non fuit ante parens.
Te arma ferunt generi similem, sed littera præfert,
Sic veterum regum par simul atque prior.
Admirande mihi nimium rex, cujus opime

Prælia robur agit, carmina lima polit.
Legibus arma regis, et leges dirigis armis,
Artis diversæ sic simul itur iter.
Discere si possit rector tua singula quisquis,
Ornarent plures quæ bona solus agis.
Sed tamen hæc maneant et crescant prospera vobis,
Et liceat solio multiplicante frui:
Conjuge cum propria quæ regnum moribus ornat,
Principis et culmen participata regit.
Provida consiliis, solers, cauta, utilis aulæ,
Ingenio pollens, munere larga placens.
Omnibus excellens meritis Fredegundis opima,
Atque serena suo fulget ab ore dies.
Regia magnanimis curarum pondera portans,
Te bonitate colens, utilitate juvans.
Qua pariter tecum moderante palatia crescunt,
Cujus et auxilio floret honore domus.
Quærens unde viro duplicentur vota salutis,
Et tibi mercedem de Radegunde facit.
Quæ meritis propriis effulges gloria regis,
Et regina suo facta corona viro.
Tempore sub longo hæc te fructu prolis honoret,
Surgat et inde nepos ut renoveris avus.
Ergo Creatori referatur gratia digne,
Et cole rex regem qui tibi præbet opem.
Hoc servet cumuletque bonum, nam rector ab alto
Omnia solus habet, qui tibi multa dedit.
Da veniam, victor, tua me præconia vincunt,
Hoc quoque quod superor, fit tibi major honor.
Parvulus opto tamen sic prospera vota secundent,

Ut veniant terris hæc pia dona polis.
Aera temperie faveant tibi, tempora pace,
Frugibus arva micent, fœdera regna ligent.
Et domitos omnes tuearis amore fideles,
Sis quoque catholicis relligionis apex.
Summus honor regis per quem donantur honores,
Cui longæva dies constet et alma fides.
Regibus aurum alii, aut gemmarum munera solvant,
De Fortunato paupere verba cape.

II. AD CHILPERICUM REGEM AC FREDEGUNDEM REGINAM.

Aspera conditio et sors irrevocabilis horæ,
Quam generi humano tristis origo dedit.
Cum suadens coluber projecit ab ore venenum,
Morsu serpentis mors fuit Eva nocens.
Sumpsit ab ipso extunc Adam patre terra dolorem,
Et de matre gemens mundus amara capit.
Prævaricando duo probro damnantur acerbo,
Ille labore dolet, hæc generando gemit.
Mors venit inde vorax transmissa nepotibus ipsis,
Hæredesque suos tollit origo nocens.
Ecce hoc triste nefas nobis genuere parentes,
Cœperat unde prius; hinc ruit omne genus.
Primus Abel cecidit miserando vulnere cæsus,
Ac fraterna sibi sarcula membra fodunt.
Post quoque Seth obiit sub Abel vice redditus idem,
Et quamvis rediit, non sine fine fuit.
Quid Noe memorem laudatum voce Tonantis?
Quem levis arca tulit, nunc gravis urna premit.

Quid patriarcham Abraham, Isaac, Jacob quoque dignos?
Cum de lege necis nemo solutus adest.
Melchisedech etiam domini sacer ore sacerdos,
Job quoque seu geniti sic abiere sui.
Legifer ipse jacet Moyses Aaronque sacerdos,
Alloquiisque Dei dignus amicus obit.
Successorque suus populi dux inclytus Iesus,
Quos legitis libris, occubuere patres.
Quid Gedeon, Samson, vel quisquis in ordine judex?
Mortem sub domino judice nemo fugit.
Israelita potens David rex atque poeta,
Est situs in tumulo cum Salomone suo.
Isaias, Daniel, Samuel, Jonasque beatus,
Vivens sub pelago, stat modo pressus humo.
Princeps clave Petrus, primus quoque dogmate Paulus,
Quamvis celsæ animæ, corpora terra tegit.
Semine ab humano cum nullus major habetur,
Vir Baptista potens ipse Joannes obit.
Enoch Heliasque hoc adhuc spectat uterque :
Qui satus ex homine est et moriturus erit.
Ipse Creator ovans surgens cito Christus ab umbris,
Hic quia natus homo est, carne sepultus humo.
Quis rogo non moritur, mortem gustante salute,
Dum pro me voluit hic mea vita mori?
Dic mihi quid poterunt Augusti aut culmina regum,
Membra Creatoris cum jacuere petris?
Brachia non retrahunt fortes, neque purpura reges,
Vir quicunque venit pulvere, pulvis erit.
Nascimur æquales morimurque æqualiter omnes,

Una ex Adam est mors, Christus et una salus.
Diversa est merces, funus tamen omnibus unum:
Infantes, juvenes, sic abiere senes.
Ergo quid hic facimus, nunc te rogo celsa potestas,
Cum nihil auxilii possumus esse rei.
Ploramus, gemimus, sed nec prodesse valemus,
Luctus adest oculis, est neque fructus opis.
Viscera torquentur, lacerantur corda tumultu,
Sunt cari extincti, flendo cadunt oculi.
Ecce vocatur amor, neque jam revocatur amator,
Nos neque jam repetit, quem petra mersa tegit.
Quamvis clamantem refugit mors surda, nec audit,
Nec sinit affectum dura redire pium.
Sed nolo atque volo, migrabo cum omnibus illuc,
Ibimus hinc omnes, nemo nec inde redit.
Donec in adventu domini caro mortua vivat,
Surgat ut ex proprio pulvere rursus homo.
Cœperit ut tegere arentes cutis uda favillas,
Et vivi cineres de tumulis salient.
Ibimus ergo omnes, alia regione locandi,
Ibimus ad patriam quos peregrina tenent.
Ne cruciere igitur pie rex, fortissime princeps,
Quod geniti pergunt, quo petit omnis homo.
Quale placet figulo vas fictile, tale paratur,
Quando placet figulo vasa soluta ruunt.
Quod jubet omnipotens non possumus esse rebelles,
Cujus ad intuitum sidera, terra tremunt.
Ipse creat hominem, quid dicere possumus? idem
Qui dedit et recipit, crimina nulla gerit.
Illius ecce sumus figmentum, et spiritus inde est,

Cum jubet hinc imus qui sumus ejus opus.
Si libeat, montes, freta, sydera, mutat in hora,
Cui sua facta favent, quid homo fumus agit?
Rex precor ergo potens age quod tibi maxime prosit,
Quod prodest animæ cum deitatis ope.
Esto virile decus, patienter vince dolores,
Quod non vitatur, vel toleretur onus.
Quod trahimus nascendo sine hoc non transigit ullus,
Quod nemo immutat vel ratione ferat.
Consuleas dominæ reginæ et amantis amatæ,
Quæ bona cuncta capit te sociante sibi.
Materno affectu placare jubeto dolentem,
Nec simul ipse fleas, nec lacrymare sinas.
Te regnante viro tristem illam non decet esse,
Sed magis ex vestro gaudeat alta throno.
Deprecor hoc etiam vitam amplam conjugis optans,
Consuleas genitæ, consuleas patriæ.
Talis erit populus, qualem te viderit omnis,
Deque tua facie plebs sua vota metit.
Denique Job natos septem uno triste sub ictu,
Amittens, laudes rettulit ore Deo.
David psalmographus genitum cum amisit amatum,
Mox tumulo posuit, prandia festa dedit.
Femina bis felix pia mater Machabæorum,
Natos septem uno funere læta tulit;
Prompta addens, domino semper tibi gloria, rector,
Cum vis summe pater pignora quisquis habet.
Unde Deo potius referatur gratia nostro,
Germine de vestro qui facit ire polo.
Eligit et gemmas de mundi stercore pulchras,

De medioque luto ducit ad astra poli.
Messis vestra Deo placuit quam in horrea condit,
Cum spicis teneris dulcia grana metit.
Non paleas generas, frumenta sed integra gignis,
Nec perdenda focis, sed recreanda polis.
Præsertim qui sic sancto baptismate puri,
Hinc meruere rapi, fonte lavante novi.
Stantes ante Deum velut aurea vasa decoris,
Aut quasi candelabris pulchra lucerna nitens.
Immaculatæ animæ radiantes semper honore,
Vivorum retinent in regione locum.
Inque domo domini plantati lumine vernant,
Candida ceu rubeis lilia mixta rosis.
Jusserit et dominus cum membra redire sepulta,
Vestibit genitos tunc stola pulchra tuos.
Aut candens palma rutilo contexta sub auro,
Et variis gemmis frons diadema gerit.
Utentes niveam per candida pectora pallam,
Purpureamque togam fulgida zona ligat.
Tunc pater et genetrix mediis gaudebitis illis,
Cum inter sydereos cernitis esse viros.
Est tamen omnipotens Abrahæ qui semen adauxit,
Vobis atque dabit Job quod amore dedit.
Restituens numerum natorum germine digno,
Progeniemque refert nobilitante fide.
Qui solium in David Salomonis contulit ortum,
Pro vice germani cum redit ipse patri.
Ille tibi poterit de conjuge reddere natum,
Cui pater alludat, ubere mater alat.
Qui medius vestri reptans per colla parentum,

Regibus et patriæ gaudia longa paret.

III. AD EOSDEM.

Post tempestates et turbida nubila cœli,
 Quo solet infesto terra rigere gelu;
Post validas hyemes ac tristia frigora brumæ,
 Flamine seu rapidi rura gravante noti,
Succedunt iterum vernalia tempora mundo,
 Grataque post glaciem provocat aura diem.
Rursus odoriferis renovantur floribus arva,
 Frondibus arboreis et viret omne nemus.
Dulce soporatis curvantur robora pomis,
 Et redeunte sibi gramine ridet ager.
Sic quoque jam domini post tristia damna dolentes,
 Vos meliore animo lætificate precor.
Ecce dies placidi revocant Paschalia Christi,
 Orbs quoque totus item per nova vota fremit.
Gaudia plus faveant per celsa palatia regum,
 Et per vos famuli festa beata colant.
Omnipotens nobis vestram addat in orbe salutem,
 Atque diu patriam culmina vestra regant.

IV. EPITAPHIUM CLODOBERTI REGIS.

Flere monent populum crudelia funera regum,
 Cum caput orbis humo mœsta sepulchra tegunt.
Hoc igitur tumulo recubans Clodobertus habetur,
 Qui tria lustra gerens raptus ab orbe fuit.
De proavo veniens Clodovæo celsa propago,
 Clothariique nepos, Chilpericique genus.
Quem de regina sumpsit Fredegunde venusta,

Auxerat et nascens Francia vota puer.
Quem patris et patriæ dum spes adolesceret ampla,
Accelerante die sors inimica tulit.
Sed cui nulla nocent queruli contagia mundi,
Non fleat ullus amor, quem modo cingit honor.
Nam puer innocuus, vivens sine crimine, lapsus,
Perpetui regni se favet arce frui.

V. EPITAPHIUM DAGOBERTI REGIS.

D DULCE caput populi Dagoberte, perennis amore,
A Auxilium patriæ, spes puerilis obis.
G Germine regali nascens generosus et infans,
O Ostensus terris, mox quoque rapte polis.
B Belligeri veniens Clodovæi gente potenti,
E Egregio proavi germine, honore pari.
R Regibus antiquis respondens nobilis infans,
C Chilpericique patris vel Fredegunde genus.
T Te veneranda tamen mox abluit unda lavacri,
H Hinc licet arreptum lux tenet alta throno.
V Vivis honore ergo, et cum judex venerit orbis,
S Surrecturus eris fulgidus ore nitens.

VI. AD GREGORIUM PRO METRIS SAPPHICIS.

POLLENTE eloquio pervenit epistola cursim,
Sed voluit voto tarda venire meo.
Nec tamen offendit quamvis remorata requirit,
Quem tenet astrictum mente ligante virum.
Cum cupiam talem, qualis fuit ille Nazanzo,
Gregorium ut repares dogmate, sede parens.
Quæque injunxisti, pater ecce poemata misi,

Et mihi proficient, si tibi care placent.
Hoc mandas etiam quo sapphica metra remittam,
Da veniam, modici dum seges urget agri.
Dum meto, da spatium, tibi mox parere parabo,
Si saturer fructu, fors meliora cano.
Pondere si valeo, cum metro mitto libellum,
Quæ cape tu voto quo tibi dicat amor.

VII. AD EUNDEM EPISCOPUM GREGORIUM, METRUM QUOD POLLICITUS EST SAPPHICUM.

Corde jocundo, calamo venusto,
Litteras mittis cupiente voto,
Blanda conscribens famina salutis,
Care Gregori.
Exigens nuper nova me movere
Metra, quæ Sappho cecinit decenter,
Dic Dioneos memorans amores,
Docta puella.
Pindarus Graius, meus inde Flaccus
Sapphico metro modulante plectro,
Molliter pangens cytharista blando
Carmine lusit.
Cur mihi injungis lyricas melodas?
Voce qui rauca modo vix susurro,
Eloqui cordis mea dextra nescit,
Pollice dulci.
Qui vel hæc olim mihi si fuissent,
Nota prudentum docili camæna,
Per tot oblitus fueram benignam
Tempora musam.

Cum labór doctis sit, ut ista pangant,
Dogma nec quisquam sapienter intrat,
Et satis constet resonare paucis
Metra poetis.
Non leve est nautæ rate transfretare,
Vincere aut vastum pelagus natatu,
Vix procelloso repetunt sub austro
Carbasa portum.
Arduum nobis iter, et profundum,
Quo jubes pergi tamen ibo votis,
Si minus possum pedibus viare,
Ducor amore.
Præstitit, pastor, tua jam voluntas,
Codicem farsum tumido cothurno,
Quemque paupertas mea vix valebat
Tangere sensu.
Regiis verbis humilis repugnat,
Divites versus inopi recusans,
Et mihi Mopso reserare nolens,
Docta sophistis.
Disputans multum variante melo,
Quæque sunt rythmis vel amica metris,
Sapphici quantum Tomi arva adornent,
Dulcis epodus.
Multus auctorum numerus habetur,
Plura dicentum modulo canoro,
Quæ volens isto memorare metro,
Nomina fingo.
Maxime qui nunc resolutus arte,
Postque bis denos loquor istud annos,

Clara quod scripsit cythara terendo
Lesbia virgo.
Scire qui vult hæc, Libycas arenas,
Ante per littus numerare tendat,
Cuncta quam metri ratione cauta
Carmina cingat.
Nam moras feci remoratus ipse,
Pluribus causis modo hinc et inde,
Nec vacans legi placida quiete
Dulce sophistæ.
Scito nam pastor, nec adhuc cucurri,
Ordinem totum relegens libelli,
Sed satis crede, satis est amanti
Sola voluntas.
Ergo laxatus celeri volatu,
Ad patrem sacrum comitante voto,
Et si nunc nostrum renovas amorem,
Perge libelle.
Forte non possum piger ire gressu,
Quo vocat blandus meus ille vultus,
Invicem nostram rogo te libelle,
Redde salutem.
Sit memor fili pater ore dulci,
Hunc precans qui nos, mare, et astra fecit,
Ac piis votis bene se colentem
Pectore servet.
Feminæ caræ sibi mente nexæ,
Quem colunt Agnes, Radegundes idem,
Sicut exposcunt vice filiarum,
Solve salutem.

Adde Justinam pariter precantem,
Nempe commendans famulam propinquam,
Et refer quantum sibi cara profert
Neptis honorem.

Hæc tibi promptus prece, voce, mente,
Solvo vix implens ego pauper arte,
Sed tamen largo refluens amore,
Care Gregori.

VIII. AD BAUDOALDUM EPISCOPUM.

Summe sacerdotum bonitatis opima facultas,
Culmen honore tuo, lumen amore meo.
Officiis venerande sacris, pietatis alumne,
Pignore amicitiæ corde tenende meo,
Florens in studiis, et sacra in lege fidelis,
Semper agens animæ dona futura tuæ.
Te pater ergo precans terram, freta, sydera testor,
Ut velis ore sacro me memorasse tuum.

IX. AD SIDONIUM EPISCOPUM MOGUNTIACENSEM.

Reddita ne doleas felix Moguntia casus,
Antistes rediit qui tibi ferret opem.
Ne mœrore gravi lacrymans orbata jaceres,
Hunc gaude pulsa te meruisse fame.
Porrigit ecce manum genitor Sidonius urbi,
Quo renovante locum prisca ruina petit.
Jura sacerdotii placido moderamine servans,
Per cujus studium crevit et ipse gradus.
Parturis assidue gravidos per secula fructus,
Quamvis apostolico junctus amore regis.

Suscipit hæredem cœlesti germine natum,
Tali nupta viro quando marita placet.
Te vigili custode lupus non diripit agnos,
Te pascente gregem non ovis ulla perit.
Cautius in toto per mitia pascua ducis,
Toxica ne noceant, florea rura paras.
Sis cibus ut populi, placide jejunia servans,
Et satias alios, subtrahis unde tibi.
Nudos veste tegis, captivi vincula solvis,
Deposito reddens libera colla jugo.
Exulibus domus es, es esurientibus esca,
Felix cui Christus debitor inde manet.
Te doctrina probum, providentia sacra modestum
Fecit, et eloquio vincere mella tuo:
Templa vetusta novans specioso fulta decore,
Inseris hinc populis plus in amore Deum.
Ut plebem foveas Rheni tibi convenit amnis,
Quid referat terris, qui bona præbet aquis?
Hæc quoque fama micat, tu instauras omne quod extat,
Vivis in æternum laude fluente tibi.
Hac vivas longos meritorum fruge per annos,
Et crescente diu de grege vota feras.

X. AD RAGNEMUNDUM EPISCOPUM.

Summe pater patriæ, dulci mihi famine fulges,
Interiora mei cordis amore tenens.
Quicquid amicitiæ veteris collegimus ambo,
Crescit in affectum semper, opime, meum.
Nam mihi nulla meos oblivio tollit amores,
Ante sit extremum quam mihi desit amor.

Unde, beate pater, properans dependo salutem,
Optans longinquo te superesse gradu.
Hinc etiam ingentes reddo tibi pectore grates,
Munere pro niveo marmore cum Pario.
Quæ quotiens epulæ disco tribuuntur in illo,
In doni specie te pietate vident.
Nam pro gemmarum serie tibi reddat honorem,
Cui data proficiunt, crux veneranda throno.

XI. AD DROCTOVEUM ABBATEM.

Vir venerande, sacer meritis, et honore colende,
Droctovee mihi semper amore pater,
Qui de discipulis Germani rite beati,
Norma magisterii factus es ipse sui.
Cujus pontificis sacra per vestigia currens,
Despicis hunc mundum, sed cupis ire polo.
Perge libenter iter cœli mansurus in orbe,
Et pro me famulo quæso precare Deum.

XII. AD FARAMUNDUM FAMILIAREM REGIS.

Dulcis amice mihi, memorabile nomen amantis,
Promptus in officiis vir Faramunde bonis.
Si non ipse adii, te pagina missa salutet,
Solvat et obsequium quod minus ipse gero.
Commendesque libens dominis me regibus oro,
Et referas grates pro pietatis ope.
Impenso affectu me pagina vestra requirat,
Hoc remeante tamen redde, benigne, vicem.

XIII. AD LUPUM ET WALDONEM DIACONOS.

Corde parentali jugi pietate colendi,

Hinc Lupe blande mihi, Waldo vel inde sacer:
Ut bonitate pares simul estis honore ministri,
Sic mihi consimiles semper amore pari.
Quod valeo, facio, absens vel dependo salutem,
Si non possum oculis, vos peto litterulis.
Pontifici summo nos commendate, precamur,
Regibus et dominis ferte salutis opes.
Droctoveo dulci clero et concivibus oro,
Quod præsens facerem, vos adhibete vicem.
Mummulus egregius veneretur, Cæsariusque,
Et Constantino me memorate meo.

XIV. IN SANCTI LAURENTII LAUDEM AC RESTAURATIONEM BASILICÆ.

Laurenti merito flammis vitalibus uste,
Qui fervente fide victor ab igne redis,
Vir dilecte Deo, terreno in corpore quondam,
Tunc quoque sydereus jam tibi sensus erat.
Qui potuisti oculos tactu revocare sepultos,
Rursus et in vacua fronte referre diem.
Luminis extinctas iterum accendisse lucernas,
Credimus hæc signo te faciente crucis.
Addita nunc etiam populis miracula præstas,
Ut fidei tribuas indubitanter opem.
Dum tua templa novant breviori robore plebes,
Creveruntque trabes, crevit et alma fides.
Stipite contracto tua se mercede tetendit,
Quantum parva prius, postea cæsa fuit.
Crescere plus meruit succisa securibus arbor,
Et didicit sicca longior esse coma.

Unde recisa fuit, populis fert inde salutem,
Si venit intrepidus, lumina cæcus habet.
Tu levita sacer, pœna purgate fideli,
Unde prius flammas, hinc modo lumen habes.
His ita temporibus venerandi antistitis acta,
Sed tamen æterno sunt memoranda die.

XV. DE DOMO LIGNEA.

Cede parum paries lapidum constructe metallo,
Artificis merito præfero ligna tibi.
Æthera mole sua tabulata palatia pulsant,
Quo neque prima patet consolidante manu.
Quicquid saxa, sablo, calcisque argilla tuentur,
Singula sylva favens ædificavit opus.
Altior, et mitis, quadrataque porticus ambit,
Et sculpturata lusit in arte faber.

XVI. AD CHRODINUM DUCEM ITALIÆ.

Inclyte dux meritis totum vulgate per orbem,
Quem nimis egregium splendida fama refert.
Non ego prætoream præconia celsa, Chrodine,
Ne videar solus magna silere bonis.
Itala terra tibi pariter Germania plaudunt,
Laus tua cunctorum semper in ore sonat.
Clarus ab antiquis digno generosior ortu,
Regibus et patriæ qui placiturus eras.
Tutoremque alii nutritoremque fatentur,
Et fit certamen de pietate tua.
Ut habeant alii, nulli tua dona recusas,
Tu tibi plus auges, quas bene fundis opes.

Cui possis præstare, libens exquiris et optas,
Ut sis apud cunctos, hoc facis esse tuos.
Es generale bonum, nulli gravis, omnibus æquus,
Justitiæ socium nulla rapina tenet.
Mitis in alloquio, placidus, gratusque, modestus,
Omnia cui data sunt, ut decus omne geras.
Gentibus astrictus, Romanis carus haberis,
Felix qui populis semper in ore manes.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER NONUS.

I. DE ORATORIO ARTANNENSI.

Quisquis ad hæc properas venerandi limina templi,
  Dona precaturus quæ dat amore Deus.
Hæc in honore sacri Gabrielis culta coruscant,
  Qui pia jussa Dei rite minister agit.
Zachariæ veniens qui nuntia detulit astris,
  Elisabeth datus est quando propheta potens.
Quique redemptorem cœlo regem omnipotentem,
  Post ait ut terris ventre Maria daret.
Quæ sacer antistes nova tecta Gregorius effert,
  Ut sibi cœlestes restituantur opes.

II. AD ECCLESIAM TURONICAM, QUÆ PER GREGORIUM EPISCOPUM RENOVATA EST.

Emicat altithroni cultu venerabile templum,
  Egregium meritis, nobilis arcis apex.
Quo propria tunica dum operit Martinus egentem,
  Gestorum serie fulgida signa dedit.
Nam idem antistes sacra dum mysteria tractat,
  Lumina gemmarum est visus habere manu.
Ac de veste fuit quantum sua dextera nuda,

Tantum membra sibi gemma corusca tegit.
Sanctus item domini almum dum benediceret altar,
De capite est visus flammeus ire globus.
Quæ modo templa sacer renovata Gregorius offert,
Et rediit priscus cultus honorque suus.
Fulgida præcipui nituerunt culmina templi,
Postque usus veteres præmicat aula rudis.
In senium vergens melius revirescere discens,
Diruta post casus, firmius acta situ.
Martini auxiliis operando Gregorius idem,
Reddidit iste novus quo fuit ille vetus.

III. DE EADEM RE.

Clara supercilio domini delubra nitescunt,
Alma licet merito, sunt quoque celsa jugo.
Invida subruerat quam funditus ipsa vetustas,
Ut paries liquidis forte solutus aquis.
Quam pastor studuit renovare Gregorius ædem,
Nec cecidisse dolet, quæ magis aucta favet.

IV. UBI MARTINUS PAUPEREM PARTE CHLAMYDIS VESTIVIT.

Ambianis tremulum cernens Martinus egenum,
Dimidiæ chlamydis mox ope membra tegit.
Sed coram angelicis turmis se hanc nocte silenti
Pauperis in specie Christus habere refert.
O sacer antistes meritis referende sub astris,
Unde tegis nudum, hinc tua palla Deum.

V. UBI LEPROSUM OSCULO PURGAVIT.

Inter opima Deus figulus quæ vascula fecit,

Martinus meritis vas in honore nitet.
Leprosi maculas pretiosa per oscula purgans,
Cui quod ab ore dedit, pax, medicina fuit.
Ulcera morbosi curans sic fauce beatus,
Quod Jordanis agit, tracta saliva facit.

VI. UBI CATECHUMENUM A MORTE SUSCITAVIT.

Quam generosa fides Martini in secula civis,
Qui quocunque fuit, mors ibi perdit iter.
Denique dum extincto catechumenus ore jaceret,
Se super extendens effugat arma necis.
Sic viduæ genito laqueato deinde reducto,
Est vir ubi iste Dei, non licet ire mori.

VII. UBI PINUM SUCCIDERE FECIT.

Fanaticam pinum sanctus succidere cogens,
Justum ibi supposuit rustica turba premi.
Cæsa securi arbor cum jam daret alta ruinam,
Ad crucis imperium est ire coacta retro.
Quis vigor hic fidei? validæ dum pondera pini,
Quo natura negat, crux facit ire viam.

VIII. UBI PUERUM A SERPENTE PERCUSSUM CURAVIT.

Serpentis morsu tumidum suprema regentem,
Hic digitum ut posuit, pestis iniqua fluit.
Collecto morbo huc et ab ulcere pollice tracto,
Dumque venena cadunt, erigit ille caput.
Unguentumque novum digitis traxisse venenum,
Et tactu artificis sic superasse neces.

IX. UBI FALSÆ RELLIGIONIS SOLVIT ERROREM.

Cum latro extinctus falso coleretur honore,
Voce hac Martini cogitur umbra loqui.
Publice se referens scelerum pro mole peremptum,
Se quoque nec justum, sed magis esse reum.
O vox sancta loqui defuncta cadavera cogens,
Cui post fata jacens dat sua verba cinis!

X. UBI VIPERAM A LITTORE RETROIRE COEGIT.

Pergeret in fluvium dum vipera lapsa natatu,
Et prope littorei tangeret ora soli,
Martini imperio liquidas revocatur ad undas,
Transactumque viæ lassa recurrit iter.
Quantus amor domini tali sub corde calebat,
Quando venena potens ipsa retorquet aquis!

XI. UBI EPISTOLA SANCTI MARTINI A FEBRE CURANTUR MULTI.

Martini meritis aliis quoque febre crematis,
Sudores refluos pagina sicca dabat.
Unde salutifero medicamine charta fovebat,
Atque graves ignes littera tingit aquis.
Pestis abest cunctis hujus sermone rigatis,
Febre ubi succensis fons suus ibat apex.

XII. DE RESTAURATIONE TEMPLI A GREGORIO EPISCOPO FACTA.

Alme Deus rerum, pie, summe, Gregorius arcis,
Tu cui das sedem, dat tibi templa sacer.

Nam veteri fuerant hæc funditus eruta lapsu,
Tecta labore novo quæ modo culta cluunt.
Jure potestatis cui tu bone conditor orbis,
Hæc danti in terris culmina redde polis.
Victa vetustatis per tempora culminis arcta
Diruit, ut melior surgeret aula solo.
Quo sacra Martinus domini mysteria tractans,
A capite igniferum misit in astra globum.
Ne tamen ipsa ruens miserando fine jaceret,
Pontificem meruit, qui sibi ferret opem.
Quæ rediviva micans instante labore Gregori,
Decidua in senio floret honore novo.
Fundamenta igitur reparans hæc prisca sacerdos,
Extulit egregius quam nituere prius.
Nunc placet aula decens patulis oculata fenestris,
Quo noctis tenebris clauditur arce dies.
Lucidius fabricam picturæ pompa perornat,
Ductaque quæ fucis vivere membra putes.

XIII. DE LEPROSO CURATO.

Pannonia æstivum misit tibi, Gallia, fructum,
Gignens cœlestem terra maligna dapem,
Martinum illustrem meritis, qui munere divo
Culmen in ætheria sede senator habet.
Qui lepræ maculas medicata per oscula purgat,
Curat et infectum pura saliva virum.
Ad fluvium domini cui non fuit ille labore,
Quod Jordanis habet, sanctus ab ore dedit.
Qui sacer ipse mihi, te pastor agente Gregori,
Fortunato adimat tot maculosa reo.

XIV. DE DIVISIONE CHLAMYDIS.

Dum chlamydem Martinus inops divisit egeno,
Christus ea memoret se bene veste tegi.
Dives paupertas, dominum quæ texit amictu,
Cui Deus occurrit, qui dedit astra faber.

XV. DE TUNICA PAUPERI DATA.

Noscere qui mavis Martini gesta beati,
Hic poteris breviter discere mira viri.
Denique cum tunicam sacer ipse dedisset agenti,
Ac sibi pars tunicæ reddita parva foret,
Quod non texerunt manicæ per brachia curtæ,
Visa tegi gemmis est manus illa viri.
O nimium felix cui contigit in vice lanæ,
Nobilium lapidum lumine membra tegi!
Ut cum adhuc cinere aspersus foret atque favillis,
Artifice angelico gemmeus iret homo.

XVI. DE MORTUIS RESUSCITATIS.

Quid Deus in famulis operetur opimus amator,
Martini gestis magna probare potes.
Ducere qui meruit de morte cadavera vitæ,
Rettulit atque diem, reppulit unde necem.

XVII. DE SUCCISIONE PINUS.

Dum caderet Martinum arbor pressura beatum,
Mox facit ipse crucem, pinus abacta redit.
Quis non virtuti divinæ commodet aurem,
Dum trabe conversa dant quoque ligna fugam?

XVIII. DE RUINA IDOLORUM.

Idola cum cuperet Martinus sternere fulta,
Conterit hæc cœlis magna columna ruens.
Auxilium ad justi dignando militat æther:
Quanta fides cujus currit ad arma polus!

XIX. DE FALSO MARTYRE.

Forte colebatur dum quis pro martyre latro,
Martini adventu se probat esse reum.
Virtutis merito fidei radiante corusco,
Nec tacet extincti, nec latet umbra rei.

XX. AD CHILDEBERTUM REGEM
ET BRUNECHILDEM REGINAM, DE NATALI SANCTI MARTINI.

Præcelsis dominis famulus nunc corde pusillus,
Prospera sint vobis ceu cupio ex animo.
Ecce supervenit venerandi in secula civis,
Martini meritis luce perenne dies.
Qui modo de Gallis totum mire occupat orbem,
Et virtus pergit quo pede nemo valet.
Qui velut alta pharus lumen pertendit ad Indos,
Quem Hispanus, Morus, Persa, Britannus amat.
Hunc oriens, occasus habet, hunc Africa, et Arctos,
Martini decus est quæ loca mundus habet.
Quique per oceani discurrit marginis undas,
Omnibus ut præstet circuit orbis iter.
Per cinerem ascendens, per dura cilicia cœlos,
Stat modo gemmatus pauper in orbe prius.
Quo patriarcharum decus est, radiantque prophetæ,

Quo est sacra turba senum bis duodena patrum.
Inter apostolicum numerum rutilante senatu,
Quo sedet ipse throno rex sibi Christus amor.
Quo excellit cum clave Petrus, cum dogmate Paulus,
Fulget et in reliquis palma, corona, fides.
Quo loca martyribus vernanti lumine florent,
Atque libro vitæ est scriptus honore cruor.
Quo confessores gemmata palatia complent,
Æternumque tenent aurea tecta diem.
Stat quoque post lacrymas ubi nunc Radegundis opima,
Forsan et Eugenia hanc tenet illa manum.
Hos inter Martinus habet diademata pulcher,
Atque sacris lumbis fulgida zona viret.
Cantat et egregios Christi de morte triumphos,
Atque resurgenti plaudit amore Deo.
Hunc quoque Martinum colitis, quem regna patronum,
Vos hunc in terris, vos memor ille polis.
Vos intra angelicas turmas canat ille sub astris,
Cui vos ante homines fertis honore diem.
Nomina vestra legat patriarchis atque prophetis,
Cui hodie in templo diptychus edit ebur.
Reddat apostolicos proceres reliquosque patronos,
Quem vos hic colitis, vel pia festa datis.
Pergat et ad Christum pro vobis ille precator,
Cui vos in templis vota precando datis.
Ante poli referat sua hæc solemnia regem,
Dentur ut hinc vobis regna salutis opes.
Deputet et dominus vestrum hunc esse patronum,
Ut modo qui colitur, vos colat hujus opus.
Qui dedit hic habitans miracula plurima terris,

Distribuat vobis hic quoque mira potens.
Cujus gemmata est tunc dextera visa beati,
Vos simul et vestros protegat illa manus.
Qui tunc promeruit revocare cadavera vitæ,
Hic quoque pro vestra dona salute ferat.
Qui percusso homini abstraxit de carne venenum,
Noxia de vobis ipse venena vetet.
Qui serpentis iter fecit revocare retrorsum,
Ipse graves casus hinc agat ire retro.
Qui virtute domum salvam dedit esse fruenti,
Hæc domus incolumis floreat hujus ope.
Cujus opima chlamys tremebundum texit egenum,
Ejus apostolici vos tegat ala viri.
Qui viduæ matri revocavit ad ubera natum,
Ipse tibi hæc tribuat pignora mater, ava.
Ut Childebertus maneat cum prole novella,
Rex sua regna tenens et nova regna trahens.
De genita ut videas genetrix ut dulcius optas,
Deque nuru cara quod tua vota rogant.
Unde hic felices habeant sua festa fideles,
Et domini famuli sitis honoris apex.
Quem tibi plus libeat Brunechildis habere patronum,
Quando domum dominus servat in orbe pius.
Sic quoque te erudiat, regat, et sic tramite ducat
Actibus ipsa piis ut sibi juncta mices.

XXI. AD EOSDEM.

Si præstaretur præconia pandere regum,
Non mihi sufficeret nocte dieque loqui.
Qualiter hic populus dominorum pendet amore,

Et vestris oculis lumina fixa tenet.
Vos quibus et speculum, et lux, et dulcedo manetis;
Carum ornamentum, his simul estis honos.
Præcipuum donum placidum et placabile regnum,
Est vestro in statu culmen in orbe pium.
Hisque parentela et patria et tutela coruscat,
Hic decus atque gradus, hic pietatis opus.
Hic tranquilla dies, hic spes jocunda fideli,
Postque Deum in vobis dona salutis habent:
Hic ego cum populo mea vota et gaudia jungo,
Quæ pius amplificans crescere Christus agat.
Præstet cura Dei vos longa in sede tueri,
Cœlesti ac dono regna tenere diu.
Acquiratis adhuc nova, vel possessa regatis,
Ac pie participes has foveatis opes.
Ut tibi quæ floret de nato et germine messem,
Maturam videas mater honore micans.
Sic ut ex genito genitisque nepotibus amplis,
Altera progenies inclyta detur avæ.
De Childeberti dulcedine, flore, salute,
Fructum habeas genetrix, plebs sua vota videns,
De nata atque nuru cumulet tibi dona Creator,
Cumque pio merito stes placitura Deo.
Hic merear rediens vobis dare verba salutis,
Congaudens dominis parvulus ipse piis.
Prospera sint regum, populorum gaudia crescant,
Exultet regio, stet honor iste diu.

XXII. DE NAVIGIO SUO.

Regibus occurrens ubi Mettica mœnia pollent,

Visus et a dominis ipse retentor equo.
Musellam hinc jubeor percurrere navita remo,
Accelerans tremulis pergere lapsus aquis.
Ascendensque ratem gracili trabe nauta cucurri,
Nec compulsa notis prora volabat aquis.
Interea locus est per saxa latentia ripis,
Littore constricto plus levat unda caput.
Huc proram implicitam rapuit celer impetus actam,
Nam prope jam tumidas ventre bibebat aquas.
Ereptum libuit patulos me cernere campos,
Et fugiens pelagus, ruris amœna peto.
Gurgite suscipior subter quoque fluminis Ornæ,
Quo duplicata fluens unda secundat iter.
Inde per exclusas cauta rate pergimus undas,
Ne veluti piscem me quoque nassa levet.
Inter villarum fumantia culmina ripis,
Pervenio qua se volvere Sura valet.
Inde per extantes colles et concava vallis,
Ad Suram pronis labitur amnis aquis.
Perducor Trevirum qua mœnia celsa patescunt,
Urbs quoque nobilium nobilis æque caput.
Ducimur hinc fluvio quo culmina prisca senatus,
Quo patet indiciis ipsa ruina potens.
Undique prospicimus minitantes vertice montes,
Nubila quo penetrans surgit acuta silex.
Qua celsos scopulos prærupta cacumina tendunt,
Hispidus et tumulis crescit ad astra lapis.
Nec vacat hic rigidis sine fructibus esse lapillis,
Denique parturiunt, saxaque vina fluunt.
Palmite vestitos hic respicis undique colles,

Et vaga pampineas ventilat aura comas.
Cautibus insertæ densantur in ordine vites,
Atque supercilium regula picta petit.
Culta nitent inter horrentia saxa colonis,
In pallore petræ vitis amœna rubet.
Aspera mellitos pariunt ibi saxa racemos,
Et cote in sterili fertilis uva placet.
Quo vineta jugo calvo sub monte comantur,
Et tegit umbrosus sicca metalla viror.
Inde coloratas decerpit vinitor uvas,
Rupibus appensus pendet et ipse legens.
Delicias oculis habui dapibusque cibatus,
Hæc jocunda tenens navita regna sequens.
Hinc quoque ducor aquis qua se rate Contrua complet,
Quo fuit antiquum nobilitate caput.
Tum venio qua se duo flumina conflua jungunt,
Hinc Rhenus spumans, inde Musella ferax.
Omne per illud iter servibant piscibus undæ,
Regibus et dominis copia fervet aquis.
Ne tamen ulla mihi dulcedo deesset eunti,
Pascebar musis aure bibente melos.
Vocibus excussis pulsabant organa montes,
Reddebantque suos pendula saxa tropos.
Laxabat placidos mox ærea tela susurros,
Respondit cannis rursus ab alpe frutex.
Nunc tremulo fremitu, modo plano musica cantu,
Talis rupe sonat, qualis ab ære meat.
Carmina divisas jungunt dulcedine ripas,
Collibus et fluviis vox erat una tropis.
Quo recreet populum, hoc exquirit gratia regum,

Invenit et semper quo sua cura jubet.
Antonnacensis castelli promptus ad arces,
Inde per accedens sarcina pergo ratis.
Sint licet hic spatiis vineta in collibus amplis,
Altera pars plani fertilis extat agri.
Plus tamen illa loci speciosi copia pollet,
Alter quod populis fructus habetur aquis.
Denique dum præsunt reges in sedibus aulæ,
Ac mensæ officio prandia festa colunt,
Retibus inspiciunt quo salmo fasce levatur,
Et numerat pisces cum sit in arce sedens.
Rex favet, immensa resilit dum piscis ab unda,
Atque animos reficit quod sua præda venit.
Illuc fausta videns, huc læta palatia reddens,
Pascens ante oculis, post fovet ipse cibis.
Præsentatur item Rheni simul advena civis,
Turbaque quo residens gratificatur edens.
Ista diu dominis spectacula plurima præstent,
Et populis dulces detis habere dies.
Vultibus ex placidis tribuatis gaudia cunctis,
Vester et ex vestris lætificetur apex.

XXIII. DE ORATORIO ARTANNENSI.

Magna beatorum retinet hæc terra talenta:
Divinis opibus dives habetur humus.
Pars dextra angelico Gabrielis honore coruscat,
Gaudia qui mundo detulit ore sacro.
Quando æternalem concepit virgo salutem,
Dona redemptoris nuntius iste ferens.
Læva est parte lapis tumuli, quem corpore Christus

Pressit morte brevi victor eundo patri.
Hic quoque relliquiis micat ille Gregorius almus,
Qui probus igne redit, nec pice mersus obit.
Sunt etiam Cosmas, Damianus, et ipse salubres
Non ferro artifices, sed medicante fide.
Ast Julianus item gladio jugulatus amico,
Plebs quem Arverna colens arma salutis habet.
Martinusque sacer, retinet quem Gallicus orbis,
Cujus Christum operit dimidiata chlamys.
Se tunica spolians nudum qui vestit egenum,
Unde datæ sibi sunt alba, topazus, onyx.
Quæ meruere aliqui hoc in corpore cernere sancti,
Gemmarumque sonus quod patefecit opus.
Additur hic meritis cum nomine victor opimis,
Munere martyrii qui tenet alta poli.
Hic veteris virtute viri nova palma Niceti,
Urbem Lugdunum qui fovet ore sinu.
Horum pastor opem corde, ore Gregorius ornat,
Vivat ut altithrono vir sine fine Deo.

XXIV. IN MENSA VILLÆ SANCTI MARTINI ANTE DESCRIPTORES.

Cum videam cytharæ cantare loquacia ligna,
Dulcibus et chordis admodulare lyram;
Quo placido cantu resonare videntur et æra,
Mulceat atque aures fistula blanda tropis.
Quamvis hic stupidus habear conviva receptus,
Et mea vult aliquid fistula muta loqui.
Ecce dies in quo surrexit Christus ab imo,
Legis Avernalis rumpere vincla potens.

Quando et vinctorum lacrymantia millia solvit,
  Et revomunt multos tartara fracta viros.
Additur hic aliud, quod Martini aula beati
  Emicat, hæc ubi nunc prandia festa fluunt.
Qui valuit gestis aures pulsare Tonantis,
  Obtinet et meritis quod petit alma fides.
Qui pie restituit defuncta cadavera vitæ,
  Atque Dei prompte præbet amicus opem.
Cui successor ovans modo rite Gregorius extans,
  Ille quod acquirit, hic regit ore, fide.
Qui rogat hic præsens, alibi licet insidet absens,
  Exhibet atque cibos pastor in orbe bonus.
Hunc igitur celebrate diem solemniter omnes,
  Quos Deus omnipotens hic dedit esse pares.
Quos sibi Martinus collegit amore benignus,
  Et facit ecce escas hic epulare suas.
Ergo sub incolumi Childeberto ac Brunechilde,
  Quos tribuit celsos regna fovere Deus.
Vos quoque miserunt populum moderare fidelem,
  Et relevare inopes, si quis et extat egens.
Ac bona de dominis noscendo et agendo benigna,
  Sint quoque lætitiæ pabula vestra fide.
Quos invitavit Martini mensa beati,
  Sumite gaudentes quod dat amore dies.
Quæ bonus antistes nascendo Gregorius expers,
  Plaudat, et hæc populis gaudia vestra canat.
Omnia tranquilla disponens tempora pace,
  Cum rege et populos ut tegat arce Deus.

XXV. PRO PUELLA A JUDICIBUS CAPTA, AD GREGORIUM EPISCOPUM.

Exemplo domini mihi vel venerabilis orbi,

Qui minimas non vis perdere pastor oves:
Sollicitis animis curam per pascua tendens,
Ne desint caulis circuis ore greges.
Hic igitur gerulus genitam flens impie demptam,
Captivam sobolem tempore pacis habens.
Martinique pii successor honore Gregori,
Qui pater es populi, hanc rogo redde patri.
Jugiter ille sacris meritis illuminat orbos,
Orbato hanc patri redde vivendo diem.

XXVI. PRO EADEM RE, AD ROMULPHUM.

Si rapidis oculis te semper amice viderem,
Sic quoque vix avidum me satiaret amor.
Qui si præsentis non possem cernere vultum,
Te mihi vel scriptis care saluto libens.
Hunc etiam famulum commendo benigne verenter,
Et si justa petit, hunc tua lingua juvet.
Qui tortus graviter genitam sibi luget abactam,
Per vos ut redeat filia capta rogat.
Paupere ut audito dum estis medicina dolenti,
Vestris nempe choris sit pia cura Deus.

XXVII. PRO IPSA RE AD GALLIENUM.

Officiis exerce tuis moderamina solers,
Sollicitus studiis, utilitate comes.
More mihi solito dulcis tibi debita solvo,
Qui colo devinctus, reddo salutis opus.
Sit commendatus homo quem male torsit iniquus,
Perdidit et genitam heu miser iste suam.
Huic da justitiam de vulnere corporis emptam,

Et pie captivam fac remeare suam.
Inter utramque necem cui lex et filia defit,
Unus in ambabus rebus adesto salus.

XXVIII. PRO EADEM RE, AD FLORENTINUM.

Dum pergit hinc quisque viam, mea pagina currat,
Prodat ut eloquio quod sibi debet amor.
Nunc quoque care mihi, bone semper, amice fidelis,
Pectore devotus reddo salutis opus.
Commendo hunc etiam famulum dure ante redactum,
Tortus qui legem nec meruisse gemit.
Illa dolens gravius quam vulnera corpore fixa,
Quod sibi subducta est filia, parva, rudis.
Audiat hanc vocem pietas miserando benigne,
Quæ sibi cum tribuis, hinc tibi magna dabis.

XXIX. AD EPISCOPOS, PRO COMMENDATIONE PEREGRINI.

Pontifices summi, fidei via, semita vitæ,
Quos dedit omnipotens luminis esse duces,
Custodesque gregi cœlestis contulit agnus,
Vos bene pastores, ut foveantur oves.
Ecce viator adest peragens iter inscius illud,
Finibus Italicis heu peregrina gemens.
Exulis auxilium, errantis via, norma salutis,
Ad reditum patriæ sitis honore patres.
Semina præsentis mercedis ut ampla metatis,
Et redeat vobis centuplicata seges.
Fortunatus enim humilis commendor opimis,
Ac per vos domino culmina sancta precor.

XXX. DE PLATONE EPISCOPO.

Provida disponunt reges solatia plebi,
Pontificem dantes quem probat alma fides.
Ut colat Hilarium quem dat Martinus alumnum,
Et confessoris protegat ala potens.
Hic regat hic populum successor honore beato,
Et clerum ecclesiæ qui moderetur ope.
Floreat arce decens rex Childebertus in orbe,
Cum genitis, populo, matre, sorore, jugo.
Gaudia læta parit præsentia sancte Gregori,
Et geminas urbes adjuvet una fides.
Qui modo discipulo Platone antistite summo,
Solemnem ecclesiæ hic dedit esse diem.

XXXI. DE ARMENTARIA MATRE GREGORII EPISCOPI.

Felix his meritis sibi Machabæa vel orbi,
Nobilitas generis nobilior genitis.
Quæ septem palmas cœlo transmisit ab alvo,
Martyriique decus protulit ille uterus.
Tu quoque prole potens recte Armentaria felix,
Nec minor ex partu quam prior illa sinu.
Illa vetus numero major, tu maxima cœlo,
Quod poterant plures, unicus hoc tuus est.
Fœtu clara tuo, geniti circumdata fructu,
Est tibi Gregorius palma corona novus.
Me Fortunatum humilem commendo verenter,
Ac mihi cœlestem quæso preceris opem.

XXXII. PRO COMITATU SIGOALDI.

Finibus Italiæ cum primum ad regna venirem,

Te mihi constituit rex Sigebertus opem.
Tutior ut graderer tecum comitando viator,
Atque pararetur hinc equus, inde cibus.
Implesti officium, custos revocaris amico,
Et mihi vel tandem jam mea cura redit.
Dic meus unde venis post tempora plurima dulcis,
Magnus honore tuo, major amore meo.
Promptus in affectu Sigoalde benigne clientum,
Et Fortunato nomen, amice, pium.
Rex Childebertus crescens te crescere cogat,
Qui modo dat comitis, det tibi dona ducis.
De domino tali videant sua vota fideles,
Cursibus et fiat prospera vita tua.

XXXIII. AD SIGOALDUM COMITEM, QUANDO PAUPERES PRO REGE PAVIT.

Actibus egregiis præconia fulgida pollens,
Laus tua Christe sonet, dum bona quisque gerit;
Unde genus hominum placeat, tu summe, ministra
Nam nisi tu dederis, prospera nullus agit.
Divitibus largus, forte hinc non parcus egenis,
Se ut redimat dives, quando fovetur egens.
Dulciter ista tui pia sunt commercia regni,
Dum escam sumit egens, divitis auget opes.
Pauper ventre satur satiat mercede potentem,
Parva capit terris, præparat ampla polis.
Divitibus plus præstat egens, quam dives egenti,
Dat moritura cibi, sumit opima Dei.
Dans terræ nummum, missurus ad astra talentum,
Et modicis granis surgat ut alta seges.

Dent, jaciant, spargant, commendent semina Christo,
   Hic dare nec dubitent quæ reditura manent.
Da, sic Christus erit tibi thesaurarius inde,
   Præstat inops quicquid reddere Christus habet.
Hac animatus ope exposcens meliora Tonantis,
   Nec dubitante fide quod Deus ista dabit.
Pro Childeberti regis florente salute,
   Surgat ut in solio qui fuit altus avo.
Fiat ut hic juvenis validis robustior annis,
   Ceu viguit proavus, sic sit in orbe nepos.
Ergo suus famulus Sigoaldus amore fidelis,
   Pauperibus tribuit, regis ut extet apex.
Hinc ad Martini venerandi limina pergens,
   Auxilium domini dum rogat ipse sui.
Et dum illuc moderans rex progeniesque laborat,
   Quod precibus sanctus hunc jubet, illud agit.
Denique procedens solemnia sacra tenere,
   Pauperibus Christi præbuit esse dapem.
Dispensata placent alimenta per agmina Christi,
   Pascitur et populus, quem fovet arce Deus.
Plurima cæcorum refovetur turba virorum,
   Est quibus ut tua pax, lux, Deus atque via.
Hinc alitur claudus, quem dirigit ordine Christus,
   Quique sui domini pendulus implet opus.
Quis referat tantos memorare sub ordine morbos,
   Occurrens pariter quos sua cura fovet?
Unde catervatim coeuntia millia pascens,
   Erogat ut habeat, rex quoque cuncta regat.
Te Fortunatus comes hinc Sigoalde salutans,
   Regis ad auxilium des meliora precor.

XXXIV. DE PRANDIO DEFENSORIS.

PASCHALE hic hodie donum memorabile floret,
Defensor pascit, quos comes ipse fovet.
Deliciæ domini quæ tempora vota ministrant,
Undique conveniunt flumine, fruge, polo.
Childeberti etiam dominatio longa refulgens,
Te Sigoalde diu sublevet arce, gradu.
Sit regio felix, felicis regis amore,
Atque boni comitis crescat honore fides.

XXXV. AD GALACTORIUM COMITEM.

VENISTI tandem quo debebaris amice,
Ante comes merito, quam datus esset honor.
Burdegalensis eras et cum defensor amore,
Dignus habebaris hæc duo digna regens.
Judicio regis valuisti crescere judex,
Famaque quod meruit, regia lingua dedit.
Debet et ipse potens ut adhuc bene crescere possis,
Præstet ut arma ducis qui tibi restat apex.
Ut patriæ fines sapiens tuearis et urbes,
Acquiras ut ei qui dat opima tibi.
Cantaber ut timeat, Vasco vagus arma pavescat,
Atque Pyrenææ deserat Alpis opem.
Aut quasi grande loquor, facit hoc sacer unicus auctor,
A domino erigitur parvus et altus homo.
De tyrone duces venit, et de milite princeps:
Ut reliquos taceam, Justinianus erat.
Hoc et in ecclesia Christo tribuente refertur,
De exorcista aliquo pontificalis honor.

Egregius merito Martinus testis habetur,
Qui fuit ante sacer, quam sacra jura daret.
Hoc agit omnipotens totum qui condidit orbem,
Magnaque sola putes quæ facit ipse potens.
Lætior ergo precor maneas in culmine, rector,
Sperans majora vir ratione sagax.
Rege sub hoc florens æternaque regna requirens,
Immortale piis actibus auge decus.
Justitia ac pietas tecum comitata coruscent,
Illa tuum pectus protegat, illa latus.
Alta fides etiam, dilectio fida nitescat,
Et Fortunato sis comes amplus amor.

V. H. FORTUNATI

POEMATUM

LIBER DECIMUS.

I. AD DOMNAM RADEGUNDEM, QUANDO SE RECLUSIT.

Quo sine me mea lux oculis errantibus abdit,
  Nec patitur visu se reserare meo?
Omnia conspicio simul æthera, flumina, terram;
  Cum te non video, sunt mihi cuncta parum.
Quamvis sit cœlum nebula fugiente serenum,
  Te celante mihi stat sine sole dies.
Sed precor horarum ducat rota concita cursus,
  Et brevitate velint se celerare dies.
Consultum nobis sanctisque sororibus hoc sit,
  Ut vultu releves quos in amore tenes.

II. AD EANDEM, DE NATALITIO ABBATISSÆ.

Mater opima, decens, voto lætare beato,
  Gaude, natalem filia dulcis habet.
Hanc tibi non uterus natam, sed gratia fecit,
  Non caro, sed Christus hanc in amore dedit.
Quæ sit in æterno tecum, tibi contulit auctor,
  Perpetuam prolem dat sine fine pater.
Felix posteritas quæ nullo deficit ævo,
  Quæ cum matre simul non moritura manet.

Sit modo festa dies sancto Radegundis honore,
  Agnen hanc vobis agnus in ore dedit.
Gaudia distensos pariter celebretis in annos,
  Et per vos populus vota superna colat.
Virgineosque choros moderamina sancta docentes,
  Perpetuæ vitæ distribuatis opes.
Sic longinqua salus teneat vos corpore junctas,
  Rursus in æterno lumine jungat amor.

III. AD EANDEM, UT VINUM BIBAT.

Si pietas et sanctus amor dat vota petenti,
  Exaudi famulos munere larga tuos.
Fortunatus agens, Agnes quoque versibus orant;
  Ut lassata nimis vina benigna bibas.
Sic tibi det dominus quæcunque poposceris ipsum;
  Et tibi sicut amas vivat uterque rogans.
Suppliciter petimus si non offendimus ambo,
  Ut releves natos mater opima duos.
Non gula vos, sed causa trahat, modo sumere vina;
  Talis enim potus viscera lassa juvat.
Sic quoque Timotheum Paulus tuba gentibus una,
  Ne stomachum infirmet, sumere vina jubet.

IV. AD ABBATISSAM, DE NATALI SUO.

Dulce decus nostrum, Christi sanctissima virgo;
  Agnes quæ meritis immaculata manes.
Hic tibi complacuit hodiernum ducere tempus,
  Ut mihi inexpletam distribuisses opem.
Nec dare nunc dominæ moderamina dulcia linguæ;
  Cui dum verba refers, pascitur ore tuo.

Abstinuisse cibis etiam vos ipse probavi,
Et quasi pro vobis est mihi facta fames.
Audio, somnus iners radiantes prèssit ocellos,
Ah! nimias noctes anticipare volens.
Cui non sufficiant hæc tempora longa quietis,
Cum prope nox teneat quod duplicata dies.
Nubila cuncta tegunt, nec luna nec astra videntur,
Si sis læta animo, me nebulæ fugiunt.
Gaudia vera colat, quæ nos hæc scribere jussit,
Et tecum faveat ducta sub arce poli.

V. AD EANDEM.

Mater honore mihi, soror autem dulcis amore,
Quam pietate, fide, pectore, corde colo.
Cœlesti affectu, non crimine corporis ullo,
Non caro, sed hoc quod spiritus optat, amo.
Testis adest Christus Petro Pauloque ministris,
Cumque piis sociis sancta Maria videt,
Te mihi non aliis oculis animoque fuisse,
Quam soror ex utero tu Titiana fores.
Ac si uno partu mater Radegundis utrosque,
Visceribus castis progenuisset, eram.
Et tanquam pariter nos ubera cara beatæ
Pavissent uno lacte fluente duos.
Heu mea damna gemo, tenui ne forte susurro
Impediant sensum mollia verba meum.
Sed tamen est animus simili me vivere voto,
Si vos me dulci vultis amore coli.

VI. AD EANDEM.

Quæ caræ matri, quæ dulcia verba sorori,

28.

Solus in absenti cordis amore loquar?
Quas locus excludit, mens anxia voce requiret,
  Et simul ut videat, per pia vota rogat.
Te peto cara soror, mater pietate benigna,
  Quod minus impendi, tu famulare velis.
Illa decens tecum longo mihi vivat in ævo,
  Et tribus in Christo sit precor una salus.
Nos neque nunc præsens, nec vita futura sequestret,
  Sed tegat una salus, et ferat una dies.
Hic tamen, ut cupio, vos tempora longa reservent,
  Ut soror et mater sit mihi certa quies.

VII. AD EANDEM.

Accessit votis sors jocundissima nostris,
  Dum meruere meæ sumere dona preces.
Proficit almarum mihimet cibus ille sororum,
  Has satias epulis, me pietate foves.
Qua probitate micans partes componis utrasque,
  Me recreas animo, has saturando cibo.
Pascunt membra dapes, animam dilectio nutrit,
  Quæ, cui plus opus es, dulcior esca venis.
Audiat omnipotens et te pia vota petentem,
  Ut tibi perpetuos fundat in ore cibos.
Secula longa simul cum matre superstite vernes,
  Et vestro freno stet chorus ille Deo.

VIII. AD EANDEM, PRO EULOGIIS TRANSMISSIS.

Sollicita pietate jubes cognoscere semper,
  Qualiter hic epulis te tribuente fover.
Hæc quoque prima fuit hodiernæ copia cœnæ,

Quod mihi perfusum melle dedistis olus.
Nec semel aut iterum, sed terque quaterque cucurrit,
Cujus me poterat pascere solus odor.
Portitor ad tantos missus non sufficit unus,
Lassarunt toties qui rediere pedes.
Præterea venit missus cum collibus altis,
Undique carnali monte superbus apex.
Deliciis cunctis quas terra vel unda ministrant,
Compositis epulis hortulus intus erat.
Hæc ego nunc avidus superavi cuncta gulosus,
Et mons et hortus ventre tenetur iners.
Singula nec refero, quia me tua munera vincunt,
Ad cœlos victrix et super astra voles.

IX. DE EADEM RE.

Multiplices epulæ concurrunt undique fusæ,
Quid prius excipiam, me bonus error habet.
Carnea dona tumens gravata argentea perfert,
Quo nimium pingui jure natabat olus.
Marmoreus defert discus quod gignitur hortis,
Quo mihi mellitus fluxit in ore sapor.
Intumuit pullis vitreo scutella rotatu,
Subductis pennis quam grave pondus habet.
Plurima depictis concurrunt poma canistris,
Quorum blandifluus me saturavit odor.
Olla nigella nimis dat candida pocula lactis,
Atque superba venit quæ placitura fuit.
Hæc dominæ matri famulans, hæc munera natæ,
Junctus amore pio tertius ipse loquar.

X. AD EANDEM, DE FLORIBUS.

Respice delicias, felix conviva, beatas,

Quas prius ornat odor quam probet ipse sapor.
Molliter arridet rutilantum copia florum,
Vix tot campus habet quot modo mensa rosas.
Albent purpureis ubi lactea lilia blattis,
Certatimque novo fragrat odore locus.
Insultant epulæ stillanti germine fultæ,
Quod mantile solet, cur rosa pulchra tegit?
Complacuit melius sine textile tegmine mensa,
Munere quam vario suavis obumbrat odor.
Enituit paries viridi pendente chorymbo,
Quæ loca calcis habet, huc rosa pressa rubet.
Ubertas rerum tanta est, ut flore sereno
Mollia sub tectis prata virere putes.
Si fugitiva placent quæ tam cito lapsa recedunt,
Invitent epulæ nos, paradise, tuæ.
Dædalicis manibus nituit textura sororis,
Tantum digna fuit mater habere decus.

XI. DE EULOGIIS.

MUNERA direxi, sed non mea, crede fatenti,
Ad te quæ veniunt, sunt tua dona magis.
Melle superfusas cunctorum porrigis escas,
Cujus ab ore pio dulcia mella fluunt.
Copia quanta mihi maneat de munere vestro,
Credite dum spargit jam gula victa cibos.
Sed mihi da veniam venerando corde benigna,
Quod præsumpsit amor, sit veniale mihi.
Nunc Christum pro me chorus ille verendus adoret,
Nec peccatorem me mea culpa gravet.

XII. PRO CASTANEIS.

ISTA meis manibus fiscella est vimine texta,

Credite mi caræ mater et alma soror.
Et quæ rura ferunt hic rustica dona ministro,
Castaneas molles, quas dedit arbor agris.

XIII. PRO LACTE.

Aspexi digitos per lactea munera fixos,
Et stat picta manus hic ubi crama rapis.
Dic rogo quis teneros sic sculpere compulit utres,
Dædalus an vobis doctor in arte fuit?
O venerandus amor, cujus fugiente rapina,
Subtracta specie venit imago mihi.
Spes fuit, hæc quoniam tenui se tegmine rupit,
Nam neque sic habuit pars mihi parva dari.
Hæc facias longos domino tribuente per annos,
In hac luce simul matre manente diu.

XIV. PRO LACTE.

Quid tam dulce darent mihimet materque sororque,
Quam modo quod tribuunt congrue lactis opem?
Sicut apostolico præcepit dogmate Paulus,
Cum infirmis animis lac jubet ipse dari.
Sollicita, soror et genetrix, de nomine nostro,
De vobis semper sit pia cura Deo.

XV. PRO PRANDIO.

Nescivi, fateor, mihi prandia lassa parari,
Sic animo merear posse placere tuo.
Nec poterant aliqui vultu me avellere vestro,
Si non artificis fraus latuisset inops.
Quis mihi det reliquas epulas, ubi voce fideli

Delicias animæ te loquor esse meæ?
A vobis absens colui jejunia prandens,
Nec sine te poteram me saturare cibo.
Pro summis epulis avido tua lingua fuisset,
Replessent animum dulcia verba meum.
Ordine sed verso medicus fera vulnera gignit,
Et fallax artem decipiendo probat.
Quem nunquam saturat quicquid mare, terra ministrat,
Credebas solo me saturare cibo.
Sed modo da veniam, quæso, pietate parata,
Alterius facinus ne mihi constet onus.

XVI. PRO MUNERE SUO.

Composui propriis manibus hoc munus amoris,
Sed tibi vel dominæ sit rogo dulce meæ.
Quamvis exiguo videantur inepta paratu,
Crescant affectu quæ modo parva fero.
Si bene perpendas apud omnes semper amantes,
Muneribus parvis gratia major inest.

XVII. PRO PRUNELLIS.

Transmissas epulas quæ pruna nigella vocantur,
Ne, rogo, despicias quæ mihi silva dedit.
Si modo velle tuum est silvestria sumere poma,
Unde placere queam, dat meliora Deus.
Hoc quoque non metuas quod ramo umbrante pependit,
Non tellus fungos, sed dedit arbor opes.
Non ego crudelis qui matri incongrua præstem,
Ne dubites puros sumere fauce cibos.

XVIII. DE DELICIIS ET LACTE.

Inter multiplices epulas jejunia mittis,
Atque meos animos plura videndo cremas.
Respiciunt oculi, medicus quod non jubet uti,
Et manus illa vetat quod gula nostra rogat.
Et tamen ante aliud cum lactis opima ministras,
Muneribus vincis regia dona tuis.
Nunc cum matre pia gaudens soror esto, precamur,
Nam nos lætitiæ mensa benigna tenet.

XIX. PRO OVIS ET PRUNIS.

Hinc me deliciis, illinc me pascitis herbis,
Hinc ova occurrunt, hinc mihi pruna datur.
Candida dona simul præbentur, et inde nigella,
Ventri utinam pax sit, sic variante cibo.
Me geminis ovis jussistis sero cibari,
Vobis vera loquor, quatuor ipse bibi.
Atque utinam merear cunctis parere diebus,
Sic animo, ceu nunc hoc gula jussa facit.

XX. DE ABSENTIA SUA.

Si me non nimium pluviatilis aura vetaret,
Dum nesciretis vox repetisset amans.
Nec volo nunc absens una detenter ut hora,
Cum mea tunc lux est, quando videtur amans.

XXI. DE CONVIVIO.

Per pietatis opus, per, qui pius imperat astris,
Per quod mater amat, frater et ipse cupit;
Ut dum nos escam capimus quocunque ciberis,
Quod si tu facias, bis satiabor ego.

Solus
Quas lo
Et si
Te peto
Quod
Illa dec
Et tril
Nos neq
Sed te
Hic tam
Ut so

ACCESSI

obi
recr
cunt m
Quæ, cu
Audiat om
Ut tibi p
Secula long
Et vestro

VIII. AD EA

SOLLICITA
Qualiter
Hæc quoqu

XI. DE

MUNERA direxi, sed
Ad te quæ veniunt,
Melle superfusas
Cujus ab ore pio
Copia quanta mihi
Credite dum spargit
Sed mihi da veniam
Quod præsumpsit
Nunc Christum pro me
Nec peccatorem me

XII. PRO C

ISTA meis manibus fiscelli

Hæc rogo suppliciter suscipe dona libens.
Nec parvum spernas, nec tu mea vota requiras,
Munere in angusto cernitur amplus amor.

XXVI. DE ITINERE SUO.

Casibus innumeris hominum momenta rotantur,
Instabilique gradu pendula vita meat.
Ipsa futurarum titubans mens anxia rerum,
Ventura ignorat quid sibi lux pariat.
Nam me digressum a vobis Eomundus amator,
Illa suscepit qua bonitate solet.
Hinc citus excurrens Cariacæ devehor aulæ,
Tincillacensi perferor inde loco.
Hinc sacer antistes rapuit me Domitianus,
Ad sancti Albani gaudia festa trahens.
Inde relaxatus, per plura pericula fessum
Puppe sub exigua fluctus et imber agit.
Quo gravis incumbens aquilo subverterat amnem,
Et male curvatos extulit unda sinus.
Nec sua commotos capiebant littora fluctus,
Invadunt terras æquora fusa novas.
Pascua, rura, nemus, segetes, viburna, salictum,
Viribus iratis una rapina tenet.
Tunc mihi commisso per confraga murmura Ponti,
Flatibus horrificis laxa fremebat hyems.
Surgebatque cadens per aquosa cacumina puppis,
Ascendens liquidas monte vacante vias.
Quo rate suspensa modo nubila nauta tenebat,
Gurgite subducto rursus ad arva redit.
Fluctibus infestis pelagi spumante procella,

Assidue rapidas prora bibebat aquas.
Æquora lambebant inimica pace carinam,
Tristius amplexu nos nocitura suo.
Sed mora nulla vetat varias memorare querelas,
Post referenda simul murmura corde tego.
Hoc mihi præcipue divina potentia præstet,
Ut cito felices vos revidere queam.

XXVII. DE GLACIE.

Passim stricta riget glacies concreta pruinis,
Nec levat afflictas flexilis herba comas.
Terra jacet crustata gelu sub cortice duro,
Mollis et arboreas nix tegit alta comas.
Proflua crustatum struxerunt flumina murum,
Et densata gravem vestiit unda cutem.
Mole sua frænantur aquæ, se lympha ligavit,
Obice sub proprio vix sibi præbet iter.
Asperius tumuit glacies aquilone fremente,
Cui dabit illa viam quæ sibi pugnat aqua?
Fluminibus mediis nata est crystallina ripa,
Nec capimus subter, nec super itur iter.

V. H. FORTUNATI

LIBELLI SINGULARES.

I. DE EXCIDIO THURINGIÆ EX PERSONA RADEGUNDIS.

Conditio belli tristis, sors invida rerum
  Quam subito lapsu regna superba cadunt.
Aula palatino quæ floruit antea cultu,
  Hanc modo pro cameris mœsta favilla tegit.
Quæ steterant longo felicia culmina tractu,
  Victa sub ingenti clade cremata jacent.
Ardua quæ rutilo nituere ornata metallo,
  Pallidus oppressit fulgida tecta cinis:
Missa sub hostili domino captiva potestas,
  Decidit in humili gloria celsa loco.
Stans ætate pari famulorum turba nitentum
  Funereo sordet pulvere functa die.
Clara ministrorum stipata corona potentum,
  Nulla sepulchra tenens mortis honore caret.
Flammivomum vincens rutilans in curribus aurum
  Strata solo recubat lacticolor amati.
Heu male texerunt inhumata cadavera campum
  Totaque sic uno gens jacet in tumulo.
Non jam sola suas lamentet Troia ruinas,
  Pertulit et cædes terra Toringa pares.
Hinc rapitur laceris matrona revincta capillis,
  Nec laribus potuit dicere triste vale.
Oscula non licuit captivo infigere posti,

Nec sibi visuris ora referre locis.
Nuda maritalem calcavit planta cruorem,
Blandaque transibat fratre, jacente soror.
Raptus ab amplexu matris puer ore pependit,
Funereas planctu nec dedit ullus aquas.
Sorte gravi minus est nati sic perdere vitam,
Perdidit et lacrymas mater anhela pias.
Non æquare queo vel barbara femina fletu
Cunctaque guttarum mœsta natare lacu.
Quisque suos habuit fletus, ego sola, sed omnis
Est mihi privatæ publicus ille dolor.
Consuluit fortuna viris quas perculit hostis,
Ut flerem cunctis una superstes ago.
Nec solum extinctos cogor lugere propinquos,
Hos quoque quos retinet vita beata fleo.
Sæpe sub humecto conlidens lumina vultu;
Murmura clausa latent nec mea cura tacet.
Specto libens aliquam si nuntiet aura salutem,
Nullaque de cunctis umbra parentis adest.
Cujus in aspectu tenero solabar amore
Solvit ab amplexu sors inimica meo.
An quod in absenti te nec mea cura remordet?
Affectum dulcem cladis àmara tulit.
Vel memor esto tuis primævis qualis ab annis
Hamalefrede tibi tunc Radegundes eram.
Quantum me quondam dulcis dilexeris infans,
Et de fratre patris nate benigne parens.
Quod pater extinctus poterat quod mater haberi,
Quod soror aut frater tu, mihi solus eras.
Prensa piis manibus heu blanda per oscula pendens

Mulcebar placido flamine parva tuo.
Vixerat in spatium quo te minus hora referret,
Secula nunc fugiunt, nec tua verba fero.
Volvebam rabidas inliso in pectore curas,
Ceu revocarer eis, quando, vel unde, parens.
Si pater aut genetrix aut regia cura tenebat,
Cum festinabas jam mihi tardus eras.
Sors erat indicium quia te cito care carerem,
Importunus amor nescit habere diem.
Anxia vexabar si non domus una tegebat
Egrediente fores te pavitasse vocas.
Vos quoque nunc oriens et nos occasus obumbrat,
Me maris oceani, te tenet unda rubri.
Inter amatores totusque interjacet orbis,
Hos dirimit mundus quos loca nulla prius.
Quantum terra tenet tantum divisit amantem,
Si plus arva forent, longius isset iter.
Esto tamen quo vota tenent meliora parentum
Prosperius quam te terra Toringa dedit.
Hinc potius crucior validis onerata querelis,
Cur mihi nulla tui mittere signa velis.
Quem volo, nec video, pinxisset epistola vultum,
Aut loca quæ retrahunt, ferret imago virum.
Qua virtute atavos repares, qua laude propinquos,
Ceu patre de pulchro ludit in ore rubor.
Crede parens, si verba dares, non totus abesses,
Pagina, missa loquens pars mihi fratris erat:
Cuncti munus habent, ego nec solatia fletus;
O facinus; quæ dum plus amo sumo minus!
Si famulos alii pietatis lege requirunt?

Cur ego præterear sanguine juncta parens ?
Ut redimat dominus vernam sæpe ipse per alpes
Frigora concretas cum nive rumpit aquas.
Intrat in excisis umbratica rupibus antra,
Ferventem affectum nulla priora vetant.
Et duce cum nullo pede nudo currat amator
Atque suas prædas, hoste vetante rapit.
Adversas acies, et per sua vulnera transit,
Quod cupit ut capiat, nec sibi parcit amor.
Ast ego pro vobis momenta per omnia pendens
Vix curæ spatio mente quiete fruor.
Quæ loca te teneant, si sibilat aura requiro,
Nubila si volites pendula posco locum.
Bellica Persidis seu te Byzantion optat,
Ductor Alexandræ seu regis urbis opes.
An Hierosolymæ resides vicinus ab arce,
Qua est genitus Christus virgine matre Deus.
Quoque hæc nullatenus patefecit littera chartis,
Ut magis hinc gravior sumeret arma dolor.
Quod si signa mihi nec terra nec æquora mittunt,
Prospera vel veniens nuntia ferret avis.
Sacra monasterii si me non claustra tenerent,
Improvisa aderam, qua regione sedes.
Prompta per undifragas transissem puppe procellas :
Flatibus hybernis læta moverer aquis.
Fortior eluctans pressissem pendula fluctus,
Et quod nauta timet non pavitasset amans.
Imbribus infestis si solveret unda carinam,
Te peterem tabula remige vecta mari.
Sorte sub infausta si prendere ligna vetarer

Ad te venissem lassa natante manu.
Cum te respicerem, peregrina pericla negassem;
Naufragii dulcis mox relevasses onus.
Aut mihi si querulam raperet sors ultima vitam,
Vel tumulum manibus ferret arena tuis;
Ante pios oculos issem sine luce cadaver,
Ut vel ad exequias commoverere meas.
Qui spernis vitæ fletus lacrymatus humares,
Atque dares planctus, qui modo verba negas.
Quid fugio memorare parens, quid differo luctus,
De nece germani cur dolor alta taces?
Qualiter insidiis insons cecidisset iniquis,
Oppositaque fide raptus ab orbe fuit.
Et mihi quare novo fletus referendo sepultos,
Atque iterum patiar dum lacrymando loquor.
Ille tuos cupiens properat dum cernere vultus,
Nec suus impletur, dum meus obstat amor.
Dum dare dura mihi refugit, sibi vulnera fixit,
Lædere qui timuit, causa doloris adest.
Perculitur juvenis tenera lanuginæ barbæ,
Absens nec vidi funera dira soror.
Non solum amisi, sed nec pia lumina clausi,
Nec super incumbens ultima verba dedi.
Frigida non calido tepefeci viscera fletu,
Oscula nec caro de moriente tuli.
Amplexu in misero neque collo flebilis hæsi
Aut fovi infausto corpus anhela sinu.
Vita negabatur, quia jam de fratre sorori
Debuit egrediens halitus ore rapi.
Quid feci, ut non comes irem lecta pheretro,

Non licet extinctum vel meus ornet amor?
Impia crede tuæ rea sum germane saluti,
Mors cui sola fui, nulla sepulchra dedi.
Quæ semel excessi patriam, bis capta remansi,
Atque iterum hostes, fratre jacente tuli.
Tunc pater, ac genetrix, et avunculus atque parentes,
Quos flerem in tumulo reddidit iste dolor.
Non vacat ulla dies lacrymis post funera fratris,
Qui secum ad manes gaudia nostra tulit.
Sic miseræ dulces consummavere parentes,
Regius hac serie sanguis origo fuit.
Quæ mala pertulerim neque præsens ore referre,
Nec sic læsa tuo consulor alloquio.
Quæso serene parens vel nunc tua pagina currat,
Mitiget ut validam lingua benigna luem.
Deque tui similis mihi cura sororibus hæc est,
Quas consanguineo cordis amore colo.
Nec licet amplecti, quæ diligo membra parentum,
Osculor aut avide lumen utrumque soror.
Si velut opto manent, superis rogo redde salutes,
Proque meis votis oscula cara feras.
Ut me commendes Francorum regibus oro,
Qui me materna sic pietate colunt.
Tempore longævo vitalibus utere flabris,
Et mea de vestro vernet honore salus.
Christe fave votis hæc pagina cernat amantes,
Dulcibus et redeat littera picta notis.
Ut quem tarda spes cruciat per tempora longa,
Hanc celeri cursu vota secuta levent.

II. AD JUSTINUM JUNIOREM IMPERATOREM ET SOPHIAM AUGUSTAM.

Gloria summa patris natique, ac spiritus almi,
Unus adorandus hac trinitate Deus.
Majestas, persona triplex, substantia simplex,
Æqualis, consors, atque coæva sibi.
Virtus una manens eadem, tribus una potestas,
Quæ pater, hæc genitus, spiritus ipsa potest,
Personis distincta quidem, conjuncta vigore,
Naturæ unius par ope, luce, throno.
Secum semper erat trinitas sine tempore regnans,
Nullius usus egens, nec capiendo capax.
Gloria summa tibi rerum sator, atque redemptor,
Qui das Justinum justus in orbe caput.
Rite super reges dominantem vindicat arcem,
Cœlesti regi qui famulando placet.
Quam merito Romæ, Romanoque imperat orbi
Qui sequitur, quod ait dogma cathedra Petri.
Quod cecinit Paulus, passim tuba millibus una,
Gentibus et stupidis fudit ab ore salem.
Cujus quadratum linguæ rota circuit axem,
Eloquiique fide frigida corda calent.
Gloria summa tibi rerum sator, atque redemptor,
Qui das Justinum justus in orbe caput.
Ecclesiæ turbata fides solidata refulget,
Et redit ad priscum lex veneranda locum.
Reddite vota Deo, quoniam nova purpura, quicquid
Concilium statuit Calcedonense tenet.
Hoc meritis auguste tuis et gallia cantat,

Hoc Rhodanus, Rhenus, Ister et Albis agit.
Axe sub occiduo audivit Gallicia factum
Vascone vicino Cantaber ista refert.
Currit ad extremas fidei pia fabula gentes,
Et trans oceanum terra Britanna favet.
Quam bene cum domino curam partiris amator.
Ille tuas causas, tu facis, ecce suas.
Dat tibi Christus opem, tu Christo solvis honorem,
Ille dedit culmen, reddis et ipse fidem.
Nil fuit in terris, quod plus daret ille regendi,
Nec quod plus reddas, quam valet alma fides.
Exilio positi patres pro nomine Christi,
Tunc rediere sibi, cum diadema tibi.
Carcere laxati residentes sede priori,
Esse ferunt unum te generale bonum.
Tot confessorum sanans auguste dolores,
Innumeris populis una medela venis.
Thrax, Italus, Scytha, Phrix, Daga, Dalmata, Thessalus, Afer,
Quod patriam meruit, nunc tibi vota facit.
Hæc tua laus princeps cum sole cucurrit in orbem,
Quo genus est hominum, huc tuus intrat honor.
Gloria summa tibi rerum sator, atque redemptor,
Qui das Justinum justus in orbe caput.
Cui meritis compar nubens felicibus annis
Obtinet augustum celsa Sophia gradum.
Quæ loca sancta pio fixo colit, ornat amore,
Et facit hoc voto se propiare polo.
Cujus prima fides orientis ab axe coruscans,
Misit ad occasum fulgida dona Deo.

Regina poscente sibi Radegunde Toringa,
 Præbuit optatæ munera sacra crucis.
Qua Christus dignans assumpta in carne pependit,
 Atque cruore suo vulnera nostra lavit.
Gloria summa tibi rerum sator, atque redemptor
 Quod tenet augustum celsa Sophia gradum.
O pietas huc usque rigans de fonte benigno,
 Cujus amor Christi fundit ubique fidem.
Ecce pari voto augusti certatis utrimque,
 Ipsa tuum sexum subrigis, ille suum.
Vir Constantinum, Helenam pia femina reddis,
 Sicut honor similis, sic amor ipse crucis.
Illa invenit opem, tu spargis ubique salutem;
 Implet et occasum, quod prior ortus erat.
Gloria summa tibi rerum sator, atque redemptor,
 Quod tenet augustum celsa Sophia gradum.
Per te crux domini totum sibi vindicat orbem,
 Quo nescita fuit, hoc modo visa teget.
Accessit genti major fiducia Christi,
 Quando salutis opem spes oculata videt.
Sensibus o duplicata fides cum munere vestrum
 Plus animæ credant, quod cruce teste probant.
Hoc augusta colens, quod apostolus instat arare
 In ligno, hic verbo lætificatis agrum.
Hæc jam fama favet, qua se septentrio tendit,
 Ortus, et occasus militat ore tibi.
Illinc Romanus, hinc laudes barbarus ipse,
 Germanus, Batavus, Vasco, Britannus agit.
Pars tua cum cruce sit florens augusta per ævum,
 Cui facis extremis crescere vota locis.

Hanc prostrata loco supplex Radegundis adorat,
  Et vestro imperio tempora longa rogat
Atque rigans lacrymis, conjuncta sororibus optat,
  Ut hic vestra fides gaudia larga metat.
Felix Justino maneas cum principe conjux.
  Ordine patricio cincta Sophia sacro.
Romula regna regens tribuit sua jura senatus,
  Teque sibi dominam plebs trabeata colat.
Vota superna Deus votis felicibus addat.
  Nec vobis pereat, quod Radegundis amat.
Assiduo cantu quæ pulvere fusa precatur,
  Temporibus largis ut tibi constet apex.
Voto, animo, sensu, studio bona semper agendo,
  Sit tibi cura sui, sit memor illa tui.

III. AD ARTARCHIN.

Post patriæ cineres, et culmina lapsa parentum,
  Quæ hostili acie terra Toringa tulit;
Si loquar infausto certamine bella peracta,
  Quas prius ad lacrymas femina rapta trahar?
Quid mihi flere vacet pressam hanc funere gentem?
  An variis vicibus dulce ruisse genus?
Nam pater ante cadens, et avunculus inde secutus,
  Triste mihi vulnus fixit uterque parens.
Restiterat germanus apex, sed sorte nefanda
  Me pariter tumulo pressit arena suo.
Omnibus extinctis, heu! viscera dura dolentis!
  Qui super unus eras, Hamalefrede, jaces.
Sic Radegundis enim per tempora longa requiror,
  Pertulit hæc triste pagina nostra loqui.

Tale venire diu expectavi munus amantis,
Militiæque tuæ hanc mihi mittis opem?
Dirigis ista meo nunc serica vellera penso,
Ut dum fila traho, soler amore soror?
Siccine consuluit valido tua cura dolori,
Primus et extremus nuntius ista daret?
Nos aliter lacrymis per vota cucurrimus amplis,
Venerat, optanti dulcia, amara dari.
Anxia sollicito torquebar pectora sensu,
Tanta animi febris his recreatur aquis.
Cernere non merui vivum, nec adesse sepulchro,
Perferor exequiis altera damna tuis.
Cur tamen hæc memorem tibi, care Artarchis alumne,
Fletibus atque meis addere flenda tuis?
Debueram potius solamina ferre parenti,
Sed dolor extincti cogit amara loqui.
Non fuit ex longa consanguinitate propinquus,
Sed de fratre patris proximus ille parens.
Nam mihi Bertharius pater, illi Ermenefredus,
Germanis geniti, nec sumus orbe pari.
Vel tu, care nepos, placidum mihi redde propinquum,
Et sis amore meus quod fuit ille prius.
Meque monasterio missis rogo sæpe requiras,
Ac vestro auxilio stet locus iste Deo.
Ut cum matre pia vobis hæc cura perennis
Possit in astrigero reddere digna throno.
Nunc dum distribuat vobis felicibus ut sit
Præsens larga salus, illa futura decus.

FINIS.

